

การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน
(ผีเถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ
อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

ร้อยตำรวจเอกไพฑูริ์ฐ มุละสีวะ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.2563

Study of Political Concepts in Folk Literature of Phraya Than (Phee
Than) through the Community Leaders of Phu Tai Ethnic Group in
Bunglerd Sub-district, Moei Wadi District, Roi Et Province

Pol. capt. Phathairat Mulaseewa

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2020

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน
เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท
ดำบลุ่งเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

ชื่อและนามสกุล ร้อยตำรวจเอกไพฑูริ์ มุละสีวะ

วิชาเอก การเมืองการปกครอง

สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2564

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรี)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชจรศักดิ์ สิทธิ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันส ปิยะกุลชัยเดช)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา **ค้นคว้าอิสระ** การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะเอยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้ศึกษา ร้อยตำรวจเอกไพฑูริย์ มุละสีวะ รหัสนักศึกษา 2628001196

ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาธรรมี ปีการศึกษา 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะเอยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด (2) ศึกษาสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) และ (3) ศึกษาผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะเอยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะเอยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบไปด้วยนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ จำนวน 1 คน กำนันตำบลบุงเลิศ จำนวน 1 คน และผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 5 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกและมนุษย์ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐและสังคม และแนวคิดว่าคุณธรรมของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนบ้านบุงเลิศฯ โดยผู้นำชุมชนบ้านบุงเลิศฯได้รับการปลูกฝังความเชื่อในพระยาแถน (ผีแถน) ว่าเป็นบรรพบุรุษของตน จากปู่ย่า ตายาย และบิดามารดา ด้วยการเล่าเป็นนิทานแบบมุขปาฐะจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (2) สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ได้แก่ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกและมนุษย์ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐและสังคม และแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง และ (3) แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกและมนุษย์ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐและสังคม และแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนบ้านบุงเลิศฯ โดยประชาชนในชุมชนบ้านบุงเลิศฯให้การยอมรับ นับถือและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆในชุมชนด้วยดีเสมอมา

คำสำคัญ แนวคิดทางการเมือง พระยาแถน (ผีแถน) ผู้นำชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ

Independent study title: Study of Political Concepts in Folk Literature of Phraya Than (Phee Than) through the Community Leaders of Phu Tai Ethnic Group in Bunglerd Sub-district, Moei Wadi District, Roi Et Province

Author: Pol. Capt. Phathairat Mulaseewa; **ID:** 2628001196

Degree: Master of Political Science (Politics and Government)

Independent study advisor: Dr. Pisan Mukdaratsami, Associate Professor;

Academic year: 2020

Abstract

The objectives of this research were (1) to study relationships between folk literature of Phraya Than (Phee Than) and the political concepts of the community leaders of Phu Tai Ethnic Group in Bunglerd Sub-district, Moei Wadi District, Roi Et Province, (2) to identify the essence of political concepts in folk literature of Phraya Than (Phee Than) and (3) to study the effects of political concepts in folk literature on Phraya Than (Phee Than) on the political concepts of the community leaders of Phu Tai Ethnic Group in Bunglerd Sub-district, Moei Wadi District, Roi Et Province at present.

The samples were 5 community leaders of Phu Thai ethnic group in Bunglerd Sub-district, Moei Wadi District, Roi Et Province which consisted of a mayor of Bunglerd Sub-district Municipality Office, a sub-district headman, and 3 village headmen of Ban Bunglerd. The research instruments were in-depth interviews, participant observation records and descriptive data analysis.

This research found that (1) the concept of the origins of the world and human, the concept of the origin of the state and society and the concept of rulers' virtue related to the political concept of community leaders of the Ban Bunglerd. The community leaders of Ban Bunglerd have believed in Phraya Than (Phee Than) as their ancestors by telling oral tales from one generation to the next generation until the present. (2) The essence of political concepts in folk literature of Phraya Than (Phee Than) consisted of the concept of the origins of the world and human, the concept of the origin of the state and society and the concept of rulers' virtue. (3) The concept of the origins of the world and human, the concept of the origin of the state and society and the concept of rulers' virtue affected the political roles of the community leaders of the Ban Bunglerd. The Ban Bunglerd community has usually accepted respected and cooperated in various activities in the community.

Keywords: Political Concepts, Phraya Than (Phee Than), Community Leaders, Phu Tai Ethnic Group and Bunglerd Sub-district

กิตติกรรมประกาศ

การทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตาร์ศรี อาจารย์ที่ปรึกษา และคุณอารีรัตน์ อินจ้อย เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำการค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะผิง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ คุณบัญญัติ สุวรรณไตร นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ คุณวงสวรรค์ ใจคง กำนันตำบลบุงเลิศ คุณสง่า วงคะฮาด ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 คุณสุริยัน ชัยฤทธิ์ ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และคุณอุดมทรัพย์ กุลวงค์ ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7 ที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนักศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

ร้อยตำรวจเอกไพฑูริ์ มุละสีวะ

เมษายน 2564

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน).....	11
แนวคิดเกี่ยวกับคติชนวิทยา.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลก.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดรัฐ.....	25
แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้ปกครอง.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1.....	39
วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2.....	44
วัตถุประสงค์ ข้อที่ 3.....	52
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	57
สรุปการวิจัย.....	58
อภิปรายผล.....	65
ข้อเสนอแนะ.....	74
บรรณานุกรม.....	76
ภาคผนวก.....	80
ก แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกต.....	81
ข ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	89
ประวัติผู้ศึกษา.....	186

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมพื้นบ้าน (folk literature) หรือนิทานพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแสน (ผีแสน) นั้น ปรากฏว่ามีผู้เขียนหลายคน และมีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกันและสอดคล้องกับความเชื่อในเรื่องพระยาแสน (ผีแสน) แต่มีอยู่ 3 ท่านที่สามารถจะนำมาใช้อ้างอิงแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือได้ ได้แก่ มหาบุญมี เทปสีเมือง เป็นคนสัญชาติลาว ได้เขียน เรื่อง “หินดาวเล่านิทานพญาแสน” และเรื่อง “ความเป็นมาของชนชาติลาว” สุเทพ ไชยพันธุ์ เป็นคนสัญชาติไทย มีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เขียน เรื่อง “นิทานพญาแสน แก่นตำนานอาเซียน” และเรื่อง “ความเป็นมาของคนอีสาน : ผู้ไท ลูกแสน” นอกจากนี้ยังมีนักเขียนอีกท่านหนึ่ง คือ ไพท ภูธา มีภูมิลำเนาเป็นชาวอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้เขียนเรื่อง “ความเป็นมาคนอีสานในเหตุการณ์สำคัญของประวัติศาสตร์” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเล่าเรื่องราวความเป็นมาของความเชื่อเรื่องพญาแสนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวโบราณที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ดังที่ประยงค์ แสนบุราณ (2555: 1-2) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อเรื่องพระยาแสน (ผีแสน) นั้น เป็นความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมกลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคอีสาน หรือเรียกว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว โดยเชื่อว่า พระยาแสน (ผีแสน) คำว่า “พระยาแสน” หมายถึง เทพเจ้าผู้สร้างโลก สร้างสรรพสิ่งในโลก มีบทบาทมากมายต่อมนุษยชาติ เช่น การสร้างโลก จัดให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์ กฎการลงโทษ เป็นต้น ส่วนบทบาทที่กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวที่มีต่อพระยาแสน เช่น ความเคารพ ขอฝนเพื่อทำไร่ไถนา อ้อนวอนให้ช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย หรือประสบเคราะห์กรรม เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความเชื่อของพวกเขาที่มีต่อพระยาแสน ส่วนแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านดังกล่าว ผู้เขียนทั้ง 2 ท่านไม่ได้กล่าวไว้โดยชัดแจ้ง แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพทั่วไปหรือความเป็นมาและเนื้อหาสาระแล้ว พบว่า พระยาแสน (ผีแสน) หรือแสนหลวง ซึ่งเป็นใหญ่แห่งเหล่าแสนบริวาร มีเหล่าแสนบริวาร คอยเป็นผู้นำคำบัญชา (คำสั่ง) ของแสนหลวงไปปฏิบัติให้เกิดผลต่อเหล่ามนุษย์ สำหรับการปกครองในโลกมนุษย์นั้น พระยาแสนทรงปกครองมนุษย์โดยผ่านคนกลาง คือ กษัตริย์ที่พระองค์ทรงไว้พระทัย ต่อมาเมื่อพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์ถูกนำเข้ามาเผยแพร่ในอาณาจักรล้านช้าง กษัตริย์ผู้ปกครองอาณาจักรล้านช้าง จึงนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับหลักการปกครอง เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร เป็นต้น โดยหลักทศพิธราชธรรม และหลักจักรวรรดิวัตร นั้น เชื่อว่า เมื่อผู้ปกครองหรือกษัตริย์ ปกครองด้วยธรรมหรือตั้งอยู่ในธรรม หรือประกอบด้วยธรรม ประชาชนหรือผู้ถูกปกครองจะมีความสุขร่มเย็น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดทางการเมืองที่

ปรากฏอยู่ในเนื้อหาสาระของวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกและมนุษย์ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐและสังคม และแนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง ซึ่งแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อความเชื่อและบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของบ้านบุงเลิศและความเชื่อต่อพระยาแถนหรือผีแถน

บ้านบุงเลิศ เดิมชื่อบ้านบุงอีเลิศ หรือบ้านบุงนางเลิศ ทางราชการได้เปลี่ยนเป็น “บ้านบุงเลิศ” ประชากรมีภูมิลำเนาเดิมมาจากหมู่บ้านคำชะอี อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม (ในสมัยนั้น) ชาวบ้านคำชะอีเป็นผู้ไทแท้ทั้งหมด บรรพบุรุษของชาวคำชะอี ได้อพยพมาจากเมืองบก เมืองวังหรือเมืองวังอ่างคำ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2387-2390 ในสมัยรัชการที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งนั้นเรียกว่าประเทศสยาม และประเทศลาวได้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศสยาม รวมทั้งเมืองวังด้วย

และในครั้งนั้นได้เกิดสงครามฮ่อ พวกฮ่อเป็นกบฏขึ้นที่เมืองวัง และเมืองอื่นใกล้เคียง ฮ่อคือคนจีนตอนใต้ ได้นำกำลังลงมาจะมายึดเอาเมืองวังอ่างคำ และเมืองใกล้เคียงอื่น ซึ่งชาวเมืองเป็นทั้ง ผู้ไท ข่า โข่ ลาว ย้อ กะเจิง เป็นต้น ไม่ยินยอม ต่างได้ลุกขึ้นต่อสู้ด้วยความสามารถ แต่ไม่สามารถเอาชนะพวกฮ่อได้ ได้ถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก ที่เหลือได้หลบหนีไปซ่อนอยู่ตามป่า ตามภูเขาเป็นจำนวนมาก ความได้ทราบถึงรัชกาลที่ 3 แห่งสยามประเทศ จึงได้นำกำลังทัพไปปราบพวกฮ่อและสามารถปราบกบฏฮ่อได้สำเร็จ พวกฮ่อแตกกระจายหลบหนี และล้มตายเป็นจำนวนมาก เมื่อเหตุการณ์ได้สงบลงแล้ว กองทัพสยามจึงได้รวบรวม กวาดต้อนเอาชาวเมืองวัง เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนองทั้งหลายที่หลบซ่อนและได้อพยพลงมาฝั่งขวาแม่น้ำโขง คือแผ่นดินประเทศสยามเป็นจำนวนมาก และได้ตั้งรกรากกระจายอยู่ตามชายป่าใกล้แม่น้ำโขง ที่มีลักษณะเป็นป่า เป็นภูเขา ซึ่งชาวกูไท ชาวย้อ ชาวข่าหรือโซ่ ชาวพวน เป็นต้น ชอบอาศัยอยู่ในพื้นที่เช่นนั้น กระจายไปทางจังหวัดสกลนคร หนองคาย (เมืองเว้) ใกล้เทือกเขาภูพาน ทางนาแก ทางเขาวง ได้ภูสีฐาน ทางคำชะอี และหนองสูง ทั่วไปตามทีลุ่มดงมะอี ตะวันออกภูสีฐาน และได้กระจายไปหลายจังหวัดในภาคอีสาน รวมทั้งกระจายไปหลายจังหวัดในภาคกลาง

คำว่า เมืองวัง หมายความว่ารวมถึงหมู่บ้านทั้งหลาย จำนวน 200 หมู่บ้านรวมเรียกว่าเมืองวัง ชาวกูไทเมืองวังที่มาตั้งรกรากเป็นหมู่บ้านคำชะอี สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากย่านบ้านนาเมืองแสน บ้านหนองธาตา บ้านนาเต้อ และหมู่บ้านใกล้เคียงในเขตเมืองวังอ่างคำนั่นเอง ปัจจุบันยังมีเป็นหมู่บ้านเหมือนเดิมแต่โบราณ เพราะเท่าที่ได้ไปสัมผัสมา มีสำเนียงเสียงภาษาพูดเหมือนบ้านคำชะอีทุกประการ รวมทั้งความเป็นอยู่ด้วย บ้านคำชะอีมีเจ้าปู่ธาตาเหมือนในบ้านนาเมืองแสน และบ้านหนองธาตาด้วย

บ้านคำชะอีได้ตั้งหลักฐานภูมิลำเนา ขยายครอบครัวมั่นคง กว้างขวางเป็นปึกแผ่นสืบมา มีวัดวาอารามศาสนาเป็นหลักฐานมั่นคง เจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ จนถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการสถาปนา

บ้านหนองสูงขึ้นเป็นเมือง ชื่อ “เมืองหนองสูง” แต่สถานที่ตั้งเมืองอยู่ที่บ้านคำชะอี มีบางท่านเล่าว่า ในครั้งนั้นทั้งบ้านหนองสูง และบ้านคำชะอี ได้มีการยื่นขอตั้งเป็นเมืองพร้อมกัน ทางราชการพิจารณาเพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายเสียกำลังใจ และเพื่อให้ได้รับประโยชน์ร่วมกัน จึงได้ตั้งชื่อเป็นเมืองหนองสูง เจ้าเมืองเป็นคนหนองสูง แต่สถานที่ตั้งเมืองอยู่ที่บ้านคำชะอีดังกล่าว และได้มีคนบ้านคำชะอีเข้ารับราชการเป็นตำแหน่งต่างๆ ในสมัยนั้นเป็นจำนวนมาก และได้รับแต่งตั้งยศเป็นขุน เป็นหลวง ถึงพระก็มีในสมัยนั้น อันเป็นบรรพบุรุษของลูกหลานชาว ภูไทในปัจจุบัน (ไพฑูริย์ พลเชื้อ, ม.ป.ป. : 101-102)

ครั้งต่อมาในปี พ.ศ.2462 (ร.ศ.137) บ้านคำชะอี ตั้งมาได้ประมาณ 75 ปีกว่าได้เกิดอัคคีภัยอันใหญ่มหันต์ ไฟได้ไหม้บ้านคำชะอี เชื้อเพลิงได้เกิดจากบ้านหลังหนึ่ง ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายเล่าให้ฟังว่า ได้มีเด็กผู้หญิงคนหนึ่ง ชื่อ “นุ่น” เป็นคนพิการทางสมองและประสาท วันหนึ่งกลางเดือน 5 เธอได้คว้าข้าวโพดแห้ง (มะลิสีฮ้าว) ด้วยหม้อดิน เมล็ดข้าวโพดแตกกระจายกระเด็น เธอเอาวี (พักที่สานด้วยไม้ไผ่) มาปิดปากหม้อเพื่อมิให้ข้าวโพดแตกกระจายออกและเปลวไฟจากไม้ฟืนได้ แล้บออกมาและเปลวเชื้อไฟได้เกิดติดไม้วี เธอจึงยกเอาวีออกมาตังไฟ เปลวไฟดับแต่เชื้อไฟไม่ดับ ยังมีควัน ด้วยความอ่อนต้อยทางสมองของเธอ เธอจึงคิดว่าไฟดับแล้ว จึงได้นำเอาวีนั่นขึ้นวางไว้ที่ “คา” คือ “หิ้ง” ซึ่งเป็นกระดังงูกแขวนไว้อยู่เหนือเตาไฟสูงราวหนึ่งเมตรครึ่ง และห่างจากหลังคาซึ่งมุงด้วยหญ้าคาแห่งราวหนึ่งเมตร และไฟได้ลุกไหม้วี นั้นเป็นเปลวขึ้นอีก ได้ลุกลามไหม้ถึงหลังคาบ้านที่เป็นหญ้าคาแห่งทันที แล้วจึงได้เกิดเพลิงลุกไหม้ลามไปอย่างรวดเร็วไหม้หมดทั้งหลัง และลุกลามไปสู่บ้านอื่นบ้านต่อบ้าน ไปจนทั่วหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว และมีลูกไฟลอยขึ้นไปข้างบนและตกลงหลังคาบ้านที่อยู่ห่างกันออกไปอย่างรวดเร็ว พ่อแม่ ปู่ย่าตายายเห็นเหตุการณ์ดังกล่าวแล้วว่า ไฟไหม้แม้กระทั่งพื้นดิน เปลวไฟเป็นสีเขียว และลุกลามไปไหม้วัดโพธิ์ศรีแก้ว ไหม้โบสถ์จนเหลือแต่ซาก โดยไม่มีใครหรือหน่วยงานราชการจะช่วยเหลือได้ ในสมัยนั้นยังไม่เจริญ ส่วนราชการไม่มีความพร้อมหรือความสามารถจะช่วยเหลือหรือดับเพลิงได้ คงปล่อยให้ไฟไหม้ไปจนกว่าไฟจะดับเอง เรียกว่าไหม้ตามใจจนหมดทุกหลังคาเรือน

บ้านคำชะอีครั้งนั้นมีบ้านเรือนประมาณ 150 หลังคาเรือน ไฟได้ไหม้เผาผลาญเป็นจุนทั้งสิ้นทุกครัวเรือนสูญสิ้น สิ้นเนื้อประดาตัว ไม่เหลืออะไรเลยแม้กระทั่งผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว คงเหลือแต่เสื้อผ้าที่ติดตัวของแต่ละคน ข้าวจะกินก็ไม่มี ที่จะหลบนอนก็ไม่มี หมู หมา เป็ด ไก่ หนีไม่ทันก็ถูกไฟครอกตายทั้งหมด เว้นแต่วัวควายที่อยู่นอกหมู่บ้านตามท้องไร้ท้องนาที่เหลือรอดได้ จึงอดอยากไร้ที่พึ่งอาศัยต้องไปอาศัยหลบนอนอยู่ตามเถียงนา หรือบ้านญาติในหมู่บ้านอื่นใกล้เคียง นี่คือเหตุการณ์อันน่าโศกเศร้าและสะเทือนใจของชาวบ้านคำชะอีอันเป็นบรรพบุรุษ เมื่อ พ.ศ.2462

เมื่อชาวบ้านไม่สามารถจะฟื้นคืนมาตั้งตัวดำรงตนอยู่ในหมู่บ้านเดิมต่อไปได้ บางส่วนได้อพยพไปตั้งรกราก สร้างหลักฐานในถิ่นใหม่หลายทิศทาง ในจำนวนผู้อพยพไปอยู่ที่อื่นทั้งหลายเหล่านั้น ก็มีอีกจำนวนราว 5-6 ครอบครัว อายุกำลังอยู่ในวัยก่อร่างสร้างตัว อายุอยู่ระหว่าง 30-35 ปี และทุกครอบครัวต่างมีลูก 3-4 คน ได้พากันอพยพไปหาที่อยู่ใหม่ ลงมาทางดงมะอืดอนใต้ ห่างจากบ้านเดิมราว 30 กิโลเมตรเศษ อยู่ทางด้านทิศใต้ของภูเขา 3 ลูก ซึ่งต่อมาเรียกภูเขานั้นว่า “ภูซาด” “ภูदानขวาง”

และ “ภูจู้จี้” และอยู่ทางทิศตะวันตกของ “บ้านหนองเม็ก” ซึ่งต่อมาตั้งหมู่บ้านอยู่ก่อนได้ 2-3 ปี มีราว 10 ครอบครัว สถานที่ดังกล่าวก็คือที่ตั้งหมู่บ้านบุงอีเลิศนั่นเอง

ซึ่งสถานที่ตรงนี้มีสภาพเป็นป่าดงดิบ ทั้บนานมาก จนแสงแดดไม่สามารถส่องลงมาถึงพื้นดินได้ เต็มไปด้วยสัตว์ป่า เช่น ช้าง เสือ สิงห์ ลิงค่าง กวาง ฟาน อีเห็น เต่า แล่น กระรอก กระแต หมูป่า เป็นต้น มีฝูงนกนานาชนิด นานาพันธุ์ นกยูง นกกก นกแกง และนกทุกชนิดอยู่อาศัยมากมาย อุคตสมบูรณ์ ด้วยห้วยหนองคลองบึง มีสัตว์น้ำ กุ้งหอยปูปลานานาชนิด ในป่ามีต้นไม้ใหญ่ เช่น ต้นไทร ไม้พยุง ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้ชิงชัน ไม้ตะแบก ไม้กะบก และไม้อื่นๆจำนวนมากมายหลายชนิด

และบริเวณนั้นยังมีลำห้วยอยู่ 2 สายไหลมาบรรจบกันเป็นสามแยก เรียกว่า “ห้วยสามสบ” หรือ “ปากน้ำ” ได้แก่ ห้วยแดงและห้วยมะเวมาบรรจบกันเป็นสามแยก ตรงกันข้ามที่ปากห้วยสามสบ จะเป็นทีลุ่มเป็นแอ่งหรือเรียกว่า “บุง” หรือ “บึง” ภาษาลาวว่า “บุง” ภาษาไทยเรียกว่า “บึง” หน้าฝน น้ำจะเต็มอ่อง หน้าแล้งก็ยังมีน้ำชุ่มฉ่ำ มีน้ำซับไหลออกมาตลอดทั้งปี มีต้นผักอีเลิศ (ผักกำพูหรือต้นชะพู) ขึ้นเขียวไปหมด ท่านที่เคยเห็นคนแรกเรียกว่า “บุงผักอีเลิศ” มีความกว้างใหญ่ประมาณ 40 ไร่ ต่อมาเมื่อชาวคำชะอี ได้อพยพเข้ามาตั้งเป็นหมู่บ้านแล้ว จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบุงผักอีเลิศ” หรือ “บ้านบุงอีเลิศ” ตามภาษาที่พ่อแม่เรียก หรือถ้าจะเรียกเป็นภาษาไทยก็ว่า “บึงผักกำพู” นั่นเอง (ไพฑูรย์ พลเชื้อ, 2563 : 3-4)

ครอบครัวของคนหนุ่มสาว และลูกน้อยที่อพยพมาตั้งหมู่บ้านเรือน มาอยู่ครั้งแรกและพากันตั้งหมู่บ้าน ในช่วงปลายปี พ.ศ.2462 และต้นปี พ.ศ.2463 มีดังนี้

1. ครอบครัวนายสิมมา พลเชื้อ และนางต้อย พลเชื้อ
2. ครอบครัวนายทองอินทร์ วั่งคะฮาด และนางดี (คนชื่อ) วั่งคะฮาด
3. ครอบครัวนายนิว พลเชื้อ และนางเนียม พลเชื้อ
4. ครอบครัวนายสิงห์ วั่งคะฮาด และนางนิต วั่งคะฮาด
5. ครอบครัวนายผาย วั่งคะฮาด และนางจันทร์หอม วั่งคะฮาด
6. ครอบครัวนายธรรม (จารย์ครูธรรม) ใจคง และนางคำบ่อ ใจคง
7. ครอบครัวนายสิงห์ พระวิเศษ และนางเชียง พระวิเศษ
8. ครอบครัวนายแก้ว (จารย์แก้ว) สุวรรณไตร และนางจิก สุวรรณไตร
9. ครอบครัวนายเคน พลเชื้อ และนางไครคำ พลเชื้อ
10. ครอบครัวนายโกฏิ วั่งคะฮาด และนางทุม วั่งคะฮาด
11. ครอบครัวนายพิมสาร วั่งคะฮาด และนางภา วั่งคะฮาด และ
12. ครอบครัวนายคำ (ทิดคำ) อุปัญญา และนางพิมพา อุปัญญา (ไพฑูรย์ พลเชื้อ, ม.ป.ป. : 107-115)

หลังจากครอบครัวเหล่านี้มาตั้งบ้านเรือน เป็นหมู่บ้านมั่นคงถาวรแล้ว ก็มีครอบครัวอื่นๆ ททยอพยพมาเรื่อยๆ ผสมผสานทั้งชายผู้ไทยจากบ้านคำชะอีบ้าง จากหมู่บ้านใกล้เคียงบ้าง จากหมู่บ้านที่

เป็นคนลาวบ้าง มาตั้งบ้านเรือนขยายมากขึ้นจนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีลูกหลาน แพร่หลายกันมาจนถึงปัจจุบัน

สถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของหมู่บ้านบุงเลิศ ได้แก่ หลักบ้านหรือหลักเมือง ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของการตั้งหมู่บ้านหรือเป็นเมืองอันเป็นความเชื่อมาจากลัทธิพราหมณ์ เป็นธรรมเนียมนิยมและได้ถือปฏิบัติของคนไทย คนผู้ไท คนลาว หรือคนอีสาน มาตั้งแต่โบราณ ต่อมาบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ก็พัฒนาเป็นศาลหลักเมือง หรือศาลเจ้าพ่อหลักเมือง กลายเป็นหอเทพศักดิ์สิทธิ์ตั้งปรากฏในปัจจุบัน หลักบ้านหรือหลักเมืองจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้เพื่อให้ลูกหลานได้ระลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษ และมีไว้เพื่อเป็นมรดกของบ้านที่สำคัญต่อไป

หลักบ้านของบ้านบุงเลิศ มิได้สร้างพร้อมการตั้งหมู่บ้านเสียทีเดียว ได้มาริเริ่มสร้างกันในภายหลังเมื่อตั้งหมู่บ้านแล้วมากกว่า 10 ปี หรือเมื่อประมาณ พ.ศ.2480 สมัยที่พระภิกษุเหรียญ พลซื่อ เป็นเจ้าอาวาส นายสิมมา พลซื่อ เป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านไปสรรหาไม้แก่นที่สำคัญ มาออกแบบเป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อและคำแนะนำของเหล่านักปราชญ์ในครั้งนั้น โดยนายจารย์บุตติ มหาราช เป็นผู้ทำพิธีหมอสวดปลุกเสกครั้งแรก ในครั้งแรกได้ตั้งไว้ที่หัวหมู่บ้าน ครั้นภายหลังได้อันเชิญมาประดิษฐานไว้ตรงกลางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ดินว่างเปล่า ติดกับชายป่าทางไปป่าช้า ซึ่งเป็นจุดกลางหมู่บ้านที่ชาวบ้านสะดวกในการเดินทางไปเคารพบูชา และต่อมากจะมีพิธีทำบุญระลึกหรือสมโภชน์ทุกเดือน 3 ของทุกปี พร้อมกับประเพณีบุญข้าวจี๊ ณ หลักบ้านแห่งนี้สืบมาถึงปัจจุบัน (ไพฑูรย์ พลซื่อ, 2563 : 13-14)

สถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ วัดโพธิ์ศรีชัย โดยชาวบ้านบุงอีเลิศหรือบุงนางเลิศ (ในขณะนั้น) ได้ร่วมกับพระภิกษุธัมมา (นายจารย์ธัมมา บิดาของนายบุตตตา) พระภิกษุบุตรดี (นายจารย์บุตรดี หรือ ลุงคำ) พระภิกษุจันทร์ (บิดาของนายสุพรรณ พลซื่อ) พร้อมด้วยสามเณรอีก 3 รูป ซึ่งเป็นพระภิกษุและสามเณรที่เดินทางมาจากแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2469 พระภิกษุและสามเณรเหล่านี้ล้วนเป็นคนผู้ไท เป็นเครือญาติสืบเชื้อสายมาจากเมืองวังอ่างคำ ได้เดินทางมาแสวงบุญที่ประเทศไทย และมาจำพรรษาอยู่ ณ บ้านบุงอีเลิศหรือบุงนางเลิศ

ที่วัดแห่งนี้ พระภิกษุ-สามเณรและชาวบ้านบุงอีเลิศหรือบุงนางเลิศ ได้ร่วมกันปลูกต้นโพธิ์ศรีขึ้นไว้เป็นสัญลักษณ์หนึ่งต้น และตั้งชื่อวัดแห่งนี้ว่า “วัดโพธิ์ศรีชัย”

มีพระภิกษುದำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่หลายท่าน จนถึงองค์ปัจจุบัน คือ พระครูอินทร สมาธิคุณ (พระอาจารย์สีทา อินโท) ซึ่งท่านเป็นลูกหลานของชาวบ้านบุงเลิศ เมื่อท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลบุงเลิศ ได้สร้างศาสนสถานหลายอย่าง เช่น ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ (ที่พักสงฆ์) หอระฆัง พระอุโบสถ เป็นต้น ตลอดจนได้เผยแพร่วัฒนธรรมคำสอนของพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนชาวบ้านบุงเลิศ และหมู่บ้านใกล้เคียง ได้จัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุ-สามเณรตลอดจนชาวบ้านลูกหลานบ้านบุงเลิศตลอดมาจนถึงปัจจุบัน (ไพฑูรย์ พลซื่อ, ม.ป.ป. : 123-126)

ก่อนที่จะกล่าวถึงความเป็นมาและความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้ศึกษาขอกล่าวถึงความเป็นมาและความหมายของพระยาแถนหรือผีแถน

พระยาแถนหรือผีแถนเป็นใคร? คำว่า “พระยาแถน” หมายถึงเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่กว่าเทพ (แถน) ทั้งหลายในสรวงสวรรค์หรือเมืองแถน ส่วนคำว่า “ผีแถน” หมายถึงผีผู้เป็นใหญ่เลิศล้ำกว่าใคร เรียกว่า “ผีหลวงฟ้าคั่น” หรือคนในปัจจุบันนี้เรียกว่า “พระยาแถน” (มหาบุญมี เทบสีเมือง, 2554: 71)

ภูไทหรือผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือผีแถนเป็นเทพสูงสุด ดังสุเทพ ไชยพันธุ์ (อ้างถึงในจารุวรรณ ธรรมวัตร, 2523: 65) กล่าวว่า ผีแถนหรือผีผู้เป็นใหญ่เหนือผีทั้งหลายมีสถานะเทียบได้กับเทวดา สถิตอยู่ในที่สูงเหนือโลกมนุษย์ อำนาจผีแถนจึงมีเหนือมนุษย์ทุกชนชั้น

คนในตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า ผีแถนเป็นเทพเจ้าผู้คอยคุ้มครองช่วยเหลือมนุษย์เมื่อยามเกิดภัยพิบัติหรือยามเจ็บไข้ได้ป่วย รวมทั้งเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของมนุษย์ขณะมีชีวิตอยู่บนโลก (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2554: 66)

ตามนิทานหรือตำนานดั้งเดิมของคนตระกูลไท-ลาว ได้เล่าว่า ผีหลวงฟ้าคั่นหรือพระยาแถนเป็นเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่แห่งเทพทั้งหลายบนเมืองสวรรค์หรือเมืองแถน ได้ส่งแถนบริวารจำนวนหนึ่งลงมาสืบสร้างในเมืองลุ่ม (โลกมนุษย์) หรือที่เรียกว่า “เมืองคน” นั่นเอง ส่วนที่เป็นเมืองฟ้าหรือ “เมืองแถน” นั้น บรรดาแถนทั้งหลายที่เป็นไพร่พลของพระยาแถน ล้วนมีร่างกายเป็นทิพย์ กินอาหารทิพย์ เหาะเหินเดินอากาศไปได้ทุกแห่งหน มีชีวิตเป็นอมตะและสุขสันต์ชั่ววันจันทรินทร์ ครั้นลงมายังเมืองมนุษย์แล้วร่างกายที่เป็นทิพย์ก็เปลี่ยนสภาพไป กลายเป็นร่างกายมนุษย์ธรรมดา มีแก้มมีเฒ่า มีเจ็บมีตาย...แถนบริวารที่พระยาแถนส่งลงมาเกิดบนโลกมนุษย์นี้เอง จึงเป็นต้นเค้าหรือต้นตระกูล (บรรพบุรุษ) ของคนตระกูลไท-ลาว (มหาบุญมี เทบสีเมือง, 2554: 72)

คำว่า “**กลุ่มชาติพันธุ์**” หมายถึงกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีวัฒนธรรม ประเพณี บรรทัดฐาน ภาษา และความเชื่อในแนวเดียวกัน อัตลักษณ์เหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (ปู่ย่า-ตายาย-พ่อแม่-ลูก-หลาน) (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2554: 52)

คำว่า “**ภูไทหรือผู้ไท**” หมายถึง กลุ่มคนที่อพยพมาจากถิ่นฐานแถบเมืองเดียนเบียนฟู (ทางตอนเหนือของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน) เข้ามาอีกสายหนึ่ง มาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางเวียงจันทน์ สหวันนะเขต คำม่วน ซึ่งอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดที่แขวงสหวันนะเขต และแขวงคำม่วน ซึ่งประกอบด้วยผู้ไทวัง ผู้ไทกองเหญ่อ (ผู้ไทอ่างคำ) ผู้ไทเซโปน (ผู้ไทสบน้ำ) และผู้ไทละมาง (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2554: 53)

ข้อมูลพื้นฐานชุมชนตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

อำเภอมะยวดี เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ มีพื้นที่ทางทิศเหนือติดกับอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศตะวันออกติดกับอำเภอหนองพอก ทิศตะวันตกติดกับอำเภอโพนทอง และทิศใต้ติดกับอำเภอโพนทอง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 ตำบล 43 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลมะยวดี ตำบลชุมพร ตำบลชมสะอาด และตำบลบุงเลิศ เมืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลมะยวดี เทศบาลตำบลชุมพร เทศบาลตำบลชมสะอาด และเทศบาลตำบลบุงเลิศ และมีประชากร จำนวน 23,135 คน (สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ข้อมูล ณ 1 มกราคม 2562)

ตำบลบุงเลิศ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน มีประชากร จำนวน 4,932 คน เมืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 แห่ง ประชากร ร้อยละ 90 ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาพูด นับถือพุทธศาสนาและนับถือเถนหรือผีเถน สืบเชื้อสายภูไทมาจากบรรพบุรุษชาวเมืองวังอ่างคำ หรือในปัจจุบันคือเมืองวีละบุรี (วีระบุรี) แขวงสวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั่นเอง (ไพฑูรย์ พลเชื้อ , ม.ป.ป. : 43-44)

จากความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) สารสำคัญของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาเถน (ผีเถน) ตลอดจนผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในระดับชาติต่อไป

2. คำถามในการวิจัย

2.1 วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) นั้น มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด หรือไม่ อย่างไร

2.2 แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) มีสาระสำคัญ อย่างไร

2.3 แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแก่น (ผีแก่น) นั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร

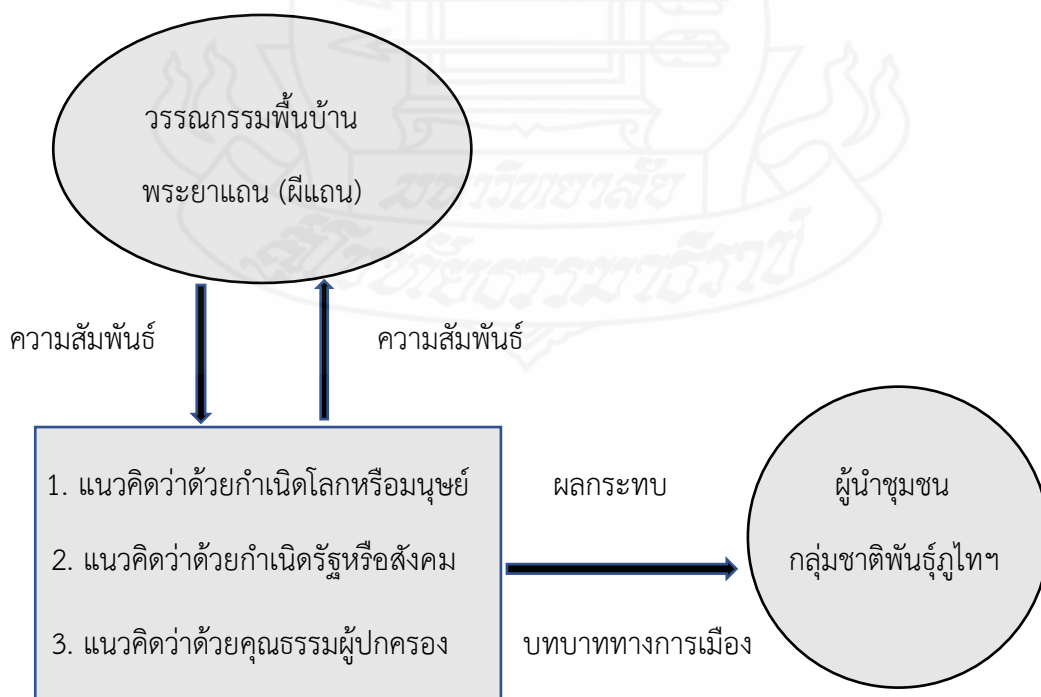
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแก่น (ผีแก่น) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 เพื่อศึกษาสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแก่น (ผีแก่น)

3.3 เพื่อศึกษาผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแก่น (ผีแก่น) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษา จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้ศึกษาจะศึกษาเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

- 1) จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) จะศึกษาถึงสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน)
- 3) จะศึกษาถึงผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

5.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้ศึกษาจะรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด เฉพาะในระหว่างที่ดำรงตำแหน่ง - ปัจจุบัน

5.3 ขอบเขตด้านสถานที่ ผู้ศึกษาจะกำหนดสถานที่ ได้แก่ ชุมชนตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 แนวคิดทางการเมือง หมายถึง ความเชื่อทางการเมืองที่เกิดจากการอยู่รวมกลุ่มของประชาชนจนเกิดเป็นหลักการปกครองของกลุ่มหรือสังคมนั้นๆ

6.2 วรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) หมายถึง ผลงานที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาโดยการพูดและการเขียนของกลุ่มชนในแต่ละท้องถิ่น

6.3 คติชนวิทยา หมายถึง ความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรม มีความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและแบบของความประพฤติอย่างเดียวกัน ดำรงอยู่และสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง

6.4 ความเชื่อต่อพระยาแถน (ผีแถน) หมายถึง ความเชื่อหรือความศรัทธาที่กลุ่มชาติพันธุ์ภูไทมีต่อพระยาแถน (ผีแถน) สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

6.5 พระยาแณ (ผีแณ) หมายถึง เทพเจ้าผู้เป็นใหญ่กว่าเทพทั้งหลายหรือพระอินทร์เป็นใหญ่แห่งเทวดาทั้งหลายบนสรวงสวรรค์

6.6 แณบริวาร หมายถึง บริวารของพระยาแณหรือผีแณ ซึ่งพระยาแณหรือผีแณได้ส่งลงมาเกิดในโลกมนุษย์

6.7 กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีวัฒนธรรม ประเพณี บรรทัดฐาน ภาษา และความเชื่อในแนวเดียวกัน อัตลักษณ์เหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น บุคคลภายนอกอาจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้ด้วยการแต่งงานหรือวิธีการอื่น ๆ ตามที่สังคมนั้นกำหนด

6.8 ภูเก็ต หมายถึง กลุ่มชนผู้ที่อาศัยตามแนวภูเขา ซึ่งได้กระจายกระจายอาศัยในจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสานส่วนมาก ในจังหวัดมุกดาหาร กาฬสินธุ์ สกลนคร และนครพนม และบางส่วนในจังหวัดร้อยเอ็ด อุดรธานี ยโสธร อำนาจเจริญ หนองคาย และอุบลราชธานี

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแณ (ผีแณ) ได้ดีขึ้น

7.2 ทำให้ทราบถึงแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแณ (ผีแณ) มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนได้ชัดเจนขึ้น

7.3 ทำให้ทราบถึงแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแณ (ผีแณ) นั้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนได้

7.4 นักวิชาการ ผู้วิจัย หรือนักเขียน สามารถนำแนวคิดทางการเมืองจากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแณ (ผีแณ) ไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ หรือการอ้างอิงต่องานเขียนหรืองานวิจัยของตนได้

7.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย มหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชน สามารถนำเอาองค์ความรู้ซึ่งเกิดจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแณ (ผีแณ) นี้ ไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัยหรืองานทางวิชาการของหน่วยงานของตนได้ รวมทั้งนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของนักการเมืองในระดับชาติได้

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยอตี จังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคติชนวิทยา
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลกและมนุษย์
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดรัฐและสังคม
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้ปกครอง
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน)

วรรณกรรมพื้นบ้านหรือนิทานพื้นบ้าน นิทานเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมชมชอบมากนิทานมักจะสอดแทรก เรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านสะท้อนสภาพทางสังคม ความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรม ของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ เพราะฉะนั้น จะพบว่าทุกหมู่ชนมีนิทานประจำกลุ่มของตนอยู่ ดังที่ วิเชียร ณ นคร (2535) (อ้างถึงใน รัชณี กาวิ, 2558 : 44) ได้กล่าวว่า “นิทานมีควบคู่อยู่กับสังคมมนุษย์ตั้งแต่มนุษย์เริ่มมีภาษาพูด รู้จักใช้คำเพื่อติดต่อบอกกล่าวเรื่องราวที่น่าสนใจแก่กัน ขณะเดียวกัน มนุษย์ก็รู้จักใช้ภาษาเพื่อเล่านิทานควบคู่กันไปด้วย นิทานจึงนับเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ของมนุษยชาติ” และนอกจากนี้ยังสะท้อนสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย ดังที่จรัส ะสมัน (2534) (อ้างถึงใน รัชณี กาวิ, 2558 : 44) ได้กล่าวว่า นิทานจะเป็นที่รวบรวมความคิดความเป็นอยู่และสภาพต่างๆของเจ้าของ จึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสังคมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่ได้” แม้นิทานจะเป็นเรื่องของการจินตนาการของผู้เล่านิทานซึ่งผู้อาศัยอยู่ในสังคมนั้นย่อมถูกหล่อหลอมไว้ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม นิทานจึงสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติแวดล้อมและสังคมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่

วิมล คำศรี (2539) (อ้างถึงใน รัชณี กาวิ, 2558 : 44) ได้ให้ความหมายของนิทานคือ เรื่องเล่าที่มนุษย์ใช้ภูมิปัญญา สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ และสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ด้วยวิธีมุขปาฐะ นิทานจึงเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทหนึ่ง ต่อมาเมื่อวิทยาการเจริญมากขึ้น มีผู้สนใจศึกษานิทานใน ลักษณะต่างๆ เพิ่มขึ้น นิทานที่จดจำ และเล่าต่อกันมา จึงได้รับการรวบรวม และบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2545) (อ้างถึงใน รัชณี กาวิ, 2558 : 45) ได้กล่าวว่านิทานเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมา จนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง นิทานเหล่านี้บางทีเรียกว่า นิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นเมือง นิทานชาวบ้าน

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า วรรณกรรมหรือนิทานพื้นบ้าน คือ เรื่องราวที่บรรพบุรุษเล่าสืบทอดกันมาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนรุ่นหลังเชื่อตามหรือนำไปปฏิบัติสืบทอดไปกันไปตามรุ่นสู่รุ่น และในวรรณกรรมหรือนิทานนั้น จะสอดแทรกความเชื่อหรือศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือหลักธรรม คำสอนของศาสนา ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีเพื่อให้ผู้ฟังนำไปเป็นแบบอย่างหรือประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคติชนวิทยา

1. ความหมายของคติชนวิทยา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 216) ได้ให้ความหมายของคติชนวิทยา หมายถึง เรื่องราวของชาวบ้านที่เป็นของเก่าเล่าต่อปากและประเพณีสืบๆ กันมาหลายชั่วอายุคน ในรูปคดี ความเชื่อ ประเพณี นิยาย นิทาน เพลง ภาษิต ปริศนา บทบาท ศิลปะ สถาปัตยกรรม ตลอดจนการเล่นของเด็ก เป็นต้น

สุรียรัตัน หาญคำ (2547) (อ้างถึงใน เกษร ยอดคำ, 2560 : 8) ได้กล่าวถึงความหมายคติชนไว้ว่า Folklore หรือคติชนวิทยา คือ การศึกษาสิ่งที่ถ่ายทอดกันมาแต่บรรพบุรุษในรูปของนิทาน บทเพลง สถาปัตยกรรม หัตถกรรม การแต่งกาย อาหารการกิน ตลอดจนอากัปกริยาของกลุ่มชน

กิ่งแก้ว เพชรราช (2545) (อ้างถึงใน เกสร ยอดคำ, 2560 : 8) ได้ให้ความหมายของคติชน หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชน ซึ่งมีลักษณะแนวทางการดำเนินชีวิตตามความคิด ความเชื่อร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นของตนเองซึ่งได้พัฒนามา ดำรงอยู่และสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง

ศิวาพร ฐิตะฐาน ฌ กลาง (2537 : 6) กล่าวถึง คติชนวิทยา ไว้ว่า “ข้อมูลที่เป็นศิลปะวัฒนธรรมของชาวบ้าน เพราะคำว่า Folklore หมายถึง วิถีชีวิตของชาวบ้าน”

ชนิษฐา จิตชินะกุล (2545 : 3) กล่าวถึงคติชนไว้ว่า คติชนวิทยา คือ ข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งที่ได้มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยอาศัยการบอกเล่ามากกว่าการจดบันทึก เป็นลายลักษณ์ และไม่สามารถบอกแหล่งที่มาของข้อมูลทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้

จากการศึกษาความหมายของคติชนวิทยาจากนักวิชาการหลายท่าน พอสรุปได้ว่า คติชนวิทยา เป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดและสืบทอดต่อ ๆ กันมา โดยอาศัยการบอกเล่าทางวาจา (มุขปาฐะ) และไม่ทราบแหล่งกำเนิดของข้อมูล

2. องค์ประกอบทางคติชนวิทยา

เรณู อรรถาเมศร์ (2549) (อ้างถึงใน เกษร ยอดแก้ว, 2560 : 10) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของคติชนวิทยา คือ องค์ประกอบหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมซึ่งมีเนื้อหาสาระที่ศึกษากันในวิชาคติชนวิทยา มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. กลุ่มชน ตามความหมายในทางคติชนวิทยา หมายถึง บุคคลหลายคนมีคติของวิถีชีวิตร่วมกัน มีผลผลิตทางวัฒนธรรมเป็น “สมบัติของกลุ่ม” ร่วมกัน
2. แหล่ง คือ พื้นที่ชุมชนที่มีวิถีชีวิตร่วมกัน หรือมีความเป็นชุมชนซึ่งมีเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน เช่น ชชาติพันธุ์ กลุ่มเครือญาติ เครือข่ายวัด เป็นคนบ้านเดียวกัน (คนในชุมชนเดียวกัน)
3. ตัวบท คือ ข้อมูลหรือเนื้อหาของคติชนวิทยา หรือวิธีแสดงออกของกลุ่มชน ซึ่งเป็นข้อมูลมุขปาฐะ อมุขปาฐะ และข้อมูลแบบผสม เช่น ศิลปหัตถกรรม ดนตรีพื้นเมือง ความเชื่อ การละเล่น งานมหรหกรรม
4. บทบาทหน้าที่ คติชนวิทยาของกลุ่มคนในสังคมหนึ่งๆ มีความหมาย มีบทบาทหน้าที่สัมพันธ์กันอย่างไรในสังคมนั้น รวมทั้งบริบทแวดล้อมต่างๆของคติชนวิทยาหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การค้นหาเป้าหมายข้อมูลที่แสดง อันได้แก่เป้าหมายที่กลุ่มชนนั้นมีความเชื่อความเข้าใจตามพฤติกรรมที่เขาปฏิบัติอยู่ เป็นการเข้าไปมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนนั้น
5. กระบวนการถ่ายทอด แต่เดิมคติชนวิทยามักถ่ายทอดด้วยปาก (มุขปาฐะ) หรือการแสดงออกเพื่อให้เลียนแบบได้ อันเป็นวิถีดั้งเดิมตามธรรมชาติในชีวิตมนุษย์ การขาดตอนทางคติชนวิทยาและการขาดตอนทางวัฒนธรรมนั้นก็เนื่องมาจากการถ่ายทอด แม้ในเวลาปัจจุบันนี้ เมื่อการสื่อสารด้วยการใช้เครื่องมือต่างๆ เจริญมากขึ้น แต่การถ่ายทอดด้วยปาก และวิธีการปฏิบัติก็ยังคงมีความสำคัญอยู่เป็นอันมากสำหรับวงการคติชนวิทยา แต่ก็มีผู้เสนอแนวคิดว่านักศึกษาคติชนวิทยาควรที่จะพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือถ่ายทอดคติชนวิทยาด้วย เพราะจะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ของผู้นั้นมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเวลาและการเปลี่ยนแปลง ประเด็นสำคัญในการศึกษาคติชนวิทยา คือ ใครเป็นผู้ถ่ายทอด ถ่ายทอดแก่ใคร ในสถานการณ์อย่างไรบ้าง ช่องทางในการถ่ายทอดในปัจจุบันเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตและมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของคติชนวิทยา ประกอบด้วย กลุ่มชน แหล่ง ตำบล บทบาทหน้าที่ และกระบวนการถ่ายทอด ซึ่งกระบวนการถ่ายทอด ประกอบไปด้วยผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด สถานการณ์ ช่องทางการถ่ายทอด และผลกระทบต่อสังคม

3. ประเภทของคติชนวิทยา

บรุนแวนด์ (Brunvand, อ้างถึงใน อารี ถาวรเศรษฐ์, 2546 : 5-6) ได้แบ่งคติชนวิทยา ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) คติชนวิทยาประเภทที่ใช้ภาษา (Verbal folklore) คติชนวิทยาประเภทที่ใช้ภาษาเป็นตัวกำหนด มี 6 ประเภทย่อย ดังนี้

- 1.1) คำพูดของชาวบ้านรวมทั้งภาษาถิ่นและการตั้งชื่อ
- 1.2) สุภาษิตและคำกล่าวที่เป็นภาษิต
- 1.3) ปริศนาคำทาย
- 1.4) คำพูดที่คล้องจองกัน
- 1.5) การเล่าเรื่อง
- 1.6) เพลงชาวบ้าน

2) คติชนวิทยาประเภทที่ไม่ต้องใช้ภาษา (non-verbal folklore) คติชนวิทยาประเภทที่ไม่ใช้ภาษาเป็นตัวกำหนด มี 7 ประเภทย่อย ดังนี้

- 2.1) สถาปัตยกรรมชาวบ้าน
- 2.2) ศิลปะชาวบ้าน
- 2.3) งานฝีมือของชาวบ้าน
- 2.4) การแต่งกายของชาวบ้าน
- 2.5) อาหารของชาวบ้าน
- 2.6) อากัปกิริยาของชาวบ้าน
- 2.7) ดนตรีชาวบ้าน

3) คติชนวิทยาประเภทผสม (partly verbal folklore) คติชนวิทยาประเภทที่ใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษาผสมผสานกัน แบ่งออกได้ 6 ประเภทย่อย ดังนี้

- 3.1) ความเชื่อและคติในเรื่องโชคลาง

- 3.2) การละเล่นของชาวบ้าน
- 3.3) ละครชาวบ้าน
- 3.4) ระบำของชาวบ้าน
- 3.5) ประเพณีของชาวบ้าน
- 3.6) งานมหกรรม งานพิธี งานรื่นเริงของชาวบ้าน

วาสนา เกตุภาค (อ้างถึงใน สุदारัตน์ ตัณฑะอาริยะ, 2561 : 14) ได้แบ่งประเภทของคติชนวิทยาไว้ 3 ประเภท สรุปได้ ดังนี้

- 1) ประเภทใช้ถ้อยคำ แบ่งออกได้เป็น 7 ประเภทย่อย คือ
  - 1.1) เพลงชาวบ้านหรือเพลงพื้นเมือง
  - 1.2) เพลงกล่อมเด็ก
  - 1.3) บทกลอนสำหรับเด็ก
  - 1.4) ภาษิต
  - 1.5) ปริศนา
  - 1.6) นิทานชาวบ้าน
  - 1.7) ภาษาถิ่น
- 2) ประเภทไม่ใช้ถ้อยคำ แต่จะถ่ายทอดโดยการประพฤติปฏิบัติหรือทำให้ดู แบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย คือ
  - 2.1) ศิลปะชาวบ้าน
  - 2.2) สถาปัตยกรรม
  - 2.3) งานฝีมือ
- 3) ประเภทผสม คือ ใช้ถ้อยคำ และการกระทำให้ดูประกอบกัน แบ่งได้ 5 ประเภทย่อย คือ
  - 3.1) ระบำชาวบ้าน
  - 3.2) ละครชาวบ้าน
  - 3.3) การละเล่นของเด็ก
  - 3.4) ความเชื่อ

3.5) ขนมนธรรมเนียมประเพณี

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518) (อ้างถึงใน สุตารัตน์ ตัณฑะอาริยะ, 2561 : 14) ได้กล่าวถึงประเภทของคติชนวิทยาไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทมุขปาฐะ คือ คติชนประเภทที่ใช้ถ้อยคำสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยได้ 6 ประเภท คือ นิทาน เพลง ภาษิต ปริศนาคำทาย ภาษากลุ่ม และความเชื่อ

2. ประเภทอมุขปาฐะ คือ คติชนประเภทที่ไม่ใช้ถ้อยคำสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยได้ 7 ประเภท คือ ศิลปะพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมพื้นฐาน หัตถกรรมพื้นบ้าน กิริยาท่าทางและสีหน้า สัญลักษณ์ดนตรีพื้นบ้าน และกีฬาพื้นบ้าน

3. ประเภทผสม คือ คติชนประเภทที่ใช้ถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำร่วมอยู่ร่วมกัน สามารถแบ่งเป็นประเภทได้ 3 ประเภท คือ การแสดงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณีและพิธีกรรม

มัลลิกา คุณานุกรักษ์ (2550) (อ้างถึงใน เกษร ยอดแก้ว, 2560 : 13-14) ได้กล่าวถึงข้อมูลทางคติชนวิทยาไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลประเภทมุขปาฐะ ได้แก่

1.1 คำกล่าว เช่น

- 1.1.1 สำนวน คำพังเพย ภาษิต และสุภาษิต
- 1.1.2 คำให้พร
- 1.1.3 คำประณาม

1.2 นิทาน

1.3 บทเพลง

1.4 ปริศนาคำทาย

1.5 ความเชื่อ

1.6 ภาษากลุ่ม

2. ข้อมูลประเภทอมุขปาฐะ ได้แก่

2.1 สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน

2.2 ศิลปกรรมพื้นบ้านหรือศิลปะชาวบ้าน

2.3 หัตถกรรมพื้นบ้าน

2.4 เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน

2.5 โภชนาการพื้นบ้าน

3. ข้อมูลประเภทผสม ได้แก่

3.1 การเล่นพื้นบ้าน

3.2 การละเล่น

กล่าวโดยสรุป การแบ่งประเภทของคติชนวิทยา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ คติชน ประเภทมุขปาฐะ ได้แก่ สำนวน คำพังเพย ภาษิต สุภาษิต นิทาน บทเพลง ปริศนาคำทาย และภาษิต คติชน ประเภทมุขปาฐะ ได้แก่ สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน ศิลปกรรมพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน และอาหารของชาวบ้าน และคติชนประเภทผสม ได้แก่ ความเชื่อ คติในเรื่องโชคลาง การละเล่นของชาวบ้าน การเล่นพื้นบ้าน การละคร ละครบารมี ประเพณีของชาวบ้าน และงานมหรสพ พิธีกรรมฉลองรื่นเริง

4. หน้าที่หรือบทบาทของคติชนวิทยา

อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546 : 10) ได้กล่าวว่า คติชนวิทยา มีหน้าที่และบทบาท 5 ประการ คือ ให้ความบันเทิง เป็นกระจกส่องให้เห็นวัฒนธรรม ให้การศึกษากลมกล่อม รักษาแบบแผนพฤติกรรมของบุคคล และเป็นเครื่องบรรเทาอารมณ์ ดังนี้

1.1 ให้ความบันเทิง

คติชนวิทยาประเภทที่จะให้ความบันเทิง ได้แก่ เพลงชาวบ้าน เพลงกล่อมเด็ก นิทานชาวบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย สิ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินในการทำงาน ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยและความตึงเครียดได้ ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงประเพณีการแห่เรือของไทย นอกจากนี้ยังมีเพลงที่ร้องเพื่อความบันเทิงผ่อนคลาย ความเหน็ดเหนื่อย ขณะทำงานการเกษตร เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เป็นเพลงร้องเล่นในเวลาลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น การเล่นนิทาน การละเล่นต่าง ๆ และการละเล่นทายปริศนาก็มีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็น การใช้เวลาว่างให้ผ่านไปด้วยความสนุกสนาน แม้คติชาวบ้านจะมีจุดมุ่งหมายแอบแฝงอย่างอื่นแทรกอยู่ เช่น เพื่อให้คำสั่งสอน เพื่อให้กำลังใจ เร้าอารมณ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาแยกออกเป็นแต่ละประเภทไปก็ตาม แต่หน้าที่หนึ่งของคติชาวบ้านก็คือให้ความบันเทิงและความสนุกสนาน

1.2 เป็นกระจกส่องให้เห็นวัฒนธรรม

คติชนมีหน้าที่เป็นจารีตธรรมเนียมประเพณีแสดงวัฒนธรรมและโครงสร้างของสังคม เป็นเสมือนเครื่องนำทางในการดำรงชีวิต เป็นผู้นำทางในเชิงปฏิบัติของคน เช่น พอถึงฤดูเทศกาลจะมีพิธี

ต่าง ๆ เช่น เมื่อใกล้ฤดูกลางเข้าพรรษาก็มีการบวชและทอดกฐินเมื่อออกพรรษา นอกจากนี้ คติชนยังช่วยอธิบายหรือให้รายละเอียดเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี สถาบันทางสังคม เป็นการแสดงออกของชาวบ้านในด้าน ความเชื่อและทัศนคติบางประการ คติชนวิทยาช่วยในการศึกษาวิถีชีวิตของประชาชน และความรู้สึกนึกคิด ของชาวบ้าน เป็นกุญแจที่ทำให้ผู้ศึกษารู้ถึงเหตุการณ์ ในอดีตและประเพณีสมัยโบราณซึ่งสูญไปแล้ว สุภาชิต สำนักวน คำพังเพย และ ขนบประเพณีต่างๆ จะช่วยให้เราเข้าใจวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนใน สมัยก่อน การเข้าใจวัฒนธรรมของคนยุคก่อน ๆ ก็จะทำให้เกิดความชื่นชมและภาคภูมิใจในท้องถิ่นในประเทศชาติของตนด้วย

1.3 ให้การศึกษาแก่ลุ่มเกล้า

คติชนวิทยามีบทบาทในการศึกษาแก่ชนทั่วไปในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมซึ่งไม่รู้หนังสือและในสมัยก่อนที่ยังไม่มีโรงเรียนเป็นแบบแผนอย่างทุกวันนี้คติชนวิทยาได้ให้การศึกษาระบบนอกระบบในหลายทาง เช่น นิทานชาวบ้านประเภทต่าง ๆ ของไทยมักมีจุดมุ่งหมายชี้ให้เห็นค่านิยมในสังคม เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ในเพลงกล่อมเด็กก็มีการแทรกคำสั่งสอนต่าง ๆ เอาไว้เช่น สอนให้มีความกตัญญูต่อพ่อแม่หรือผู้ที่เลี้ยงดูเรามา คติชนวิทยาประเภทปริศนาคำทายฝึกให้รู้จักสังเกต มีไหวพริบบุญญา คติชนวิทยาประเภทสุภาชิต สำนักวน คำพังเพย เป็นเครื่องวิพากษ์วิจารณ์ ส่งเสริมให้ปฏิบัติหรือมิให้ปฏิบัติในบางเรื่อง สอนในสิ่งที่สังคมยอมรับและสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ แทรกข้อความปฏิบัติผ่านความเชื่อต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลมีความสุข มีสุขภาพดีมีความปลอดภัย มีศีลธรรม มีคุณธรรม มีสัจจะ มีความกตัญญู เป็นต้น คติชนวิทยาประเภทขนบธรรมเนียมประเพณี สอนให้รู้จักประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ควรปฏิบัติ ในกาลเทศะและสถานการณ์อันควร

1.4 รักษาแบบแผนพฤติกรรมของบุคคล

คติชนวิทยาประเภทสุภาชิต สำนักวน คำพังเพย ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีเป็นเครื่องช่วยควบคุมสังคม แสดงมาตรฐานความประพฤติของสังคม ตลอดจนกติกาสังคมที่จะกำหนดว่าผู้ที่จะปฏิบัติจะได้รับการยกย่องจากสังคม ผู้ที่ไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องจะต้องแก้ไขหรือได้รับโทษจากสังคม คติชนประเภทสุภาชิตต่าง ๆ จะกล่าวเป็นทำนองห้ามว่าอย่าทำบางที่ก็แนะนำว่าสิ่งใดควรทำ เช่น นิทาน สุภาชิตต่าง ๆ จะแนะนำวิธีประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับสังคม สุภาชิต สำนักวน คำพังเพยต่าง ๆ ของไทย ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเครื่องเตือนใจให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ช่วยควบคุมสังคมทางอ้อม เป็นกลไกที่จะคอยเตือนชาวบ้านให้ระลึกถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และบรรทัดฐานที่ควรปฏิบัติ

1.5 เป็นเครื่องบรรเทาอารมณ์

คติชนวิทยายังเป็นเครื่องช่วยบรรเทาอารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจของชาวบ้าน ให้เบาบางลง ความกดดันที่เกิดขึ้นอาจเป็นกดดันด้านสังคมและวัฒนธรรม ความกดดันทางเพศ ความกดดันในการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ ฯลฯ หรือความกดดันจากข้อห้ามต่างๆ เช่น ข้อห้ามการแต่งงานระหว่างญาติสนิท เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจแสดงออกมาในรูปของเพลงชาวบ้าน นิทานประเภทเพื่อฝัน

เพื่อเอาชนะ อุปสรรคบางประการเหล่านั้น อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงความปรารถนาที่จะขจัดอารมณ์และความคับข้องใจที่เกิดจากเหตุการณ์ในชีวิตจริงนั่นเอง ดังนั้นหน้าที่ต่าง ๆ ของคติชนวิทยาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหน้าที่ที่สำคัญที่สุด คือ การดำรงรักษาความมั่นคงของวัฒนธรรม เนื่องจากคติชนช่วยให้ชาวบ้านปฏิบัติพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ได้เหมาะสมและถูกต้องตามแบบแผนของวัฒนธรรมคติชนทำหน้าที่ควบคุมสังคมยอมรับปฏิบัติ ตามบรรทัดฐานทางสังคมหรือตามแบบแผนของสังคมเป็นมาตรฐานทางจริยธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนในท้องถิ่นและเป็นการให้การศึกษานอกระบบที่สำคัญในสมัยก่อน ส่วนหน้าที่อื่น ๆ นั้น สำคัญรองลงมาคือทำหน้าที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดและความคับข้องใจให้ชาวบ้านทั้งผู้ใหญ่และเด็กอีกด้วย

ศิริพร ณ ถลาง (2552 : 386-395) ได้กล่าวว่า คติชนวิทยา มีบทบาทในการให้การศึกษาอบรมระเบียบสังคม และรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม ดังนี้

1. การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น คติชนวิทยาหลายประเภทได้ทำหน้าที่ให้ความรู้กับเด็ก ๆ ในสังคมว่า เขาเป็นใคร บรรพบุรุษของเขาเป็นใคร ท้องถิ่นของเขามีประวัติความเป็นมาอย่างไร

2. ให้ความรู้และส่งเสริมสร้างปัญญา ในสมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียนหรือการศึกษาในระบบ คติชนทำหน้าที่แทนสถาบันการศึกษาซึ่งปัจจุบันนี้อาจนับเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น เพลงกล่อมเด็กได้ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสังคม

3. การอบรมระเบียบสังคม ปลูกฝังค่านิยม และรักษาบรรทัดฐานทางพฤติกรรมให้สังคมในสังคมสมัยก่อนได้อาศัยประเพณีบอกเล่าโดยผ่านกลไกของคติชนรูปแบบต่างๆ ในกรอบอบรมระเบียบสังคมเพื่อให้สมาชิกที่เติบโตมาในสังคมนั้นๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของสังคม ค่านิยมที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี ทศนคติที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ตลอดจนบรรทัดฐานทางพฤติกรรมและจริยธรรมของสังคม

ในส่วนบทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ดังที่ ศิริพร ณ ถลาง (2552 : 396) ได้กล่าวไว้ว่า คติชนมีบทบาทโดยตรงในการทำหน้าที่เสนอทางออกทางใจให้แก่มนุษย์ในสังคม โดยเฉพาะคติชนประเภทนิทานมหัศจรรย์ นิทานมุขตลก เพลงร้องเล่น การละเล่นพื้นบ้าน

กล่าวโดยสรุป คติชนแต่ละประเภทอาจมีหน้าที่แตกต่างกัน ตำนานช่วยอธิบาย อັตลักษณ์ของกลุ่มชนและอธิบายที่มาของพิธีกรรม ซึ่งในสังคมประเพณี พิธีกรรมเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่สำคัญมากในการสร้างความสามัคคีให้หมู่คณะและความเข้มแข็งให้กลุ่มชน นิยายประจำถิ่นช่วยสร้างความรู้สึกรักผูกพันและความคุ้นเคยกับท้องถิ่นของตน นิทานคติสอนใจ นิทานชาดก นิทานเรื่องสัตว์ เพลงกล่อมเด็ก ภาษิต ปริศนาคำทาย การละเล่นของเด็ก ล้วนมีส่วนในการให้ความรู้ ปลูกฝังค่านิยมและอบรมระเบียบสังคมให้แก่สมาชิกในสังคม ซึ่งเท่ากับว่าคติชนได้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษาในสังคมประเพณีอีกด้วย นอกจากนี้ นิทานมหัศจรรย์ นิทานมุขตลก เพลงปฏิพากย์ การแสดงพื้นบ้าน นอกจากจะทำ

หน้าที่ให้ความเพลิดเพลินและความบันเทิงให้แก่สมาชิกในสังคมแล้ว ยังทำหน้าที่สำคัญในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจที่ไม่อาจแสดงออกได้อย่างเปิดเผยในชีวิตปกติทั่วไป ในแง่นี้จึงถือได้ว่าคติชนได้ทำหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ทางด้านความมั่นคงทางจิตใจด้วย

5. คุณค่าของคติชนวิทยา

ขนิษฐา จิตชินะกุล (2545 : 16) ได้กล่าวถึงคติชนวิทยาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติหลายประการ สมควรที่จะได้ศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1) เป็นเครื่องมือศึกษาสถานะของมนุษย์ เพราะเป็นที่รวมของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดความเชื่อ ความนิยม ความบันเทิงใจ ระเบียบแบบแผนและพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกันง่ายขึ้น

2) เป็นเสมือนกรอบในการดำรงชีวิตของมนุษย์ คติชนวิทยาหรือคติชาวบ้านเป็นเสมือนกรอบในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่สังคมนิยมหรือยอมรับกันว่าดี ถูกต้อง แม้อุบายบ้านเมืองก็ยังไม่สามารถบังคับจิตใจความรู้สึกของมนุษย์ได้สักซึ่งกว่าคติชน เนื่องจากมนุษย์ได้ยินได้เห็น ได้รับรู้ ได้อบรม และอยู่กับวิถีชีวิตแบบนั้นๆ มาแต่อ่อนแอแต่ออก

3) เป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ คติชนวิทยาหรือคติชาวบ้านเป็นมรดกหรือสมบัติของชาติในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์แต่ละชาติ แต่ละภาษาที่มีการจดจำ ถือปฏิบัติและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา

4) มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและด้านศาสตร์ คติชนวิทยามีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและด้านศาสตร์ช่วยในการศึกษาวิชาการสาขาอื่น ๆ เช่น มานุษยวิทยา การเมืองการปกครองได้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

5) ช่วยให้ผู้เกิดความรู้สึกและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง คติชนวิทยาช่วยให้มนุษย์เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มองเห็น ความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันกับสภาพท้องถิ่นอื่นๆ ทำให้สามารถเข้าใจทั้งสภาพของท้องถิ่นตนเอง และท้องถิ่นอื่น เป็นการสร้างเสริมความสามัคคีในสังคมและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำมาซึ่งความผาสุกในสังคม

6) เป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาประเทศ ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมไทยจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมและก้าวเข้าสู่ข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างรวดเร็วและ ซับซ้อน มีการนำเข้าภูมิปัญญาใหม่ ได้แก่ ความรู้แนวคิด วิธีการ ที่มีรากฐานมาจากวิทยาการและเทคโนโลยีตะวันตก ฯลฯ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้คนในสังคมละเลยภูมิปัญญาไทย ซึ่งได้ใช้เวลาปรับตัวและ ปรับเปลี่ยนเป็นวิวัฒนาการที่เน้นความสมดุลระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ภาวะวิกฤตดังกล่าวเป็นแรงจูงใจ ให้มีการส่งเสริมการศึกษาภูมิปัญญาไทยอย่างเป็นทางการและลักษณะเพื่อนำไปพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป จะเห็นว่าคติชนวิทยาที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านมีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อมนุษย์ ต่อสังคม เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิง

การศึกษา อบรมสั่งสอนบุตรหลาน เป็นเครื่องมือควบคุมรักษาแบบแผนของ สังคม ทำให้วัฒนธรรม สมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น ตลอดจนคติชนยังมีอิทธิพลต่อสังคมในด้านการให้การศึกษาเป็นตัวกำหนด พฤติกรรมของตนในสังคม และมีอิทธิพลต่อการรับและเผยแพร่วัฒนธรรมอีกด้วย

กุหลาบ มัลลิกามาส (2535) (อ้างถึงใน เกษร ยอดแก้ว, 2560 : 9) ได้กล่าวถึงคุณค่าของคติชน วิทยาไว้ ดังนี้

1. คติชนทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็ง เพราะคติชนทุกประเภท มีบทบาทช่วยระเบียบ ประเพณีและระบบแบบแผนทางด้านวัฒนธรรมคงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง เพราะคติชนได้วางแนวทางการ ความประพฤติและแนวทางการดำเนินชีวิตของคน

2. คติชนวิทยาให้ความบันเทิงใจแก่สังคม เช่น นิทาน การละเล่นต่างๆ การประกอบพิธีกรรม ต่างๆ การร้องเพลง เป็นต้น

3. คติชนวิทยา เป็นเครื่องมือให้การศึกษาอบรมคนในสังคมและในสมัยที่ระบบโรงเรียนยังไม่ แพร่หลาย การสอนโดยใช้คติชนวิทยา อบรมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มีหลายประการ เช่น นิทาน เพลงกล่อม เด็ก บทร้องเล่นของเด็ก จะชี้ให้เห็นความถูกต้อง สอนให้มีเจตคติที่ดี เข้าใจบรรทัดฐานและค่านิยมทาง สังคม

4. คติชนวิทยา เป็นเครื่องมือควบคุม รักษาแบบแผนของสังคม คติชนบางประเภท มีหน้าที่ สร้างกลไกในการกีดกันสังคม เพื่อรักษาแบบแผนพฤติกรรม เช่น ฝีปูย่าทางภาคเหนือ สร้างแบบ แผนการเลือกคู่ และการแต่งงานอย่างถูกต้องครองธรรม สุภาพชนสอนหญิง มีข้อแนะนำให้ผู้หญิง ปฏิบัติตามวัยต่างๆ สวัสดิรักษา เป็นข้อกำหนดการประพฤติตนของผู้ชาย มีคำสอนให้ทำอะไร และห้าม ทำอะไร ในทางตรงกันข้าม คติชนวิทยาจะนิยมยกย่องผู้ประพฤติสอดคล้องต่อแบบแผนของสังคม สรรเสริญความประพฤติดีงามของตัวละครในนิทาน ในมหรสปพื้นบ้านรูปแบบต่างๆ กล่าวถึงบุญญา ธิการที่กระทำแต่ชาติปางก่อน นิยมยกย่องผู้กล้าหาญในการต่อสู้เพื่อส่วนรวม

กิ่งแก้ว เพชรราช (2545) (อ้างถึงใน เกษร ยอดแก้ว, 2560 : 9-10) ได้สรุปความสำคัญของคติ ชนวิทยา สอดคล้องกับกุหลาบ มัลลิกามาส ดังนี้

1. คติชนเป็นสิ่งที่ให้ความบันเทิงและนันทนาการแก่คนทุกวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ซึ่ง แสดงออกโดยผ่านการละเล่นและนันทนาการ ปริศนาคำทาย เรื่องเล่า นิทาน เป็นต้น

2. คติชนช่วยให้มนุษย์ซึมซาบในด้านความเชื่อ ความกลัว ความรู้สึก ความคิดและคุณค่าของ สังคมของตนเอง

3. คติชนเป็นกรอบชี้นำมนุษย์และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเกณฑ์ทางกฎหมาย สมัยใหม่ไม่สามารถกระทำได้ ทั้งนี้เพราะคติชนมีความได้เปรียบในเรื่องเหล่านี้ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของ ชีวิตตั้งแต่เกิดและต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546) (อ้างถึงใน เกษร ยอดแก้ว, 2560 : 10) ได้กล่าวสอดคล้องกับขนิษฐา จิตชินะกุล ว่าคติชนวิทยาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือศึกษาสถานะของมนุษย์
2. เป็นเสมือนกรอบในการดำรงชีวิตของมนุษย์
3. เป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ
4. มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและด้านศาสตร์
5. ช่วยให้ผู้เกิดความรู้สึกและภาคภูมิใจในถิ่นของตน
6. เป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาประเทศ

กล่าวโดยสรุป คติชนมีความสำคัญ คือ ให้ความบันเทิงใจ เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต เป็นเครื่องมือให้การอบรมคน ชี้ให้เห็นความถูกต้อง สอนให้มีเจตคติที่ดี เข้าใจบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคม และเป็นเครื่องมือควบคุม รักษาแบบแผนของสังคมที่ดำรง มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและด้านศาสตร์ เป็นมรดกของชาติ ตลอดจนเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาประเทศ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลกและมนุษย์

กำเนิดโลกหรือมนุษย์ตามแนวคิดของนักปรัชญาศาสนา อย่างเช่นพระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงเรื่องการกำเนิดจักรวาล โลก มนุษย์และสิ่งต่างๆไว้ในอัครคัมภีร์ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 3 ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ฉบบมหาจุฬา), 2539: 87-89) ว่า การเกิดขึ้นของจักรวาล โลก มนุษย์ และสิ่งต่างๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านี้ พระองค์มิได้มุ่งหมายจะกล่าวถึงกำเนิดโลกและมนุษย์โดยตรง แต่กล่าวถึงเรื่องวาระในสังคมิเดียในครั้งพุทธกาล โดยมีใจความสำคัญว่า ความเชื่อในสังคมิเดียในสมัยนั้น ได้แบ่งคนออกเป็นวาระต่างๆ ประกอบด้วยกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร โดยถือว่าพราหมณ์และกษัตริย์เป็นวาระสูง แพศย์เป็นวาระกลาง และศูทรเป็นวาระต่ำ วาระนี้จะถูกเหยียดหยามและจะไม่มีมีการคลุกคลีข้ามวาระ ถ้าหากว่าชายหญิงใดมีความสัมพันธ์กันจนมีทารกออกมา ทารกนั้นจะเป็นที่รังเกียจของคนทั้งหลายและถูกเรียกว่า จันฑาล ดังนั้น พระองค์ทรงสรุปว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะประเสริฐหรือเลวทรามก็ด้วยการกำหนดจากกรรมและธรรมที่เขาประพฤติปฏิบัติเท่านั้น หากได้กำหนดจากสิ่งอื่นไม่ ถึงอย่างไรก็ตามแม้พระสูตรนี้จะมิได้มุ่งหมายที่จะกล่าวถึงกำเนิดของโลก มนุษย์ และสรรพสิ่งโดยตรง แต่เนื้อหาของพระสูตรนี้ก็ทำให้เราทราบได้ว่า มนุษย์ ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายที่เราสงสัยและโต้เถียงกันมายาวนานนั้น มีจุดกำเนิดหรือที่มาอย่างไร

การเกิดขึ้นของสิ่งมีชีวิตในภพภูมิต่างๆมีด้วยกัน 4 วิธี เรียกว่า กำเนิด 4 ได้แก่

1. สงเสทชะกำเนิด คือ เกิดในถ้ำ ไคล สิ่งปฏิภูลต่างๆ เช่น การเกิดของจุนทรีย์ เชื้อโรคต่างๆ เป็นต้น

2. โอปปาติกะกำเนิด คือ การที่ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ เมื่อเกิดแล้วโตเต็มวัยเลย ได้แก่ เทวดา พรหม สัตว์นรก เปรต อสุรกาย และมนุษย์ยุคแรก เป็นต้น
3. อัณฑชะกำเนิด คือ การเกิดในฟองไข่ เช่น พวงสัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน เป็นต้น
4. ชลาพุชะกำเนิด คือ การเกิดในครรภ์ เช่น มนุษย์เราในปัจจุบัน สัตว์ต่างๆ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553: 27)

เมื่อพิจารณาจากกำเนิด 4 จะเห็นได้ว่า มนุษย์เราอยู่ในจำพวกที่ 4 ซึ่งเรียกว่า ชลาพุชะกำเนิด คือ จำพวกสัตว์ที่เกิดในครรภ์ เมื่ออยู่ในครรภ์ตามเวลาที่กำหนดก็คลอดหรือตกออกมาจากครรภ์ และอยู่ในการดูแลของพ่อแม่อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วก็แยกย้ายออกจากพ่อแม่ไปสร้างครอบครัวหรือฝูงของตนใหม่ อย่างนี้เรื่อยไป

มนุษย์ยุคแรก หลังจากที่แผ่นดินได้เกิดขึ้นแล้ว ได้มีพรหมพวกหนึ่งจุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ โดยเป็นพรหมที่หมดอายุ หรือสิ้นอายุขัยจากชั้นอาภัสสรพรหม การเกิดมาเป็นมนุษย์ในยุคแรกนี้เป็นการเกิดเองโดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ เกิดแล้วก็โตเต็มวัยเลย ซึ่งการเกิดชนิดนี้เรียกว่าเกิดแบบโอปปาติกะ มนุษย์ที่จุติมาจากอาภัสสรพรหมนี้ จะมีรูปร่างและลักษณะเหมือนตอนที่ยังเป็นพรหม คือไม่มีเพศ ร่างกายมีแสงสว่างเรือง มีรัศมีสว่าง เหาะไปในอากาศได้ และมีปิติเป็นอาหาร ไม่ต้องกินสิ่งอื่นที่อยู่ภายนอกร่างกายเข้าไป โลกที่พรหมลงมาเกิดเป็นมนุษย์นี้ มีสัจฐานแบนและมีจุดเชื่อมต่อกับสวรรค์ โลกกับสวรรค์สามารถไปมาหาสู่กันได้ แต่ต่อมาจึงค่อยๆ เปลี่ยนรูปทรงและเคลื่อนตัวห่างออกจากสวรรค์ ไปตามบาปอกุศลที่มนุษย์สร้าง ทั้งทางกาย วาจา และใจ จากโลกที่แต่เดิมมีสัจฐานแบน ก็เริ่มพุงขึ้น เมื่อพุงขึ้นได้ระดับหนึ่ง ก็จะหดตัวเข้าเป็นทรงรี แล้วจึงกลายเป็นทรงกลมในที่สุด ซึ่งแต่ละช่วงที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงนี้ใช้เวลานานมาก ยุคที่โลกกลมนี้เป็นยุคที่มนุษย์มีอายุต่ำกว่า 1 แสนปี

มนุษย์ที่เกิดมีชีวิตอยู่เช่นนี้เป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งมีมนุษย์คนหนึ่ง เห็นดินที่มีสีส้มสวนงาม มีกลิ่นหอม เห็นแล้วก็อยากหยิบมาลิ้มลอง จึงหยิบใส่ปากเพื่อลิ้มรส แต่เพียงแค่นั้น (จวันดิน) สัมผัสเพียงปลายลิ้น รสดินก็แผ่ซาบซ่านไปทั่วร่างกาย มีรสเป็นที่ถูกใจของมนุษย์ผู้นั้น จึงหยิบมาบริโภคอีก มนุษย์อื่นเห็นเช่นนั้นจึงพากันเอาอย่างบ้าง และเนื่องจากจวันดินที่บริโภคเข้าไปนั้นเป็นอาหารหยาบ จึงทำให้รัศมีกายและแสงในตัวของมนุษย์หายไป ความมืดจึงบังเกิดขึ้น มนุษย์ทั้งหลายเมื่อถูกความมืดปกคลุมจึงพากันตกใจเมื่อความมืดบังเกิดขึ้นอยู่นั่นเอง สุริยเทพบุตรพร้อมดวงอาทิตย์ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยก็บังเกิดขึ้น ทำให้มีแสงสว่างเกิดขึ้นมาขับไล่ความมืด จากนั้นดวงจันทร์และดวงดาวต่างๆ ก็เกิดขึ้น ทำให้มีเวลากลางวันและกลางคืน ฤดูกาลต่างๆ พร้อมการเกิดขึ้นของภูเขาสุเมรุ เขาจักรวาล เขาคิณพินต์ และมหาสมุทร ซึ่งการเกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาใช้เวลานานมาก นอกจากฤทธิ์ของอาหารหยาบที่มนุษย์บริโภคเข้าไป จะทำให้รัศมีกายและความสว่างหายไปแล้ว ยังส่งผลให้มนุษย์มีผิวพรรณที่เศร้าหมองไม่ฟ่องใส สวยงามเหมือนดังเดิม แต่ความเศร้าหมองของมนุษย์แต่ละคนไม่เท่ากัน บางคนเศร้าหมองน้อย บางคนเศร้าหมองมาก ขึ้นอยู่กับกรรมเก่าที่เคยกระทำมาในชาติต่างๆ และกิเลสที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เมื่อมีความแตกต่างเกิดขึ้น ทำให้มนุษย์มีความยึดมั่นและถือตัวเกิดขึ้น จึงทำให้ร่างกายที่เคยเหาะได้หยาบลง จึงเหาะไม่ได้อีกต่อไปและจากบาปกรรมที่เกิดขึ้นนี้ สิ่งต่างๆ จึงแปรเปลี่ยนไป จวันดินที่เคยมีรสอร่อยได้

หายไป กลายเป็นสะเก็ดดิน แต่ยังคงมีรสอร่อย และกลิ่นหอม บริโภคได้เหมือนเดิม ยิ่งมนุษย์ถูกกิเลสครอบงำเท่าไร ความประณีตของอาหารก็น้อยลงทุกที จากสะเก็ดดิน กลายเป็นครีอดินและได้กลายเป็นข้าวสาลี ข้าวสาลีในยุคนั้นต่างจากข้าวสาลีในปัจจุบัน โดยเป็นข้าวที่มีเปลือกบางคล้ายๆเปลือกของแตงกวา จึงกินได้ทั้งเปลือก มีสีเหลืองอมขาวรู้สึกนุ่มเมื่อเคี้ยว มีกลิ่นหอม มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน และมีความอร่อยอยู่ในตัว เมื่อบริโภคเข้าไปแล้วจะสามารถดับความหิวกระหายความเหน็ดเหนื่อยได้ ขนาดของเมล็ดประมาณ 1 คอกของมนุษย์ในยุคนั้น 1 เมล็ดสามารถบริโภคได้ 3-5 คน เมื่อจะบริโภคก็นำมาวางไว้บนแผ่นหินชนิดหนึ่ง ข้าวก็จะสุก

ต่อมาเมื่ออากาศสรรพหวมกลายเป็นกายมนุษย์อย่างสมบูรณ์ จึงปรากฏเพศเป็นเพศหญิงเพศชาย เมื่อต่างเพศเพ่งกันและกันก็เกิดความกำหนัดเร่าร้อน เกิดเพศสัมพันธ์กันขึ้น การร่วมเพศเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ จึงพากันเอาสิ่งของขว้างปา เพราะในสมัยนั้นถือว่าเป็นอธรรม เมื่ออยากเสพต้องไปกระทำนอกชุมชน ต่อมามนุษย์เริ่มมีการปกปิดซ่อนเร้นร่างกายด้วยเครื่องนุ่งห่ม และสร้างบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยและเพื่อสมสู่กันระหว่างหญิงชาย ต่อมาเมื่อมีผู้เกียจคร้านที่จะนำข้าวสาลีมาตอนเช้าเพื่ออาหารเช้า นำมาตอนเย็นเพื่ออาหารเย็น จึงนำมาครั้งเดียวให้พอทั้งเช้าและเย็น และเมื่อนำมาครั้งเดียวให้พอสำหรับ 2 วัน 4 วัน 8 วัน ข้าวสาลีจึงเกิดมีเปลือกห่อหุ้มข้าวสาลี ที่เกี่ยวแล้วก็ไม่งอกขึ้นแทน มีการขาดแคลนเป็นตอนๆตั้งแต่นั้นมา ข้าวสาลีจึงมีเฉพาะเป็นบางแห่ง ต่อมาสัตว์เหล่านั้นจึงประชุมกันปรารภความเสื่อมลงโดยลำดับแล้วมีการแบ่งข้าวสาลีและปักปันเขตแดนกัน ในช่วงนี้ สังคมของมนุษย์ได้ถูกพัฒนาขึ้นตามลำดับ มนุษย์รู้จักทำเกษตรกรรม เป็นวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ในกาลต่อมา มีนักวิชาการเรียกยุคนี้ว่า การปฏิวัติเกษตรกรรมครั้งที่ 1 ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อประมาณหนึ่งหมื่นปีมานี้เอง เป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่กว่าสังคมแบบแรกเล็กน้อย อาจเรียกว่าเป็นสังคมชนเผ่า (Tribal society) อย่างเต็มที่ และที่สำคัญกำลังจะกลายเป็นสังคมที่มีหัวหน้าและองค์กรทางการเมืองการปกครองอย่างชัดเจนในยุคต่อมา (มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2539: 89-94)

ต่อมาบางคนรักษาส่วนตน ขโมยของคนอื่นมาบริโภค เมื่อถูกจับได้ ก็เพียงแต่สั่งสอนกันไม่ให้ทำอีก เขาก็รับคำ ต่อมาก็ได้ขโมยอีก เมื่อถูกจับได้ถึง 3 ครั้ง ก็สั่งสอนเช่นเดิมอีก แต่บางคนก็ลงโทษ ตบด้วยมือ ขว้างด้วยก้อนดิน ตีด้วยไม้ ต่อมามนุษย์ระดับผู้ใหญ่จึงประชุมปรารภว่า การลักทรัพย์ การตีเตียน การพุดตบ การจับทอนไม้เกิดขึ้นแล้ว ควรจะแต่งตั้งสัตว์ผู้หนึ่งขึ้นทำหน้าที่หัวหน้าที่ผู้ควรตี ขบไล่ผู้ที่ควรขบไล่ โดยพวกที่เหลือจะแบ่งข้าวสาลีให้ จึงเลือกคนทิ้งดงาม นำเลื่อมใส นำเกรงขาม แต่งตั้งเป็นหัวหน้า เพื่อปกครองคนตีและขบไล่คนที่ทำผิด คำว่า มหาชนสมมติ (ผู้ที่มีมหาชนแต่งตั้ง) กษัตริย์ (ผู้ใหญ่ยิ่งแห่งเขต) ราชา (ยังคนอื่นให้สุขใจโดยธรรม) กษัตริย์จึงเกิดขึ้น ซึ่งมาจากพวกมนุษย์เดียวกันเกิดขึ้นโดยธรรม มีโซ่โดยธรรม ธรรมะจึงเป็นสิ่งประเสริฐสุดในหมู่ชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2539: 95-96)

กล่าวโดยสรุป กำเนิดโลกและมนุษย์ตามความเชื่อตามหลักปรัชญาศาสนาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นฮินดู-พราหมณ์ พุทธ คริสต์ อิสลาม ล้วนมีความเชื่อในการเกิดโลกหรือมนุษย์ และสรรพสิ่งต่างๆที่

คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะฮินดู-พราหมณ์ คริสต์และอิสลาม มีความเชื่อว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก มนุษย์ และสรรพสิ่งต่างๆขึ้นมา ส่วนพุทธ มีความเชื่อว่า มนุษย์ ถูกพัฒนาจากรูปมาจากพรหมพวกหนึ่ง ชื่อว่า อาภัสสรา ดังนั้น มนุษย์จึงมาจากสัตว์ชั้นสูง (มีจิตใจสูง) หมายถึงเป็นผู้มีคุณธรรมประจำใจสูงหรือมากกว่าสัตว์อื่นๆ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดรัฐและสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดรัฐหรือสังคมนั้น ไม่ว่าจะจะเป็นความเชื่อในสังคมตะวันตกหรือสังคม ตะวันออกล้วนมีความเชื่อว่า พระเจ้าเป็นผู้ให้กำเนิดหรือสร้างรัฐขึ้นมาเพื่อปกครองพลเมืองภายในรัฐให้ มีความผาสุกและทำให้สังคมสงบสุข

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2562: 22-26) กล่าวว่า ในสังคมตะวันตก ตามลัทธิเทวสิทธิ์นั้นมีความเชื่อว่า พระเจ้าเป็นผู้ให้กำเนิดและสร้างรัฐ เช่นในตะวันออกไกลเชื่อว่าผู้ปกครองสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้า พวกฮีบรูเชื่อว่าพระเจ้าสร้างรัฐขึ้นมาเพื่อปกครองมนุษย์ เพื่อลงโทษบาปที่มนุษย์ได้กระทำไว้ ในสมัย กลางยังยอมรับลัทธิเทวสิทธิ์นี้อยู่ แต่ผู้ปกครองต้องได้รับอำนาจผ่านทางศาสนจักร

ในสมัยต่อมาพวกโปรเตสแตนต์อ้างว่า กษัตริย์ได้รับอำนาจโดยตรงจากพระเจ้า ซึ่งไม่ใช่อำนาจ ปกครองเท่านั้น แต่กษัตริย์ได้รับอำนาจจากพระกรุณาของพระเจ้าด้วย ซึ่งเรียกว่า ทฤษฎีอำนาจเทว สิทธิ์ของกษัตริย์ ต่อมาเมื่อมีชนชั้นกลางเกิดขึ้น ได้เกิดความคิดเรื่องอธิปไตยของปวงชนขยายตัวอย่าง กว้างขวางออกไป เห็นได้ว่าการปฏิวัติในศตวรรษที่ 17 และได้มีการกล่าวอ้างนามของประชาชนต่อต้าน อำนาจของกษัตริย์

ตามทฤษฎีสัญญาประชาคม เนื่องจากแนวคิดสัญญาประชาคม ประชาชนเป็นเจ้าของอธิปไตย ได้รับความนิยมสูง ทำให้ลัทธิเทวสิทธิ์หมดความสำคัญลงไป ซึ่งแนวคิดใหม่นี้ มีแนวคิดที่ว่า มนุษย์เริ่ม ก่อตั้งรัฐ โดยวิธีการที่ปัจเจกชนยินยอมพร้อมใจกันทำสัญญาประชาคม แต่มีการแปลความหมาย แตกต่างกันไปตามนักทฤษฎีต่างๆในช่วงเวลานั้นได้มีการปฏิวัติของประชาชนในในอังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกา

โทมัส ฮอบส์ มีแนวคิดส่งเสริมอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ และมุ่งให้รัฐบาลมีอำนาจโดยสมบูรณ์ ซึ่งก็คือสมบูรณาญาสิทธิราช เนื่องจากเชื่อว่าเป็นระบบที่มั่นคงและมีระเบียบที่สุด โดยมีความเชื่อว่า เริ่มแรกมนุษย์ยังไม่เป็นสังคม แต่แยกกันอยู่ในสภาพธรรมชาติ ซึ่งโดดเดี่ยว ยากจน น่าเกลียด โหดร้าย และสั้น ซึ่งสภาพแบบนี้ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่มีความยุติธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของคนที่แสวงหามา ได้ เป็นสงครามที่มนุษย์ทุกคนต้องกระทำเพื่อความอยู่รอดของตน ซึ่งไม่ผิดอะไรกับความป่าเถื่อน

ตามความเชื่อของฮอบส์ มนุษย์จึงตกลงทำสัญญาประชาคมภายใต้บังคับอธิปไตย โดยที่องค์อธิปัตย์ไม่ใช่คู่สัญญา เพราะไม่ได้ทำสัญญาด้วย ประชาชนเป็นผู้มอบอำนาจให้องค์อธิปัตย์ปกครองโดยความสมัครใจของตนเอง สัญญาประชาคมจึงมีลักษณะถาวรและเรียกคืนไม่ได้ และบอกเลิกก็ไม่ได้ ผู้ได้รับประโยชน์จากสัญญาประชาคมควรจะเป็นองค์อธิปัตย์ และสนับสนุนอำนาจสูงสุดของสภานิติบัญญัติ

จอห์น ล็อก มีความเห็นตรงกับฮอบส์ในเรื่องสภาพธรรมชาติ โดยอธิบายให้เห็นถึงสภาพธรรมชาติกับสภาพสังคมที่มีการจัดระเบียบดีแล้ว โดยชี้ให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติในสภาพธรรมชาติ มนุษย์เป็นผู้ตัดสินใจในกรณีที่มีความผิด แต่มีข้อบกพร่องคือ คำพิพากษาอาจไม่มีความยุติธรรมเพียงพอ ไม่มีกำลังที่จะบังคับคดี และบางคดีที่คล้ายกัน โทษที่ได้รับอาจแตกต่างกัน

มนุษย์จำเป็นต้องสละสิทธิในองค์กรที่จัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่แทนทุกคน ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ ขั้นตอนทั้งหมดนี้ได้กล่าวไว้ในสัญญา ล็อกคัดค้านการมีอำนาจสูงสุดของสภานิติบัญญัติ รัฐสภาต้องใช้อำนาจอย่างจำกัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม อำนาจของรัฐสภาเป็นเพียงที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น อำนาจสูงสุดยังเป็นของปวงชน ซึ่งสามารถยุบสภาได้

ล็อกสนับสนุนให้เอกชนมีสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการป้องกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และล็อกเชื่อว่า สังคมเกิดมาได้โดยความยินยอมสมัครใจของสมาชิกสังคม ซึ่งปกครองโดยเสียงข้างมาก

ฌอง ฌาคส์ รูสโซ ยอมรับความคิดของล็อกในเรื่องสภาพธรรมชาติและอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติในสภาพธรรมชาติ มนุษย์เป็นคนดี มีความเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่น มนุษย์โดยสภาพธรรมชาติมีความรู้สึกอยากอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยเหตุที่สังคมมีเจตนารมณ์ทั่วไป ซึ่งเป็นการพิทักษ์รักษา และให้สวัสดิการส่วนรวม และเป็นแหล่งที่มาของกฎหมายทั้งหมด และเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม

เจตนารมณ์เกิดขึ้นภายหลังจากรวมเป็นสังคม และเป็นสิ่งสูงสุดภายในรัฐ โดยรัฐเป็นเพียงตัวแทนของเจตนารมณ์ ซึ่งเจตนารมณ์ ก็คืออธิปไตยนั่นเอง และรูสโซยังเชื่อว่า รัฐบาลสมควรให้เอกชนมีสิทธิเสรีภาพตามสมควรภายใต้กรอบกฎหมาย รัฐต้องมีหน้าที่ปกป้องเสรีภาพของประชาชน นอกเหนือจากปกครองและรักษากฎหมาย (การบังคับใช้กฎหมาย)

สติธ ธนานิธิโชติ (2563: 4-6) กล่าวว่า ตามทฤษฎีธรรมชาตินั้น ชาวกรีกโบราณเชื่อว่ามนุษย์ไม่สามารถแยกตัวออกจากรัฐได้ อริสโตเติล กล่าวว่ามนุษย์โดยธรรมชาตินั้นเป็นสัตว์การเมือง ซึ่งสามารถสร้างความสำเร็จให้กับตนเองได้ กิจกรรมการเมืองของมนุษย์เป็นเรื่องธรรมชาติ และมนุษย์กับการเมืองเป็นสิ่งที่แยกแยกจากกันไม่ได้ รัฐเป็นธรรมชาติมีการเจริญเติบโตซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ และรัฐเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง

ส่วนกำเนิดรัฐหรือสังคม ในสังคมตะวันออก ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา มนุษย์มีจิตบริสุทธิ์มาแต่เดิมคือมาจากอภัสสรพรหม แต่กระนั้นก็ตาม มนุษย์เมื่อถูกสภาพแวดล้อมและความพอใจ

ในสภาพความเป็นอยู่ของตน จึงมีการลี้ภัยของแปลกใหม่ จึงทดลองและละเมียดกฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐานของสังคม จึงเกิดความทะยานอยากแก้ปัญหา ไม่มีสิ้นสุด ท่านที่สุดก็มีการสร้างครอบครัวขึ้นมา ดังข้อความว่า “วาเสฏฐะและภราทวาเช สมัยนั้น การเสพเมถุนธรรมอันเป็นเหตุให้ขว้างฝุ่นไล่ เป็นต้นนั้น ถือว่าเป็นเรื่องไม่ดี สมัยนั้นเหล่าสัตว์ผู้เสพเมถุนธรรม ไม่ได้เข้าไปยังหมู่บ้าน หรือนิคม ตลอด 1 เดือน บ้าง 2 เดือนบ้าง เนื่องจากสัตว์เหล่านั้นต้องการเสพสัทธิธรรมเกินเวลา ต่อมาจึงพากันสร้างเรือนขึ้นเพื่อปกปิดสัทธิธรรมนั้น...” (มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2539: 93-94)

แม้ข้อความนี้จะบ่งบอกถึงการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน หรือหมู่บ้านกันมาก่อน แต่การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว หรือการสร้างบ้านเป็นหลังเกิดหลังจากคนในชุมชนจับคู่กันเป็นครอบครัวขึ้น เมื่อมีการจับคู่และการสร้างบ้านเรือนมากขึ้น ก็พัฒนาการเป็นหมู่บ้าน และรัฐขึ้นในที่สุด เนื่องจากต้องการกักตุนอาหารเพื่อวันข้างหน้าและมีการเข้าไปจับจองเขตแดนเพื่อทำเกษตรกันขึ้น ดังข้อความว่า “เพราะบาปอกุศลธรรมปรากฏ ข้าวสาลีของพวกเราจึงมีร่าห่อเมล็ดบ้าง มีแกลบหุ้มเมล็ดบ้าง ต้นที่ถูกเกี่ยวแล้วก็ไม่กลับงอกขึ้นอีก ความพร้อมได้ปรากฏให้เห็นจึงได้มีข้าวสาลีเป็นหย่อนๆ ทางที่ดี เราควรแบ่งข้าวสาลีและปักปันเขตแดนกันเถิด ครั้งนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงพากันแบ่งข้าวสาลีและปักเขตแดนกัน...”

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดรัฐหรือสังคมนั้น มีที่มาจากนักคิดทางการเมืองในสังคมตะวันตกและสังคมตะวันออกได้ให้ความหมาย รูปแบบ ตลอดจนวิวัฒนาการของการเกิดรัฐหรือสังคมในแต่ละช่วงเวลาตามลำดับ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้ปกครอง

ถ้าจะพิจารณาหลักธรรมหรือคุณธรรมของผู้ปกครองหรือผู้บริหาร ผู้ปกครองหรือผู้บริหารนั้นจะต้องมีหลักธรรมหรือคุณธรรมดังต่อไปนี้อยู่ในใจเสมอ ถ้ามีเช่นนั้นแล้ว ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ถูกปกครองจะมีความเป็นอยู่อย่างไม่ปกติสุข ดังประยงค์ แสนบุราณ (2557: 140-148) ได้กล่าวว่าหลักธรรมหรือคุณธรรมเหล่านี้สำหรับผู้ปกครอง ได้แก่

1.1 อคติ 4

คำว่า “อคติ” หมายถึง ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความลำเอียง ผู้ปกครองหรือผู้บริหารต้องวางตัวให้อยู่ในคุณธรรมอันดีงาม ไม่เผลอตกลงไปอยู่ในอำนาจของกิเลสอันใดอันหนึ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้หากเผลอไป ก็จะทำให้การปกครองของผู้นั้นผิดพลาดพันที ความเสื่อม ความเสียหายก็จะตามมา หากเขาดำรงตนอยู่ในความถูกต้องดีงาม ความเจริญรุ่งเรือง ความสุขสงบ ก็จะเกิดขึ้น

1.2 พรหมวิหาร 4

นอกจากม็อคติ 4 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้ปกครองหรือผู้บริหารจะต้องมีพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมประจำใจของผู้มีคุณความดีอันยิ่งใหญ่ หรือธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ ผู้ปกครองหรือผู้บริหารถูกยกย่องว่าเป็นผู้ประเสริฐกว่าผู้ถูกปกครองเพราะเหตุที่เข้าใจกันอย่างนี้ ผู้ที่ถูกยกให้เป็นผู้ปกครองนั้นจะต้องมีพรหมวิหารธรรม อย่างไรก็ตาม พรหมวิหารบางที่ท่านก็เรียกว่า อัปมัญญา เพราะแผ่ไปไม่มีประมาณในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวาง อย่างสม่ำเสมอ และอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด พรหมวิหารหรืออัปมัญญา มี 4 ประการ คือ

1.2.1 เมตตา ได้แก่ ความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตที่มีเมตรีและคิดทำประโยชน์เพื่อความสุขแก่หมู่มสัตว์ทั่วไป

1.2.2 กรุณา ได้แก่ ความสงสาร มีจิตคิดช่วยให้พ้นจากความทุกข์มีใจใฝ่ที่จะปลดปล่อยความทุกข์ความเดือดร้อน ความยากจนของสัตว์ทั้งปวง

1.2.3 มุทิตา ได้แก่ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีจิตใจมองใส เบิกบานกับสัตว์ทั้งหลายผู้เจริญงอกงาม ผู้ที่อยู่ดีมีสุขหรือผู้ดำรงชีวิตอย่างปกติสุข โดยไม่เลื่อมว่าสัตว์นั้นเป็นใคร

1.2.4 อุเบกขา ได้แก่ การวางใจเป็นกลาง การวางใจสงบ มองดูมีจิตไม่เอนเอียงด้วยอคติโดยการพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่า สัตว์ทั้งหลายได้รับผลของกรรมอันสมควรที่ตนได้กระทำไว้การเข้าไปแทรกแซงมิให้สัตว์ได้รับผลกรรมนั้น ถือว่ากระทำเกินหน้าที่และเป็นการประทุษร้ายแล้ว ดังนั้นควรวางเฉยด้วยจิตสงบเพราะเห็นกรรมและผลของกรรมตามความเป็นจริงของสิ่งนั้นๆ ด้วยใจเที่ยงธรรม

1.3 ราชสังคหัตถุ

คำว่า “ราชสังคหัตถุ” หมายถึง หลักการสงเคราะห์ประชาชนของ นักปกครองหรือนักบริหาร หรือหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชนของ นักปกครองหรือนักบริหาร เพราะนักปกครองหรือนักบริหารทั้งหลายนอกจากจะมีหลักธรรมที่นำเสนอมาแล้วข้างบนนั้น จะต้องเฉลียวฉลาดในการบริหารจัดการ ตามหลักราชสังคหธรรมที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

1.3.1 สัสสมะระ ได้แก่ ฉลาดในการคัดเลือกพันธุ์พืช ฉลาดในการเพาะปลูกและบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ฉลาดในการส่งเสริมการเกษตรใน ด้านต่างๆ กล่าวโดยสรุป ผู้ปกครองหรือผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในด้านการเกษตรทั้งการผลิตและการจำหน่ายในทุกๆ ด้าน

1.3.2 ปุริสเมระ ได้แก่ ความเฉลียวฉลาดในการบริหารจัดการ บุคคล กล่าวคือ รู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถให้ได้ทำหน้าที่ตามที่เขาค้นคว้ากันคนชั่วไม่ให้โอกาสเข้ามารับผิดชอบงานเพื่อหวังผลประโยชน์บำรุงและให้ขวัญ กำลังใจแก่ข้าราชการและประชาชนทุกหมู่เหล่า

1.3.3 สัมมาปาสะ ได้แก่ รู้จักผูกใจประชาชนด้วยการช่วยเหลือต่างๆ หรือส่งเสริมอาชีพโดยวิธีการต่างๆ เช่น ให้กู้ยืมเงินไปลงทุนการเกษตร หรือไปลงทุนทางพาณิชย์กรรม หรือทางการศึกษา โดยดอกเบี้ยยต่ำหรือไม่คิด ดอกเบี้ยเลย หรือเข้าไปแก้ไขปัญหิต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมต่างๆ ด้วยจิตใจที่ เอื้ออารี เป็นต้น ถือว่าเป็นการช่วยเหลือประชาชนให้เขาลุกขึ้นมายืนได้และ สุดท้ายก็คือช่วยเหลือประเทศถ้าประชาชนทุกหมู่เหล่าอยู่อย่างมั่นคงและเข้มแข็ง

1.3.4 วาจาเปยยะ หรือวาชเปยยะ ได้แก่ มีการพูดด้วยถ้อยคำ สุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน มีเหตุผล ประกอบด้วยประโยชน์สร้างสรรค์ความสามัคคี มีความสัตย์ทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ตลอดจนเกิดความเชื่อถือในคำพูดนั้น

หลักธรรม 4 ประการที่เสนอมานี้เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของนักปกครองหรือนักบริหาร ถ้าทำได้อย่างที่เสนอมานี้ สังคมหรือประเทศชาติก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง มั่นคง เป็นปึกแผ่น ไม่ปั่นป่วนวุ่นวายเหมือนปัจจุบันนี้ แต่ปัจจุบันที่เป็นอยู่อย่างนี้ปัญหาสำคัญก็คือ ผู้ปกครองหรือผู้บริหาร ขาดหลักธรรมต่างๆ ที่เสนอมานี้ตั้งแต่ต้น เมื่อผู้ถูกปกครองเห็นความไม่ถูกต้องของผู้ปกครอง กระทำก็เกิดความไม่พอใจ จึงลุกขึ้นมาต่อสู้จนกลายเป็นปมขัดแย้งของสังคม ในปัจจุบัน ไม่รู้ว่าความขัดแย้งบนพื้นฐานของธรรมนี้จะสิ้นสุดหรือยุติลงอย่างไร แต่ที่รู้ในปัจจุบันนี้ก็คือประเทศชาติเสียหายยับเยิน

1.4 จักรวรรดิวัตร

คำว่า “จักรวรรดิวัตร” หมายถึง ข้อปฏิบัติที่พระเจ้าจักรพรรดิทรง บำเพ็ญสม่าเสมอ ข้อวัตรของพระเจ้าจักรวรรดิธรรมนิยมที่พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ จักรวรรดิวัตรที่จะกล่าวต่อไปนี้ถือว่าเป็นหลักการ ปกครองที่สำคัญยิ่งของนักปกครองหรือนักบริหารทั้งหลาย ถ้านักปกครองหรือนักบริหารไม่มีหลักธรรมนี้เป็นหลักในการปกครอง สังคมหรือประเทศที่เขาปกครอง อยู่ก็จะดำรงอยู่อย่างวุ่นวาย แต่ถ้ายึดหลักหลักธรรมนี้ในการปกครอง สังคมหรือ ประเทศนั้นก็อยู่อย่างปกติสุขเจริญรุ่งเรืองอำนาจแห่งธรรมก็จะแผ่ซ่านไป ผู้คน ทั้งหลายก็จะศรัทธาเลื่อมใส เคารพยกย่องผู้มีธรรมนั้น

1.4.1 ธรรมาธิปไตย หมายถึง ถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพนับถือบูชา ยำเกรงธรรม ยึดธรรมเป็นหลัก เป็นธงชัย เป็นธรรมาธิปไตย

1.4.2 ธรรมิการักษา หมายถึง จัดการรักษารักษาป้องกันและคุ้มครองอันชอบ ธรรมและเป็นธรรม

ก. อันโตชน หมายถึง คนภายใน ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ธิดา จนถึงผู้ปฏิบัติราชการในพระองค์ทั้งหมด คือคนในปกครองส่วนตัว

ข. พลกาย หมายถึง กองทัพ คือปวงเสนาข้าทหารข้าราชการ ฝ่ายทหาร

ค. ชัตติยะ หมายถึง กษัตริย์ทั้งหลาย ผู้อยู่ในพระบรมเดชาานุภาพ เจ้าเมืองขึ้น ปัจจุบันสงเคราะห์ชนชั้นปกครองและนักบริหารชั้นผู้ใหญ่ ทั้งหลาย

ง. อนุยนต์ หมายถึง ผู้ติดตามเสด็จ คือราชบริพารทั้งหลาย ปัจจุบันควรสงเคราะห์ข้าราชการฝ่ายพลเรือนทั้งหมด)

จ. พราหมณ์คฤหบดี หมายถึง คนเจ้าพิธีเจ้าตำรา พ่อค้า เจ้าไร่ เจ้านา ครูอาจารย์ นักวิชาการ หมอ พ่อค้า ผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ และ เกษตรกร ด้วยช่วยจัดหาทุนและอุปกรณ์เป็นต้นให้)

ฉ. เนคมชนบท หมายถึง ชาวนิคมนชนบท คือราษฎรทั้งปวง ทุกท้องถิ่น ตลอดถึงชายแดนทั่วไป ไม่ทอดทิ้ง)

ช. สมณพราหมณ์ หมายถึง พระสงฆ์และบรรพชิต ผู้ทรงศีล ทรงคุณธรรม)

ญ. มิคปักษี หมายถึงมฤคและปักษีคือ สัตว์อันควรสงวน ทั้งหลาย)

1.4.3 อธรรมการนิเสธนา หมายถึง ห้ามกันมิให้มีการอธรรมเกิด ขึ้นในพระราชอาณาเขต คือ จัดการป้องกัน แก่ไข มิให้มีการกระทำความผิด ความชั่วร้ายเดือดร้อนเกิดขึ้นในบ้านเมือง)

1.4.4 ธนานุประทาน หมายถึง ปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ชนผู้ไร้ทรัพย์มิให้ มีคนขัดสน ยากไร้ ในแคว้นแคว้น)

1.4.5 ปริจุจฉา หมายถึง ปรีกษาสอบถามปัญหาที่สมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาท มัวเมาอยู่เสมอตามกาลอันควรเพื่อให้รู้ชัด การอันดีชั่ว ควรประกอบหรือไม่ เป็นไป เพื่อประโยชน์สุขหรือไม่ แล้วประพฤติ ปฏิบัติให้เป็นไปโดยถูกต้อง)

1.5 ทศพิธราชธรรม

คำว่า“ทศพิธราชธรรม” หมายถึง ธรรมของนักปกครอง 10 ประการ หลักการของนักปกครอง คุณธรรมผู้ปกครองบ้านเมือง กิจวัตรของนักปกครอง ควรประพฤติตาม ถ้ามว่า ทศพิธราชธรรมนั้นมีอะไรบ้าง ตอบว่า ทศพิธราชธรรม มี 10 ประการ คือ “ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่พิโรธ” ธรรมของนักปกครองทั้ง 10 ประการนั้น แต่ละอย่างมีเนื้อหาและรายละเอียด ดังนี้

1.5.1 ทาน ได้แก่ การให้การเสียสละทรัพย์สินส่วนตน เพื่อคนที่ตกทุกข์ได้ยาก การช่วยเหลือให้เขามีฐานะที่ดีขึ้น การบำเพ็ญประโยชน์ ที่เป็นสาธารณะ

1.5.2 ศีล ได้แก่ การประพฤติดีงามทั้งทางกายและทางวาจา ประกอบการทำงานที่สุจริต ควบคุมการประพฤติของตนเองให้เป็นที่เคารพศรัทธาของ ประชาชน อย่าให้ใครดูแคลนทางการประพฤติได้

1.5.3 บริจาคะ ได้แก่ การเสียสละเวลา การเสียสละความ สุขสำราญการเสียสละประโยชน์ของตนเองเป็นต้น เพื่อประชาชนและเพื่อความ สงบสุขของประเทศ

1.5.4 อาชชวะ ได้แก่ ความซื่อตรง กล่าวคือ ปฏิบัติภารกิจ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน ไร้เล่ห์เหลี่ยม ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจอย่างตรงไปตรงมา

1.5.5 มัททวะ ได้แก่ ความอ่อนโยน กล่าวคือเป็นผู้มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งจองหอง หยาบคาย กระด้าง ถือตัวเป็นต้น แต่ควรเป็นผู้งามสง่าองอาจ ด้วยทำที่สุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม และมีทำที่ที่ผู้พบเห็นให้ความยำเกรง

1.5.6 ตบะ ได้แก่ ความเพียรเพิกเลศตันทหา มิให้เข้ามา ย่ำยีจิตใจ จนจิตใจตกอยู่ในอำนาจของมัน ต้องใช้ความเพียรระงับยับยั้งข่มใจ ไม่หลงไหลในความสุขสำราญและการปรนเปรอ และมุ่งมั่นที่จะทำภารกิจ ทั้งหลายให้สำเร็จสมบูรณ์

1.5.7 อักโกธะ ได้แก่ความไม่โกรธ ความไม่เกรี้ยวกราดด้วย อำนาจของความโกรธไม่ใช่ ความโกรธเป็นอารมณ์ในการทำการต่างๆ หรือวินิจฉัย งานต่างๆจนเกิดความผิดพลาด ต้องมีจิตเมตตา อยู่ในใจเสมอเพื่อปฏิบัติภารกิจ ต่างๆ และวินิจฉัยตัดสินความบนพื้นฐานแห่งธรรม

1.5.8 อวิหิงสา ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน กล่าวคือ ไม่เบียดเบียนทางกาย เช่น ใช้แรงงาน เกินขนาด หาเหตุผลโทษด้วยจิตอาฆาต หรืออคติอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นต้น ไม่เบียดเบียนทางวาจาเช่น

พูดคำหยาบ ดุด่า พูดส่อเสียด ยุแหยให้เขาแตกแยกกัน เป็นต้น ไม่เบียดเบียนทางใจเช่น เก็บภาษี แบบ ขูดรีด เป็นต้น แต่ต้องดำรงตนอยู่ด้วยเมตตาจิตและกรุณาจิต เพื่อประชาชน จะได้อยู่อย่างมีความสุข

1.5.9 ชั้นดี ได้แก่ ความอดทน กล่าวคือ ต้องอดทนต่อความ ลำบาก ต่อความตรากตรำ ต่อความเจ็บใจ แม้ว่าจะลำบากกายแค่นั้น จะเหนื่อย หน่ายเพียงใด ก็ไม่ท้อถอย หรือจะถูกย่ำยวนด้วย คำพูดเสียดสีอย่างไร ก็ไม่หมด กำลังใจจะต้องอดทนต่อสัจจะบรรลุป่าหมายที่กำหนดไว้

1.5.10 อวิโรธนะ ได้แก่ ความไม่พิโรธ กล่าวคือ ไม่คลาด เคลื่อนจากหลักธรรม วางตนให้หนักแน่น เทียงตรงในธรรม ไม่เอนเอียงไปทางใด ทางหนึ่งเพราะอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์ดำรงตนมั่นในธรรมทั้งที่เป็นนิตติธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2542: 42-43)

กล่าวโดยสรุป คุณธรรมของผู้ปกครองนั้น มีความสำคัญต่อตัวผู้ปกครองหรือผู้บริหารอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นหลักกอดติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักราชสังคหวัตถุ 4 หลักจักรวรรดิวัตร หลักทศพิธราชธรรม ล้วนเป็นหลักธรรมหรือคุณธรรมสำหรับผู้ปกครองหรือผู้บริหารที่จะนำมาประพฤติและปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้ถูกปกครองหรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนภายในรัฐหรือองค์กรนั้นประสบความผาสุกและความสำเร็จอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรมในที่สุด

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระคองศักดิ์ สิริคุตโต, (หมั่นวิชา) (2559) ได้ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมต่อประเพณีงานบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อศึกษาคูณค่าของประเพณีงานบุญบั้งไฟที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี

ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sample) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 25 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ผลการวิจัย พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา ชาวพุทธส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมต่างๆและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือวัดวาอาราม รวมถึงวัดมุงคลที่มีความเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้มีกำลังใจ จะทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิต แลผลที่เกิดจากการปฏิบัติย่อมมีแก่ผู้ปฏิบัติเอง ความเชื่อและพิธีกรรมต่อประเพณีงานบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี เกิดจากความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อบูชาองค์พระศรีมหาธาตุ และบูชาปู่ย่าคำไหล มีการบนบานศาลกล่าว เพื่อให้ชีวิตของชุมชนมีความสุขความเจริญในหน้าที่การงาน ความสงบสุขของครอบครัว เมื่อประสบความสำเร็จก็จะจุดบั้งไฟเพื่อกวายเป็นองค์พระศรี

มหาธาตุ หรือบางกลุ่มก็มีความเชื่อว่า เพื่อบูชาพระยาแถนเพื่อให้ฟ้าฝนตกตามฤดูกาลในชุมชนนั้นๆ ทำให้เกิดคุณค่าของประเพณีงานบุญบั้งไฟที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านจิตใจ คุณค่าทางด้านจิตใจของชุมชนบ้านธาตุ มีความเชื่อและศรัทธาว่าการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาบริเวณชุมชนนั้นๆ เพื่อความสบายใจ เพื่อความสุขเจริญของตนเองและครอบครัว ไม่เกิดภัยพิบัติหรือความเจ็บไข้ได้ป่วยในชุมชนนั้น 2) ด้านเศรษฐกิจ งานบุญบั้งไฟในปัจจุบันเป็นเทศกาลประจำปีที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทางราชการ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากที่ต่างๆ ให้มาเที่ยวชมงานขบวนแห่บั้งไฟ และยังเป็น การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี 3) ด้านสังคม ถ้าหากประชาชนคนใดไม่ปฏิบัติตามกรอบประเพณี จะไม่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเป็นการอนุรักษ์รักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคลนั้นก็จะถูกมองในแง่ที่ไม่ค่อยดีเท่าที่ควร อาจจะถูกกลายเป็นคนที่ถูกมองว่าเป็นคนที่ผิดทำนองคลองธรรมก็เป็นได้ 4) ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น การปฏิบัติตนของคนในหมู่บ้านที่มาร่วมงานและประชาชนทั่วไปที่เข้ามาเที่ยวชมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงมีความมั่นใจในความปลอดภัยและเก็บเกี่ยวความสนุกสนานและความประทับใจจากการเที่ยวงานบุญบั้งไฟได้อย่างเต็มที่ 5) ด้านการสืบทอดประเพณี และวัฒนธรรม งานบุญบั้งไฟมีอิทธิพลคือทำให้ชาวบ้านธาตุเป็นคนสนุกสนาน ชอบทำบุญสุนทาน สะท้อนวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวอีสานว่ายังเคารพบูชาศรัทธาในสิ่งที่บอกต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นประเพณี

ประเพณีบุญบั้งไฟที่มีมาแต่บรรพบุรุษให้ลูกหลานได้อนุรักษ์ไว้ เป็นภูมิปัญญาหรือกุสโลบายของบรรพบุรุษหรือผู้นำชุมชนในสมัยโบราณที่ทำให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจเกิดความสามัคคี อีกทั้งทำให้ลูกหลานได้เข้าวัดทำบุญ นับว่าบรรพบุรุษหรือผู้นำชุมชนมีความคิดที่หลักแหลมสามารถดึงลูกหลานให้ทำความดีประกอบกับการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดถ ธิธัมโม) (2553) ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับธรรมราชาของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนากับผู้นำทางสังคม ผู้นำทางการเมืองและผู้นำชุมชน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎก และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่าธรรมราชาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ธรรมราชาในทางศาสนาหรือทางธรรมและในทางโลก ธรรมราชาในทางศาสนา หมายถึง พระพุทธเจ้า เพราะทรงเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติดีงามครบถ้วน ส่วนธรรมราชาในทางโลก หมายถึง ผู้นำหรือผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดี มีคุณธรรมประจำใจ

ผลการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดธรรมราชาของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนากับผู้นำทางสังคม ผู้นำทางการเมืองและผู้นำชุมชน พบว่าความเห็นมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยแยกออกได้ ดังนี้ 1) ด้านแนวคิดเกี่ยวกับธรรมราชา ในส่วนที่เหมือนกัน คือคุณสมบัติของตัวผู้นำและความสามารถนำ

หลักธรรมราชาไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ส่วนความแตกต่างกันอยู่ที่การให้ความหมายของ ธรรมราชา 2) ด้านภาวะผู้นำกับความเป็นธรรมราชา ในส่วนที่เหมือนกัน คือ การที่ต้องใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการเป็นสำคัญ ส่วนความแตกต่างอยู่ที่กรอบแนวคิดการทำงานต้องเป็นไปตามลำดับ กฎหมายต้องส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งให้กับชุมชน 3) ด้านประสบการณ์ธรรมราชาที่ผ่านมา ในส่วนที่เหมือนกัน คือ การยอมรับซึ่งกันและกันก่อน โดยมุ่งที่ประโยชน์ที่จะพึงได้ร่วมกัน ไม่มีคำว่าแพ้ชนะ บางกรณีมีการปรับใช้ภูมิปัญญาแทนกฎหมายส่วนความแตกต่างกันไม่มีประเด็นนี้ 4) ด้านต้นแบบธรรมราชา ในส่วนที่เหมือนกัน คือ เห็นว่าพระศาสดาทุกศาสนา เป็นแบบอย่างธรรมราชาในทางธรรม และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นต้นแบบแห่งธรรมราชาในทางโลก ส่วนความแตกต่างกันอยู่ที่การนำหลักการไปประยุกต์ใช้ 5) ด้านความเชื่อมั่นต่อหลักธรรมราชา มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ธรรมะเป็นเรื่องของคนทุกคน ส่วนความแตกต่างอยู่ที่การให้ความหมายของศัพท์เชิง ภาษา 6) ด้านการสื่อสารแนวคิดธรรมราชาต่อสาธารณชนมีความเห็นที่สอดคล้องกัน เกี่ยวกับการใช้สื่อทุกช่องทางเพื่อสร้างกระแสธรรมราชา ส่วนความแตกต่างอยู่ที่วิธีการนำเสนอให้คนเข้าถึงความเป็นธรรมราชา

เกี่ยวกับการประยุกต์แนวคิดธรรมราชาในการปกครองบ้านเมือง ผลการวิจัยที่พบสามารถแยกประเด็นได้ ดังนี้ 1) ด้านแนวคิดธรรมราชากับการปกครองบ้านเมือง มุ่งประยุกต์โดยเน้นใน 3 ระดับ คือ ระดับต้น ต้องมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่ดี ระดับกลาง จะต้องอาศัยธรรมเป็นหลักในการปกครอง ระดับสูง สร้างบุคคลให้มีธรรมราชาในจิตใจ 2) ด้านภาวะผู้นำทางการเมืองกับความเป็นธรรมราชามุ่งเน้นพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองอีก 3 ด้าน คือ มุ่งพัฒนาด้าน ได้แก่ พัฒนาตัวของตัวเอง โดยใช้หลักแห่งความเข้าใจ และการมีฐานแห่งความเป็นธรรมที่สถิตอยู่ในใจเป็นต้น มุ่งพัฒนาผู้ใต้การปกครอง ใน 3 ระดับคือด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา พัฒนาองค์รวมของสังคม โดยยึดกรอบแนวศีลธรรมเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็กำหนดกฎหมายเป็นเครื่องส่งเสริมสนับสนุนศีลธรรมเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน นอกจากนั้น ควรมีการผสมผสานโดยการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ทุกคนสามารถเคารพตนเองได้ 3) ประสบการณ์ธรรมราชากับผู้นำทางการเมืองสามารถนำมาประยุกต์ในการปกครองบ้านเมือง คือ มุ่งเน้นหลักการ โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดหลักในการปกครองบ้านเมือง มุ่งเน้นหลักปฏิบัติ โดยนำหลักธรรมดังกล่าวลงสู่การปฏิบัติ มุ่งเน้นกระบวนการ โดยอาศัยกระบวนการทางกฎหมาย และหรือกรอบขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งาม มีหลักของศีลธรรม เป็นต้น 4) ธรรมราชากับคุณสมบัติของผู้นำทางการเมืองประกอบด้วย ด้านบุคคล โดยการศึกษาแบบอย่างจากบุคคลที่เป็นธรรมราชาเพื่อเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตน ด้านคุณสมบัติ บุคคลที่จะเป็นธรรมราชาต้องมีคุณสมบัติที่ดั่งามพร้อม ด้านวิธีคิด บุคคลที่จะเป็นธรรมราชาจะต้องศึกษาแบบอย่างของบุคคลที่เป็นธรรมราชายุคก่อน 5) ความเชื่อมั่นธรรมราชากับผู้นำทางการเมืองคนที่จะเป็นผู้นำทางการเมืองจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าสามารถสร้างธรรมราชาให้เกิดขึ้นในจิตใจได้ เชื่อมั่นในความมุ่งหมายของความเป็นธรรมราชา และสามารถนำหลักธรรมราชาไปประพฤติปฏิบัติได้ในทุกระดับ 6) แนวทางเผยแพร่หลักธรรมราชา มี 3 ระดับ คือ การสร้างองค์ความรู้การนำไปใช้และสร้างการตระหนักรู้ร่วมกัน

จිරาภรณ์ จันทร์โถม (2562) ได้ศึกษาแนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชุมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ผีฟ้า 2) เพื่อศึกษาแนวคิดผีฟ้าของชาวชุมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ3) เพื่อศึกษาแนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวชุมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบสังเกต และแบบสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้ประกอบการพิธีกรรม ผู้ป่วย และผู้มีส่วนร่วม จำนวน 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการศึกษาวิจัย พบว่าความเป็นมาแนวคิดผีฟ้ามีพื้นฐานมาจากความเชื่อ 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดของศาสนาพราหมณ์ในเรื่องพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ส่วนพราหมณ์จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระพรหมกับมนุษย์ 2) แนวคิดเรื่องผีของชาวอีสาน ชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องพญาแถนซึ่งเป็นผีหรือเทพเจ้าสูงสุดและเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง และ3) แนวคิดของ พระพุทธศาสนาในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดถ้าใครทำบุญตายไปจะไปเกิดบนสวรรค์ ถ้าใครทำบาปตายไปจะเกิดในนรก ดังนั้นแนวคิดผีฟ้ามาจากการหล่อหลอมแนวคิดทั้งสามแนวคิดเข้าด้วยกันคือแนวคิดเรื่องพระพรหมเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้าง แนวคิดพญาแถนเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้างและแนวคิดเรื่องพระอินทร์ในพระพุทธศาสนา แนวคิดผีฟ้าของชาวชุมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ชาวบ้านนาเสียวเชื่อว่าผีฟ้ามีอยู่จริงและความเชื่อนี้มีมาตั้งแต่สมัยที่จังหวัดชัยภูมียังตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ส่งเจ้าพ่อพระยาแลจากนครเวียงจันทน์มาปกครองเมืองชัยภูมิ และเจ้าพ่อพระยาแลก็ได้นำเอาผีฟ้ามาจากเวียงจันทน์ จุดประสงค์ที่นำผีฟ้ามาด้วยเพื่อให้ผีฟ้ามาปกป้องรักษาทหารและชาวประชา (คนชัยภูมิ) และความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้ายังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ชาวบ้านนาเสียวจึงมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในการบวงสรวงเพื่อสื่อสารกับผีฟ้า แนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชาวชุมชนบ้านนาเสียว ผีฟ้าถ้าศึกษาในเชิงปรัชญา ก็จะเป็นการศึกษาในแง่ของอภิปรัชญา เพราะอภิปรัชญาคือสาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลหรือประสาทสัมผัสที่หก (จิต) ดังนั้นผีฟ้าในเชิงปรัชญาสามารถอธิบายได้ใน 3 ทศนะ คือ 1) ทศนะพุทธปรัชญา ในทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่าพระอินทร์มีจริงซึ่งมีอยู่ในภาพของจิต 2) ทศนะชาวอีสานเชื่อว่าผีฟ้าหรือพญาแถน มีอยู่จริงในฐานะเป็นเทพเจ้าสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจ และเป็นผู้สร้าง 3) ทศนะพราหมณ์ พราหมณ์มีความเชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้าง พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ จักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาล ดังนั้น ผีฟ้าในความหมายของชาวชุมชนบ้านนาเสียว หมายถึง พระอินทร์ในพระพุทธศาสนา พญาแถนของชาวอีสาน และพระพรหมของพราหมณ์ทั้งสามทศนะได้ยืนยันถึงแนวคิดของตนว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงมีว่าจะเป็นการมีอยู่ของพระอินทร์ การมีอยู่ของผีฟ้าและการมีอยู่ของพระพรหม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวนทั้งหมด 11 คน ประกอบด้วย

1. ผู้นำส่วนท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ)
2. ผู้นำส่วนท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ในตำบลบุงเลิศ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ซึ่งคัดเลือกจากผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1. ผู้นำส่วนท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ) จำนวน 1 คน
2. ผู้นำส่วนท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 4 คน
  - (1) กำนันตำบลบุงเลิศ จำนวน 1 คน
  - (2) ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 2 และ 7

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth review) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการศึกษาจากข้อมูลที่มีผู้บันทึกไว้แล้ว โดยลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth review) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) จากผู้ให้การสัมภาษณ์และข้อมูลจากแบบบันทึก

การสังเกต กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะเอยีต จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5 คน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่างๆ และสืบค้นข้อมูลจาก Internet ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) ว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทในจังหวัดกาฬสินธุ์ ตลอดจนสามารถนำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) ไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะเอยีต จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์และการสังเกต
3. กำหนดรูปแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกต
4. สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตตามประเด็นและรูปแบบคำถามที่กำหนด
5. แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตที่สร้างขึ้นมานำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา

ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content validity)

6. นำผลจากข้อ 5 มาปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตฉบับจริง
7. พิจารณาปรับข้อความและข้อมูลจากการบันทึกการสังเกตให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
8. พิมพ์แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

ต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์และข้อมูลจากแบบบันทึกการสังเกตมาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จำทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันของข้อมูล

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และจากการศึกษาต่างๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมต่องข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลข แต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มี “รายละเอียด” และ “ลึก” และมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางเอกสาร

ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ (Interview research) การสังเกต (Observation) และข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (Documentary research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลจะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานเพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) อันได้แก่แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลก (มนุษย์) แนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดรัฐ (สังคม) แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้ปกครอง แนวคิดเกี่ยวกับพลเมือง แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม และแนวคิดความขัดแย้งนั้นมีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท และมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยาดิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบันด้วย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีบรรยายเชิงพรรณนาเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 คน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 2 สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน)

ตอนที่ 3 ผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

ตอนที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆในกลุ่มประเทศอินโดจีน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาชนจีน และราชอาณาจักรไทย ที่อาจารย์สุเทพ ไชยพันธุ์ นักเขียนอิสระกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รวบรวมไว้ มีจำนวนทั้งหมด 14 เรื่องนั้น เป็นการรวบรวมจากนิทานหรือตำนานพระยาแสน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทในภูมิภาคอินโดจีนในท้องถิ่นต่างๆ ได้เล่าให้ลูกหลานได้ฟังกันเป็นประจำ ซึ่งเป็นลักษณะการเล่านิทานหรือตำนานจากพ่อแม่สู่ลูกหลานหลายชั่วอายุคน ด้วยวิธีมุขปาฐะ นิทานหรือตำนานพระยาแสนเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทหนึ่งที่คนตระกูล ภูไท-ลาวนิยมชมชอบมาก ซึ่งสอดคล้องกับรัชณี กาวี (2558: 44) ได้กล่าวว่า นิทานหรือตำนานนั้นมักจะ

สอดแทรกเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน สะท้อนภาพทางสังคม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ต่อมาเมื่อวิทยาการเจริญมากขึ้น มีผู้สนใจศึกษานิทานหรือตำนานในลักษณะต่างๆ เพิ่มขึ้น นิทานหรือตำนานที่จะจดจำและเล่าต่อกันมา จึงได้มีการรวบรวมและบันทึกได้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ทุกหมู่ชนมีนิทานหรือตำนานประจำกลุ่มของตนอยู่ นิทานหรือตำนานนี้ จึงเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ของมนุษยชาติ อย่างเช่น ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ กูไท มีนิทานหรือตำนานพระยาแถนที่สะท้อนภาพของสังคม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มตนอย่างเห็นได้ชัด ต่อมาเมื่อวิทยาการสมัยใหม่เจริญมากขึ้น ก็มีผู้สนใจศึกษานิทานหรือตำนานพระยาแถนในลักษณะต่างๆ มากขึ้น อีกทั้งนิทานหรือตำนานพระยาแถนที่จดจำและเล่าต่อกันมา จึงได้มีการรวบรวมและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นระบบมากขึ้นด้วย

การเล่านิทานหรือตำนานพระยาแถนหรือผีแถนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ด้วยวิธีมุขปาฐะนั้น เป็นเรื่องราวของชาวบ้านที่เป็นของเก่าเล่าต่อกันมาและประเพณี ในแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นต่างๆ อาจจะไม่เหมือนกันเสียทั้งหมด บางเรื่องหรือบางตำนานอาจจะมีตัวละครปลีกย่อยของแต่ละเรื่องหรือตำนาน แต่เนื้อหาสาระในแต่ละเรื่องหรือตำนานจะมีความคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นนิทานหรือตำนานพระยาแถนหรือผีแถนในชุมชนหรือท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน (กลุ่มลาวจ้วง-ไทจ้วง) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย อาจจะมีชื่อตัวละครที่ต่างกันออกไป แต่เนื้อหาสาระสำคัญของแต่ละเรื่องหรือตำนานจะมีส่วนคล้ายคลึงและเหมือนกันอยู่มาก และกลุ่มคนตระกูลไท-ลาว นิยมเล่าด้วยวิธีมุขปาฐะ กล่าวคือ พ่อแม่เล่านิทานหรือตำนานพระยาแถนหรือผีแถนให้ลูกหลานได้รับฟังด้วยปาก โดยการถ่ายทอดจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่ลูกหลานเรื่อยไปหลายชั่วอายุคน ดังนั้น จึงนับได้ว่าการเล่านิทานหรือตำนานพระยาแถนหรือผีแถนด้วยมุขปาฐะนั้น กลายเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวและเป็นมรดกตกทอดมาสู่ลูกหลานจนถึงทุกวันนี้

เปรียบเทียบการเล่านิทานพระยาแถนหรือผีแถนของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในภูมิภาคนี้

ลาว	จีน	เวียดนาม	ไทย
1.ตำนานปู่สังกะสา-ย่าสังกะสี	1.ตำนานน้ำเต้าปุงตามหนังสือขุนบุลม	1.ตำนานน้ำเต้าปุงตามหนังสือขุนบุลม	1.ตำนานปู่สังกะสา-ย่าสังกะสี
2.ตำนานน้ำเต้าปุงฉบับลาวเก่า (พงศาวดารล้านช้าง)	2.ตำนานพญาคันทาคกรบกับพญาแถน	2.ตำนานน้ำเต้าปุงฉบับลาวเก่า (พงศาวดารล้านช้าง)	2.ตำนานน้ำเต้าปุงฉบับลาวเก่า
3.ตำนานปู่เยอ-ย่าเยอ	3.ตำนานเมืองลับแล	3.ตำนานปู่เยอ-ย่าเยอ	3.ตำนานปู่เยอ-ย่าเยอ
4.ตำนานพญาคันทาคกรบกับพญาแถน	4.ตำนานเมืองฮู่เมืองเฮือง	4.ตำนานพญาคันทาคกรบกับพญาแถน	4.ตำนานพญาคันทาคกรบกับพญาแถน
5.ตำนานการฟ้อนสะเองถวายแถน		5.ตำนานเสือพญาแถน	5.ตำนานเมืองลับแล
6.ตำนานเมืองลับแล		6.ตำนานเมืองลับแล	6.ตำนานการฟ้อนสะเองถวายแถน

7.ตำนานเมืองสูงเมือง เฮือง		7.ตำนานเมืองสูงเมือง เฮือง	7.ตำนานเมืองสูงเมือง เฮือง
8.ตำนานปู่กวางมวบ		8.ตำนานปู่กวางมวบ	8.ตำนานพญานาค
9.ตำนานพญานาค สร้างแม่น้ำโขงและ แม่น้ำน่าน		9.ตำนานขูลู-นางอ้ว ฉบับผู้ไต (ไทแดง)	สร้างแม่น้ำโขงและ แม่น้ำน่าน
10.ตำนานลี้กลับคำ ชะโนด			9.ตำนานลี้กลับคำชะ โนด
11.ตำนานเมืองฟ้า แดดสูงยาง			10.ตำนานขูลู-นางอ้ว
12.ตำนานขูลู-นางอ้ว			11.ตำนานสังสินไซ
14.ตำนานสังสินไซ			

ที่มา : ดัดแปลงจาก “นิทานพระยาแสน แก่นตำนานอาเซียน” ของสุเทพ ไชยพันธุ์ (2557)

เมื่อพิจารณาจากตารางจำแนกนิทานหรือตำนานพระยาแสนที่กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในภูมิภาคนี้ได้เล่าให้ลูกหลานได้รับฟังจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ด้วยวิธีมุขปาฐะ ที่อาจารย์สุเทพ ไชยพันธุ์ นักเขียนอิสระ กลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ได้รวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและอย่างเป็นระบบ จึงแสดงให้เห็นว่า นิทานหรือตำนานพระยาแสนหรือผีแสน ซึ่งแยกย่อยออกเป็น 14 เรื่องนั้น ส่วนมากจะเป็นนิทานหรือตำนานซึ่งเกิดจากกลุ่มคนตระกูลไท-ลาว เป็นคนคิดค้นขึ้นมา โดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ความรู้สึก ค่านิยมและสภาพต่างๆของเจ้าของ จึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสังคมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่ได้ แม้นิทานหรือตำนานจะเป็นเรื่องของจินตนาการของผู้เล่านิทานหรือตำนาน ซึ่งผู้อาศัยอยู่ในสังคมย่อมถูกหล่อหลอมไว้ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม นิทานหรือตำนานจึงสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติแวดล้อมและสังคมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่ อย่างเช่นนิทานหรือตำนานเกี่ยวกับพระยาแสนหรือผีแสนนั้น เป็นเรื่องของจินตนาการของผู้เล่า ซึ่งอาศัยอยู่ในสังคมนั้นๆย่อมถูกหล่อหลอมไว้ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม นิทานหรือตำนานเกี่ยวกับพระยาแสนหรือผีแสนนั้น จึงสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติและสังคมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่อย่างเห็นได้ชัด

กลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยงดี จังหวัดร้อยเอ็ด ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทอีกกลุ่มหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานและมีความเชื่อต่อพระยาแสนอย่างลึกซึ้งและยาวนานนับตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน โดยบรรพบุรุษของชาวบ้านบุงเลิศได้อพยพมาจากเมืองวังอ่างคำ (ปัจจุบัน เมืองวิไลบุรี (วีระบุรี) แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) เมื่อครั้งในรัชกาลที่ 3 ได้เกิดสงครามฮ่อ (กบฏฮ่อ) ขึ้น กบฏฮ่อได้นำกำลังลงมายึดเอาเมืองวังและเมืองใกล้เคียงอื่นๆ ซึ่งชาวเมือง ทั้งกลุ่มภูไท ข่า โข่ ลาว ย้อ กะเริง เป็นต้นไม่ยินยอม จึงได้ต่อสู้กับกบฏฮ่ออย่างสุดความสามารถ แต่ไม่สามารถเอาชนะกบฏฮ่อได้ ถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก ที่เหลือชีวิตรอดได้หลบหนีไปอาศัยอยู่ตามป่าและภูเขา ความทราบถึงรัชกาลที่ 3 จึงได้ส่ง

กำลังพลไปปราบกบฏฮ่อได้สำเร็จ เมื่อเหตุการณ์ได้สงบลงแล้ว จึงได้รวบรวมและกวาดต้อนกำลังคนที่หลบซ่อนอยู่ตามป่าและภูเขาจากเมืองวัง เมืองเซโปน เมืองพิน และเมืองนอง เป็นต้น อพยพลงมาฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมาก และได้ตั้งรกรากอยู่ตามชายป่าใกล้แม่น้ำโขง ที่มีลักษณะเป็นป่าและเทือกเขา กระจัดกระจายไปทางสกลนคร เรณูนคร ไกล่เทือกเขาภูพาน นาแก เขาวง คำชะอีและหนองสูง และยังได้กระจายไปหลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งกระจายไปหลายจังหวัดในภาคกลางอีกด้วย

หลังจากบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศได้อพยพมาอยู่ตามป่าและตามเทือกเขา ภูพาน และได้สร้างบ้านอยู่บ้านคำชะอี (ปัจจุบัน อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร) เมื่อประมาณ พ.ศ.2462 (ร.ศ.137) บ้านคำชะอีได้เกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่ สร้างความเสียหายแก่บ้านเรือน ชาวบ้าน สัตว์เลี้ยงได้ล้มตายเป็นจำนวนมาก ผู้ใหญ่บ้านจึงปรึกษากับชาวบ้านที่เชื่อว่าบ้านคำชะอีแห่งนี้ คงยากต่อการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้กลับเป็นเหมือนเดิม ชาวบ้านคำชะอี จำนวน 10 กว่าหลังคาเรือน จึงได้พากันอพยพลงมาทางตอนใต้ของบ้านคำชะอี ประมาณ 30 กิโลเมตรจากบ้านเดิม ได้สำรวจทำเลที่ตั้งหมู่บ้านบุงเลิศ (ในปัจจุบัน) มีสภาพเป็นป่าดงดิบ หนาทึบมากจนแสงแดดไม่สามารถส่องถึงพื้นดิน เต็มไปด้วยสัตว์ป่า ช้าง เสือ สิงห์ สิงค่าง กวาง ฟาน อีเห็น เต่า แล่น กระรอก กระแต หมูป่า เป็นต้น ชาวบ้านที่อพยพมาจึงตกลงพร้อมใจกันเอา ที่ตรงนี้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านบุงอีเลิศหรือบุงนางเลิศ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านบุงเลิศ” จนถึงปัจจุบัน (ไพฑูรย์ พลซื่อ, มปป.: 115-117)

บ้านบุงเลิศ มีสถานที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์อยู่ 2 แห่ง ได้แก่ หลักบ้านหรือหลักเมือง และวัดโพธิ์ศรีชัย โดยเมื่อสร้างหมู่บ้านได้ประมาณ 10 กว่าปี หรือราว พ.ศ. 2480 ชาวบ้านได้พากันสร้างหลักบ้านขึ้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้ระลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษและเพื่อให้ลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญู ให้ความเคารพนับถือ และกราบไหว้สืบไป

วัดโพธิ์ศรีชัย เป็นวัดที่พระภิกษุที่เดินทางมาจากเมืองวังอ่างคำ (ปัจจุบัน เมืองวิไลบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) พร้อมกับสามเณร จำนวน 3 รูป ได้เดินทางมาเผยแผ่หลักธรรมของพุทธศาสนา พร้อมด้วยชาวบ้านบุงเลิศ ได้ตกลงพร้อมใจกันสร้างขึ้นมา เพื่อเป็นที่พึ่งหรือที่ยึดเหนี่ยวทางใจของชาวบ้านบุงเลิศ

ชาวบ้านบุงเลิศ เป็นผู้มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า และได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ถือปฏิบัติตามฮีตสิบสอง-คองสิบสี่อย่างเคร่งครัด (ฮีต หมายถึง จารีต คอง หมายถึง แนวทางปฏิบัติ) และมีความเชื่อและนับถือผีแถนหรือพระยาแถนอย่างแรงกล้าจนถึงปัจจุบัน

ผู้นำชุมชนของตำบลบุงเลิศในปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นายบัญชา สุวรรณไตร นายเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ นางวงสวรรค์ ใจคง กำนันตำบลบุงเลิศ นายสง่า วงคะฮาด ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และนายอุดมทรัพย์ กุลวงค์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 รวมทั้งหมด 5 ท่าน ได้ดำรงตำแหน่งต่างๆจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้นำชุมชนเหล่านี้

ล้วนเป็นลูกหลานของครอบครัวที่อพยพจากบ้านคำชะอีลงมาสร้างบ้านบุงเลิศ โดยส่วนมากจะมีตระกูลพลเชื้อ ตระกูลสุวรรณไตร ตระกูลวังคะฮาด ตระกูลใจคง และตระกูลกุลวงศ์ เป็นต้น นับได้ว่าเป็นตระกูลเก่าแก่ของบ้านบุงเลิศ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนมาตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้านบุงเลิศเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนตำบลบุงเลิศ ทั้ง 5 ท่านเป็นรายบุคคล พบว่า ผู้นำชุมชนเหล่านี้มีความเชื่อและศรัทธาต่อพระยาแถนหรือผีแถนอย่างแรงกล้า โดยได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังความเชื่อต่อพระยาแถนจากการเล่าเป็นนิทานหรือตำนานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานหลายชั่วอายุคน ด้วยวิธีมุขปาฐะ อย่างเช่น นิทานหรือตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง ได้กล่าวถึงกำเนิดโลกหรือมนุษย์ของคนภูไทที่มีความเชื่อว่า บรรพบุรุษของตนเกิดจากผลน้ำเต้าปุง โดยเชื่อว่าพระยาแถนหรือผีแถนได้ส่งเทพบุตรและเทพธิดาทั้ง 5 คู่ ได้ก่อรูปเป็นน้ำเต้าปุงลอยจากเมืองฟ้า (สวรรค์) ลงมาจุติในเมืองมนุษย์ ลูกน้ำเต้าที่เทพบุตรและเทพธิดาจุติลงมานั้น ครั้งแรกออกมาก็เป็นมนุษย์รูปร่างแตกต่างกัน ดังนี้ ข้าและ ออกมาเป็นคู่ที่ 1 ภูไท ออกมาเป็นคู่ที่ 2 ลาวออกมาเป็นคู่ที่ 3 ฮ่อ (จีน) ออกมาเป็นคู่ที่ 4 และแกว (เวียดนาม) ออกมาเป็นคู่ที่ 5 โดยชาวภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อว่า บรรพบุรุษของตนเกิดจากผลน้ำเต้าปุง คู่ที่ 2 ซึ่งเป็นภูไท (ตามตำนานน้ำเต้าปุง) ดังนั้น ชาวบ้านบุงเลิศ จึงมีความเชื่อว่า ผลน้ำเต้าปุง เป็นต้นกำเนิดของบรรพบุรุษของตน และทุกครัวเรือนจะมีผลน้ำเต้าปุงแขวนไว้ที่หน้าบ้านหรือบนประตูทางเข้าบ้านของตน เพื่อให้ลูกหลานชาวภูไทบ้านบุงเลิศ ได้เคารพ นับถือและกราบไหว้บูชากันสืบไป

ผู้นำชุมชนชาวภูไทบ้านบุงเลิศ นอกจากมีความเชื่อและนับถือผีแถนแล้ว ยังมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา โดยได้พากันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยดีเสมอมา และได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยจะเห็นได้จากการถือปฏิบัติตามฮีตสิบสอง-คองสิบสี่อย่างเคร่งครัด และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผู้นำชุมชนชาวภูไทบ้านบุงเลิศ จะประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องชาวบ้านบุงเลิศร่วมทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาเป็นนิจ โดยมีวัดโพธิ์ศรีแก้วเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวภูไทบ้านบุงเลิศ มีการรณรงค์จัดเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ปลอดอบายมุข โดยมีผู้นำชุมชนปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะและเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้านบุงเลิศ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ นอกจากจะมีความเชื่อและนับถือผีแถนแล้ว ยังมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา และยังนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นพุทธมามกะ หมั่นทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาแก่ชาวบ้านบุงเลิศอีกด้วย

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยปัจจัยตั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ตอนที่ 2 สารสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน (ผีแถน)

จากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มีจำนวนทั้งหมด 14 เรื่องนั้น พบว่า มีแนวคิดทางการเมืองปรากฏอยู่หลายแนวคิด แต่ในที่นี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอ 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม และแนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยจะแยกอธิบายถึงสารสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ดังนี้

2.1 แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ประการแรก ได้แก่ **แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์** มีสารสำคัญ ดังนี้

1) **ตำนานเรื่องปู่สังกะสา-ย่าสังกะสี** ได้กล่าวถึงกำเนิดโลก โดยคนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า “...โลกเกิดมานานแสนนาน ในกาลต่อมา ไฟบรรลัยกัลป์ไหม้โลกจนสิ้น...ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่ ห้วงมหรธรมพว้างเปล่าอยู่นานแสนนาน ก่อนเกิดโลกใหม่ นั่นคือดาวโลกที่เห็นและเป็นอยู่ปัจจุบัน จากนั้นอีกนานแสนนานจึงมีมนุษย์ถือกำเนิด...ระยะเวลาที่โลกมีอยู่แล้วแตกดับไปด้วยไฟบรรลัยกัลป์นี้ เรียกว่า “กัป” ดังนั้น ตามความเชื่อของคนตระกูลไท-ลาว เชื่อว่า ก่อนที่จะเกิดดาวโลกใบนี้ขึ้นมา ไฟบรรลัยกัลป์ได้เผาผลาญโลกใบเก่าจนหมดสิ้น และห้วงมหรธรมพว้างเปล่าอยู่นานแสนนาน หลังจากนั้นจึงเกิดโลกใบนี้ขึ้นมา จากนั้นแสนนานแสนจึงเกิดมีมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมา...”

จากการพิจารณาจากตำนานปู่สังกะสี-ย่าสังกะสาแล้ว จะแสดงให้เห็นว่า คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า กำเนิดโลกนั้น ก่อนเกิดโลกใบนี้ขึ้นมา ยังเคยมีโลกดวงก่อนๆ เกิดขึ้นมา ก่อน โลกได้ถูกทำลายด้วยไฟบรรลัยกัลป์มาแล้วดวงแล้วดวงเล่า โดยใช้เวลานานแสนนาน (ในตำนานกล่าวว่า “กัป” หมายถึง อายุของโลกตั้งแต่เมื่อพระพรหมสร้างเสร็จจนถึงเวลาที่ไฟบรรลัยกัลป์มาล้างโลกหรือบางทีใช้เข้าคู่กับคำกัลป์ เช่น ชั่วกัปชั่วกัลป์ นานนับกัปกัลป์พุทธันดร) จึงเกิดโลกใบนี้ขึ้นมา

2) **ตำนานเรื่องน้ำเต่าปุง** ได้กล่าวถึงกำเนิดมนุษย์ โดยมีเรื่องเล่าว่า “...แผ่นดินเมืองแถน เป็นทุ่งกว้าง มีภูเขาและต้นไม้ขึ้นเป็นทิวแถวตามชายทุ่ง ยังไม่มีบ้านเมือง และยังไม่มียุคนุชย์อยู่อาศัย... ในครั้งนั้น มีเทวดาซึ่งเป็นพี่น้องกัน จำนวน 5 องค์ สถิตอยู่ชั้นดาวดึงส์ ปรีกษาหาหรือว่า เราทั้ง 5 เสวยทิพย์ในสวรรค์มานาน จวนจุติและเกิดในชาติใหม่ ควรพากันลงไปเกิดในโลกมนุษย์ จะได้เป็นต้นเค้ามนุษย์ชาติ และสร้างบ้านแปลงเมืองให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป หลังจากปรีกษาหาหรือกันแล้ว จึงไปร้องขอต่อพระยาแถน แล้วก็จุติลงมาเกิดโดยก่อรูปกลายเป็นน้ำเต่าปุงลอยจากเมืองฟ้าจุติลงมาเกิดในเมืองมนุษย์ ...ครั้นจุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ก็มีรูปร่างแตกต่างกันออกไป นั่นคือ เขาจะ ออกมาก่อนเป็นคู่ที่ 1 ภูไท

ออกมาเป็นคู่ที่ 2 ลาว ออกมาเป็นคู่ที่ 3 ฮ่อ (จีน) ออกมาเป็นคู่ที่ 4 และแคว (เวียดนาม) ออกมาเป็นคู่ที่ 5...”

จากการพิจารณาจากตำนานน้ำเต้าปุง คนตระกูลไท-ลาวมีเชื่อว่า ในภูมิภาคนี้ (อุษาคเนย์) มนุษย์เกิดมาจากแกนซึ่งเป็นบริวารของพญาแกน (ตำนานปู่สังกะสา-ย่าสังสี) โดยพญาแกนได้มอบหมายให้แกนบริวารจตุจากสวรรค์ลงมาเกิดในโลกมนุษย์ เพื่อสร้างบ้านเมืองและปกครองบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง พลเมืองมีความผาสุกอยู่เย็นเป็นสุขสืบไป ดังนั้น ต้นตระกูลไท-ลาว จึงมาจากแกนบริวาร ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นต้นเค้าหรือต้นตระกูล (บรรพบุรุษ) ของคนตระกูลไท-ลาว

3) **ตำนานเรื่องปู่เยอ-ย่าเยอ** ได้กล่าวถึงกำเนิดมนุษย์ โดยมีเรื่องเล่าว่า “...พระยาแกนได้ส่งบริวารลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ (เมืองลุ่ม) เมื่อบริวารของพระยาแกนได้ลงมาจุติบนโลกมนุษย์แล้ว ร่างกายที่เป็นทิพย์ก็เปลี่ยนเป็นร่างกายธรรมดา มีเกิดแก่ เจ็บ ตายไปตามวัฏจักร ในขณะที่มนุษย์อยู่นั้น ถ้าใครสร้างคุณงามความดี เมื่อตายไปจะได้ไปเกิดในเมืองแกน ได้กายทิพย์กลับคืนมา...”

จากการพิจารณาตำนานเรื่องปู่เยอ-ย่าเยอ คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า พระยาแกนเป็นเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์ชั้นฟ้า ส่งแกนบริวารของพระองค์ลงมาเกิดในโลกมนุษย์เพื่อขยายเผ่าพันธุ์และเพิ่มจำนวนประชากรมนุษย์มากขึ้น เมื่อสังคมมนุษย์มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงมีรูปแบบการปกครองจากผู้นำชุมชนเข้ามาเป็นเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ อำนาจสูงสุดอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์ แต่เพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการบริหาร อำนาจในการออกกฎหมาย และอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ในส่วนด้านสังคมก็มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น โดยมีชนชั้นปกครอง ชนชั้นผู้ถูกปกครอง ซึ่งมีฐานะแตกต่างกันออกไปตามบทบาทและหน้าที่ในสังคมนั้น

เมื่อพิจารณาจากนิทานหรือตำนานทั้ง 3 เรื่องแล้ว แสดงให้เห็นว่า คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า พระยาแกนซึ่งเป็นเทพเจ้าหรือพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่กว่าเทพหรือเทวดาทั้งหลายบนเมืองสวรรค์ เป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์ขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์ได้ขยายเผ่าพันธุ์หรือเพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายสุรียัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบึงเลิศ หมู่ที่ 2 (เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) คำให้สัมภาษณ์ว่า “...บรรพบุรุษของข้าพเจ้ามีความเชื่อว่า พระยาแกนหรือผีแกน เป็นเทพเจ้าหรือพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่กว่าเทพหรือเทวดาบนสวรรค์ชั้นฟ้า พระองค์ได้ส่งแกนบริวารลงมาเกิดในเมืองลุ่ม (โลกมนุษย์) เพื่อขยายเผ่าพันธุ์ของตนและปกครองเผ่าพันธุ์ของตนให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป ดังนั้นแกนบริวาร คือบรรพบุรุษของคนตระกูลไท...”

2.2. แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแกน (ผีแกน) ประการต่อมา ได้แก่ **แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม** โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) **ตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง ฉบับลาวเก่า (ล้านช้าง)** ได้กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยมีเรื่องเล่าว่า “...หลังจากมีมนุษย์บนโลกนี้แล้ว ก็มีการสร้างบ้านแปลงเมือง มีขุนนาง 3 คน คือ ปู่กลางเชิง

ขุนคาน ขุนเค็ก อยู่สร้างเมืองบนโลกมนุษย์ และพีชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ต่อมาเมื่อมนุษย์ไม่เชื่อฟังคำสั่งของพระยาแณ พระยาแณจึงให้น้ำท่วม มนุษย์ซึ่งอาศัยอยู่ตอนล่างของน้ำถูกน้ำท่วมตายเป็นจำนวนมาก จนเดือดร้อนถึงพระยาแณ เจ้าเมืองลุ่มได้เดินทางขึ้นไปเมืองแณเพื่อขอให้พระยาแณช่วยไม่ให้น้ำท่วม...ต่อมาเมืองมนุษย์เชื่อฟังคำสั่งของพระยาแณ พีชพันธุ์ธัญญาหารก็อุดมสมบูรณ์ พลเมืองในเมืองลุ่มจึงอยู่เย็นเป็นสุขสืบมา...”

จากการพิจารณาดำเนินเรื่องน้ำเต่าปุง ฉบับลาวเก่า (พงศาวดารล้านช้าง) นั้นแล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า กำเนิดรัฐนั้น เมื่อมนุษย์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องการสร้างบ้านแปงเมืองขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครอง รูปแบบการปกครองจึงเป็นในลักษณะราชาธิปไตย กล่าวคือ เจ้าเมืองหรือกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดเพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็อำนาจในการบริหารจัดการรัฐ อำนาจในการออกกฎหมาย และอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ พลเมืองในเมืองหรือรัฐนั้น มีหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าเมืองหรือกษัตริย์อย่างเคร่งครัด

2) **ตำนานเรื่องน้ำเต่าปุง ฉบับขุนบุลม (บุรม)** กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยมีเรื่องเล่าว่า “...เมื่อขุนบุลมออกจากเมืองหนองแสเข้าครอบครองเมืองแณได้ 9 ปี พระองค์พร้อมพระนางเทวี ก็ปรึกษาถึงความอดอยากแร้นแค้นของของชาวเมืองแณ เมื่อปรึกษาหารือกันแล้ว ได้ส่งขุนไล ขุนไย และแม่อย่างาม เรียกว่าขุนสามเผ่าขึ้นไปทูลแณหลวงฟ้าคี่น ผู้เป็นพระราชบิดาที่เมืองหนองแส... ต่อมาขุนบุลมมีพระราชโอรส 7 พระองค์ เมื่อเติบโตจึงให้แยกย้ายไปสร้างบ้านแปลงเมืองต่างๆ โดยให้ขุนลอ สร้างเมืองชวา คือหลวงพระบางหรือล้านช้าง ขุนลาน สร้างเมืองหัวแต น่าจะหมายถึงบ้านเมืองทางสิบสองปันนา สามจุสง สร้างเมืองแกวช่องบัว อยู่ในเวียตนาม ไสผล สร้างเมืองโยนก อยู่ในล้านนา จัววิน สร้างเมืองอโยธยา ในไทย ลกลม สร้างเมืองเชียงคม คือเมืองคำเกิด ในลาว และเจ็ดเจือง สร้างเมืองพวน แขวงเชียงขวาง ในลาว...”

จากการพิจารณาดำเนินเรื่องน้ำเต่าปุง ฉบับขุนบุลม (บุรม) แล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า กำเนิดรัฐนั้น เมื่อมนุษย์มีจำนวนมากขึ้นหรือประชากรมนุษย์เพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนาง เป็นผู้ช่วยบริหารราชการแผ่นดินเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของรัฐหรือสังคมนั้น โดยรูปแบบการปกครองจึงเป็นในลักษณะเจ้าเมืองหรือกษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจเด็ดขาดเพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็นการบริหาร ออกกฎหมาย และตัดสินคดีความต่างๆก็ตาม อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงผู้เดียว ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ขุนบุลมเป็นกษัตริย์ ย่อมมีอำนาจเด็ดขาดเพียงผู้เดียวในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็อำนาจในการบริหารจัดการรัฐ อำนาจในการออกกฎหมาย อำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ย่อมอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงผู้เดียว เมื่อต้องการขยายอาณาเขตหรือต้องการเมืองบริวาร (เมืองขึ้น) ย่อมส่งบุตรหลานของตนไปปกครองยังเมืองหรือรัฐนั้นๆ

3) **ตำนานพญาคันคากบพญาแณ (ตำนานบุญบังไฟ)** กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยมีเรื่องเล่าว่า “...ในยุคสมัยนั้น ผู้ปกครองผู้เป็นใหญ่ในเมืองฟ้า ก็คือพญาแณ หรือแณหลวง หรือแณหลวงฟ้าคี่น ซึ่งเป็นผู้ปกครองทั้งเมืองฟ้าและเมืองลุ่ม (เมืองมนุษย์) ให้อยู่เย็นเป็นสุข

ครั้งนั้นบนโลกมนุษย์ มีเมืองใหญ่เมืองหนึ่ง ชื่อว่า “ชมพู” มีพญาชมพูเป็นเจ้าเมืองและมีนางสีดาเป็นพระมเหสี ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้อยู่ดีกินดีกันถ้วนหน้า เมื่อพระราชโอรส พระนามว่า “เจ้าชายคันทก” (คางคก) เติบโตเป็นหนุ่ม พญาชมพูทรงมอบราชสมบัติให้เจ้าชายคันทกเป็นเจ้าเมืองสืบต่อจากพระองค์...”

จากการพิจารณาดำเนินการค้นคว้าเกี่ยวกับพญาแถนนั้น คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่าเมื่อมีการสร้างบ้านแปลงเมืองและจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนางช่วยเจ้าเมืองบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐหรือสังคม และเพื่อความผาสุกของพลเมืองของรัฐนั้น โดยมีรูปแบบการปกครองในลักษณะเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ มีอำนาจเด็ดขาดเพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการบริหาร ออกกฎหมาย และตัดสินคดีความต่างๆ เมื่อเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ออกเป็นคำสั่งออก (ราชโองการ) ผู้ถูกปกครองจำต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

4) **ตำนานเมืองสูงเมืองเฮือง** กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยมีเรื่องเล่าว่า “...ในระยะเริ่มแรกของการสร้างบ้านแปลงเมือง พลเมืองร่วมแรงร่วมใจในการก่อสร้างเมืองอย่างแข็งขันด้วยต่างคนต่างมีความเชื่อศรัทธาต่อแถน มีแถนหลวงเป็นศูนย์รวมศรัทธา จึงมีความเชื่อว่าบ้านเมืองจึงเจริญรุ่งเรืองในภายภาคหน้า

จนมาถึงยุคสมัยหนึ่ง เจ้าเมืองเป็นผู้ศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพญาแถนหลวงอย่างยิ่งกว่าเจ้าเมืองคนอื่นๆ ทุกปีจะมีการจัดให้มีพิธีการพ้อนถวายแถนอย่างยิ่งใหญ่ ด้วยเชื่อว่าแถนเป็นผู้ช่วยให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ผู้คนอยู่เย็นเป็นสุขถ้วนหน้า...”

จากการพิจารณาดำเนินการเมืองสูงเมืองเฮืองนั้นแล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่ากำเนิดรัฐหรือสังคมนั้น เมื่อมีจำนวนประชากรของรัฐหรือสังคมเพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนางเป็นผู้ปกครองช่วยบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐหรือสังคมนั้นๆ โดยมีรูปแบบการปกครองในลักษณะเจ้าเมืองหรือกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการบริหาร อำนาจในการออกกฎหมาย และอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ย่อมอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ส่วนพลเมืองหรือผู้ถูกปกครองย่อมเชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองอย่างเคร่งครัด

5) **ตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน** กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยมีเรื่องเล่าว่า “...บริเวณเมืองหนองแสหรือเมืองหนองแสแสนยาน ก่อนที่กลุ่มคนตระกูลไท-ลาวมาตั้งเป็นบ้านเมืองนั้น เคยเป็นอาณาจักรของพญานาคมาก่อน พญานาคได้สร้างบ้านเมืองอยู่ในทะเลสาบที่หนองแสแสนยาน อันเป็นทะเลสาบน้ำจืดที่มีความกว้างใหญ่ไพศาลหลายกิโลเมตรและยาวถึง 40 กิโลเมตร

บริเวณดังกล่าวมีพญานาคสองสหายแบ่งกันปกครองเมืองคนละครึ่ง โดยพญานาคราชาศรีสุทโธ ปกครองครึ่งหนึ่ง และพญานาคสุวรรณนาโค ปกครองอีกครึ่งหนึ่ง มีบริวารฝ่ายละ 5,000 ตน...”

จากการพิจารณาดำเนินงานพยานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่านนั้นแล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า กำเนิดรัฐหรือสังคมนั้น เมื่อมีการสร้างบ้านแปงเมืองและจำนวนประชากรของรัฐนั้นเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนางช่วยบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐนั้น และเพื่อความผาสุกของพลเมืองของรัฐนั้น โดยมีรูปแบบการปกครองในลักษณะเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ เป็นผู้ใช้อำนาจแต่เพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็อำนาจในการบริหาร อำนาจในการออกกฎหมายและอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ย่อมอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว พลเมืองในรัฐนั้นต้องเชื่อฟังคำสั่งของเจ้าเมืองหรือกษัตริย์อย่างเคร่งครัด

6) **ตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง** กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยมีเรื่องเล่าว่า “...เมืองฟ้าแดด เป็นเมืองที่กว้างใหญ่และมีความอุดมสมบูรณ์พร้อมผู้คนในเมืองนั้นมีความอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

เจ้าเมืองและขุนนาง พร้อมฝูงทวยราษฎร์ทั้งหลาย ผู้ชายผู้หญิงมักรักชาติล ถวายทาน เจริญภาวนา บ้านเมืองจึงเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ผู้ปกครองเมือง คือ “พญาฟ้าแดด” มีมเหสีพระนามว่า “นางจันทาทวี” หรือ “นางเขี้ยวค่อม” มีพระราชาธิดา พระนามว่า “พระธิดาฟ้าหยาด” หรือ “นางฟ้าหยาด”

ไม่ไกลจากเมืองฟ้าแดดมากนัก มีเมืองหนึ่ง ชื่อว่า “เมืองสูงยาง” มีต้นยางใหญ่มากมาย และสวยงามอยู่รายรอบ ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวงของเมืองฟ้าแดด โดยมีพระอนุชาของพญาฟ้าแดด ชื่อว่า “พญาอสุรย์” หรือ “เจ้าฟ้าระงิม” เป็นผู้ปกครองเมือง เมื่อเกิดศึกสงคราม ก็สามารถยกทัพไปช่วยกันได้ทันทีได้อย่างสะดวก ผู้คนนิยมเรียกกันว่า “เมืองฟ้าแดดสูงยาง”...”

จากการพิจารณาดำเนินงานเมืองฟ้าแดดสูงยางนั้นแล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า กำเนิดรัฐนั้น เมื่อจำนวนประชากรของรัฐนั้นเพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนางช่วยบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐและเพื่อความผาสุกของพลเมืองของรัฐนั้น โดยรูปแบบการปกครองในลักษณะเจ้าเมืองหรือกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดเพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็อำนาจในการบริหารจัดการรัฐ อำนาจในการออกกฎหมาย และอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ย่อมอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงผู้เดียว พลเมืองในเมืองหรือรัฐนั้นยอมเชื่อฟังคำสั่งของเจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงผู้เดียว

7) **ตำนานสังสินไซ** กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยมีเรื่องเล่าว่า “...ในอดีตกาลนานมาแล้ว มีพระราชาพระนามว่า “พญาสุคราษ” เสวยราชย์อยู่เมืองเบ็ญจาล ซึ่งเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์ มีพระมเหสีพระนามว่า “นางจันทา”

ในขณะที่เดียวกันมีเมืองหนึ่งชื่อว่า “นครอโนราช” เป็นเมืองของยักษ์อยู่ไกลจากนครเบ็ญจาลมาก มีพญายักษ์กุมภัณฑ์เป็นเจ้าเมือง โดยมีพญาเวสสุวรรณซึ่งเป็นยักษ์บนสวรรค์ปกครองอีกชั้นหนึ่ง...

ระหว่างเมืองเป็งจาลกับเมืองนครอโนราชนั้น เป็นเมืองต่างเผ่าพันธุ์ ตั้งอยู่ห่างไกลกันมาก นับถือศาสนาต่างกัน มีลัทธิการปกครองต่างกัน...”

จากการพิจารณาดำเนินการสังคายนาแล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า กำเนิดรัฐนั้น เมื่อจำนวนประชากรของรัฐนั้นเพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนางช่วยบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐและเพื่อความผาสุกของพลเมืองของรัฐนั้น โดยมีรูปแบบการปกครองในลักษณะราชาธิปไตย กล่าวคือ เจ้าเมืองหรือกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดเพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะป็นอำนาจในการบริหารจัดการรัฐ อำนาจในการออกกฎหมาย และอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ย่อมอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงผู้เดียวเท่านั้น ส่วนพลเมืองในรัฐมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าเมืองหรือกษัตริย์อย่างเคร่งครัด

จากการพิจารณานิทานหรือตำนานทั้ง 7 เรื่องนี้แล้ว แสดงให้เห็นว่า คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่าพระยาแถนหรือผีแถนเป็นผู้ส่งแถนบริวารลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ เพื่อขยายเผ่าพันธุ์ของตนและปกครองเผ่าพันธุ์ของตนให้เจริญรุ่งเรืองสืบไปนั้น เมื่อจำนวนมนุษย์เพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นจะมีการปกครองคนหมู่มากให้อยู่รวมกันอย่างสงบสุข โดยมีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่สามารถใช้บังคับแก่คนหมู่มากให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และข้อบังคับเดียวกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนางวงสวรรค์ ใจคง : กำหนดตำบลบุงเลิศ (เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) คำให้สัมภาษณ์ว่า “...พระยาแถนหรือผีแถนส่งแถนบริวารลงมาเกิดบนโลกมนุษย์เพื่อขยายเผ่าพันธุ์ของตนและปกครองพลเมืองของตนให้สงบร่มเย็น โดพลเมืองทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และข้อบังคับเดียวกัน จึงจะทำให้ชุมชนหรือสังคมเจริญรุ่งเรือง...”

2.3 แนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ประการสุดท้าย ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) **ตำนานพญาคันคากกับพญาแถน** กล่าวถึงคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยมีเรื่องเล่าว่า “...พญาคันคากเป็นพระราชปกครองเมืองชมพู และเมืองบริวารใหญ่น้อยต่างพากันสวามีภักดีเป็นเมืองขึ้นถ้วนหน้าทุกหัวระแหง พระองค์ปกครองบ้านเมืองโดยธรรม ทำให้ชาวเมืองทั้งหลายหันมาเคารพพญาคันคาก (คางคก) จนลืมนบูชาพญาแถน ลืมเซ่นไหว้พญาแถน ผู้เป็นใหญ่ในเมืองฟ้าเหมือนแต่ก่อน

เมื่อผู้คนและสรรพสัตว์น้อยใหญ่หันไปภักดีต่อพญาคันคากหมดสิ้น พญาแถนเกิดความน้อยใจจึงตัดสินใจลงโทษชาวเมืองมนุษย์ ด้วยการไม่ส่งน้ำฝนลงมายังเมืองมนุษย์ บ้านเมืองน้อยใหญ่เกิดความแห้งแล้งกันดารไปทุกหย่อมหญ้า พญาคันคากเห็นความทุกข์ยากของไพร่ฟ้าประชาชนก็ร้อนพระทัย เมื่อทราบข้อมูลจากขุนนางแล้ว จึงยกทัพไพร่พลไปรบกับพญาแถนที่เมืองแถน หลังจากพญาแถนยอมแพ้ต่อพญาคันคากแล้ว พญาแถนเมื่อสำนึกผิดแล้วจึงแตงน้ำฝนลงมายังเมืองมนุษย์เหมือนเดิม...”

จากการพิจารณาดำเนินการพยานค้านการกับพยานนั้น คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า คุณธรรมของผู้ปกครองนั้น ผู้ปกครองที่ดี จำเป็นต้องมีคุณธรรมประจำใจ โดยนำหลักธรรมคำสอนของ ศาสนา เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร หลักราชสังคหวัตถุ หลักพรหมวิหาร หลักกอคติ เป็นต้น มาประยุกต์ใช้ในการปกครองบ้านเมือง เพื่อความผาสุกของพลเมืองในรัฐนั้นๆ คุณธรรมประจำใจของผู้ปกครองเหล่านี้ จะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า พลเมืองของเมืองหรือรัฐนั้น จะได้รับการปกครองอย่าง เท่าเทียมและเสมอภาคกัน

2) **ตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง** กล่าวถึงคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยมีเรื่องเล่าว่า “...เมืองฟ้าแดด เป็นเมืองที่กว้างใหญ่และมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวเมืองมีความอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยมีศรัทธาใน พระพุทธศาสนา

เจ้าเมืองและขุนนาง พร้อมทั้งทวยราษฎร์ทั้งหลาย ผู้ชาย-หญิงล้วนมักถือศีล ถวายทาน เจริญภาวนา บ้านเมืองจึงเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก มีผู้ปกครองเมืองฟ้าแดด พระนามว่า “พญาฟ้าแดด” เมืองฟ้าแดดมีเมืองลูกหลวง ชื่อว่า “เมืองสูงยาง” เพราะมีต้นยางใหญ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งตั้งอยู่ไม่ ห่างไกลจากเมืองฟ้าแดดมากนัก

เจ้าเมืองฟ้าแดดสูงยาง พร้อมขุนนางและชาวเมืองทั้งหลาย มีความศรัทธาใน พระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ได้นำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่าง เคร่งครัด และนำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปกครองบ้านเมือง ทำให้ บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ชาวเมืองทั้งหลายมีความสุขกันถ้วนหน้า พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ อย่างมาก...”

จากการพิจารณาดำเนินการเมืองฟ้าแดดสูงยางนั้นแล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า คุณธรรมของผู้ปกครองนั้น ผู้ปกครองที่ดี ต้องมีคุณธรรมประจำใจ และนำหลักธรรมคำสอนของพุทธ ศาสนา เช่น หลักราชสังคหวัตถุ หลักกอคติ หลักพรหมวิหาร หลักทศพิธราชธรรม และหลักจักรวรรดิวัตร เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและปกครองบ้านเมืองให้เกิดความสงบเรียบร้อย และทำให้ ชาวเมืองทั้งหลายมีความสุขกันถ้วนหน้า โดยคุณธรรมประจำใจของเจ้าเมืองหรือกษัตริย์เหล่านี้ จะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า พลเมืองในเมืองหรือรัฐนั้น จะได้รับการจัดสรรทรัพยากรต่างๆอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

3) **ตำนานสังสินไซ** กล่าวถึงคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยมีเรื่องเล่าว่า “...ในอดีตกาลนาน มาแล้ว มีพระราชานามว่า “พญาสุรราช” เสวยราชย์อยู่เมืองเบ็ญจาล ซึ่งเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ ดุจดั่งเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ มีพระมเหสีพระนามว่า “นางจันทา” ปกครองอาณาประชาราษฎร์โดยธรรม ทำให้ชาวเมืองเบ็ญจาลมีความสงบร่มเย็น พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์อย่างมาก

ต่อมาเมื่อพระองค์ได้พระโอรส จำนวน 3 พระองค์ ได้แก่ สีโห ลินไซ และสังข์ทอง โดยทั้ง 3 พระองค์เป็นบุตรของพญาแถนบนเมืองสวรรค์ ได้ขออาสาพญาแถน ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์เพื่อกำจัด พญายักษ์กุมภภินท์

ต่อมาเมื่อพญาลินไชรบชนะพญายักษ์กุมภภณฑ์แล้ว ได้สอนพญายักษ์กุมภภณฑ์ว่า ต้องตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม 10 ประการ คือ ราชจริยวัตร 10 ประการที่เจ้าเมืองทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำกษัตริย์หรือผู้ปกครอง และเป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ปกครองบ้านเมืองใหม่ความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชม พร้อมกันนั้น พญาลินไชรยังแนะนำธรรมที่เป็นเครื่องสังเคราะห์ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เป็นหลักการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคัมสังเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน...”

จากการพิจารณาด้านานสังสินไชนั้นแล้ว คนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า คุณธรรมของผู้ปกครองนั้น ผู้ปกครองที่ดี ตามคติความเชื่อของพุทธศาสนา จะต้องนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร หลักกอคติ หลักพรหมวิหาร หลักราชสังคหวัตถุ เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการปกครองและบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของพลเมืองในรัฐนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ประยงค์ แสนบุราณ (2557: 1403145) ที่กล่าวว่า “หลักธรรมหรือคุณธรรมสำหรับผู้ปกครอง ได้แก่

1. **หลักทศพิธราชธรรม** หมายถึง ธรรมของนักปกครอง 10 ประการ หลักการของนักปกครอง คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง กิจวัตรของนักปกครอง ได้แก่ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่พิโรธ

2. **จักรวรรดิวัตร** หมายถึงข้อปฏิบัติที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงบำเพ็ญสม่ำเสมอ ข้อวัตรของพระเจ้าจักรพรรดิ ธรรมเนียมที่พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ จักรวรรดิวัตรเป็นหลักการปกครองที่สำคัญของนักปกครองหรือผู้บริหารทั้งหลาย ถ้านักปกครองหรือผู้บริหารไม่มีหลักธรรมนี้เป็นหลักในการปกครองแล้ว ชุมชนหรือรัฐนั้นจะดำรงอยู่อย่างวุ่นวาย แต่ถ้ายึดหลักธรรมนี้ในการปกครองรัฐหรือสังคมนั้น รัฐหรือสังคมนั้นก็จะอยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรือง ผู้คนทั้งหลายก็จะศรัทธาเลื่อมใส เคารพยกย่องผู้นั้น

3. **ราชสังคหวัตถุ** หมายถึง หลักการสังเคราะห์ประชาชนของนักปกครองหรือนักบริหารหรือหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน

4. **หลักกอคติ** หมายถึง ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด หรือความลำเอียง ผู้ปกครองหรือผู้บริหารต้องวางตัวให้อยู่ในคุณธรรมอันดีงาม

5. **หลักพรหมวิหาร** หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ของพรหมหรือธรรมประจำใจของผู้มีความดีอันยิ่งใหญ่หรือธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ พรหมวิหาร มี 4 ประการ ได้แก่ เมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข กรุณา หมายถึง ความสงสาร มีจิตคิดช่วยให้พ้นจากความทุกข์ มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีจิตใจพอใจ เบิกบานกับสัตว์ทั้งหลาย และอุเบกขา หมายถึง การวางใจเป็นกลาง การวางใจสงบ

เมื่อเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ นำหลักธรรมของนักปกครองเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการปกครองและบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้ทรงธรรมหรือผู้ประกอบด้วยธรรม

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน นั้น ได้แก่ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม และแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครองนั้น จึงมีสาระสำคัญดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ตอนที่ 3 ผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

จากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มีจำนวนทั้งหมด 14 เรื่องนั้น พบว่า มีแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ได้แก่ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม และแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง แนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ ย่อมมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน โดยแยกพิจารณาได้ ดังนี้

3.1 แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อเรื่องผลน้ำเต้าปุงว่าเป็นต้นกำเนิดของบรรพบุรุษของตน จึงนำผลน้ำเต้าปุงมาแขวนไว้ที่หน้าบ้านหรือหน้าประตูทางเข้าบ้าน เพื่อได้ระลึกถึงบรรพบุรุษของตนและเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว และในทุกๆปี ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จะพร้อมใจกันจัดประเพณีบุญเดือน 3 (บุญข้าวจี) พร้อมจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) และหลักเมืองหรือหลักบ้านไปในคราวเดียวกันด้วย โดยในพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) ดังกล่าวนั้น จะมีนางรำ ซึ่งเป็นลูกหลานชาวบ้านบุงเลิศ สวมใส่ชุดแพรไหม ซึ่งเป็นชุดนิยมสำหรับสวมใส่ในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษและเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน เมื่อถึงเวลาประกอบพิธีกรรม จึงเริ่มฟ้อนรำที่หน้าศาลหลักเมืองหรือหลักบ้านเพื่อเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษและเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักเมืองบ้านบุงเลิศ เพื่อให้ลูกหลานชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศได้ระลึกนึกถึงบุญคุณ คุณงามความดีของบรรพบุรุษของตน และในขณะเดียวกัน ตอนเช้าผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านบุงเลิศ ได้พร้อมใจกันเดินทางมาทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล เจริญภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีแก้วอย่างเคร่งครัด โดยมีหลวงพ่อบุญอินทสมาธิคุณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีแก้วและเจ้าคณะตำบลบุงเลิศ เป็นประธานสงฆ์ในการพาญาติโยมชาวบ้านบุงเลิศ เจริญภาวนา โดยการสมาทานศีล 5 หรือศีล 8 อย่างเคร่งครัดเป็นเวลา 1 วันกับ 1 คืน

ในเดือน 6 ตามฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ นับได้ว่าเป็นฤดูปลูกข้าวกล้าของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศทุกครัวเรือน จะพร้อมใจกันจัดประเพณีบุญบั้งไฟ หรือเรียกว่าบุญเดือน 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสานประเพณีอันดีงามของชุมชนภูไท (ตระกูลภูไท) บ้านบุงเลิศ ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษแล้วจวบเท่าถึงปัจจุบันนี้

งานประเพณีบุญบั้งไฟ ถือว่าเป็นประเพณีเก่าแก่ของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ นับตั้งแต่การจัดตั้งหมู่บ้านบุงเลิศ ผู้นำชุมชนและลูกหลานในขณะนั้น ได้พร้อมใจกันจัดประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 เพื่อสืบสานประเพณีอันเก่าแก่ของบรรพบุรุษและเพื่อขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) โดยมีความเชื่อว่า เมื่อถึงเดือน 6 เป็นฤดูเริ่มทำนาข้าวของชุมชนภูไท ชาวบ้านจึงตกลงใจพร้อมกันจัดทำพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) โดยจัดทำบั้งไฟ และที่หัวบั้งไฟให้ประกอบด้วยพญานาค เพื่อเป็นสื่อกลางในการขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) เมื่อชาวบ้านทำพิธีกรรมขอฝนเสร็จ ก็จะไปปักบั้งไฟขึ้นไปบนท้องฟ้า เมื่อพระยาแถน (ผีแถน) รับรู้ถึงความต้องการฝนของชาวเมืองมนุษย์ (เมืองลุ่ม) แล้ว จะบันดาลให้ฝนตกลงมาบนโลกมนุษย์ เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำใช้สำหรับปลูกข้าวกล้าต่อไป ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องผลน้ำเต่าปุง เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน หรือประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 ก็ตาม ความเชื่อต่อพระยาแถน (ผีแถน) ของชาชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนั้น นับว่าเป็นความเชื่อหรือความศรัทธาอย่างแรงกล้าที่ชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศมีต่อพระยาแถน (ผีแถน) ซึ่งได้แสดงออกทางการประกอบพิธีกรรมต่างๆดังกล่าวมาแล้ว

จากความเชื่อต่อผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน และมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายบัญญัติ สุวรรณไตร : นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ และนางวงสรณ์ ใจคง : กำนันตำบลบุงเลิศ (เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) นายสง่า วังคะฮาด : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และนายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7 (เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) คำให้สัมภาษณ์ไปในทิศทางที่สอดคล้องกันว่า “...ในชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนี้ได้จัดประเพณีหรือพิธีกรรมบวงสรวงผีแถนมาประจำทุกปี โดยในเดือน 3 (บุญข้าวจี) ชาวบ้านจะมารวมทำบุญที่วัดโพธิ์ศรีแก้วในตอนเช้า หลังจากนั้น จะพากันไปทำพิธีกรรมบวงสรวงผีแถนที่ศาลาหลักเมืองหรือหลักบ้าน และจะมีการพ้อนรำเพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน)...ในเดือน 6 เมื่อชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ เริ่มไถนา หว่านข้าว จะมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ เพื่อขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน)...ประเพณีบุญเดือน 3 (บุญข้าวจี) และบุญเดือน 6 (บุญบั้งไฟ) นั้น ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ตามความเชื่อในฮีตสิบสอง คองสิบสี่...”

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อต่อผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน ประเพณีบุญข้าวจี หรือบุญเดือน 3 บุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 และความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศแล้ว แสดงให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อต่อแนวคิดทางการเมืองว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ตามตำนานพระยาแถน และได้นำแนวคิดทางการเมืองว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์มาประยุกต์ใช้กับชุมชน ภูไทบ้านบุงเลิศ เพื่อให้ชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศเกิด

ความสามัคคีปรองดอง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและเพื่อความสงบร่มเย็นและผาสุกของชุมชนของตนสืบต่อไป

ดังนั้น แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น จึงมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ ในด้านต่างๆ ตามแบบบันทึกการสังเกต (เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2564) เช่น ชาวบ้านชุมชนภูไทบุงเลิศให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมประจำเดือน ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน (904) ร่วมมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ร่วมแก้ปัญหาความเดือนร้อนในชุมชน และร่วมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนด้วยดีเสมอมา เนื่องจากชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อว่าคนภูไทมาจากต้นบรรพบุรุษเดียวกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มก้อนเดียวกัน จึงมีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองกัน โดยการเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนด้วยความยินยอม พร้อมใจและเต็มใจด้วยดี ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ ให้ได้รับการยอมรับและเคารพนับถือของชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

3.2 แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อต่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน โดยเชื่อว่า เมื่อมีการสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นมาแล้ว จำเป็นจะต้องมีหลักเมืองหรือหลักบ้าน เพื่อจะได้คุ้มครองและปกป้องรักษาให้หมู่บ้านสงบร่มเย็น ในขณะเดียวกัน ลูกหลานชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จะได้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษของตนอีกด้วย

ในทุกๆปี ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ได้พร้อมใจกันจัดทำพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านของตนขึ้น พร้อมประเพณีบุญข้าวจี่ หรือบุญเดือน 3 โดยมีวัตถุประสงค์ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนของตนและเพื่อให้ลูกหลานชุมชนภูไทของตนได้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านแปลงเมืองไว้แก่ลูกหลาน

การจัดทำพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านนั้น ผู้นำชุมชนจะเรียกชาวบ้านมาประชุมปรึกษาหารือกันว่าเตรียมการอย่างไร ใครรับผิดชอบในส่วนใด เมื่อตกลงกันได้แล้ว ในวันประกอบพิธีกรรมเช่นไวนั้น พ่อหมอหรือพ่อพราหมณ์ จะเป็นคนกลางในการสื่อสารกับดวงวิญญาณของเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน (เจ้าพ่อพระยาแถนหรือผีแถน) ได้จัดเตรียมสิ่งของสำหรับเช่นไหว้มาวางไว้ที่หิ้งสำหรับเช่นไหว้ แล้วพาผู้นำชุมชนและชาวบ้านนำกล่าวอ้อนวอนหรือวิงวอนต่อเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านจนเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้ว เหล่านางรำจะได้ออกมารำบริเวณหน้าศาลหลักเมืองหรือหลักบ้าน เมื่อรำเสร็จก็เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมเช่นไหว้ประจำปีนั้นๆ หลังจากเสร็จพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านแล้ว ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจะเดินทางมาร่วมทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

ผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน (พระยาแถนหรือผีแถน) โดยจะเห็นได้จากการแสดงออกในการจัดทำพิธีกรรม เช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านของผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทขึ้นทุกปี ซึ่งความเชื่อต่อพระยาแถน (ผีแถน) ของผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนั้น เป็นความเชื่อที่บรรพบุรุษได้นับถือและเคารพสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บรรพบุรุษของชาวภูไทบ้านบุงเลิศนั้น มีถิ่นกำเนิดอยู่เมืองวังอ่างคำ หรือเมืองวิละบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน และต่อมาได้เดินทางอพยพมาจากบ้านคำชะอี (อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหารในปัจจุบันนี้) มาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านบุงเลิศในปัจจุบันนี้ มีความเชื่อว่า เมื่อมีการสร้างหรือจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นมา จำเป็นจะต้องสร้างหลักเมืองหรือหลักบ้านขึ้นมา และอันเชิญพระยาแถนหรือผีแถนมาสถิตประจำอยู่ที่หลักเมืองหรือหลักบ้านทุกครั้ง เพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านและชาวบ้านให้แคล้วคลายปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงและให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

ดังนั้น แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคมในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั่น จึงมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ เนื่องจากชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อและศรัทธาต่อผู้นำชุมชนของพวกเขาว่าเปรียบเหมือนพระยาแถนหรือผีแถน ซึ่งเป็นผู้ปกครองหรือเป็นบรรพบุรุษของตน เมื่อผู้นำชุมชนขอความร่วมมือให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน พวกเขาจึงยินยอมและเต็มใจทำตาม ปัจจัยเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนบ้านบุงเลิศ ให้ได้รับการยอมรับ เคารพและนับถือจากชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

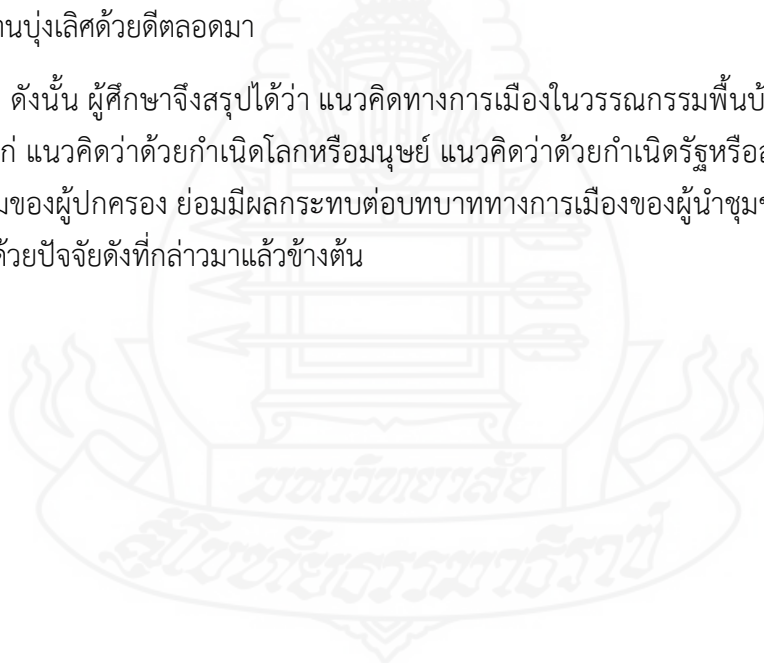
3.3 แนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการรณรงค์ให้หมู่บ้านบุงเลิศเป็น “หมู่บ้านศีลห้า ปลอดภัย” โดยผู้นำชุมชนทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ในการเข้าวัดทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา และนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน และในขณะเดียวกันก็นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร หลักอคติ หลักพรหมวิหาร และหลักราชสังคหวัตถุ เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการปกครองหรือบริหารจัดการภายในชุมชนของตนด้วย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายบัญญัติ สุวรรณไตร : นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ นางวงสวรรค์ ไจคง : กำนันตำบลบุงเลิศ นายสง่า วงคะฮาด : ผู้ใหญ่บ้านบ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และนายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ : ผู้ใหญ่บ้านบ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7 ได้ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “...ผู้นำชุมชนควรทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน โดยประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงามของชุมชน และควรประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด

และนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา เช่น หลักราชสังคหวัตถุ หลักทศพิธราชธรรม หลักพรหมวิหาร เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปกครองหรือบริหารจัดการชุมชน เพื่อส่งเสริมบทบาททางทางการเมืองของตนให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของชุมชน...คุณธรรมของผู้ปกครองตามคติความเชื่อต่อพระยาแณหรือผีแณของคนตระกูลภูไท-ลาวนั้น เชื่อว่า ผู้ปกครองที่ดี ต้องมีคุณธรรมประจำใจ กล่าวคือ เป็นผู้มี ความกล้าหาญ ความอดทน ความเสียสละ และมีความเมตตาต่อประชาชน...”

จากการพิจารณาถึงแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแณนั้นแล้ว ผู้ปกครองที่ดีตามคติความเชื่อของคนตระกูลภูไท-ลาว ต้องมีคุณธรรมประจำใจ ซึ่งได้แก่ เป็นผู้กล้าหาญ มีความอดทน ความเสียสละและมีความเมตตาต่อพลเมืองของตน ประกอบกับเมื่อคนตระกูลภูไท-ลาวได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา และมีความเชื่อหรือศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า จึงได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร หลักอคติ หลักพรหมวิหาร และหลักราชสังคหวัตถุ เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและในการปกครองหรือบริหารจัดการชุมชนหรือบ้านเมืองของตน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ ให้ได้รับการยอมรับและเคารพนับถือจากชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแณ (ผีแณ) ได้แก่ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม และแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง ย่อมมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ ด้วยปัจจัยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยงดี จังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้นำส่วนท้องถิ่น (นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบุงเลิศ) จำนวน 1 คน ผู้นำส่วนท้องถิ่น (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

กลุ่มประชากร ได้แก่

- 1) ผู้นำส่วนท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ)
- 2) ผู้นำส่วนท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ในตำบลบุงเลิศ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- 1) ผู้นำส่วนท้องถิ่น (นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบุงเลิศ) จำนวน 1 คน ได้แก่
  - (1) นายบัญญัติ สุวรรณไตร นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ
- 2) ผู้นำส่วนท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 4 คน ได้แก่
  - (1) นางวงสวรรค์ ใจคง กำนันตำบลบุงเลิศ
  - (2) นายสง่า วงคะฮาด ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1
  - (3) นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และ
  - (4) นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7

1. สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นลักษณะเดียวกันในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
2. สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน)
3. ผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) นั้น ได้กระจัดกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ ในกลุ่มประเทศอินโดจีน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทางตอนใต้มณฑลยูนนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน (กลุ่มไท-ลาวจ้วง) และราชอาณาจักรไทย ที่อาจารย์ สุเทพ ไชยพันธุ์ นักเขียนอิสระกลุ่มชาติพันธุ์ไท ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รวบรวมไว้ มีจำนวนทั้งหมด 14 เรื่องนั้น เป็นการรวบรวมจากนิทานหรือตำนานพระยาแสนหรือผีแสน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทในภูมิภาคอินโดจีนในท้องถิ่นต่างๆ ได้เล่าให้ลูกหลานได้ฟังเป็นประจำ ซึ่งเป็นลักษณะการเล่านิทานหรือตำนานจากพ่อแม่สู่ลูกหลานหลายชั่วอายุคน ด้วยวิธีมุขปาฐะ นิทานหรือตำนานเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมชมชอบมาก โดยนิทานหรือตำนานนั้นมักจะสอดแทรกเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน สะท้อนภาพทางสังคม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ต่อมาเมื่อวิทยาการเจริญมากขึ้น มีผู้สนใจศึกษานิทานหรือตำนานในลักษณะต่างๆ เพิ่มขึ้น นิทานหรือตำนานที่จดจำและเล่าต่อกันมา จึงได้มีการรวบรวมและบันทึกได้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น ดังนั้น จะแสดงให้เห็นว่าทุกหมู่ชนมีนิทานหรือตำนานประจำกลุ่มของตนอยู่ นิทานหรือตำนานนี้ จึงเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ของมนุษยชาติ อย่างเช่น ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีนิทานหรือตำนานพระยาแสนหรือผีแสนที่สะท้อนภาพของสังคม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มตนอย่างเห็นได้ชัด เมื่อวิทยาการสมัยใหม่เจริญมากขึ้น ก็มีผู้สนใจศึกษานิทานหรือตำนานพระยาแสนในลักษณะต่างๆ มากขึ้น อีกทั้งนิทานหรือตำนานพระยาแสนที่จดจำและเล่าต่อกันมา ภายหลังจึงได้มีการรวบรวมและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นระบบมากขึ้นด้วย

การเล่านิทานหรือตำนานพระยาแสนหรือผีแสนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ด้วยวิธีมุขปาฐะนั้น เป็นเรื่องราวของชาวบ้านที่เล่าจากปากต่อปาก ในแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นต่างๆ อาจจะไม่เหมือนกัน

เสียทั้งหมด บางเรื่องหรือบางตำนานอาจจะมีตัวละครปลีกย่อยของแต่ละเรื่องหรือตำนาน แต่เนื้อหาสาระในแต่ละเรื่องหรือตำนานจะมีความคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นนิทานหรือตำนานพระยาแถนหรือผีแถนในชุมชนหรือท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน (กลุ่มไท-ลาวจ้วง) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย อาจจะมีชื่อตัวละครที่ต่างกันออกไป แต่เนื้อหาสาระสำคัญของแต่ละเรื่องหรือตำนานจะมีส่วนคล้ายคลึงและเหมือนกันอยู่มาก และกลุ่มคนตระกูลไท-ลาว นิยมเล่าด้วยวิธีมุขปาฐะ กล่าวคือ พ่อแม่เล่านิทานหรือตำนานพระยาแถนหรือผีแถนให้ลูกหลานได้รับฟังด้วยปาก โดยการถ่ายทอดจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่ลูกหลานเรื่อยไปหลายชั่วอายุคน ดังนั้นจึงนับได้ว่าการเล่านิทานหรือตำนานพระยาแถนหรือผีแถนด้วยมุขปาฐะนั้น กลายเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวและเป็นมรดกตกทอดมาสู่ลูกหลานจนถึงทุกวันนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทอีกกลุ่มหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานและมีความเชื่อต่อพระยาแถนอย่างลึกซึ้งและยาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน โดยบรรพบุรุษของชาวบ้านบุงเลิศได้อพยพมาจากเมืองวังอ่างคำ (ปัจจุบัน เมืองวิไลบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) ลงมายังฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมาก และได้ตั้งรกรากอยู่ตามชายป่าใกล้แม่น้ำโขง ที่มีลักษณะเป็นป่า และเทือกเขา กระจายกระจายไปทางสกลนคร หนองคาย ใกล้เคียงเทือกเขาภูพาน นาแก เขาวง คำชะอีและหนองสูง และยังได้กระจายไปหลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งกระจายไปหลายจังหวัดในภาคกลางอีกด้วย

หลังจากบ้านคำชะอีได้เกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่ สร้างความเสียหายแก่บ้านเรือน ชาวบ้าน สัตว์เลี้ยงได้ล้มตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านคำชะอี จำนวน 10 กว่าหลังคาเรือน จึงได้พากันอพยพลงมาทางตอนใต้ของบ้านคำชะอี ประมาณ 30 กิโลเมตรจากบ้านเดิม ได้สำรวจทำเลที่ตั้งหมู่บ้านบุงเลิศ (ในปัจจุบัน) ชาวบ้านที่อพยพมาจึงตกลงพร้อมใจกันเอาที่ตรงนี้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านบุงเอีเลิศหรือบุงนางเลิศ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านบุงเลิศ” จนถึงปัจจุบัน

บ้านบุงเลิศ มีสถานที่สำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ 2 แห่ง ได้แก่ หลักบ้านหรือหลักเมืองและวัดโพธิ์ศรีชัย โดยเมื่อสร้างหมู่บ้านได้ประมาณ 10 กว่าปี หรือราว พ.ศ. 2480 ชาวบ้านได้พากันสร้างหลักบ้านขึ้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้ระลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษและเพื่อให้ลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการี ความเคารพ นับถือ และกราบไหว้สืบทอด

วัดโพธิ์ศรีชัย เป็นวัดที่พระภิกษุที่เดินทางมาจากเมืองวังอ่างคำ (ปัจจุบัน เมืองวิไลบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) พร้อมกับสามเณร จำนวน 3 รูป ได้เดินทางมาเผยแพร่หลักธรรมของพุทธศาสนา พร้อมด้วยชาวบ้านบุงเลิศ ได้ตกลงพร้อมใจกันสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งหรือที่ยึดเหนี่ยวทางใจของชาวบ้านบุงเลิศ

ผู้นำชุมชนชาวภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อตามที่ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังมาจากนิทานหรือตำนานพระยาแสนจากบรรพบุรุษว่า เมื่อมีการสร้างบ้านแปลงเมืองทุกครั้ง จำเป็นจะต้องมีการสร้างหลักบ้านหรือหลักเมืองขึ้นมา เพื่อเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง และเพื่อให้ลูกหลานได้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษที่เคยสร้างไว้

1.2 สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน)

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่า แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) ประการแรก ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ โดยพิจารณาจากตำนานเรื่องปู่สังกะสา-ย่าสังกะสี ตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง และตำนานเรื่องปู่เยอ-ย่าเยอ ได้กล่าวถึงกำเนิดโลกหรือมนุษย์ โดยคนตระกูลภูไท-ลาวมีความเชื่อว่า เมื่อเกิดโลกดวงนี้ขึ้นมา พระยาแสนหรือผีแสน คือเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์ชั้นฟ้า ส่งแสนบริวารของพระองค์ลงมาเกิดในโลกมนุษย์เพื่อขยายเผ่าพันธุ์และเพิ่มจำนวนประชากรมนุษย์มากขึ้น

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) ประการต่อมา ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยพิจารณาจากตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง ฉบับลาวเก่า (ล้านช้าง) ตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง ฉบับขุนบุลม (บຸຣມ) ตำนานพญาคันคากรบพญาแสน (ตำนานบุญบังไฟ) ตำนานเมืองสูงเมืองเฮียง ตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน ตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง และตำนานสังสินไซ ได้กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยคนตระกูลภูไท-ลาว มีความเชื่อว่าเมื่อจำนวนประชากรของรัฐนั้นเพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนางช่วยบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐและเพื่อความผาสุกของพลเมืองของรัฐนั้น

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) ประการสุดท้าย ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยพิจารณาจากตำนานพญาคันคากรบพญาแสน ตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง และตำนานสังสินไซ ได้กล่าวถึงคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยคนตระกูลภูไท-ลาว มีความเชื่อว่า ผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการบริหารราชการแผ่นดิน ได้แก่ เจ้าเมืองหรือกษัตริย์ อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์ คำสั่งหรือราชโองการก็คือกฎหมายที่ใช้บังคับแก่พลเมืองทุกคน รวมทั้งอำนาจตุลาการก็อยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงคนเดียวเท่านั้น ส่วนผู้ปกครองที่ดีนั้น ตามคติความเชื่อของพุทธศาสนา จะต้องนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปกครองและบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของพลเมืองในรัฐนั้น ซึ่งหลักธรรมของนักปกครองนั้น ได้แก่ **หลักทศพิธราชธรรม** หมายถึง ธรรมของนักปกครอง 10 ประการ หลักการของนักปกครอง คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง กิจวัตรของนักปกครอง ได้แก่ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่พิโรธ **หลักจักรวรรดิวัตร** หมายถึง ข้อปฏิบัติที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงบำเพ็ญสม่ำเสมอ ข้อวัตรของพระเจ้าจักรพรรดิ ธรรมเนียมที่พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ จักรวรรดิวัตรเป็นหลักการปกครองที่สำคัญของนักปกครองหรือผู้บริหารทั้งหลาย ถ้านักปกครองหรือผู้บริหารไม่มีหลักธรรมนี้เป็น

หลักในการปกครองแล้ว ชุมชนหรือรัฐนั้นจะดำรงอยู่อย่างวุ่นวาย แต่ถ้ายึดหลักธรรมนี้ในการปกครองรัฐ หรือสังคมนั้น ก็จะอยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรือง ผู้คนทั้งหลายก็จะศรัทธาเลื่อมใส เคารพยกย่องผู้นั้น **ราชสังคหัตถุ** หมายถึง หลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครองหรือนักบริหาร หรือหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน **หลักอคติ** หมายถึง ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิดหรือความลำเอียง และ**หลักพรหมวิหาร** หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ของพรหมหรือธรรมประจำใจของผู้มีคุณงามความดีอันยิ่งใหญ่ หรือธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประยงค์ แสนบุราณ ที่กล่าวว่า หลักธรรมหรือคุณธรรมเหล่านี้สำหรับผู้ปกครอง ได้แก่ อคติ 4 ได้แก่ ลำเอียงเพราะรักใคร่ ลำเอียงเพราะกลัว ลำเอียงเพราะโกรธ และลำเอียงเพราะหลง พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข กรุณา คือ ความสงสาร มีจิตใจช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีจิตใจพอใจ และอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง การวางใจสงบ

1.3 ผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ได้แก่ แนวคิดที่ว่ากำเนิดโลกหรือมนุษย์ แนวคิดที่ว่ากำเนิดรัฐหรือสังคม และแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครองนั้น ย่อมมีผลกระทบต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแยกสรุปได้ ดังนี้

1.3.1 แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกและมนุษย์

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อเรื่องผลน้ำเต้าปุงว่าเป็นต้นกำเนิดของบรรพบุรุษของตน จึงนำผลน้ำเต้าปุงมาแขวนไว้ที่หน้าบ้านหรือหน้าประตูทางเข้าบ้าน เพื่อได้ระลึกถึงบรรพบุรุษของตนและเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว และในทุกๆปี ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จะพร้อมใจกันจัดประเพณีบุญเดือน 3 (บุญข้าวจี่) พร้อมจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) และหลักเมืองหรือหลักบ้านไปในคราวเดียวกันด้วย โดยในพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) ดังกล่าวนั้น จะมีนางรำ ซึ่งเป็นลูกหลานชาวบ้านบุงเลิศ สวมใส่ชุดแพรวไหม ซึ่งเป็นชุดนิยมสำหรับสวมใส่ในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษและเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน เมื่อถึงเวลาประกอบพิธีกรรม จึงเริ่มฟ้อนรำที่หน้าศาลหลักเมืองหรือหลักบ้านเพื่อเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษและเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักเมืองบ้านบุงเลิศ เพื่อให้ลูกหลานชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศได้ระลึกนึกถึงบุญคุณ คุณงามความดีของบรรพบุรุษของตน และในขณะเดียวกัน ตอนเช้าผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านบุงเลิศ ได้พร้อมใจกันเดินทางมาทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล เจริญภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีแก้วอย่างเคร่งครัด โดยมีหลวงพ่อบุญอินทสมาธิคุณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีชัยและเจ้าคณะตำบลบุงเลิศ เป็นประธานสงฆ์ในการพาญาติโยมชาวบ้านบุงเลิศ เจริญภาวนา โดยการสมาทานศีล 5 หรือศีล 8 อย่างเคร่งครัดเป็นเวลา 1 วันกับ 1 คืน

ในเดือน 6 ตามฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ นับได้ว่าเป็นฤดูปลูกข้าวกล้าของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศทุกครัวเรือน จะพร้อมใจกันจัดประเพณีบุญบั้งไฟ หรือเรียกว่าบุญเดือน 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสานประเพณีอันดีงามของชุมชนภูไท (ตระกูลภูไท) บ้านบุงเลิศ ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษแล้วจวบเท่าถึงปัจจุบันนี้

งานประเพณีบุญบั้งไฟ ถือว่าเป็นประเพณีเก่าแก่ของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ นับตั้งแต่การจัดตั้งหมู่บ้านบุงเลิศ ผู้นำชุมชนและลูกหลานในขณะนั้น ได้พร้อมใจกันจัดประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 เพื่อสืบสานประเพณีอันเก่าแก่ของบรรพบุรุษและเพื่อขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) โดยมีความเชื่อว่า เมื่อถึงเดือน 6 เป็นฤดูเริ่มทำนาข้าวของชุมชนภูไท ชาวบ้านจึงตกลงใจพร้อมกันจัดทำพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) โดยจัดทำบั้งไฟ และที่หัวบั้งไฟให้ประกอบด้วยพญานาค เพื่อเป็นสื่อกลางในการขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) เมื่อชาวบ้านทำพิธีกรรมขอฝนเสร็จ ก็จะพากันจุดบั้งไฟขึ้นไปบนท้องฟ้า เมื่อพระยาแถน (ผีแถน) รับรู้ถึงความต้องการฝนของชาวเมืองมนุษย์ (เมืองลุ่ม) แล้ว จะบันดาลให้ฝนตกลงมาบนโลกมนุษย์ เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำใช้สำหรับปลูกข้าวกล้าต่อไป ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็ความเชื่อเรื่องฝนน้ำเต่าปุง เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน หรือประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 ก็ตาม ความเชื่อต่อพระยาแถน (ผีแถน) ของชาชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนั้น นับว่าเป็นความเชื่อหรือความศรัทธาอย่างแรงกล้าที่ชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศมีต่อพระยาแถน (ผีแถน) ซึ่งได้แสดงออกทางการประกอบพิธีกรรมต่างๆดังกล่าวมาแล้ว

จากความเชื่อต่อผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน และมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายบัญญัติ สุวรรณไตร : นายเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ และนางวงสรณ์ ใจคง : กำนันตำบลบุงเลิศ (เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) นายสง่า วังคะฮาด : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และนายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7 (เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) คำให้สัมภาษณ์ไปในทิศทางที่สอดคล้องกันว่า “...ในชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนี้ได้จัดประเพณีหรือพิธีกรรมบวงสรวงผีแถนมาประจำทุกปี โดยในเดือน 3 (บุญข้าวจี) ชาวบ้านจะมารวมทำบุญที่วัดโพธิ์ศรีแก้วในตอนเช้า หลังจากนั้น จะพากันไปทำพิธีกรรมบวงสรวงผีแถนที่ศาลาหลักเมืองหรือหลักบ้าน และจะมีการพ้อนรำเพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน)...ในเดือน 6 เมื่อชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ เริ่มไถนา หว่านข้าว จะมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 เพื่อขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน)...ประเพณีบุญเดือน 3 (บุญข้าวจี) และบุญเดือน 6 (บุญบั้งไฟ) นั้น ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ตามความเชื่อในฮีตสิบสอง คองสิบสี่...”

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อต่อผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน ประเพณีบุญข้าวจี หรือบุญเดือน 3 บุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 และความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศแล้ว จึงแสดงให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อต่อแนวคิดทางการเมืองว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ตามนิทานหรือตำนานพระยาแถน และได้นำแนวคิดทางการเมืองว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์มาประยุกต์ใช้กับชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ เพื่อให้

ชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศเกิดความสามัคคีปรองดอง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและเพื่อความสงบร่มเย็นและ
ผาสุกของชุมชนของตนสืบต่อไป

ดังนั้น แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น จึง
มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ ในด้านต่างๆ ตาม
แบบบันทึกการสังเกต (เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2564) เช่น ผู้นำชุมชนเรียกชาวบ้านให้เข้าร่วมประชุม
ประจำเดือน เรียกให้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน (904) ขอความร่วมมือในการรักษาความสงบ
เรียบร้อยในชุมชน ร่วมแก้ปัญหาความเดือนร้อนในชุมชน และเข้าร่วมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน
ชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศก็ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนด้วยดีตลอดมา
เนื่องจากชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อว่าคนตระกูลไท-ลาวมาจากต้นบรรพบุรุษเดียวกัน มี
ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มก้อนเดียวกัน จึงมีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองกัน
ชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จึงเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนด้วยยินยอม พร้อมใจและเต็มใจ
ด้วยดีตลอดมา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์
ภูไทบ้านบุงเลิศ โดยได้รับการยอมรับและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆในชุมชนด้วยดีตลอดมา

1.3.2 แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อต่อ
หลักเมืองหรือหลักบ้าน ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน โดยเชื่อว่า เมื่อมีการสร้าง
บ้านแปลงเมืองขึ้นมาแล้ว จำเป็นจะต้องมีหลักเมืองหรือหลักบ้าน เพื่อจะได้คุ้มครองและปกป้องรักษาให้
หมู่บ้านสงบร่มเย็น ในขณะเดียวกัน ลูกหลานชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จะได้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของ
บรรพบุรุษของตนอีกด้วย

ในทุกๆปี ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ได้พร้อมใจกันจัดทำพิธีกรรม
เช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านของตนขึ้น พร้อมประเพณีบุญข้าวจี่ หรือบุญเดือน 3 เพื่อ
วัตถุประสงค์ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนของตนและเพื่อให้ลูกหลานชุมชนภูไท
ของตนได้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านแปลงเมืองไว้แก่ลูกหลาน

การจัดทำพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านนั้น ผู้นำชุมชนจะเรียกชาวบ้าน
มาประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะเตรียมการอย่างไร ใครรับผิดชอบในส่วนใด เมื่อตกลงกันได้แล้ว ในวัน
ประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้นั้น พ่อหมอหรือพ่อพราหมณ์จะเป็นคนกลางในการสื่อสารกับวิญญาณของเจ้า
พ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน (เจ้าพ่อพระยาแถนหรือผีแถน) ได้จัดเตรียมสิ่งของสำหรับเช่นไหว้มาวางไว้ที่
หิ้งสำหรับเช่นไหว้ แล้วพาผู้นำชุมชนและชาวบ้าน นำกล่าวอ้อนวอนหรือวิงวอนต่อเจ้าพ่อหลักเมืองหรือ
หลักบ้านจนเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้ว เหล่านางรำจะได้ออกมารำบริเวณหน้าศาลหลักเมืองหรือหลักบ้าน
เมื่อรำเสร็จก็เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมเช่นไหว้ประจำปีนั้นๆ หลังจากเสร็จพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลัก
เมืองหรือหลักบ้านแล้ว ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจะเดินทางมาร่วมทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญ
ภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

ผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน (พระยาแถนหรือผีแถน) โดยจะเห็นได้จากการแสดงออกในการจัดทำพิธีกรรม เช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านของผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทขึ้นทุกปี ซึ่งความเชื่อต่อพระยาแถน (ผีแถน) ของผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนั้น เป็นความเชื่อที่บรรพบุรุษได้นับถือและเคารพสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บรรพบุรุษของชาวภูไทบ้านบุงเลิศนั้น มีถิ่นกำเนิดอยู่เมืองวังอ่างคำ หรือเมืองวิละบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน และต่อมาได้เดินทางอพยพมาจากบ้านคำชะอี (อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหารในปัจจุบันนี้) มาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านบุงเลิศในปัจจุบันนี้ มีความเชื่อว่า เมื่อมีการสร้างหรือจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นมา จำเป็นจะต้องสร้างหลักเมืองหรือหลักบ้านขึ้นมา และอันเชิญพระยาแถนหรือผีแถนมาสถิตประจำอยู่ที่หลักเมืองหรือหลักบ้านทุกครั้ง เพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านและชาวบ้านให้แคล้วคลายปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงและให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

ดังนั้น แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคมในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั่น จึงมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ เนื่องจากชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อและศรัทธาต่อผู้นำชุมชนของพวกเขาว่าเปรียบเหมือนพระยาแถนหรือผีแถน ซึ่งเป็นผู้ปกครองหรือเป็นบรรพบุรุษของตน เมื่อผู้นำชุมชนสั่งให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ พวกเขาจึงยินยอมและเต็มใจทำตาม ปัจจัยเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชน ให้ได้รับการยอมรับ นับถือและสนับสนุนจากชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

1.3.3 แนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการรณรงค์ให้หมู่บ้านบุงเลิศเป็น “หมู่บ้านศีลห้า ปลอดภัย” โดยผู้นำชุมชนทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ในการเข้าวัดทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา และนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน และในขณะเดียวกันก็นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปกครองหรือบริหารจัดการภายในชุมชนของตนด้วย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายบัญญัติ สุวรรณไตร : นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ นางวงสวรรค์ ใจคง : กำนันตำบลบุงเลิศ นายสง่า วัจนะฮาด : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และนายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7 ได้ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “...ผู้นำชุมชนควรทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน โดยประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงามของชุมชน และควรประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด และนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา เช่น หลักราชสังคหวัตถุ หลักทศพิธราชธรรม หลักพรหมวิหาร เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา

ประยุกต์ใช้ในการปกครองหรือบริหารจัดการชุมชน เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของชุมชน...คุณธรรมของผู้ปกครองตามคติความเชื่อต่อพระยาแถนหรือผีแถนของคนตระกูลภูไท-ลาวนั้น เชื่อว่า ผู้ปกครองที่ดี ต้องมีคุณธรรมประจำใจ กล่าวคือ เป็นผู้มีความกล้าหาญ ความอดทน ความเสียสละ และมีความเมตตาต่อพลเมืองของตน...”

จากการพิจารณาถึงแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้นแล้ว ผู้ปกครองที่ดีตามคติความเชื่อของคนตระกูลไท-ลาว ต้องมีคุณธรรมประจำใจ ซึ่งได้แก่ เป็นผู้กล้าหาญ มีความอดทน ความเสียสละและมีความเมตตาต่อพลเมืองของตน ประกอบกับเมื่อคนตระกูลไท-ลาวได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา และมีความเชื่อหรือศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า จึงได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและในการปกครองบ้านเมืองของตน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ ให้ได้รับการยอมรับและเคารพนับถือจากชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้สรุปในข้างต้น ผู้วิจัยแยกการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
2. สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน
3. ผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

จากผลการวิจัยข้างต้น อภิปรายได้ว่า การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆในกลุ่มประเทศอินโดจีน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ และราชอาณาจักรไทย ที่อาจารย์ สุเทพ ไชยพันธุ์ นักเขียนอิสระกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รวบรวมไว้ มีจำนวนทั้งหมด 14 เรื่องนั้น เป็นการรวบรวมจากนิทานหรือตำนานพระยาแถน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทในภูมิภาคอินโดจีนในท้องถิ่นต่างๆ ได้เล่าให้ลูกหลานได้รับฟังเป็นประจำ ซึ่งเป็นลักษณะการเล่านิทานหรือตำนานจากพ่อแม่สู่ลูกหลานหลายชั่วอายุคน ด้วยวิธีมุขปาฐะ นิทานหรือตำนานเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ

ประเภทหนึ่งที่บ้านนิยมชมชอบมาก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความบันเทิง ความเพลิดเพลินหรือความสนุกสนาน เป็นกระจกส่องให้เห็นวัฒนธรรมของกลุ่มชน ให้การศึกษาขัดเกลาอุปนิสัยของบุคคล รักษาแบบแผนพฤติกรรมของบุคคล และเป็นเครื่องบรรเทาอารมณ์ของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งโดยเฉพาะ สอดคล้องกับแนวคิดของ อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546: 10) ที่กล่าวว่า “คติชนวิทยาประเภทนิทานชาวบ้าน มีหน้าที่และบทบาท 5 ประการ ได้แก่ ให้ความบันเทิง เป็นกระจกส่องให้เห็นวัฒนธรรม ให้การศึกษา กลุ่มเกลา รักษาแบบแผนพฤติกรรมของบุคคล และเป็นเครื่องบรรเทาอารมณ์”

นิทานหรือตำนานนั้นมักจะสอดแทรกเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน สะท้อนภาพทางสังคม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ต่อมาเมื่อวิทยาการเจริญมากขึ้น มีผู้สนใจศึกษานิทานหรือตำนานในลักษณะต่างๆเพิ่มขึ้น นิทานหรือตำนานที่จะจดจำและเล่าต่อกันมา จึงได้มีการรวบรวมและบันทึกได้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ รัชณี กาวี (2558: 44) ที่กล่าวว่า “นิทานจะเป็นแหล่งรวบรวมความคิดความเป็นอยู่และสภาพต่างๆของเจ้าของ จึงสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสังคมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่ได้” ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า ทุกหมู่ชนมีนิทานหรือตำนานประจำกลุ่มของตนอยู่ นิทานหรือตำนานนี้จึงเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ของมนุษยชาติ อย่างเช่น ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีนิทานหรือตำนานพระยาแสนที่สะท้อนภาพของสังคม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มตนอย่างเห็นได้ชัด เมื่อวิทยาการสมัยใหม่เจริญมากขึ้น มีผู้สนใจศึกษานิทานหรือตำนานพระยาแสนในลักษณะต่างๆมากขึ้น อีกทั้งนิทานหรือตำนานพระยาแสนที่จดจำและเล่าต่อกันมา ภายหลังจึงได้มีการรวบรวมและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นระบบมากขึ้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยงดี จังหวัดร้อยเอ็ด ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีกกลุ่มหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานและมีความเชื่อต่อพระยาแสนอย่างลึกซึ้งและยาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน โดยบรรพบุรุษของชาวบ้านบุงเลิศได้อพยพมาจากเมืองวังอ่างคำ (ปัจจุบัน เมืองวิไลบุรี แขวงสุหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) ลงมายังฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมาก และได้ตั้งรกรากอยู่ตามชายป่าใกล้แม่น้ำโขง ที่มีลักษณะเป็นป่าและเทือกเขา กระจัดกระจายไปทางสกลนคร เรณูนคร ไกล่เทือกเขาภูพาน นาแก เขาวง คำชะอีและหนองสูง และยังได้กระจายไปหลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งกระจายไปหลายจังหวัดในภาคกลางอีกด้วย

หลังจากบ้านคำชะอีได้เกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่ สร้างความเสียหายแก่บ้านเรือน ชาวบ้าน สัตว์เลี้ยงได้ล้มตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านคำชะอี จำนวน 10 กว่าหลังคาเรือน จึงได้พากันอพยพลงมาจากตอนใต้ของบ้านคำชะอี ประมาณ 30 กิโลเมตรจากบ้านเดิม ได้สำรวจทำเลที่ตั้งหมู่บ้านบุงเลิศ (ในปัจจุบัน) และตั้งหมู่บ้าน ณ ที่แห่งนี้ โดยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บุงอีเลิศหรือบุงนางเลิศ” และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านบุงเลิศ” จนถึงปัจจุบัน

บ้านบุงเลิศ มีสถานที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์อยู่ 2 แห่ง ได้แก่ หลักบ้านหรือหลักเมือง และวัดโพธิ์ศรีชัย โดยเมื่อสร้างหมู่บ้านได้ประมาณ 10 กว่าปี หรือราว พ.ศ. 2480 ชาวบ้านได้พากันสร้างหลักบ้านขึ้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้ระลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษและเพื่อให้ลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญู ให้ความเคารพ นับถือและกราบไหว้สืบทอด

วัดโพธิ์ศรีชัย เป็นสถานที่ที่พระภิกษุ ซึ่งเดินทางมาจากเมืองวังอ่างคำ (ปัจจุบัน เมืองวีละบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) พร้อมกับสามเณร จำนวน 3 รูป ได้เดินทางมาเผยแพร่หลักธรรมของพุทธศาสนา พร้อมด้วยชาวบ้านบุงเลิศ ได้ตกลงพร้อมใจกันสร้างขึ้นมา เพื่อเป็นศูนย์รวมในการยึดเหนี่ยวหรือเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านบุงเลิศ

นอกจากสถานที่ทั้ง 2 นั้นจะเป็นศูนย์รวมจิตใจหรือยึดเหนี่ยวของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศแล้ว ยังมีประเพณีบุญบั้งไฟหรือบุญเดือน 6 ที่ชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศได้จัดทำขึ้นทุกปี สะท้อนถึงความเชื่อหรือศรัทธาที่ชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศมีต่อพระยาแถนหรือผีแถนอย่างแรงกล้า โดยเกิดจากการปลุกผีหรือถ่ายทอดจากบรรพบุรุษด้วยการบอกเล่าจากนิทานหรือตำนานเกี่ยวกับความเชื่อต่อพระยาแถนหรือผีแถนในลักษณะมุขปาฐะจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งเรื่อยมา สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระคณศักดิ์ สิริคุตโต (หมั่นวิชา) (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา ชาวพุทธส่วนใหญ่ ยังคงมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมต่างๆ และสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือวัดวาอาราม รวมถึงวัดมุงคลที่มีความเชื่อว่าจะเป็นที่ทำให้มีกำลังใจ จะทำให้เกิดเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและผลที่เกิดจากการปฏิบัติย่อมมีแก่ผู้ปฏิบัติเอง ความเชื่อหรือพิธีกรรมต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านธาตุ มีการบนบานศาลกล่าวเพื่อให้ชีวิตของชุมชนมีความสุขความเจริญในหน้าที่การงาน ความสงบสุขของครอบครัว เมื่อประสบความสำเร็จแล้วก็จะจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพระยาแถนเพื่อให้ฝนตกตามฤดูกาลในชุมชนนั้นๆ ทำให้เกิดคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านธาตุ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

นอกจากมีความเชื่อและนับถือผีแถนจากการจัดประเพณีบุญบั้งไฟหรือบุญเดือน 6 ในทุกปีแล้ว ผู้นำชุมชนชาวภูไทบ้านบุงเลิศ ยังมีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา โดยได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยดีเสมอมา และได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยจะเห็นได้จากการถือปฏิบัติตามฮีตสิบสอง-คองสิบสี่อย่างเคร่งครัด และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผู้นำชุมชนชาวภูไทบ้านบุงเลิศได้ประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องชาวบ้านบุงเลิศร่วมทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาเป็นนิจ โดยมีวัดโพธิ์ศรีแก้วเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวภูไทบ้านบุงเลิศ มีการรณรงค์จัดเป็น “หมู่บ้านรักษาศีล 5 ปลอดภัยอมุข” โดยมีผู้นำชุมชนปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะและเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้านบุงเลิศ ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ นอกจากจะมีความเชื่อและนับถือผีแถน (พระยาแถน) แล้ว ยังมีศรัทธาอย่างแรงกล้าใน

พระพุทธศาสนา และยังนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาแก่ชาวบ้านบุงเล็กอีกด้วย

2.2 สารสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน)

จากผลการวิจัยข้างต้น อภิปรายได้ว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน อันได้แก่ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม และแนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยแยกอภิปรายได้ ดังนี้

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ประการแรก ได้แก่ **แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์** โดยพิจารณาจากตำนานเรื่องปู่สังกะสา-ย่าสังกะสี ตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง และตำนานเรื่องปู่เยอ-ย่าเยอ ได้กล่าวถึงกำเนิดโลกหรือมนุษย์ โดยคนตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า พระยาแถนหรือผีแถน เป็นเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์ ได้ส่งบริวารของพระองค์ (แถนบริวาร) ลงมาเกิดในโลกมนุษย์เพื่อขยายเผ่าพันธุ์และเพิ่มจำนวนประชากรมนุษย์มากขึ้น โดยแถนบริวารเมื่อลงมาเกิดบนโลกมนุษย์แล้ว ถือกำเนิดเป็นชนชั้นปกครอง เป็นเจ้าเมืองหรือกษัตริย์ใช้อำนาจปกครองพลเมืองในรัฐของตน ดังนั้น คนตระกูลไท-ลาวจึงมีความเชื่อว่า บรรพบุรุษของตนมาจากแถน ซึ่งเป็นเหล่ากอบของเทพเจ้า (พระยาแถนหรือผีแถน) ดังนั้น คนตระกูลไท-ลาวจึงมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน กลุ่มก้อนเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีราภรณ์ จันทรโสม (2562: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชุมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่าความเป็นมาแนวคิดผีฟ้ามีพื้นฐานมาจากความเชื่อ 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดของศาสนาพราหมณ์ในเรื่องพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ส่วนพราหมณ์จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพรหมกับมนุษย์ 2) แนวคิดเรื่องผีของชาวอีสาน ชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องพญาแถนซึ่งเป็นผีหรือเทพเจ้าสูงสุดและเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง และ 3) แนวคิดของพระพุทธศาสนาในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ถ้าใครทำบุญตายไปจะเกิดบนสวรรค์ ถ้าใครทำบาปตายไปจะเกิดในนรก ดังนั้น แนวคิดผีฟ้ามาจากการหล่อหลอมแนวคิดทั้งสามแนวคิดเข้าด้วยกันคือแนวคิดเรื่องพรหมเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้าง แนวคิดพญาแถนเป็นเทพเจ้าแห่งผู้สร้างและแนวคิดเรื่องพระอินทร์ในพระพุทธศาสนา แนวคิดผีฟ้าของชาวชุมชนบ้านนาเสียว โดยชาวบ้านนาเสียวเชื่อว่าผีฟ้ามีอยู่จริงและความเชื่อนี้มีมาตั้งแต่สมัยที่จังหวัดชัยภูมียังตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ส่งเจ้าพ่อพระยาแลจากนครเวียงจันทน์มาปกครองเมืองชัยภูมิ และเจ้าพ่อพระยาแลก็ได้นำเอาผีฟ้ามาจากเวียงจันทน์ จุดประสงค์ที่นำผีฟ้ามาด้วยเพื่อให้ผีฟ้ามาปกป้องรักษาทหารและชาวประชา (คนชัยภูมิ) และความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้ายังสืบทอดมาถึงปัจจุบันนี้ ชาวบ้านนาเสียว จึงมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆในการบวงสรวงเพื่อสื่อสารกับผีฟ้า (ผีแถน)

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ประการต่อมา ได้แก่ **แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม** โดยพิจารณาจากตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง ฉบับลาวเก่า (ล้านช้าง) ตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง ฉบับขุนบุลม (บุลม) ตำนานพญาคันคากรบพญาแถน (ตำนานบุญ

บั้งไฟ) ตำนานเมืองสูงเมืองเอื้อง ตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน ตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง และตำนานสังสินไซนั้น ได้กล่าวถึงกำเนิดรัฐหรือสังคม โดยคนตระกูลภูไท-ลาว มีความเชื่อว่า เมื่อจำนวนประชากรของรัฐนั้นเพิ่มมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและขุนนางช่วยบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐและเพื่อความผาสุกของพลเมืองของรัฐนั้น โดยมี รูปแบบการปกครองในลักษณะราชาธิปไตยหรือธรรมราชา กล่าวคือ อำนาจในการบริหารออกกฎหมายและตัดสินใจตัดสินใจอยู่ที่เจ้าเมืองหรือกษัตริย์เพียงผู้เดียว เจ้าเมืองหรือกษัตริย์ทรงนำหลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร หลักราชสังคหวัตถุ หลักอคติ หลักพรหมวิหาร เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการปกครอง ดังนั้น เจ้าเมืองหรือกษัตริย์ในระบอบราชาธิปไตย จึงเป็นเจ้าชีวิตของราษฎรในรัฐหรือสังคมนั้น

แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ประการสุดท้าย ได้แก่ **แนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง** โดยพิจารณาจาก**ตำนานพญาคันคากกับพญาแถน ตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง และตำนานสังสินไซ** ได้กล่าวถึงคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยคนตระกูลภูไท-ลาว มีความเชื่อว่า ผู้ปกครองที่ดี ตามคติความเชื่อของพุทธศาสนานั้น จะต้องนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น หลักราชสังคหวัตถุ หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร หลักอคติ หลักพรหมวิหาร เป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการปกครองและบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของพลเมืองในรัฐหรือสังคมนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ประยงค์ แสนบุราณ (2557, 142-145) ที่กล่าวว่า “หลักธรรมหรือคุณธรรมของผู้ปกครอง ได้แก่ **หลักราชสังคหวัตถุ** ได้แก่ ฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ฉลาดในการบริหารจัดการบุคคล รู้จักผูกใจประชาชน และพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ไพเราะและอ่อนหวานมีเหตุผล **หลักทศพิธราชธรรม** ได้แก่ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่พิโรธ และ **หลักจักรวรรดิวัตร** ได้แก่ ถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดธรรมเป็นหลัก จัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองบุคคลเหล่านี้ ได้แก่ บุตรธิดา ข้าราชการฝ่ายทหาร ขนชั้นปกครองชั้นผู้ใหญ่ ข้าราชการบริวาร พ่อค้า คฤหบดี ราษฎรทั้งหลาย สมณะพราหมณ์ นักพรต ตลอดจนสัตว์สงวนทั้งหลาย จัดการแก้ไขมิให้เกิดการกระทำความผิดในราชอาณาจักร แบ่งปันทรัพย์หรือทรัพยากรต่างๆให้ทั่วถึงแก่ชนทุกชนชั้น และปรึกษาสอบถามปัญหา กับสมณพราหมณ์ นักบวชหรือนักพรต ผู้ประพฤติชอบทั้งหลาย” และยังสอดคล้องกับแนวคิดธรรมราชาของผู้นำทางการเมือง ของพระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร์, ถิรธัมโมฆ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า ธรรมราชาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ธรรมราชาในทางศาสนาและในทางโลก ธรรมราชาในทางศาสนา หมายถึง พระพุทธเจ้า เพราะทรงวางเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติงามครบถ้วน ส่วนธรรมราชาในทางโลก หมายถึง ผู้นำหรือผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดี มีคุณธรรมประจำใจ ผลการวิจัยเปรียบเทียบแนวคิดธรรมราชาของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนากับผู้นำทางสังคม ผู้นำทางการเมืองและผู้นำชุมชน พบว่าความเห็นมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยแยกออกได้ ดังนี้ 1) ด้านแนวคิดเกี่ยวกับธรรมราชา 2) ด้านภาวะผู้นำกับความเป็นธรรมราชา 3) ด้านประสบการณ์ธรรมราชาที่ผ่านมา 4) ด้านต้นแบบธรรมราชา 5) ด้านความเชื่อมั่นต่อหลักธรรมราชา และ 6) ด้านการสื่อสารแนวคิดธรรมราชาต่อ

สาธารณะ และที่เกี่ยวกับการประยุกต์แนวคิดธรรมราชาในการปกครองบ้านเมือง ผลการวิจัยที่พบสามารถแยกประเด็นได้ ดังนี้ 1) ด้านแนวคิดธรรมราชากับการปกครองบ้านเมือง 2) ด้านภาวะผู้นำทางการเมืองกับธรรมราชา 3) ประสบการณ์ธรรมราชากับผู้นำทางการเมือง 4) ธรรมราชากับคุณสมบัติของผู้นำทางการเมือง 5) ความเชื่อมั่นธรรมราชากับผู้นำทางการเมือง และ 6) แนวทางเผยแพร่หลักธรรมราชา

2.3 ผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

จากผลการวิจัยข้างต้น อภิปรายได้ว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน อันได้แก่ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคม และแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง ย่อมมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแยกอภิปรายได้ ดังนี้

2.3.1 แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลกและมนุษย์

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อเรื่องผลน้ำเต้าปุงว่าเป็นต้นกำเนิดของบรรพบุรุษของตน จึงนำผลน้ำเต้าปุงมาแขวนไว้ที่หน้าบ้านหรือหน้าประตูทางเข้าบ้าน เพื่อได้ระลึกถึงบรรพบุรุษของตนและเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว และในทุกๆปี ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จะพร้อมใจกันจัดประเพณีบุญเดือน 3 (บุญข้าวจ้) พร้อมจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) และหลักเมืองหรือหลักบ้านไปในคราวเดียวกันด้วย โดยในพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) ดังกล่าวนั้น จะมีนางรำ ซึ่งเป็นลูกหลานชาวบ้านบุงเลิศ สวมใส่ชุดแพรไหม ซึ่งเป็นชุดนิยมสำหรับสวมใส่ในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษและเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน เมื่อถึงเวลาประกอบพิธีกรรม จึงเริ่มพ้อนรำที่หน้าศาลหลักเมืองหรือหลักบ้านเพื่อเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษและเจ้าพ่อหลักบ้านหรือหลักเมืองบ้านบุงเลิศ เพื่อให้ลูกหลานชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศได้ระลึกนึกถึงบุญคุณ คุณงามความดีของบรรพบุรุษของตน และในขณะเดียวกันตอนเช้าผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านบุงเลิศ ได้พร้อมใจกันเดินทางมาทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล เจริญภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีแก้วอย่างเคร่งครัด โดยมีหลวงพ่อบุญธรรมอินทสมาคูณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีแก้วและเจ้าคณะตำบลบุงเลิศ เป็นประธานสงฆ์ในการนำพาญาติโยมชาวบ้านบุงเลิศเจริญภาวนา โดยการสมาทานศีล 5 หรือศีล 8 อย่างเคร่งครัดเป็นเวลา 1 วันกับ 1 คืน

ในเดือน 6 ตามฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ นับได้ว่าเป็นฤดูปลูกข้าวกล้าของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศทุกครัวเรือน จะพร้อมใจกันจัดประเพณีบุญบั้งไฟ หรือเรียกว่าบุญเดือน 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสานประเพณีอันดีงามของชุมชนภูไท (ตระกูลภูไท) บ้านบุงเลิศ ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษแล้วจวบเท่าถึงปัจจุบันนี้

งานประเพณีบุญบั้งไฟ ถือว่าเป็นประเพณีเก่าแก่ของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ นับตั้งแต่การจัดตั้งหมู่บ้านบุงเลิศ ผู้นำชุมชนและลูกหลานในขณะนั้น ได้พร้อมใจกันจัดประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 เพื่อสืบสานประเพณีอันเก่าแก่ของบรรพบุรุษและเพื่อขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) โดยมีความเชื่อว่า เมื่อถึงเดือน 6 เป็นฤดูเริ่มทำนาข้าวของชุมชนภูไท ชาวบ้านจึงตกลงใจพร้อมกันจัดทำพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) โดยจัดทำบั้งไฟ และที่หัวบั้งไฟให้ประกอบด้วยพญานาค เพื่อเป็นสื่อกลางในการขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน) เมื่อชาวบ้านทำพิธีกรรมขอฝนเสร็จก็จะพากันจุดบั้งไฟขึ้นไปบนท้องฟ้า เมื่อพระยาแถน (ผีแถน) รับรู้ถึงความต้องการฝนของชาวเมืองมนุษย์ (เมืองลุ่ม) แล้ว จะบันดาลให้ฝนตกลงมาบนโลกมนุษย์ เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำใช้สำหรับปลูกข้าวกล้าต่อไป ดังนั้น ไม่ว่าจะเชื่อเรื่องฝนน้ำเต่าปุง เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน หรือประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 ก็ตาม ความเชื่อต่อพระยาแถน (ผีแถน) ของชาวมุขชนภูไทบ้านบุงเลิศนั้น นับว่าเป็นความเชื่อหรือความศรัทธาอย่างแรงกล้าที่ชาวมุขชนภูไทบ้านบุงเลิศมีต่อพระยาแถน (ผีแถน) ซึ่งได้แสดงออกทางการประกอบพิธีกรรมต่างๆดังกล่าวมาแล้ว

จากความเชื่อต่อผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน และมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายบัญญัติ สุวรรณไตร : นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ และนางวงสรณ์ ใจคง : กำนันตำบลบุงเลิศ (เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) นายสง่า วัจนะฮาด : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และนายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7 (เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) คำให้สัมภาษณ์ไปในทิศทางที่สอดคล้องกันว่า “...ในชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนี้ ได้จัดประเพณีหรือพิธีกรรมบวงสรวงผีแถนมาประจำทุกปี โดยในเดือน 3 (บุญข้าวจี่) ชาวบ้านจะมารวมทำบุญที่วัดโพธิ์ศรีแก้วในตอนเช้า หลังจากนั้น จะพากันไปทำพิธีกรรมบวงสรวงผีแถนที่ศาลาหลักเมืองหรือหลักบ้าน และจะมีการพ้อนรำเพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีแถน)...ในเดือน 6 เมื่อชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ เริ่มไถนา หว่านข้าว จะมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ เพื่อขอฝนจากพระยาแถน (ผีแถน)...ประเพณีบุญเดือน 3 (บุญข้าวจี่) และบุญเดือน 6 (บุญบั้งไฟ) นั้น ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ตามความเชื่อในฮีตสิบสอง คองสิบสี่...”

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อต่อผีบรรพบุรุษ (ผีแถน) เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน ประเพณีบุญข้าวจี่ หรือบุญเดือน 3 บุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 และความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศแล้ว แสดงให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อต่อแนวคิดทางการเมืองว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ตามนิทานหรือตำนานพระยาแถน และได้นำแนวคิดทางการเมืองว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์มาประยุกต์ใช้กับชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ เพื่อให้ชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศเกิดความสามัคคีปรองดอง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและเพื่อความสงบร่มเย็น และผาสุกของชุมชนของตนสืบต่อไป

ดังนั้น แนวคิดว่าด้วยกำเนิดโลกหรือมนุษย์ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน นั้น จึงมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ ในด้านต่างๆ

ตามแบบบันทึกการสังเกต (เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2564) เช่น ผู้นำชุมชนเรียกให้เข้าร่วมประชุม ประจำเดือน เรียกให้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาพระราชทาน (904) ขอความร่วมมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ร่วมแก้ปัญหาความเดือนร้อนในชุมชน และเข้าร่วมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศก็ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนด้วยดีตลอดมา เนื่องจากชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อว่าคนตระกูลไท-ลาวมาจากต้นบรรพบุรุษเดียวกัน เป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มก้อนเดียวกัน จึงมีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองกัน ชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จึงเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนด้วยยินยอม พร้อมใจและเต็มใจด้วยดีตลอดมา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ ได้รับการยอมรับ เคารพและนับถือจากชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

2.3.2 แนวคิดว่าด้วยกำเนิดรัฐและสังคม

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อต่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน โดยเชื่อว่า เมื่อมีการสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นมาแล้ว จำเป็นต้องมีหลักเมืองหรือหลักบ้าน เพื่อจะได้คุ้มครองและปกป้องรักษาให้หมู่บ้านสงบร่มเย็น ในขณะเดียวกัน ลูกหลานชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ จะได้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษของตนอีกด้วย

ในทุกๆปี ผู้นำชุมชนพร้อมชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ได้พร้อมใจกันจัดทำพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านของตนขึ้น พร้อมประเพณีบุญข้าวจี่ หรือบุญเดือน 3 โดยวัตถุประสงค์ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนของตนและเพื่อให้ลูกหลานชุมชนภูไทของตนได้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านแปลงเมืองไว้แก่ลูกหลาน

การจัดทำพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านนั้น ผู้นำชุมชนจะเรียกชาวบ้านมาประชุมปรึกษาหารือกันว่าเตรียมการอย่างไร ใครรับผิดชอบในส่วนใด เมื่อตกลงกันได้แล้วในวันประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้นั้น พ่อหมอหรือพ่อพราหมณ์จะเป็นคนกลางในการสื่อสารกับวิญญาณของเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน (เจ้าพ่อพระยาแถนหรือผีแถน) ได้จัดเตรียมสิ่งของสำหรับเช่นไหว้มาวางไว้ที่หิ้งสำหรับเช่นไหว้ แล้วพาผู้นำชุมชนและชาวบ้าน นำกล่าวบวงสรวงหรือเช่นไหว้ต่อเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านจนเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้ว เหล่านางรำจะได้ออกมารำบริเวณหน้าศาลหลักเมืองหรือหลักบ้าน เมื่อรำเสร็จก็เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมเช่นไหว้ประจำปีนั้นๆ หลังจากเสร็จพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านแล้ว ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจะเดินทางมาร่วมทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

ผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อเจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้าน (พระยาแถนหรือผีแถน) โดยจะเห็นได้จากการแสดงออกในการจัดทำพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองหรือหลักบ้านของผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทขึ้นทุกปี ซึ่งความเชื่อ

ต่อพระยาแถน (ผีแถน) ของผู้นำชุมชนและชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศนั้น เป็นความเชื่อที่บรรพบุรุษได้นับถือและเคารพสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บรรพบุรุษของชาวภูไทบ้านบุงเลิศนั้น มีถิ่นกำเนิดอยู่เมืองวังอ่างคำหรือเมืองวิละบุรี (วีรบุรี) แขวงสุทวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน และต่อมาได้เดินทางอพยพมาจากบ้านคำชะอี (อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหารในปัจจุบันนี้) มาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านบุงเลิศในปัจจุบันนี้ โดยชาวภูไทบ้านคำชะอีมีความเชื่อว่า เมื่อมีการสร้างหรือจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นมา จำเป็นจะต้องสร้างหลักเมืองหรือหลักบ้านขึ้นมาและอันเชิญพระยาแถนหรือผีแถนมาสถิตประจำอยู่ที่หลักเมืองหรือหลักบ้านทุกครั้ง เพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านและชาวบ้านให้แคล้วคลายปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงและให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

ดังนั้น แนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดรัฐหรือสังคมในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนหรือผีแถนนั้น จึงมีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ เนื่องจากชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ มีความเชื่อและศรัทธาต่อผู้นำชุมชนของพวกเขาว่าเปรียบเหมือนพระยาแถนหรือผีแถน ซึ่งเป็นผู้ปกครองหรือเป็นบรรพบุรุษของตน เมื่อผู้นำชุมชนสั่งให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ พวกเขาจึงยินยอมและเต็มใจทำตาม ปัจจุบันเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชน ให้ได้รับการยอมรับ นับถือและสนับสนุนจากชาวบ้านชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

2.3.3 แนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง

ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อและศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการรณรงค์ให้หมู่บ้านบุงเลิศเป็น “หมู่บ้านศีลห้า ปลอดภัย” โดยผู้นำชุมชนทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ในการเข้าวัดทำบุญ ถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา และนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน และในขณะเดียวกันก็นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปกครองหรือบริหารจัดการภายในชุมชนของตนด้วย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายบัญญัติ สุวรรณไตร : นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ นางวงสวรรค์ ใจคง : กำนันตำบลบุงเลิศ นายสง่า วังคะฮาด : ผู้ใหญ่บ้านบ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1 นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2 และนายอุดมทรัพย์ กุลวงค์ : ผู้ใหญ่บ้านบ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7 ได้ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “...ผู้นำชุมชนควรทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน โดยประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงามของชุมชน และควรประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด และนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา เช่น หลักสังคหวัตถุ หลักทศพิธราชธรรม หลักพรหมวิหารเป็นต้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปกครองหรือบริหารจัดการชุมชน เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของชุมชน...คุณธรรมของผู้ปกครองตามคติความเชื่อต่อพระยาแถนหรือผีแถนของคนตระกูล

ภูไท-ลาวนั้น เชื่อว่า ผู้ปกครองที่ดี ต้องมีคุณธรรมประจำใจ กล่าวคือ เป็นผู้มีความกล้าหาญ ความอดทน ความเสียสละ และมีความเมตตาต่อผู้อื่น...”

ดังนั้น จากการพิจารณาถึงแนวคิดที่ว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสนนั้นแล้ว ผู้ปกครองที่ดี ตามคติความเชื่อของคนตระกูลไท-ลาว ต้องมีคุณธรรมประจำใจ ซึ่งได้แก่ เป็นผู้กล้าหาญ มีความอดทน ความเสียสละและมีความเมตตาต่อพลเมืองของตน ประกอบกับ เมื่อคนตระกูลไท-ลาวได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและในการปกครองบ้านเมืองของตน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อ บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทบ้านบุงเลิศ ให้ได้รับการยอมรับ เคารพและนับถือ จากชาวชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศด้วยดีตลอดมา

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

3.1.1 จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแสน ได้แก่ คุณธรรมของผู้ปกครอง เป็นตัวชี้วัดคุณภาพของผู้ปกครองหรือผู้นำในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชนหรือท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศได้เป็นอย่างดี ฉะนั้น ผู้ปกครองหรือผู้นำสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปปรับใช้กับชุมชนของตนเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชนในชุมชนของตนได้ สำหรับนักวิจัยที่จะนำผลการวิจัยไปศึกษาต่อยอดงานวิจัยนี้ ควรมีการศึกษาถึงวิธีการและรูปแบบการนำคุณธรรมของผู้ปกครองไปใช้กับประชาชนในชุมชน และทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความพึงพอใจในตัวผู้ปกครองหรือผู้นำได้

3.1.2 จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแสน นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้ปกครองแล้ว ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลกหรือมนุษย์ และแนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดรัฐหรือสังคม ผู้ปกครองหรือผู้นำที่ดี จะต้องสามารถประสานประโยชน์ในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนได้ เป็นผู้ริเริ่มในการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนนำพาชุมชนบรรลุเป้าหมายของชุมชนของตนได้ สำหรับผู้วิจัยที่จะนำไปศึกษาต่อยอดงานวิจัยนี้ ควรศึกษาถึงการนำแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ตลอดจนศึกษาแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ หรือไม่

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

หากในอนาคตจะมีผู้ที่มีความสนใจจะศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน มีความสัมพันธ์กับแนวคิดทางการเมืองของไทย ในปัจจุบันได้อย่างไร รวมทั้งมีผลกระทบต่อกลุ่มประเทศอาเซียน ในปัจจุบันได้อย่างไร

3.2.1 ผู้วิจัยควรศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางการเมืองในประเพณี บวงสรวงผีแถน (ผีฟ้า) ต่อแนวคิดทางการเมืองของไทย และกลุ่มประเทศอาเซียน ในปัจจุบัน

3.2.2 ผู้วิจัยควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2.3 ผู้วิจัยควรศึกษาถึงผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน ต่อแนวคิดทางการเมืองของกลุ่มภูมิภาคอาเซียน ในปัจจุบัน

3.2.4 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ควรจะมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับเชิงปริมาณ ด้วยการสร้างเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ให้มีเนื้อหาครอบคลุมถึงแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถนในภูมิภาคอาเซียนนี้ด้วย

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

บรรณานุกรม

- เกสร ยอดแก้ว. (2560). *อัตลักษณ์ของคนล้านนาจากบทเพลงลูกทุ่งคำเมืองที่ขับร้องโดย อบเชย เวียงพิงค์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ขนิษฐา จิตชินะกุล. (2545). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- คงศักดิ์ สิริคุตโต (หมั่นวิชา), พระ. (2559). *ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ขอนแก่น.
- จินดา แก่นสมบัติ. (2552). *การศึกษาพิธีกรรมบวงสรวงผีบรรพบุรุษของหมอลำผีฟ้า บ้านโนนทอง ตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ. กรุงเทพมหานคร.
- จิราภรณ์ จันทร์โสม และคณะ. (2562). *แนวคิดผีฟ้าในเชิงปรัชญาของชุมชนบ้านนาเสี้ยว ตำบลนาเชียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ขอนแก่น.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2542). *ธรรมรัฐ-ธรรมราชา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2562). “*อุดมรัฐและทฤษฎีเรื่องความยุติธรรมของเพลโต*” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง* หน่วยที่ 2 หน้า 22-39 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- ประยงค์ แสนบุราณ. (2555). *ความเชื่อเรื่องพระยาแถนของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมกลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคอีสาน*. เอกสารประกอบการสอน ภาควิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). *พัฒนาสังคมไทยด้วยความรู้ เข้าใจ... ไตรภูมิฯ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- ไพฑูรย์ พลเชื้อ. (มปป.). *ที่ระลึกงานฉลองครบรอบ 100 ปี บ้านบึงเลิศ ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ วัฒนธรรมประเพณี การแต่งงานของไทย*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงจงเจริญ.

- _____. (2562). *ประวัติผู้ไทย ไปเมืองวัง ประวัติบ้านบุงเลิศ*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงจงเจริญ.
- มหาบุญมี เทปสีเมือง. (2554). *หินดาวเล่านิทานพญาแถน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก เล่มที่11 สุตตันตปิฎก เล่มที่3 ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ฉบับมหาจุฬา)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ภีร์นัย โชติกันตะ. (2531). *นิยายปรัมปราเรื่องแถน: วิเคราะห์ความเชื่อตามพงศาวดารล้านช้าง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- ภุริมา วินิธาสถิตกุล และมหาจิรฉันท จีระเมธี (โลละลุน), พระมहा. (2558). *คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย*. วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทัศน์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- รัชณี กาวี. (2558). *นิทาน ตำนาน ภูมิธรรมและประวัติศาสตร์ : บทบาท หน้าที่ คุณค่าและอัตลักษณ์ของชุมชนท่าผาบุ้ม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2563). *ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สตีธ ธนานิธิโชติ. (2563). *“ทฤษฎีรัฐและอำนาจ” ในเอกสารประมวลสาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมือง*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สุเทพ ไชยจันทร์. (2556). *ความเป็นมาของคนอีสาน ภาคพิเศษ ผู้ไท ลูกแถน สายสัมพันธ์ เชื่อมพรมแดนอาเซียน...เป็นสิ่งเดียวกัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- _____. (2557). *ความเป็นมาคนอีสาน ภาค 2 : ผู้ไท ลูกแถน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- _____. (2557). *นิทานพญาแถน แก่นตำนานอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- สุดารัตน์ ตันทะอารียะ (2561). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คติชนของชุมชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพมหานคร.
- โสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธิธัมโม), พระครู. (2553). *การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

อารี ถาวรเศรษฐ์. (2546). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกต

(ร่าง)

แบบสัมภาษณ์

การวิจัย เรื่องการศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ชุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 ชุดคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 4 ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ที่มีต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน

การตอบแบบสัมภาษณ์ของท่านครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาการค้นคว้าอิสระ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คำตอบของท่านจะใช้เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าอิสระเท่านั้น และจะถือไว้เป็นความลับ ดังนั้น โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนทุกข้อ และทุกตอนตามความเป็นจริง และตรงตามความเห็นของท่านมากที่สุด ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ .....นามสกุล .....

1.2 เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

1.3 อายุ.....ปี

1.4 วุฒิการศึกษา .....

1.5 อาชีพ .....ตำแหน่ง .....

1.6 สังกัด .....

1.7 ที่อยู่ .....

1.8 โทรศัพท์ที่ทำงาน/มือถือ .....

ตอนที่ 2 ชุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ในฐานะท่านเป็นผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแสน (ผีแสน) หรือไม่ เพียงใด

.....
.....
.....
.....
.....

2.2 ท่านมีความเชื่อในเรื่องพระยาแสน (ผีแสน) มากน้อย เพียงใด

.....
.....
.....
.....

2.3 ในแต่ละปีชุมชนของท่าน มีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพระยาแสน (ผีแสน) หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

2.4 ท่านคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) นั้น มีแนวคิดทางการเมืองอะไรปรากฏอยู่ (แนวคิดเทวสิทธิ์หรือเทวราชา แนวคิดธรรมราชา แนวคิดชนชั้นนำหรือผู้ปกครอง และอื่นๆ)

.....
.....
.....

.....
.....

2.5 ท่านคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของท่านในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3 ชุดคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยงดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

3.1 ท่าน มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด

.....
.....
.....
.....
.....

3.2 ท่านคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีความเหมือนและแตกต่างกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 4 ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยงดี จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ท่านคิดว่า แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

.....
.....
.....

4.2 ท่านได้นำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) นั้น มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ร้อยตำรวจเอกไพฑูริ์ มุละสีวะ

(ร่าง)

แบบบันทึกการสังเกต

การวิจัย เรื่องการศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่าน
ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง

แบบบันทึกการสังเกตนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเพื่อการศึกษาการค้นคว้าอิสระ เรื่อง การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ถูกสังเกต

ตอนที่ 2 แบบบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ที่มีต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน

แบบบันทึกการสังเกตของท่านครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาการค้นคว้าอิสระ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ข้อมูลจากการสังเกตของท่านจะใช้เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าอิสระเท่านั้น และจะถือไว้เป็นความลับ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ถูกสังเกต

1.1 ชื่อ .....นามสกุล .....

1.2 เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

1.3 อายุ.....ปี

1.4 วุฒิการศึกษา .....

1.5 อาชีพ .....ตำแหน่ง .....

1.6 สังกัด .....

1.7 ที่อยู่ .....

1.8 โทรศัพท์ที่ทำงาน/มือถือ .....

ตอนที่ 2 แบบบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ที่มีต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

1. การตรวจสอบรายการบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ตำบลบึงเลิศ อำเภอมะนัง จังหวัดตรัง

	มี	ไม่มี
1.1) การประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชน	.....	.....
1.2) การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน	.....	.....
1.3) การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน	.....	.....
1.4) การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน	.....	.....
1.5) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชนในชุมชน	.....	.....
1.6) การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน	.....	.....
1.7) การประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน	.....	.....

2. การตรวจสอบรายการการนำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสน (ผีแสน) มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชน

	มี	ไม่มี
2.1) ผู้นำชุมชนนำแนวคิดทางการเมืองประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตน ในด้านต่างๆ ดังนี้		
1) การประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชน	.....	.....
2) การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน	.....	.....
3) การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน	.....	.....
4) การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน	.....	.....

- 5) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน
ในชุมชน ....
- 6) การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้
แก่ประชาชนในชุมชน ....
- 7) การประสานงานกับส่วนราชการ
ในชุมชน ....

3. บันทึกเพิ่มเติม (ถ้ามี)

.....
.....
.....
.....

ร้อยตำรวจเอกไพฑูริ์ มุละสีวะ ผู้วิจัย/ผู้บันทึก

ภาคผนวก ข

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. นิทานหรือตำนานพระยาแถน (ผีแถน)

ผู้ศึกษาได้รวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) จากหนังสือของท่านอาจารย์สุเทพ ไซยพันธุ์ นักวิชาการอิสระกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้รวบรวมตำนานพระยาแถน (ผีแถน) ที่เป็นตำนานเรื่องเล่าจากปากสู่ปากหรือจากรุ่นสู่รุ่น หรือเรียกว่ามุขปาฐะ ซึ่งกระจุกกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆในกลุ่มประเทศอินโดจีน อันได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทางตอนใต้มณฑลยูนนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน (กลุ่มไท-ลาวจ้วง) และราชอาณาจักรไทย จำนวนทั้งหมด 14 ตำนาน ได้แก่

1. เรื่องตำนานปู่สังกะสา ย่าสังกะสี บรรพบุรุษต้นตระกูลของคนไท-ลาว

คนในตระกูลไท-ลาว มีความเชื่อว่า โลกเกิดมานานแสนนาน กาลต่อมาเกิดไฟบรรลัยกัลป์ไหม้โลกจนสิ้น...ไม่มีสิ่งใดเหลือ หัวมหรณพว่างเปล่าอยู่นานแสนนาน ก่อนเกิดโลกดวงใหม่ นั่นก็คือดาวโลกที่เห็นและเป็นอยู่ปัจจุบัน จากนั้นอีกนานแสนนานจึงมีมนุษย์ถือกำเนิด...ระยะเวลาที่โลกมีอยู่แล้วแตกดับไปด้วยไฟบรรลัยกัลป์นี้ เรียกว่า “กัป”

การกำเนิดขึ้นของมนุษย์ยุคปัจจุบันหรือโลกมนุษย์ในครั้งล่าสุดนี้ ชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ เล่าไว้ในตำนานปรัมปราอธิบายกำเนิดโลกและมนุษย์ว่า...

นานมาแล้วได้เกิดไฟไหม้โลกขึ้น ไหม้โลกไหม้แผ่นดินกระทั่งแผ่นดินกลายเป็นสีดำ ไฟไหม้อยู่อย่างนั้นเป็นเวลานานแสนนาน หลายสิบล้านปีผ่านไปจึงเกิดฝนตกลงมาโลมโลก เม็ดฝนโปรยปรายลงมาเรื่อยๆ และเพิ่มขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จากขนาดเท่าเม็ดข้าวสารกลายเป็นขนาดเท่าเม็ดถั่ว แล้วใหญ่ขึ้นเท่าลูกมะขามป้อม ใหญ่ขึ้นอีกเท่าคูล้อเกวียน จนเม็ดใหญ่ขนาดเท่าบ้านเท่าเรือน ฝนเม็ดใหญ่ตกไม่หยุดอยู่อย่างนั้น จนเกิดน้ำท่วมโลกไปทั่วทุกหนทุกแห่ง โลกกลายเป็นมหาสมุทรอีกนานนับแสนปี

ต่อมาเมื่อน้ำลดแห้งลง แผ่นดินก็ส่งกลิ่นหอมไปถึงสวรรค์ กลิ่นหอมของดินยั่วยวนเหล่าเทวดาและนางฟ้าบนสวรรค์ให้อดรนทนไม่ไหว อยากลิ้มชิมรสความหอมนั้น เหล่าเทวดาและนางฟ้าแลเห็นจวนดินงามเหลืออร่าม หอมกรุ่นสุดขยี้ใจ ด้วยรสชาติที่แสนจะอร่อยจึงกินเรื่อยไม่ยั้งไม่ถอย เมื่อกินไปไม่น้อยเลยเสียฉิบ ไม่สามารถหะกกลับเมืองฟ้าเมืองเวทดาบนสวรรค์ได้

และด้วยฤทธิ์แห่งดินหอม ทำให้เหล่าเทวดาและนางฟ้าเกิดความรู้สึกรำคาญพิศวงใคร่ชอบพอกัน ต่อมาก็ให้กำเนิดเกิดลูกเกิดหลาน เทวดาและนางฟ้าเหล่านั้นได้เลี้ยงลูกหลายจนเจริญเติบโตใหญ่ ขยับขยายกลายเป็นชนชาติทั้งสิ้นร้อยเผ่า โดยคนเผ่าไท (ไต) และลาว ได้ถือกำเนิดเกิดจากบรรพบุรุษที่ชื่อว่า ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี (สุเทพ ไซยพันธุ์, 2557: 26-31)

1. เรื่องน้ำเต้าปุง

เรื่องราวในตำนานน้ำเต้าปุง (เต้าปุง) บอกเล่าต่อกันมาว่า...

เดิมแผ่นดินเมืองแถนเป็นทุ่งกว้าง มีภูเขาและต้นไม้ขึ้นเนทิวแถวตามชายทุ่ง ยังบ่เป็นบ้านเป็นเมือง ยังมีคนอยู่อาศัย

ในครั้งนั้นมีเทพดาซึ่งเป็นพี่น้องรักใคร่กัน 5 องค์สถิตอยู่ ณ ดาวดิงส์พิภพ ปรีชากันว่า เราทั้งห้าเสวยทิพย์สมบัติในสวรรค์มานาน จวนจะจุติ เมื่อจักจุติชาติใหม่ ควรคิดพากันลงไปยังเมืองมนุษย์โลกเกิด จะได้เป็นต้นเค้ามนุษย์ชาติ ลงไปช่วยบำรุงรักษาแผ่นดินที่เป็นทุ่งเป็นป่าว่างเปล่าให้ตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองมนุษย์จะได้อาศัยเกิดพืชพันธุ์สืบสายแพร่หลาย จะได้เป็นที่พึ่งแก่กันต่อไปจนสิ้นโลก

เมื่อเทพยดาทั้งห้าปรึกษาเห็นชอบพร้อมกันแล้ว ต่างองค์ต่างไปปรึกษากับเทพธิดา อันเป็นบาทปริจาริกาของตน นางเหล่านั้นก็เห็นชอบด้วยเทพยดาผู้สามี ทุกๆนางปรารถนาจะเกิดในมนุษย์โลก จึงตกลงพร้อมใจไปร้องขอต่อพระยาแถน

เป็นความอัศจรรย์ยิ่งเมื่อเหล่าเทพยดาและนางเทพธิดาทั้ง 5 คู่ ได้อธิษฐานร่วมจิตนฤมิตรตามความเห็นของพระยาแถนแล้ว ก็ก่อรูปกลายเป็นน้ำเต้าปุงลอยจากเมืองฟ้าจุติลงมาในเมืองมนุษย์

ลูกน้ำเต้าที่เทพยดาและเทพธิดาจุติลงมานั้น ครั้นแตกออกมาก็มีมนุษย์รูปกายแปลกแตกต่างพากันออกมานั้นคือ ข่าจะ ออกมาก่อนเป็นคู่ที่ 1 ผู้ไท ออกมาเป็นคู่ที่ 2 ลาว ออกมาเป็นคู่ที่ 3 ฮ่อ (จีน) ออกมาเป็นคู่ที่ 4 แกว ออกมาเป็นคู่ที่ 5

ส่วนน้ำเต้าที่ลอยจากเมืองฟ้ามาพร้อมกับเหล่าเทพยดาและเทพธิดาได้กลายเป็นภูเขารูปน้ำเต้าปุง ต่อมามนุษย์จึงได้เรียกภูเขานั้นว่า “เขาเต้าปุง”

เหล่าเทพยดาและเทพธิดาชายหญิงต่างพากันลงจากภูเขาน้ำเต้าปุงไปอาบน้ำชำระกายและดื่มกินในหนองน้ำชื่อ “หนองฮก หนองฮาย” ที่เชิงเขา

น้ำในหนองนั้นเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ สะอาดใสเย็น ใครได้อาบได้กินร่างกายจะผ่องใสงดงาม และมีสติปัญญา รู้คิดราชการบ้านเมืองได้เกินใคร แต่ข่าจะซึ่งออกมาก่อนนั้นกลัวหนาว ไม่ยอมลงอาบน้ำชำระกายและไม่ดื่มกินน้ำในหนองฮก หนองฮาย ทำให้รูปกายข่าจะหมองคล้ำตัวดำมอมแมมมาจนทุกวันนี้ ฝ่ายผู้ไท ลาว จีน และญวน เมื่ออาบน้ำและดื่มกินเสร็จแล้ว ก็ปรึกษาและแยกย้ายไปหาถิ่นฐานสร้างเมืองของตนต่อไป

ผู้ไทตั้งตัวเป็นเจ้าของ ณ เมืองปุงและเมืองน่านน้อยอ้อยหนู และมีประเพณีชำระกายและกินน้ำในหนองฮก หนองฮาย ด้วยมีความเชื่อว่าน้ำในหนองนี้เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์

นับแต่แรกเกิดออกมาจากผลน้ำเต้า ทั้งห้าก็นับถือว่าเป็นพี่น้องกัน โดยยกข่าจะเป็นพี่ใหญ่ เพราะออกมาก่อน กาลต่อมาไพร่พลของพี่น้องทั้งห้าก็ทวีบริบูรณ์ทุกๆเมือง

นิทานพระยาแถน ตำนานน้ำเต้าปุง ฉบับลาวเก่า (พงศาวดารล้านช้าง)

มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า...

กาลเมื่อก่อนนั้นก็เป็นดินเป็นหญ้าเป็นฟ้าเป็นแถน ผีและคนไปมาหากันบ่ขาด

เมื่อนั้นยังมีขุนใหญ่ 3 คน คือ ปู่กลางเชิง ขุนคาน และขุนเค็ก อยู่สร้างบ้านเมืองลุ่มกินปลา เอ็ดนาเมืองลุ่มกินข้าว

เมื่อนั้นแถนได้ใช้มากล่าวแก่คนทั้งหลายว่า ในเมืองลุ่มนี้กินข้าวให้บอกให้หมาย กินแลงกินงายก็ให้บอกแถนได้กินขึ้นก็ให้สงขา ได้กินปลาก็ให้สงฮอยแก่แถน

เมื่อนั้นคนทั้งสามบ่ฟังความแถน แม้นใช้มาบอกตั้งสองครั้ง สามครั้งก็บ่ฟังฮั้นแล แต่แถนจึงให้น้ำท่วมเมืองลุ่มลิดเลียง ท่วมเมืองเพียงละลาย คนทั้งหลายก็ฉิบหายมากมายนักแล บริวารขุนทั้งสามล้มตายหมด คงเหลือแต่ขุนทั้งสามมาและลูกเมีย ได้พากันทำแพลอยไปตามน้ำ

น้ำท่วมถึงเมืองแถนจึงได้เข้าเฝ้าพระยาแถน เมื่อน้ำลดก็ขออนุญาตพระยาแถนกลับมาเมืองลุ่ม

พระยาแถนอนุญาตและได้มอบควายให้ตัวหนึ่งเพื่อมาช่วยทำนา ทั้งสามลงมาอยู่ที่เมืองน่านน้อยอ้อยหนูได้ 3 ปี ควายก็ตาย ซากควายที่ทิ้งไว้เกิดมีต้นน้ำเต้าปุงรอดออกมาจากรูจมูกควาย ออกผลมา 3 ลูกแต่ละลูกใหญ่มาก ปู่กลางเชิง (หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าแถนซี) ได้เอาเหล็กเผาไฟแล้วเจาะรูน้ำเต้าทั้งสามลูก พอลูกน้ำเต้าแก่ก็ปรากฏว่ามีคนอยู่ใน

ลูกน้ำเต่าทั้งสามมากมาย ต่างก็ส่งเสียงขอออกมาข้างนอก ปู่ลางเซิงจึงเอาเหล็กแดงจี้ (ซี) ลูกน้ำเจ้าให้ทะเลเป็นรู (ฮู) คนก็ออกมาจากรูมากมายไม่ขาดสาย ขุนคานเอาสิ่งเงาะให้เป็นรูอิฐหนึ่งคนหลังไหลออกมา 7 วัน 7 คืนจึงหมด

คนที่ออกจากรูซีมี 2 พวก คือ ไทเล่มและไทวี

คนที่ออกมาจากรูซีมี 3 พวก คือ ไทเลิง ไทล่อ และไทควาง

ขุนทั้งสามสอนคนเหล่านั้นให้รู้จักทำอะไร ทำนา ทอผ้า และแต่งงานให้เป็นผัวเมียกัน ทั้งอบรมวัฒนธรรมให้ด้วย แต่สอนวัฒนธรรมประเพณีให้แต่ละพวกไม่เหมือนกัน พวกที่ออกมาจากรูซีมีฐานะเป็นชั้นข้าไพร่ พวกที่ออกมาจากรูซีเป็นเจ้าเป็นนายและอิสระ

สอนให้นำข่าน้ำไปพลีให้แถนทุกวันอย่าขาด หากวันใดไปไม่ได้ก็ให้คนอื่นไปแทน หรือจัดหาข่าน้ำปลาตั้งไว้บนเรือนแล้วเรียกผีพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่มากิน

นานวันเกิดผู้คนที่ทวีมากขึ้น ไม่อยู่ในโอวาทคำสั่งสอน ขุนทั้งหลายจึงไปร้องต่อพระยาแถน พระยาแถนจึงส่งขุนครูขุนครองลงมาช่วยปกครอง แต่ขุนทั้งสองเกียจคร้านไม่ทำงาน กินแต่เหล้า ขุนเค้กับขุนคานจึงขึ้นไปรายงานพระยาแถน พระยาแถนจึงเรียกขุนทั้งสองกลับเมืองฟ้า และส่งคนที่เก่งจริงๆ ชื่อขุนบุลม มอบอำนาจสิทธิ์ขาดพร้อมด้วยรีพลีให้มาปกครองแทน ขุนบุลมกับขุนมนตรี ได้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงให้ชาวเมือง “นาน้อยอ้อยหนู” มีความรู้ในการทำไร่นา ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ มีกินมีใช้เป็นสุขทั่วหน้า

เมื่อชาวเมืองนาน้อยอ้อยหนูสมบูรณ์พูนสุขทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว พระยาแถนหลวงได้สั่งห้ามมิให้ชาวเมืองนาน้อยอ้อยหนูไต่เครื่องอากาศขึ้นไปเมืองฟ้าเมืองบนอีก มนุษย์อยากให้พระยาแถนช่วยเหลืออะไรจะต้องทำพิธีเช่นไหว้ อ้อนวอนขอจากพระยาแถน ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นการเหยา การเสน การเลี้ยงปาง การเลี้ยงผีฟ้า เป็นต้น การเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างเมืองมนุษย์กับเมืองฟ้าเมืองแถนจึงสิ้นสุดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตำนานน้ำเต่าปุง ตามหนังสือขุนบุลม

ตำนานน้ำเต่าปุง (หรือน้ำเต่าปุง) ตามหนังสือขุนบุลม (ขุนบุลม, ขุนบุรม) มีรายละเอียดเนื้อหาแตกต่างกัน ออกไป ดังมีเนื้อหาในตำนานว่า...

เมื่อขุนบุลมจากเมืองหนองแสเข้าครองเมืองแถนได้ 9 ปี พระองค์พร้อมกับพระนางเทวีทั้งสองก็ปรารภปรึกษาถึงความอดอยากยากแค้นของชาวเมืองที่อดคัดขัดสนทุกประการ เพราะไม่มีสิ่งของอันใด แม้แต่ไฟก็ยังต้องใช้ไม้สีกันจึงจะมีใช้ ของที่ใช้เวลานั้นต้องนำมาจากเมืองหนองแสทั้งสิ้น ปรึกษาหารือจึงให้ขุนไล ขุนโย (แถนโย) และแม่ย่าง่าม รวม 3 คน เรียกว่าขุนสามเผ่าขึ้นไปทูลแถนหลวงฟ้าคั่น ผู้เป็นพระราชบิดาที่หนองแส

เมื่อเดือดร้อนสำคัญของบ้านเมืองอีกประการคือ ได้เกิดเครื่องอากาศ (เครื่องน้ำเต่าปุง) ที่กลางหนองกู่ เมืองนาน้อยอ้อยหนู และมีลูกใหญ่ 2 ลูก ส่วนเครื่องได้สอดขึ้นมุงบนต้นไทรใหญ่ ทำให้บ้านเมืองมีดมองไม่เห็นฟ้า แสงแดดส่องไม่ถึงดิน อากาศหนาวเย็น ชาวเมืองอยู่ไม่เป็นสุข

ตามตำนานขุนบุลม เมื่อเกิดมีเครื่องอากาศบดบังแสงอาทิตย์ทำให้มืดมิดไปหมด ขุนบุลมจึงให้ขุนไล ขุนโย และย่าง่ามไปขอความช่วยเหลือจากแถน แถนสั่งให้ลงมาตัดเครื่องอากาศนั้น ทำให้มีมนุษย์ สัตว์ สิ่งของไหลออกมามากมาย

ต่อมาขุนบุลมมีลูกชาย 7 คน เมื่อลูกทั้งเจ็ดเติบโตจึงให้แยกย้ายยกครัวไปสร้างบ้านแปงเมืองต่างๆ

ลูกชายทั้งเจ็ด ได้แก่

1. ขุนลอ สร้างเมืองขวา คือเมืองหลวงพระบางหรือล้านช้าง
2. ขุนลาน สร้างเมืองหัวแต น่าจะหมายถึงบ้านเมืองทางสิบสองปันนา
3. สามจูงสง สร้างเมืองแกวช่องบัว อยู่ในเวียดนาม
4. ไสผง สร้างเมืองโยนก อยู่ในล้านนา
5. จ้าวอิน สร้างเมืองอโยธยา ในไทย
6. ลกลม สร้างเมืองเชียงคม คือเมืองคำเกิด ในลาว
7. เจ็ดเจือง สร้างเมืองพวน แขวงเชียงขวาง ในลาว (สุเทพ ไซพันธุ์, 2557: 36-46)

2. เรื่องตำนานปู่เยอ ย่าเยอ

ตำนานหรือนิทานดั้งเดิม กล่าวไว้ว่า...

ผีหลวงฟ้าคั่นหรือพระยาแถนหลวง มอบหมายให้แถนจำนวนหนึ่งลงมาอยู่สืบสร้างบ้านเมืองในเมืองลุ่มหรือที่เรียกว่าเมืองมนุษย์

สำหรับในเมืองฟ้าหรือเมืองแถนที่อยู่บนสวรรค์นั้น พระยาแถนและบรรดาไพร่พลของพระยาแถนทั้งหลาย ต่างก็มีร่างกายเป็นทิพย์ กินอาหารทิพย์ สามารถเหาะเหินเดินอากาศไปได้ทุกหนทุกแห่ง มีชีวิตเป็นอมตะและมีความสุขสันต์ชั่ววันรันดร์

ตราบจนเมื่อแถนทั้งหลายได้มาอยู่ในเมืองมนุษย์ ร่างกายที่เคยเป็นทิพย์ก็เปลี่ยนเป็นร่างกายธรรมดา มีเกิด แก่ เจ็บ และตายไปตามวัฏจักร

ขณะที่เป็นมนุษย์หากผู้ใดสร้างคุณงามความดี เมื่อตายไปก็จะได้กลับคืนไปอยู่ในเมืองแถน ได้กายทิพย์และมีชีวิตเป็นอมตะ

ด้วยเหตุนี้คนในเมืองลุ่มทั้งหลายจึงมีความใฝ่ฝันและหวังว่าจะได้กลับไปอยู่ในเมืองแถนบนฟ้าอีก แต่ละคนจึงพยายามสร้างคุณงามความดี ละเว้นความชั่วทั้งปวง รวมทั้งพิธีไหว้วอนผีแถน เพื่อให้พระยาแถนหลวงรับรู้ว่าคุณงามความดีในตัวคนได้สร้างคุณงามความดีไว้มากมาย เมื่อตายไปแล้วขอพระยาแถนจงรับพวกตนกลับไปอยู่ในเมืองแถนบนฟ้าเกิด

ในอดีตนั้น มีเครื่องเขากาด ซึ่งเปรียบดังสะพานเชื่อมระหว่างเมืองแถนกับเมืองมนุษย์ เชื่อกันว่าเครื่องเขากาดเกิดบริเวณที่เรียกว่า “หนองอูลา” ใกล้กับตาแสงสามหมื่น ที่ตรงนั้นเป็นบ้านของ “ปู่ตาลก ปู่ตาเลา” บริเวณนี้เดิมเรียกว่า “นาน้อยอ้อยหนู” ต่อมาถูกสร้างเป็น “เมืองแถน” ในแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งก็คือ เมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนามในปัจจุบัน

เครื่องเขากาดทำให้เมืองแถนบนฟ้ากับเมืองมนุษย์สามารถมาหาสู่กันปู่เยอ ย่าเยอ ซึ่งเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์ก็ได้แต่เครื่องเขากาดลงมาอยู่โลกมนุษย์ตามคำเชิญของปู่ตาลก ปู่ตาเลา

สมัยก่อนคำว่า “ปู่เยอ ย่าเยอ” นี้ บางครั้งก็เรียกว่าปู่สังกะสา ย่าสังกะสี หรือเทวดาหลวง หรือผีตาโขน ก็เรียก

เมื่อมีการตั้งบ้านเรือนเป็นเมืองแถนแล้ว คราใดหนุ่มมนุษย์มีความเดือดร้อนก็จะแต่งตั้งให้ปู่เยอ ย่าเยอขึ้นไปขอความช่วยเหลือจากพญาแถน หรือบางครั้งมนุษย์ก็ไปขอความช่วยเหลือด้วยตนเอง โดยขอให้ปู่เยอ ย่าเยอพาใต้เครื่องเขากาดขึ้นไป

แต่เนื่องจากมนุษย์ทั้งหลายมีความเห็นแก่ได้ไม่รู้จักพอ เดือดร้อนเรื่องอะไรก็เฝ้าแต่อ้อนวอน ไม่รู้จักขวนขวายทำมาหากิน พญาแถนจึงสั่งให้ตัดเครื่องเขากาดทิ้ง จากนั้นเป็นต้นมาที่ไม่มีเครื่องเขากาดเชื่อมเมืองมนุษย์กับเมืองฟ้า

เมื่อมีปัญหาเดือดร้อนจึงต้องประกอบพิธีไหว้วอนขอความช่วยเหลือจากพญาแถนอยู่ที่เมืองลุ่ม โดยเชื่อว่าพญาแถนสามารถได้ยินและรับรู้ เมื่อพญาแถนพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องทำตามครรลองครองธรรม พญาแถนก็จะประทานความช่วยเหลือมาให้ ผู้คนจึงอยู่เย็นเป็นสุขสืบมา

ด้วยเหตุนี้จึงได้มีฮีตคอง (จารีต ธรรมเนียม ประเพณี) การประกอบพิธีกรรมต่างๆเกี่ยวกับการไหว้วอน แถน เช่น การรำผีฟ้าเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย การเหย้าเพื่อเสี่ยงทาย การจุดบั้งไฟบูชาแถน การตีฆ้องบั้ง (กลองทองสำริด กลองมโหระทึก) เพื่อขอฝน การเสนขอฝน การเสนบ้านเสนเมือง การกินปาง เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข

นอกจากนี้ตำนานปู่เยอ ย่าเยอ ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า...

เวลาต่อมา หลังพญาแถนสั่งให้ตัดเครื่องเขากาดแล้ว เกิดมีเครื่องเขากาดยักษ์เครื่องหนึ่งเกิดขึ้นไปถึง สวรรค์ชั้นฟ้า แต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ขึ้นไปเมืองฟ้าหาพญาแถนได้ เครื่องเขากาดยักษ์นี้ได้แผ่ปกคลุมลงมาบน พื้นดิน และแผ่ขยายถึงก้านสาขาบดบังแสงสว่างจากดวงอาทิตย์ ทำให้บ้านเมืองมนุษย์ตกอยู่ในความมืดและหนาว เหน็บ ผู้คนเดือดร้อนออกไปทำมาหากินไม่ได้ เจ้าเมืองแถนจึงเรียกเหล่าหาเสนาอำมาตย์มาหารือว่าทำอย่างไรจึงจะ ตัดเครื่องเขากาดยักษ์ที่ไม่มีประโยชน์อันใดนี้ได้

ที่ประชุมสรุปว่าให้เสนาปาวประกาศหาผู้มีความสามารถ โดยจะมอบรางวัลให้แก่ผู้ที่สามารถตัดเครื่อง เขากาดได้ โดยในการนี้มีผู้อาสาเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีใครสามารถตัดเครื่องเขากาดยักษ์ให้ขาดลงได้

ปู่เยอ ย่าเยอจึงอาสาไปตัดเครื่องเขากาดยักษ์ เพื่อช่วยมนุษย์ให้รอดพ้นจากความหนาวเย็นและความมืด มืด โดยเจ้าเมืองแถนถามปู่เยอ ย่าเยอว่า หากตัดเครื่องเขากาดยักษ์ได้ท่านทั้งสองจะให้อะไรเป็นรางวัล

ผู้เฒ่าทั้งสองตอบว่า ไม่ขอรับรางวัลใดๆทั้งสิ้น ขอแต่ว่าถ้าตายไปแล้ว ขอผู้คนอย่าลืมนามชื่อของท่านทั้งสอง และขอให้ผู้คนเคารพสักการะบูชาเช่นสรวงด้วย

“อันว่า กูผิวเมีย เมื่อตายไปแล้วให้พวกสุเรียกหากูได้ทุกเวลา” ซึ่งเป็นเหมือนคำสั่งเสียสุดท้ายของปู่เยอ ย่าเยอ เพราะท่านทั้งสองรู้อยู่แก่ใจแล้วว่า จะต้องตายพร้อมเครื่องเขากาดยักษ์นั้น

ปู่เยอ ย่าเยอถือขวานใหญ่เดินมุ่งหน้ายังโคนต้นเครื่องเขากาดยักษ์เร่งรีบทั้งกลางวันและกลางคืนนาน 3 เดือน 3 วัน จึงตัดเครื่องเขากาดยักษ์ขาด เครื่องเขากาดยักษ์นั้นใหญ่มาก จึงโคนทับสองผู้เฒ่าตายทันที กลายเป็นผีเสื้อ เมือง

ความมืดมิดและเหน็บหนาวได้มลายหายไป แสงสว่างฉายมาสู่แผ่นดินอีกครั้ง ไพร่ฟ้าผู้คนชาวโลกจึงคง ทำมาหากินได้ตามปกติ

จากนั้นเจ้าเมืองแถนพร้อมด้วยไพร่ฟ้าประชาชนจึงได้ทำพิธีเซ่นไหว้บูชาปู่เยอ ย่าเยอ รวมทั้งประกอบ พิธีส่งดวงวิญญาณปู่เยอ ย่าเยออย่างสมเกียรติและเพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณงามความดีของปู่เยอ ย่าเยอ จึงได้กำหนดให้ มีงานแห่ปู่เยอ ย่าเยอขึ้นทุกปี นับแต่นั้นเป็นต้นมา และได้สร้างรูปหุ่นจำลองแทนตัวผู้เฒ่าทั้งสองไว้ให้เป็นที่เคารพ สักการะสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้(สุเทพ ไซพันธ์, 2557: 58-64)

3. เรื่องตำนานพญาคันคากรบพญาแถน (ตำนานบุญบั้งไฟ)

มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า...

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว นานหลายอสงไขย ในยุคสมัยนั้นผู้คนประพุดอยู่ในศีลธรรม ผู้เป็นใหญ่ในเมือง ฟ้าก็คือพญาแถน หรือแถนหลวง หรือหลวงฟ้าคั่น ซึ่งเป็นผู้ปกครองดูแลทั้งเมืองฟ้าและเมืองมนุษย์ให้มีความอยู่เย็น เป็นสุข

ในทุกๆปี พญาแถนจะเปิดประตู 7 ประตู เพื่อให้พญานาคขึ้นไปเล่นน้ำในสระหลวงบนฟ้า เมื่อพญานาค เล่นน้ำ บ้างก็พาดหางตีนน้ำเล่นกันอย่างสนุกสนาน ทำให้น้ำในสระหลวงแตกกระจายก่อให้เกิดเป็น หนองน้ำฝนตกลงมายังโลกมนุษย์

พญาแถนดูแลมนุษย์ทั้งหลายให้อยู่เย็นเป็นสุข ผู้ใดต้องการสิ่งใดก็ตั้งเครื่องบูชาเช่นไหว้ อ้อนวอนขอ ถ้า สิ่งที่ปรารถนาถูกทำนองคลองธรรม พญาแถนก็จะบันดาลสิ่งนั้นให้ตามประสงค์

ครั้งนั้นบนโลกมนุษย์มีเมืองใหญ่เมืองหนึ่งชื่อเมือง “ชมพู” มีพญาชมพูเป็นเจ้าเมือง และมีนางสีดาเป็น พระมเหสีคู่บารมี ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้อยู่ดีมีสุขกันถ้วนหน้า

ต่อมานางสีดาตั้งครุฑและให้ประสูติการพระโอรส ซึ่งมีรูปร่างอัปลักษณ์เหมือน คันคาก (คางคก) การให้กำเนิดพระโอรสที่มีรูปร่างดังกล่าวยังความเสียใจมาให้เจ้าเมืองและพระมเหสียิ่งนัก แต่เมื่อโอรสทรงทำนายน่าว่า พระโอรสผู้นี้ถึงแม้จะมีรูปร่างเป็นคันคาก (คางคก) แต่ท่านเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นผู้มียุบถบารมีมาเกิด ในภายภาคหน้า จะช่วยเหลือหมู่มนุษย์ บัดเปาโผภัยให้คนทั้งหลายอยู่ร่มเย็นเป็นสุข ของให้เลี้ยงดูอย่างมนุษย์เถิด ชาวเมืองจึงเรียกพระนามว่าท้าวคันคาก หรือเจ้าชายคันคาก (คางคก)

เจ้าเมืองมอบความรักและเอาใจใส่ท้าวคันคากอย่างดี จนสามารถดำเนินชีวิตในแต่ละวันอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และได้รับความเคารพนับถือจากชาวเมืองอย่างสูง

เมื่อถึงวัยหนุ่ม กรรมที่เคยมีของท้าวคันคากหมดไป หนึ่งคันคากที่ห่อหุ้มกายลอกหลุด กลายเป็นเจ้าชายหนุ่มผิวพรรณเกลี้ยงเกลาผุดผ่องดั่งทองคำ แม้จะลอกคราบออกแล้ว แต่เกราะป้องกันตนเองแบบคันคากยังคงอยู่ ทำให้สัตว์มีพิษทั้งหลายไม่สามารถทำอันตรายท้าวคันคากได้ เจ้าชายหนุ่มจึงยังเป็นที่ยำเกรงของสัตว์มีพิษทั้งหลาย

เมื่อกลายร่างเป็นมนุษย์แล้ว ท้าวคันคากก็ได้ศึกษาศิลปะวิทยาการต่างๆ ทั้งกลยุทธ์ในการสู้รบ รวมทั้งฝึกหัดการใช้อาวุธหลากหลายชนิดจนชำนาญ มีความสามารถเก่งกาจกว่าคนทั้งหลาย ทั้งยังประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม จึงเป็นที่รักใคร่ของไพร่ฟ้าประชาชน จนพญาชมพูไว้วางใจมอบราชสมบัติให้ท้าวคันคากปกครองบ้านเมือง ได้รับพระนามว่า “พญาคันคาก”

พญาคันคากเป็นพระราชอาปกครองเมืองชมพู บรรดาเมืองบริวารใหญ่น้อยพร้อมใจสวามิภักดิ์เป็นเมืองขึ้นถ้วนทั่วทุกหัวระแหง พระองค์ปกครองบ้านเมืองโดยธรรม ทำให้ชาวเมืองทั้งหลายหันมาเคารพบูชาพญาคันคากจนลืมนบูชาพญาแถน ลืมเช่นไหว้พญาแถนผู้เป็นใหญ่ในเมืองฟ้าเหมือนแต่ก่อน

ครั้งเมื่อผู้คนพร้อมสรรพสัตว์น้อยใหญ่หันไปภักดีต่อพญาคันคากหมดสิ้นพญาแถนเกิดความน้อยใจจึงตัดสินใจลงโทษชาวเมืองมนุษย์ ด้วยการไม่ส่งน้ำฝนลงมา บ้านเมืองแคว้นแคว้นใหญ่ย่อมเกิดความแห้งแล้งกันดารไปทุกหย่อมหญ้า พญาคันคากเห็นความทุกข์ยากของไพร่ฟ้าประชาชนก็ทราบร้อนพระทัย จึงมุดลงไปในเมืองนาคบาดาลเพื่อถามไถ่ถึงสาเหตุของภัยแล้ง พญานาคจอมบาดาลจึงบอกเหตุว่า

“เพราะผีฟ้าพญาแถนปิดประตู (แปว) ไม่ให้น้ำขึ้นลงขึ้นลงในสระหลวงบนเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ จึงไม่มีคลื่นน้ำแตกกระจายกระเด็นการตอนเป็นฝอยฝนลงมาเลี้ยงโลกมนุษย์ เมืองชมพูและเมืองบริวารใหญ่น้อยจึงแห้งแล้งกันดาร เหตุก็เพราะพญาแถนฟ้าโกรธเคืองที่ผู้คนไม่เช่นไหว้บูชาพญาแถน มัวแต่บังคมบูชาพญาคันคาก”

เมื่อพญาคันคากรู้ความเช่นนี้ก็ขัดเคืองพญาแถน จึงสั่งให้พญานาคและบริวารทำถนนจากเมืองชมพูขึ้นไปเมืองแถนแดนสวรรค์ พญาคันคากได้ให้พญานาคเคี้ยวแก้วไปเจรจากับพญาแถน พญานาคเคี้ยวแก้วเจรจาไม่สำเร็จ จึงนำความกลับมารายงานให้พญาคันคากทราบ

พญาคันคากจึงประกาศสงครามกับพญาแถน เรียกชุมนุมสรรพสัตว์ทั้งหลาย เกณฑ์ไพร่พลตั้งแต่สัตว์มีพิษเล็กน้อย เช่น มด แมงกอด (แมงป่อง) แมงเงา (แมงป่องข้าง) ตะขาบ ไปจนถึงสัตว์ขนาดใหญ่ เช่น พญานาค

พญาคันคากสั่งพวกปลวกขุดดินจากทุกเขตแคว้นแดนมนุษย์มากองรวมกันเป็นภูเขาสูง บรรดาปลวกต่างระดมขนดินมาถมพอกภูเขาให้สูงเทียมฟ้า ส่วนพญานาคพร้อมด้วยนาคบริวารพากันแผ่พังพานให้เป็นทางทอดยาวผ่านเทือกเขาสูงไปถึงเมืองแถน

ฝูงพญานาค ครุฑ มาพร้อมกัน อีกทั้งฝูงต่อ ฝูงแตน แมงกอด แมงเงา ตะขาบ งู ผีง มอด มด ก็มาพร้อมเพรียงกัน นอกจากนี้สรรพสัตว์ เช่น เสือ ลิง กระตัง แรด ช้าง ก็มาร่วมทัพกับพญาคันคากด้วย

เมื่อสรรพสัตว์มาพร้อม พญาคันคากจึงสั่งให้เคลื่อนขบวนไปเมืองแถนตามทางที่ปลวกและพญานาคสร้างไว้

พญาคันคากวางกลยุทธ์ให้มอดเป็นทัพหน้า เป็นหน่วยลับ ยกพลมอดกัดเจาะกินด้ามดาบ ด้ามหอก และอาวุธทั้งหลายของทหารพญาแถน จากนั้นมอบหมายให้มด แมงกอด แมงเงา ตะขาบ ยกพลแอบเข้าไปหลบลิ้นอยู่ตามเสื้อผ้าของทหารและชุดอกรบของพญาแถน

เมื่อพญาคันคากเดินทางมาถึงเมืองฟ้า ก็ไปเจรจากับพญาแถน ขอให้พญาแถนประพาศิตนให้ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมอย่างที่เคยเป็นมาแต่เก่าก่อน แต่พญาแถนไม่ยอม เมื่อการเจรจาไม่บรรลุผลพญาคันคากก็ส่งสัญญาณให้กองทัพสัตว์มีพิษทั้งหลายลงมือปฏิบัติตามแผนการที่ได้วางไว้

ฝั่ง ต่อ แตน เป็นหน่วยรบเร็วพากันบินออกจากที่ซ่อนไปกัดต่ออาหารของพญาแถน ทหารพญาแถนก็ออกมาต่อสู้อย่างกล้าหาญเช่นกัน พญานาคกับพญาแถนต่อสู้กันดังสนั่นหวั่นไหวคล้ายเสียงฟ้าร้อง การสู้รบยืดเยื้อกินเวลาถึง 7 ปี 7 เดือน

พญาคันคากเห็นว่าการรบยืดเยื้อมานานแล้วจำต้องเผด็จศึกให้จงได้เลยทำพญาแถนออกชนข้างตัวต่อตัว ให้อันหนึ่งไปเลย พญาคันคากกับพญาแถนรบกันตัวต่อตัวเป็นเวลา 7 วัน ไม่มีใครชนะใคร ไม่มีใครพริ้วพริ้วให้ใคร ในระหว่างรบนั้นพญาคันคากถูกพญาแถนใช้ตะพดหล่อตะกั่วตีฟาดตามตัวจนปูดบวม ถึงแม้จะไม่บาดเจ็บนัก แต่ก็ทำให้ลูกหลานของพญาคันคากในยุคต่อๆมามีตะปุ่มตะป่ำตามเนื้อตัวอย่างที่เห็นจนถึงทุกวันนี้

จากนั้นพญาคันคากก็วางแผนให้พญานาคผู้มีฤทธิ์ไปหลบอยู่ทางข้างทรงที่พญาคันคากประทับอยู่ เพื่อลอบทำร้ายพญาแถน ขณะสู้รบกันนั้นข้างทรงของพญาคันคากได้วัดทางอย่างแรงจนพญานาคที่อยู่ทางข้างทรงลอยกระเด็นไปพันคอกพญาแถนโดยบังเอิญ ทำให้พญาแถนตกจากหลังข้าง พญานาคจึงเลื้อยรัดตัวพญาแถนไว้แน่นจนไม่สามารถเดินและรบกับพญาคันคากได้ พญาคันคารัดตัวพญาแถนไว้แน่นจนไม่สามารถเดินและรบกับพญาคันคากได้ พญาคันคากจึงทุบตีพญาแถนแก่แค้น จนพญาแถนตกจากหลังข้าง ในที่สุดก็ยอมแพ้ต่อพญาคันคาก การสู้รบครั้งนั้นใช้เวลาทั้งหมด 7 ปีกับอีก 7 วันจึงยุติ

หลังจากพญาแถนยอมแพ้ต่อพญาคันคาก พญาแถนก็สำนึกผิด คิดไปถึงว่า “ถ้าลดความโกรธความน้อยใจที่มีต่อมนุษย์ ยอมให้มีฝนตกตามฤดูกาล การสูญเสียชีวิตของมวลมนุษย์ก็จะไม่เกิดขึ้น” ด้วยความสำนึกผิดเช่นนี้ พญาแถนจึงขอเป็นตนเองส่วน แตนน้ำฟ้าทำฝนหล่นลงเมืองมนุษย์ทุกๆปี แล้วร้องเชิญพญาคันคากเข้าเมืองแถน

ในคัมภีร์เมืองแถน บรรดาบริวารพญาแถนทั้งลูก เมีย และนางท้าวร้องขอต่อพญาคันคากที่นั่งเมืองแถนว่า อย่างพิฆาตฟาดฟันชาวเมืองชาวแถนเลย จะยอมเป็นข้ารับใช้พญาคันคากไปนิรันดร์

พญาคันคากโพธิสัตว์ผู้มีใจเมตตา จึงได้ว่ากล่าวอบรมบ่มนิสัยพญาแถนให้ประพฤติด้วยอยู่ในศีลธรรม เอาใจใส่ดูแลทั้งชาวแถนลาวมนุษย์จนสุดใจดิน ใจฟ้า ด้วยโลกนี้มีทั้งดิน ภูเขา และฟ้าแถน ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างเหนียวแน่น จึงจะดำรงอยู่ได้ชั่วฟ้าดิน ถึงฤดูเดือนปีที่น้ำจะต้องขึ้นมาเล่นน้ำบนฟ้าก็อย่าได้ห้ามปราม เพราะนาจะได้พ่นน้ำกระแทกคลื่นเป็นฝอยฝนหล่นไปชุบเลี้ยงหมู่มนุษย์ให้ได้ทำไร่นา หวานพืชพันธุ์ ว่าน ยา อาหารให้อุดมสมบูรณ์ ถ้าไม่มีน้ำฟ้าฝน คนในเมืองมนุษย์สุดลำบาก อดอยากหิวโหย เมื่อไม่มีพืชพันธุ์ว่านยาอาหารเลี้ยงสังขารแล้วจะเอาอะไร นำส่งเครื่องสักการะ เช่นสังเวทให้แถนกิน แถนฟ้าก็ต้องอดตายไม่เป็นสุข นอกจากคนทั้งหลายแล้ว ในเมืองมนุษย์ยังมีพืชและสัตว์ซึ่งต้องอาศัยน้ำฝนน้ำฟ้าจากเมืองแถน ถ้าขาดแคลนเสียแล้วก็ต้องเดือดร้อนสารพัด เราเองพญาคันคากเป็นคางคกสัตว์ไม่มีขน ยังต้องดูแลเผื่อแผ่เกื้อหนุนมนุษย์ พี่น้องเราทั้งหมดก็ล้วนพิทักษ์รักษาผู้คนให้มีความสุข อุดมสมบูรณ์เสมอกัน พญาแถนควรจดจำ อย่างเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน

พญาคันคากบอกว่า ที่ไม่ได้นำพามนุษย์มารบกับพญาแถนก็เพราะไม่อยากให้มนุษย์มีบาปกับพญาแถน มนุษย์ยังต้องพึ่งพาบุญบารมีพญาแถนไปอีกนานแสนนาน พญาคันคากโพธิสัตว์ยังบอกกับพญาแถนอีกว่า...

เราสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้ โดยไม่ต้องทำสงครามห้าพันกัน หากเพียงเริ่มต้นหันหน้ามาพูดคุยกัน เพื่อรับฟังกันและกันอีกครั้งหนึ่งด้วยการพูดคุยสนทนาแบบเรียบง่าย ซื่อตรง และเคารพในศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน

การหันหน้ามาพูดคุยกันจะนำพาเราไปสู่อนาคตที่เต็มไปด้วยความหวัง เราต้องการเพียงจินตนาการ ความกล้าหาญ และศรัทธาต่อความดีงาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายมีพร้อมอยู่แล้ว

ทั้งมนุษย์และแถนต่างมีทั้งจุดอ่อนและศักยภาพอยู่ในตัว

จุดอ่อน คือการมีนิสัยที่คอยบ่อนทำลายความสัมพันธ์ ความสุข และความสำเร็จ เมื่อเราสามารถชี้ตัวบ่อนทำลายและทำให้มีอ่อนกำลังได้ ก็จะช่วยให้เราเข้าถึงภูมิปัญญาอันล้ำลึก เกิดการหยั่งรู้ เกิดพลังทางความคิดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เปี่ยมศักยภาพ ขอจงเชื่อมั่นในความดีงาม เมื่อเรามีศรัทธาเชื่อมั่นเราจะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเมืองนรกและโลกมนุษย์ให้เป็นเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ได้อย่างแน่นอน ในทางกลับกันเราสามารถเปลี่ยนแปลงทั้งเมืองฟ้าเมืองสวรรค์และเมืองมนุษย์ให้เป็นเมืองนรกก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจิตเราที่เป็นผู้กำหนด

ในตอนท้าย พญาคันคากโพธิสัตว์บอกกับพญาแถนว่า ให้ทำหน้าที่ของตน ปล่อน้ำฟ้า น้ำฝนให้ตกต้องตามฤดู ไม่อย่างนั้นจะขึ้นมาลงโทษอีกให้สาสมและสั่งการให้พญานาคจัดเวรกันขึ้นไปเล่นน้ำทุกปีอย่าได้ขาด...

พญาแถนถามว่า จะรู้ได้อย่างไรว่าเมืองมนุษย์ต้องการน้ำเวลาไหน เมื่อใด

พญาคันคากตอบว่า จะส่งสัญญาณโดยให้พญานาคขึ้นบั้งไฟขึ้นมาอย่างรวดเร็ว เมื่อเห็นบั้งไฟจุดขึ้นท้องฟ้า ที่บั้งไฟมีหัวพญานาคพุ่งขึ้นมา ก็ให้เปิดประตูทางเทียวขึ้นฟ้าหรือแปวของนาค เมื่อชาวมนุษย์ได้น้ำฟ้าเพียงพอแล้วก็จะพร้อมใจกันทำโหวดแกว่งขึ้นฟ้า ส่งเสียงสัญญาณให้พญาแถนได้รู้ จากนั้นไปขอให้พญาแถนเปิดประตูทางเทียวขึ้นฟ้าของพญานาคไว้ได้เลย

นับแต่นั้นเป็นต้นมา ช่วงประมาณเดือนหกของทุกปีซึ่งเป็นฤดูกาลทำนา ชาวเมืองชมพูก็ทำบั้งไฟจุดขึ้นฟ้า เพื่อให้พญาแถนเปิดประตูทางเทียวให้พญานาคขึ้นไปเล่นน้ำ ทำให้ฝนตกลงมา จึงเป็นความเชื่อต่อมการทำบั้งไฟเป็นบั้งไฟหัวนาค ซึ่งหมายถึงการส่งพญานาคขึ้นไปเล่นน้ำบนฟ้านั่นเอง

เมื่อถึงเดือนสิบสอง หลังออกพรรษาแล้ว ชาวกล้าได้น้ำเพียงพอแล้ว ชาวเมืองชมพูก็จะพร้อมใจกันทำโหวด (โหวดหางยาว) แกว่งโหวดขึ้นฟ้า เพื่อให้พญาแถนเปิดประตูทางเทียวขึ้นฟ้าของพญานาคไว้ จนเป็นระเพณีการเล่นโหวดในหน้าหนาวหรือหน้าเกี่ยวข้าว (ปัจจุบันโหวดหางสำหรับแกว่ง อาจไม่เห็นเล่นกันแล้ว เหลือแต่โหวดเป่าซึ่งเป็นเครื่องดนตรี)

ฝ่ายพญาแถน เมื่อตระหนักแล้วก็ขอโทษพญาคันคากและน้อมรับคำสั่งสอนทุกประการ แล้วสั่งให้ไพร่พลลูกเมียเตรียมสำหรับกับข้าวเลี้ยงดูกองทัพพญาคันคากอย่างยิ่งใหญ่

พญาคันคากไม่รู้จักข้าวไม่เคยกินมาก่อน เมื่อได้ลิ้มรสจึงถามว่า มันคืออะไร ทำไมหอมกรุ่นรสชาติอร่อยล้ำมากมายเช่นนี้

พญาแถนบอกว่า ที่เมืองฟ้าแถนมีการปลูกข้าวไว้กินแล้วอธิบายคุณประโยชน์ของข้าวยัตถียว

พญาคันคากคิดใจในรสชาติ จึงขอเมล็ดพันธุ์ข้าวลงไปปลูกในเมืองมนุษย์ โดยขอให้รวงข้าวยาวแควว่าเมล็ดข้าวโตเท่าลูกมะพร้าว และต้นข้าวเท่าต้นตาลก็พอ พญาแถนรับคำแล้วบอกเพิ่มเติมว่า ข้าวพวกนี้เมื่อโตเต็มที่เมล็ดจะหล่นจากรวงแล้วบินไปยังฉางข้าวเอง ขอให้มนุษย์ทำถังฉางคอยไว้เท่านั้น พญาคันคากพอใจและขอบคุณพญาแถนอย่างยิ่ง เมื่องานเลี้ยงเสร็จสิ้นแล้วจึงนำพาไพร่พลลาพญาแถนกลับสู่แดนดินเมืองชมพูตามเส้นทางเดิมที่ปลวกทำไว้

หลังจากพญาคันคากสิ้นอายุขัย เวลาผ่านไปนานกาล ผู้คนในเมืองชมพูต่างประมาทขาดสำรวม จนเรรวนเกียจคร้าน เหตุเพราะความสะดวกสบายที่พญาแถนบันดาลให้ ผู้คนลืมหูลืมตาทำยุ่งฉางข้าวให้พร้อมเสร็จตามกำหนดเวลา เมื่อเมล็ดข้าวสุกหล่นจากรวงเลยไม่มีที่ไป หล่นเรียรดตามนาไร่ เมื่อไม่มีที่อยู่ที่บินหาที่พำนักในเรือนนอนของผู้คน มนุษย์บ้างก็ใช้ฟ้่า บ้างก็ใช้มัดใช้ขวานโขกสับเมล็ดข้าวจนป่นแตกตกระจัดกระจายเหลือเมล็ดเท่ากรวดทรายกระจริด เหมือนเมล็ดข้าวในปัจจุบัน นับแต่นั้นมาเมืองมนุษย์จึงไม่มีข้าวเม็ดโตเท่าลูกมะพร้าวและเมล็ดข้าวไม่สามารถบินไปยังฉางเองได้

ขณะเดียวกันหนทางที่ปลวกทำไว้ให้พญาคันคากขึ้นไปหาฟ้าแถนแต่ก่อนมีเรือเขากาดเกี่ยวพันแน่นหนาให้ผู้คนสัญจรไปมาหาพญาแถนก็ยังคงใช้ได้ดี แต่ความมนุษย์มุ่งเอาแต่ความสะดวกสบาย มีปัญหานิดหน่อยก็ขอให้พญาแถนช่วยไม่คิดแก้ไขปัญหาต่างๆด้วยตนเอง

พญาแณพิจารณาว่า มนุษย์ไม่เหมือนเดิมแล้ว ไม่ซื่อตรง กลุ่มหลงแต่ความสบาย เบียดเบียนกันเองไม่เกรงกลัวใคร เหมือนปลาใหญ่กินปลาเล็ก เป็นอย่างนี้ทุกบริเวณ ผีฟ้าพญาแณจึงยิงศรร้อนธนูสู่เครือเขากาด หนทางที่ปลวกและพญานาคสร้างไว้ก็ขาดสะบั้นถล่มลง กลายเป็นภูตคอยน้อยใหญ่ในชมพูทวีปตั้งแต่นั้นมา

ผีฟ้าพญาแณแดนสวรรค์ลงโทษทัณฑ์มนุษย์ที่มักเกียจคร้าน ทำให้ไม่มีพันธุ์ข้าวทิพย์ให้มนุษย์เหมือนแต่ก่อน มนุษย์จึงต้องหักล้างถางพงในดงดอน แล้วถางไถปลูกข้าวกินเองอย่างลำบากตั้งแต่นั้นมา (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2557: 68-76)

4. ตำนานการพ้อนตนเองถวายแณ (ตำนานลิงพ้อนแณ)

มีเรื่องเล่าว่า...

นานมาแล้ว ตั้งแต่ครั้งเป็นดิน เป็นหญ้า เป็นฟ้า เป็นแณ คนกับผีฟ้าผีแณเดินทางไปมาหาสู่กันได้ และเป็นยุคที่คนและสัตว์ฟังภาษาของกันและรู้เรื่อง

มีชายคนหนึ่งซึ่งไม่รู้จักทำการงาน ใช้ชีวิตในแต่ละวันไปกับการกินท่องเที่ยงและหาความสำราญให้กับตนเองด้วยการเล่นพิณ เล่นแคน สนุกสนานไปวันๆ เป็นชีวิตที่หาความเป็นแก่นสาร ความน่าเชื่อถือ และความน่าไว้วางใจแทบไม่ได้ ชาวบ้านจึงขนานนามว่า ท้าวซี้คร้าน (คุณซี้คร้าน)

อยู่มาวันหนึ่ง แม่ของท้าวซี้คร้านป่วยหนัก รักษาด้วยยาหลายขนานหรือด้วยวิการใดๆก็ไม่หาย จึงมีผู้แนะนำเขาว่า ต้องไปหาสมุนไพรรักษาในป่าลึกมารักษา

แม้ท้าวซี้คร้านจะถูกคนอื่นตราหน้าว่าเป็นคนขี้เกียจ ไม่รู้จักทำมาหากิน แต่ความเป็นปมลูกที่อาศัยอยู่ด้วยกันตามลำพังเพียงสองคน และปมมีแต่ความปรารถนา ไม่เคยดูต่ำกว่าทำให้ลูกเจ็บช้ำน้ำใจใดๆเลย

ครั้นแม่มีอันต้องเจ็บป่วยลงอย่างนี้ ต่อให้สมุนไพรรักษาจะอยู่ในปากเสือหรือท้องปีศาจ ในป่าลึกหรือสุดหล้าฟ้าเขียว ท้าวซี้คร้านก็ตั้งใจว่าจะฝ่าฟันต้นดั้นต้นด้นไปน้อมมารักษาแม่ให้จงได้

เมื่อมีคนแนะนำเช่นนี้ ท้าวซี้คร้านจึงตัดสินใจออกเดินทางรอนแรมเข้าไปในป่า เขาดำรงชีวิตอย่างเสีงภัย มีอันตรายรอบตัวตลอดเวลา เดินลุยน้ำข้ามลำธารหลายสาย ปีนป่ายภูเขาหลายลูก ผ่านป่าดงพงทึบที่เต็มไปด้วยไม้หนานาพันธุ์ เต็มไปด้วยไม้เลื้อยพันพันกันเป็นพืดจนมองไม่เห็นเดือนเห็นตะวัน ต้องลำบาก หิวโซ และเผชิญปัญหาอุปสรรคมากมาย คนไม่เคยออกแรงทำงานจึงเหน็ดเหนื่อยจนสายตัวแทบขาด ความท้อถอยเข้ามาโจมตีจิตใจเขาหลายครั้งหลายหน แต่เมื่อภาพใบหน้าอิดโรยของแม่ลอยมา ท้าวซี้คร้านก็กัดฟันมุ่งมั่นดั้นด้นเดินลุยป่าต่อไป

รุ่งเช้าวันหนึ่ง หลังจากเดินทางมาหลายวัน ท้าวซี้คร้านเข้ามาถึงเทือกภูเขาสูงหนึ่ง เขาปีนป่ายขึ้นไปสำรวจสืบเสาะค้นหายาสมุนไพรรจนมีดค้ำ กลาวคินผนก็ตกกระหน่ำลงมาอย่างหนัก เขาผูกเปลนอนบนต้นไม้ จนรุ่งสางท้องฟ้าที่ปรากฏนั้นสดใสสวยงามเห็นเป็นอัศจรรย์ จากยอดเขาสูงชายหนุ่มมองเห็นทิวเทือกเขากว้างใหญ่ไพศาลเกินจินตนาการ เขาเพลิดเพลินไปกับสายลม สายรุ้ง แสงแดด ผืนป่า ทิวเขาลับซับซ้อน อากาศยามเช้าที่สดชื่น ดอกไม้ป่าโขยกกลิ่นหอมรัฐจวนใจยิ่งนัก ขณะที่เขากำลังดำดุ่มอยู่กับธรรมชาติ ก็พลันได้ยินเสียงดนตรีและมีเสียงล่านำขับขานครั้นแคว้นแว่วมาแต่ไกล ท้าวซี้คร้านเกิดสงสัย ใครรู้จึงเดินตามเสียงนั้นไป แล้วเขาก็ต้องอัศจรรย์ใจกับสิ่งที่ได้พบเห็น

เขาพบฝูงลิงกำลังร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ที่น่าแปลกไปกว่านั้นก็คือ เหตุใดลิงเหล่านี้จึงร่วมแรงร่วมใจกันตกแต่งช่วง (ลาน) เป็นประรำพิธีประดับประดาไปด้วยดอกไม้หนานาพันธุ์ หลากหลายสีสันทัน มีเครื่องเช่น สรวงเรียงร้อยและจัดวางอย่างสวยงาม

นอกจากนี้ยังมีประรำพิธีตกแต่งด้วยมาลัยดอกจำปา (ดอกกลิ่นทม ลีลาวดี) มีขันหมากเบ็ง ซึ่งเขารู้ในภายหลังว่าเป็นการจัดทำขึ้นอย่างบรรเจิดเพื่อเซ่นสรวงพญาแณ

ท้าวซี้คร้านเห็นหัวหน้าลิง ซึ่งเป็นลิงตัวเมีย ทำพิธีตักน้ำในอ่าง อากาศคล้ายๆคนตีหม้อ จากนั้นลิงตัวอื่นๆก็ตีหม้อตาม

ขั้นตอนพิธีการรักษาของลิงจะเริ่มจากการรำเชิญผีฟ้าลงและพูดกันว่า “ใครเจ็บไข้ได้ป่วยหากเข้ามาในช่วง เพื่อให้ผีฟ้าแค้นรักษาอาการเจ็บป่วยก็จะหายขาด ใครอยากให้มีผีฟ้า ผีแค้นปกปักรักษา อายากอยู่เย็นเป็นสุข อายากมีชีวิตที่สมบูรณ์พลุสุขก็ขอให้เข้ามาอ่อนน้อมกับแค้นในช่วงนี้”

ท้าวซี้คร้านได้ยินดังกล่าวจึงแกล้งทำเป็นตาย ผูลิงมาเจอจึงถามเขาเข้าไปในช่วง แล้วพันทันระบาราพอน เป็นการพอนถวายแค้นถวายไต่ด้วยช่วงทำนองสนุกสนานครั้นแค้นยังมีหมู่นกบินมารวมร้องขับขานเป็นเสียงดนตรี แม้แต่กระรอกบนต้นไม้ก็ยกพากันลงมาเป่าแคน ส่วนสัตว์ใหญ่ๆอื่นๆ ก็พากันมาร่วมตีฆ้อง ตีกลอง ตีฉิ่ง ตีฉาบ เสียงดังครืนครืนสนั่นไปทั้งป่า

“สาธุเด้อ ข้าขอไหว้ ของทั้งหลายสียอม่วน ของทั้งหลายสียอมอบ ขอบให้พ่อเจ้าเหง้าพ่ออินาง อายากได้ส่งลูกกะหามาให้ตามใจคู่ทุกอย่าง อายากได้แพ้ว ลูกกะซื้อมาแขยง อายากได้แพ้วแดงลูกกะซื้อมาให้ แพ้วไปมาค้องไหล สร้อยกระให้ใส่แขน แหวนกระให้ใส่ก้อย กรจอนน้อยใส่มือ คั้นพอลงมาแล้ว ให้พ่อขึ้นขี่ม้า สีจำปาโตเคยซี่ ให้พ่อขี่ม้าสร้อยจำปาน้อย แล้วลวงลง ลวงลง ล่างลง พ่ออินางเอ๊ย...”

ลิงพาทันตันระบาราพอนและร้องคำบูชาแค้นไปด้วย ซึ่งเป็นคำอ่อนน้อมเพื่อขอให้ผู้ป่วยหายเร็วๆ และเรียกขวัญให้กลับมายู่กับเนื้อกับตัว ความเจ็บไข้ได้ป่วยต่างๆ ขอให้จางหายอย่าได้มี

“ให้เจ้าลงมาพอน จังเมื่อนอนสาพ้อ ลงมาก้อ แพงสร้าง เมืองบ้านให้ฮุ้งเฮียง แท้แล้ว

เสียงแคน ดังจั้นๆ เชิญพ่อคืนอ่วย กลองกรตบตีตึง ฮ้องโหม่ง โหม่งเสียง

ฟังเบ้ง ท้าวโฮงฮ้อง คำพญามาใส่” แม่สะเองกะพอน ครุบาท้าวจวงลวงมา พ่อเอ๊ย

ยามเจ้า ลวงมาแล้ว เชิญเจ้ามาพอนแล้ว ลงมา แอ่แอนพอน ทางผามกว้าง ช่วงสบาย

เจ้าอย่าตีโขดฮ้าย เชิญพี่ชายจงดั้นอ่วย ลงมาเลาะเลียบห้อง สะเองพอนฮ่วมกัน นั้นเด้อ...”

ด้วยในสมัยนั้น คนฟังภาษาสัตว์รู้เรื่อง ดังนั้นเมืองลิงจึงรู้ว่า “นี่เป็นการพอนบูชาถวายแค้นหลวงหรือผีฟ้า” ท้าวซี้คร้านจึงเข้าใจ แล้วผูลิงก็ได้บนบานกับแค้นหลวงหรือผีฟ้าว่า เมื่อพญาแค้นได้รับการบวงสรวง โดยตันระบาราพอนถวายแล้ว ขอให้แค้นหลวงหรือผีฟ้าจางลงมารักษาคนผู้นี้ด้วยเถิด หากรักษาคนผู้นี้ฟื้นคืนชีพแล้ว ลิงทั้งหลายจะมอบทรัพย์สินสมบัติต่างๆ ให้แก่ชายหนุ่มผู้นี้

ท้าวซี้คร้านได้ยินเช่นนั้นจึงแกล้งทำเป็นตัวสั้นแล้วลุกขึ้นมาพอนถวายแค้นร่วมกับผูลิง เมื่อลิงเห็นชายหนุ่มที่พวกตนคิดว่าตายไปแล้วลุกขึ้นมาพอนรำได้ก็อึ้งจรรยใจและยินดีเป็นอย่างยิ่ง พวกลิงจึงมอบทรัพย์สินสมบัติให้กับท้าวซี้คร้านมากมาย จากนั้นท้าวซี้คร้านก็ลาผูลิงขนเอาทรัพย์สินสมบัติกลับคืนมาบ้าน

ท้าวซี้คร้านได้จดจำพิธีกรรมเช่นบวงสรวงพญาแค้นได้ทั้งหมด รวมทั้งจำคำร้องและท่าพอนรำของบรรดาผูลิง มาทำพิธีพอนถวายแค้นเพื่อรักษาแม่ จนแม่หายจากอาการเจ็บป่วยและฟื้นตัวมีสุขภาพแข็งแรง ทำให้คนทั้งหมู่บ้านพากันประหลาดใจ

เมื่อใดที่ใครมีลูกหลานญาติพี่น้องเจ็บไข้ได้ป่วยต่างก็มาให้ท้าวซี้คร้านรักษาด้วยการพอนถวายแค้น และบรรดาผู้ป่วยทั้งหลายก็หายจากอาการเจ็บป่วยกันถ้วนหน้า ด้วยเหตุนี้เองท้าวซี้คร้านที่ชาวบ้านเคยส่ายหน้าระอาใจ จึงกลายเป็นคนสำคัญของหมู่บ้านขึ้นมา

อาจจะกล่าวได้ว่า ท้าวซี้คร้านได้ดีเพราะความรักและความกตัญญูต่เวทีที่มีต่อแม่ ทำให้เขาตัดสินใจไปป่าจนได้พบวิธีรักษาแม่

ความกตัญญูต่เวทีนั้นเป็นกุศลมูล ส่งผลให้ผู้ที่ทำบุญกุศลพบกับสิ่งดีๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในชีวิต

ดังที่ท้าวซี้คร้านได้พบความโชคดีในหลายๆเรื่อง เช่น ทำให้เขาได้เนื้อคู่ที่เป็นคนดีและเป็นสาวที่สวยที่สุดในหมู่บ้าน ด้วยเหตุว่าที่หมู่บ้านของท้าวซี้คร้านมีเด็กสาวคนหนึ่งล้มป่วยลง พ่อแม่ของเธอเอาใจใส่ดูแลรักษาเป็นอย่างดีแต่ก็ไม่อาจรักษาเธอให้หายป่วยได้ จนมีชาวบ้านแนะนำพ่อแม่ให้พาเธอมาปรึกษากับท้าวซี้คร้าน

คงจะเป็นบุพเพสันนิวาสหรือเพราะพญาแผ่นดินได้สร้างสมผูกสายนึ่งสายแนนระหว่างทั้งสองเอาไว้ เมื่อท้าวซี้คร้านได้พบเห็นเด็กสาวที่ป่วยและผ่ายผอมรู้สึกเป็นห่วงเป็นใยเธอยิ่งนัก และเด็กสาวก็ได้ส่งแวตาวาวงวอนขอให้เขาช่วยเธอให้พ้นจากความตายด้วยเถิด

เพื่อช่วยสาวนางนี้ ท้าวซี้คร้านจึงรบตบแต่งช่วงบวงสรวงพญาแผ่นดินขึ้นทันทีที่เขาได้ทำพิธีเด่นระบำรำฟ้อนถวายพญาแผ่นดินอย่างยิ่งใหญ่ครบถ้วนกระบวนความ เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนพิธีแล้วเด็กสาวก็หายจากอาการเจ็บป่วยสามารถลุกเดินเหินกินข้าวปลาอาหารได้อย่างคนปกติ อย่างน่าอัศจรรย์

ในที่สุดความเห็นอกเห็นใจ การเอาใจใส่ดูแลรักชวยอย่างใกล้ชิด ก็กลายเป็นความรักความผูกพัน ด้วยความสำนึกบุญคุณท้าวซี้คร้านผู้ช่วยเหลือชีวิตของนาง ทั้งสองตกลงแต่งงานเป็นคู่ชีวิตของกันและกัน ครองรักกันอย่างมีความสุขในเวลาต่อมา

เมื่อเกิดผลในการรักษาความเจ็บป่วยของชาวบ้านหลายๆคนได้ผลเป็นที่น่าอัศจรรย์ให้ประจักษ์เช่นนี้ ชาวบ้านจึงได้ช่วยกันจัดให้มีการฟ้อนถวายแผ่นดินเป็นงานฉลองที่ยิ่งใหญ่จนกลายเป็นประเพณีประจำทุกปี เรียกการฟ้อนนี้ว่า “ฟ้อนสะเอง” และท้าวซี้คร้านยังได้ถ่ายทอดเคล็ดวิชาที่ได้เรียนรู้จากลิง ให้ผู้คนได้นำไปทำพิธีฟ้อนสะเองได้ด้วยตนเองด้วย ทำให้การฟ้อนสะเองแพร่หลายไปยังบ้านเมืองอื่นๆ

เมื่อมีผู้คนถามว่า ท้าวซี้คร้านซึ่งเคยเป็นคนไม่เอาถ่านมาก่อน จะทำให้ผู้คนมีความเชื่อถือในวันข้างหน้าได้อย่างไร

ท้าวซี้คร้าน ซึ่งได้เป็นท้าวซี้คร้านคนใหม่บอกว่า

คนเราทุกคนเกิดมาพร้อมศักยภาพที่ยอดเยี่ยมที่สุด เรามีทางเลือกที่จะมีความสุข มีความเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองสู่ความสำเร็จ มีความสามารถที่จะรักและเป็นที่รัก มีคุณค่า มีความหมาย และมีภูมิปัญญาในตัวเองอยู่แล้ว ขอเพียงแต่ต้องมีความตระหนักรู้ เข้าใจตนเองและศักยภาพของตัวเอง

ท้าวซี้คร้านได้ตระหนักรู้แล้วว่า ในวันนี้เขามีตัวตนและมีบุคลิกที่แตกต่างจากท้าวซี้คร้านในอดีต ความมหัสจรรย์จากเรื่องราวที่เขาบังเอิญได้ไปพบกับลิงฟ้อนแผ่นดินในครานั้นได้ทำให้เขาได้เปลี่ยนไปสู่ท้าวซี้คร้านคนใหม่ วันนี้เขามีภาระในการนำพาครอบครัวเขาและผู้คนที่ก้าวไปข้างหน้า ไม่ใช่ถอยหลังไปจมจ่อมอยู่กับอดีต อนาคตที่งดงามที่เราสร้างสรรค์ขึ้นย่อมสำคัญกว่าอดีต

เมื่อต้องการประสบความสำเร็จ เราจึงต้องมุ่งมั่นไปที่การสร้างอนาคต การที่มุ่งเน้นย้อนไปยังอดีตแล้วติดยึดอยู่กับเรื่องราวในอดีตไม่ได้ช่วยในการแก้ปัญหาแต่อย่างใด เราเปลี่ยนอดีตไม่ได้ แต่ทำปัจจุบันเพื่อเปลี่ยนอนาคตได้ คนที่ฉลาดที่สุดคือผู้ที่สามารถแปลงสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เล็กที่สุดให้กลายเป็นการค้นพบครั้งสำคัญทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึก ความคิดและการกระทำ ของจมองทุกสิ่งในชีวิตให้เป็นเหมือนโรงเรียน และทุกประสบการณ์ในบทเรียน แล้วประสบการณ์จะเป็นการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่

ท้าวซี้คร้านยังได้บอกอีกว่า ขอให้ตระหนักรู้ว่าผู้ที่มีจิตใจช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา จะมีเรื่องดีๆเข้ามาในชีวิตเสมอ ยิ่งเป็นผู้ให้หรือยิ่งแบ่งปันมากเท่าไรก็เท่ากับได้ขยายพื้นที่แห่งความสำเร็จมากเท่านั้น

วิธีช่วยเหลือตัวเองที่ดีที่สุดคือการเริ่มต้นที่การช่วยเหลือคนอื่น ฝึกเป็นคนใจกว้างในการให้และรับ โดยอาจเริ่มจากคนที่ใกล้ชิดที่สุด ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ในจุดที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูล และการได้รับความช่วยเหลือ จะสานความสัมพันธ์เครือข่ายความเห็นอกเห็นใจ ความศรัทธาไว้นื้อเชื่อใจ และมีความผูกพันกันขึ้นมา เช่นเดียวกับเครือข่ายผีฟ้าที่มีความสัมพันธ์ต่อพญาแผ่นดินร่วมกัน

การที่ท้าวซี้คร้านบอกเล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์ชีวิตนี้ ทำให้ผู้คนจำนวนมากประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับตัวเขา

หัวใจสำคัญของพิธีฟ้อนสะเอง ที่ท้าวซี้คร้านจัดทำขึ้นนั้น ทำขึ้นเพื่อสำนึกบุญคุณบรรพบุรุษและรำลึกถึงครูซึ่งเป็นผู้ส่งที่ได้สอนวิชาให้ ที่ต่อมาได้ล้มหายตายจากกันไป รวมทั้งขอให้ผีฟ้าผีแผ่นดินมารักษามวลมนุษย์ที่เจ็บไข้ได้

ป่วยให้หายจากโรคร้ายต่างๆ ตลอดจนขอให้ผีฟ้า ผีแถนปกปักรักษาผู้ที่พอนสักการะบูชาแถนให้มีความอยู่เย็นเป็นสุข สืบมานั่นเอง

ตำนานลิงพอนแถนหรือการพอนตนเองของพี่น้องชาวกูย (ส่วย) และบรรดาชนเผ่า บรูหลายสาขานั้น มักจะมีการบอกเล่าต่อกันมาในเขตจังหวัดศรีสะเกษ

แต่การพอนรำถวายแถนนั้นมีแพร่หลายในหลายพื้นที่ และมีการเรียกชื่อแตกต่างกันไปได้แก่ พอนตนเอง พอนแถน รำผีฟ้า การเหยา เสนบ้าน เสนเมือง แถนกินปวง เป็นต้น รายละเอียดพิธีกรรมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ทั้งนี้การพอนถวายแถนนั้นยังมีผู้คนในตระกูลไท-ลาว กูย และบรู (ซำ, ชม) ทั้งประเทศไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ยึดถือปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้

ส่วนการพอนถวายแถนของลานั้นไม่มีการพบเห็นแล้วในปัจจุบัน จะมีก็แต่เรื่องเล่าต่อกันมา โดยเฉพาะแถบจังหวัดศรีสะเกษว่า...

ในสมัยก่อนนานมาแล้ว ทุกๆปีในช่วงเดือนสามเดือนสี่ จะมีชาวบ้านบางคนไปพบเห็นฝูงลิงจัดพอนถวายแถนในป่าลึก (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2557: 82-90)

5. เรื่องตำนานเสือพญาแถน

เรื่องมีอยู่ว่า...

นานมาแล้ว ตั้งแต่ครั้งเมื่อยังเป็นดิน เป็นหญ้า เป็นฟ้า เป็นแถน คนกับผีฟ้าผีแถนเดินทางไปมาหาสู่กันได้ และเป็นยุคสมัยที่คนและสัตว์ฟังภาษาของกันและกันรู้เรื่อง

ชายคนหนึ่งไต่เครื่องเขากาดขึ้นไปเที่ยวเล่นที่เมืองฟ้าเมืองพญาแถนโดยลำพัง เขาเดินทางไปถึงประตูฟ้าหรือประตูเมืองแถน เห็นกลองใหญ่ใบหนึ่งเคล้ากับกลองที่ใช้ในพิธีบวงสรวงพญาแถนเพื่อขอฟ้าขอฝน จึงลองตีกลองนั้นดูว่าเสียงจะเหมือนเสียงกลองที่เมืองลุ่มหรือไม่ เขาตีเพียงเบาๆ แต่เสียงกลองกลับดังสนั่นหวั่นไหวจนกระทั่งพญาแถนได้ยิน

พญาแถนให้แมลงวันออกมาดูว่า ใครมาตีกลอง แมลงวันบินออกมา แต่สนใจซากสัตว์เล็กสัตว์น้อยระหว่างทางเลยไปไม่ถึงประตูเมืองฟ้าเมืองแถน แล้วกลับไปรายงานพญาแถนว่า “ไม่เห็นใคร” พญาแถนจึงให้เสือออกมาดู และบอกว่ากลองนั้นเป็นกลองศักดิ์สิทธิ์ หากใครมาตีเล่นโดยไม่มีเรื่องสำคัญจำเป็นอะไรจะจับฆ่าเสีย

เมื่อเสือออกมาดูก็เห็นว่ามิมีมนุษย์จากเมืองลุ่มขึ้นมาตีกลอง จึงถามว่ามาตีกลองบนนี้มีเรื่องสำคัญอะไร รู้หรือไม่ว่าหากตีกลองโดยไม่มีเรื่องจำเป็นเดือดร้อน พญาแถนรู้เข้าจะสั่งฆ่าทิ้งได้ ชายคนนั้นบอกความจริงกับเสือโดยไม่เกรงกลัวต่อความตายว่า เขาเป็นผู้ตีกลองนั่นเอง

เสือเมื่อได้ยินดังนั้นรู้สึกว่าเขาเป็นชายหนุ่มคนชื่อ กล้าหาญที่จะบอกความจริง จึงบอกให้หลบในกองซานอ้อยหน้าประตูเมืองแถนนั้นเสีย แล้วเสือก็กลับไปรายงานพญาแถนว่า ไม่เห็นมีใครมาตีกลอง

พญาแถนข้องใจจึงออกมาดู แต่ก็ไม่พบใครตามที่เสือบอก ชายคนนั้นจึงรอดกลับมาเมืองลุ่มได้

ชายคนนั้นได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ลูกหลานฟัง พร้อมทั้งเล่าเรื่องที่เสือพญาแถนให้คำสอนว่า...

ศัตรูที่ยิ่งใหญ่ของการเรียนรู้คือ ความวิตกกังวล เกรงกลัว และความเคลือบแคลงสงสัย ซึ่งทำให้จุดมุ่งหมาย พลังในการทำงาน และความคิดสร้างสรรค์อันเข้มแข็งของมนุษย์หยุดชะงัก

มนุษย์มักติดค้างกับ “อดีต” ที่เสียใจ และกังวลใจต่อ “อนาคต” ที่เป็นห่วงยิ่งมนุษย์เสียใจกับอดีตเท่าไรเขาก็จะยิ่งวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตเท่านั้น...ผู้ใดไม่ริ่กำจัดก็จะกลายเป็นว่าเขาผู้นั้นส่งเสริมสนับสนุนมัน และผู้นั้นก็จะพบแต่ปัญหาอุปสรรคตลอดชีวิต

แต่ถ้าใครเอาชนะความเคลือบแคลงสงสัยและความหวาดหวั่นเกรงกลัวในใจได้ ผู้นั้นจะพบความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง

กำลังใจในการก้าวไปข้างหน้าจะผุดขึ้นในหมู่ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อตัวเอง กล้าเผชิญความจริง และมีความเชื่อมั่นต่ออนาคตที่งดงาม ดังนั้นขอให้รักษาจิตใจให้มีความกล้าหาญแบบเสือ อย่าติดค้างเสียใจกับอดีต และอย่าเกรงกลัวหรือกังวลต่อปัญหาที่ยังไม่เกิดขึ้น

อย่าคิดไปเองว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้จะเกิดขึ้น เมื่อทำวันนี้เต็มที่แล้ว อะไรจะเกิดขึ้นก็จงปล่อยวางใจ รวมทั้งสิ่งที่ผ่านมาแล้วในอดีตก็จงปล่อยวาง อย่าเอามาเป็นความคิดกังวล

เมื่อได้รู้สึกเป็นกังวลต่ออนาคต ขอให้คิดถึงภาพดี ๆ พุดกับตัวเองดี ๆ และลงมือทำสิ่งดี ๆ แม้จะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม แล้วสิ่งดี ๆ จะปรากฏขึ้นในชีวิตเรา ทันทีที่รู้ว่าชีวิตเราในวันนี้เป็นผลของการเลือกคิด พุด และทำในอดีต เราจะมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในการกำหนดอนาคต ด้วยการเลือกคิด พุด และกระทำในปัจจุบัน

เมื่อความวิตกกังวล ความเคลือบแคลงสงสัย และความเกรงกลัว มาเคาะประตูเรียกหา ขอให้ใช้ความเชื่อมั่นเปิดประตูต้อนรับมัน แล้วเราจะพบว่าไม่มีสิ่งใดอยู่ที่ประตุนั้น

เปลี่ยนอดีตไม่ได้ แต่เลือกและเปลี่ยนมุมมองในปัจจุบันของเราได้ เมื่อเปลี่ยนปัจจุบันได้ เราก็จะเปลี่ยนอนาคตได้

ชายคนนั้นได้ยากับลูกหลานถึงทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่ได้รับจากเสื่อพญาเถนว่า ทำให้คนเราตระหนักถึงความเป็นไปในปัจจุบันและช่วยให้เราตั้งเป้าหมายในอนาคตอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งทำให้เราค้นพบศักยภาพและความสามารถที่จะพาตนเองไปสู่เป้าหมาย

เมื่อไร้ความกลัว เราจึงสร้างพลังให้ผู้อื่นได้ เราจึงแสดงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของเราออกมาได้อย่างมั่นใจเที่ยงตรง มีเสน่ห์ และทรงพลัง ซึ่งทำให้คนเราเข้าถึงความต้องการที่แท้จริง

เพื่อระลึกถึงคำสั่งสอนและบุญคุณที่เสื่อพญาเถนเคยช่วยชีวิตไว้ ลูกหลานในตระกูลผู้ไร้ความกลัว (ตระกูลเสือ) จึงมีเสน (เช่น ไหว้) เสื่อในทุกเดือนเจียง

คนในตระกูลเสือ เรียกเสื่อว่าอ้ายปู่ และมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเสื่อดังนี้ ห้ามกินเนื้อเสื่อ หากพบเห็นเสื่อตายอยู่ในที่ใดนางที่เป็นภรรยาของเจ้าเรือนต้องนำผ้าชุบน้ำไปปกหน้าเสื่อและนั่งร้องไห้ในที่เสื่อตาย

ทั้งยังมีคำขับ ซึ่งแสดงความผูกพันเกี่ยวกับเสื่อว่า...

“ดงหลวงอ้ายปู่เปิดกวา อ้ายปู่จึงไปหานี้

อ้ายปู่จึงตาย แผลลายอ้ายปู่ยังคอย ซอยลายอ้ายปู่ยังตาย”

“ปาใหญ่ที่บอ้อปู่ (เสื่อ) ไม่มีเหลือหรือว่าอย่างไร อ้ายปู่จึงยอมผ่าน จึงได้ไปทางนี้ (ซึ่งไม่ใช่ทางที่ควรไป) นำเสื่อตาย อ้ายปู่จึงมีอันเป็นไป เป็นเช่นนี้อ้ายปู่จึงตาย

นั่นเป็นตำนานเสื่อพญาเถนผู้มีบุญคุณต่อตระกูลเสือ ตระกูลของผู้ไร้ความกลัว (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2557: 96-100)

6. เรื่องตำนานเมืองลับแล

ตั้งตำนานที่มีเรื่องเล่าขานกันสืบมานานแล้วว่า...

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีชายหนุ่มคนหนึ่งซึ่งได้ยินคำบอกเล่าต่อๆกันมาว่า เมื่อเดินทางจากหมู่บ้านผ่านเทือกเขาหลายลูกเข้าไปในป่าลึก จะพบเมืองลับแลเมืองหนึ่งชื่อ “ลับแล” บ้านเมืองนี้โดยปกติแล้วผู้คนทั่วไปจะมองไม่เห็น จะมีก็แต่ผู้มีวิสาขานาเท่านั้นจึงจะเข้าไปในเมืองลับแลได้ และเมืองลับแลนี้มีแต่ผู้หญิงอยู่อาศัยเท่านั้น

คำเล่าลือเช่นนี้ ทำให้ชายหนุ่มตั้งความปรารถนาในใจว่า สักวันจะไปให้เห็นเมืองแห่งนี้

จนกระทั่งวันหนึ่งเขาและเพื่อนเดินทางเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ แต่แล้วเขาเกิดพลัดหลงไปในกลางป่าเพียงลำพัง จิตใจเขารำวุ่นสับสน หาทนทางกลับบ้านไม่ได้ มองทางไหนก็เจอแต่ต้นไม้ใหญ่ ในระหว่างที่หาทางกลับบ้านนั้น จู่ๆก็มีเสียงบางอย่างที่ทำให้ชายหนุ่มรู้สึกอึ้งอึ้งใจยิ่ง เมื่อสายตาของเขาเห็นหญิงสาวจำนวนสิบนางซึ่งแต่ละนางล้วนมีวงหน้างดงามยิ่ง ดุจดเทพธิดานางฟ้าเดินทางออกมาจากป่าลึก เขาเฝ้าติดตามหญิงสาวเหล่านั้นจนมาถึงชายป่า หญิงสาวเหล่านั้นก็นำใบไม้ที่ถือมาไปซ่อนในที่ต่างๆบริเวณนั้น แล้วพวกนางก็เดินลับหายไปนในสายหมอก พวกหล่อนเป็นใคร กำลังจะไปทีไรไหนด้วย ความสงสัย ชายหนุ่มจึงแอบไปหยิบใบไม้มาเก็บไว้ใบหนึ่ง ชายหนุ่มแอบเฝ้าดูจนบ่ายคล้อย หญิงสาวเหล่านั้นก็กลับมาต่างคนก็ไปหาใบไม้ที่ตนซ่อนไว้ ครั้นพบแล้วก็ถือขึ้นมาแล้วก็เดินลับหายไปจากสายตาของชายหนุ่ม

ชายหนุ่มตกตะลึงเมื่อมองหญิงสาวนางหนึ่งเคลื่อนไหวไปมาหาใบไม้เธอขมวดคิ้ว สีหน้าครุ่นคิด ร้อนใจเมื่อเห็นหญิงสาวอุบจนที่หาใบไม้ที่เขาแอบเก็บไว้ได้ ชายจึงออกมาจากที่ซ่อน เมื่อได้พบสบตากับหญิงสาว เขาบอกกับตัวเองว่านี่เป็นความบังเอิญที่เขาได้เลือกหยิบใบไม้ของเธอมาซ่อนไว้ แทนที่จะเป็นของหญิงสาวคนอื่น หรือเป็นเพราะโชคชะตาฟ้าลิขิตกันหนอ แต่ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น เขาจะไม่ยอมให้ของขวัญล้ำค่าที่อยู่ตรงหน้าหลุดมือไปได้ ชายหนุ่มจึงยื่นข้อเสนอว่า เขาจะคืนใบไม้ให้เธอก็ต่อเมื่อเธอยอมให้เขาติดตามเข้าไปในหมู่บ้านเมืองของเธอด้วย

หญิงสาวยอมรับข้อเสนอ เมื่อทั้งสองเข้าไปถึงในเมืองของหญิงสาว ชายหนุ่มรู้สึกตื่นตาตื่นใจไปกับความงดงาม ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง และที่น่าอัศจรรย์ใจยิ่งกว่าก็คือ ผู้คนในเมืองนี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้หญิง จึงทำให้ชายหนุ่มมั่นใจว่าเมืองที่เขาได้มีโอกาสเข้ามาเยือนนี้คือเมืองลับแลแน่นอน

และสิ่งที่เพิ่มความหมายให้คุณค่า ทำให้เมืองนี้น่าอยู่ยิ่งขึ้นก็คือ ทุกคนที่อาศัยอยู่ในเมืองนี้ล้วนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ถือวาจาสัตย์ ไม่พูดปด หากใครประพฤติผิดก็จะต้องออกจากเมืองนี้ไป ซึ่งเขาได้รับรู้ความดี ความงดงามของเมืองนี้จากคำบอกเล่าของหญิงสาวที่นำพาเขาเข้ามาในเมือง

หญิงสาวพาชายหนุ่มไปพบมารดาของนาง เพราะชายหนุ่มมั่นใจตั้งแต่แรกพบกับหญิงสาวแล้วว่า เธอคือความโชคดีและของขวัญอันล้ำค่าที่เขาได้รับจากการหลงป่า ชายหนุ่มจึงไม่ปล่อยให้โอกาสแห่งความโชคดีนั้นหลุดลอย เขาจึงเฝ้าปากขออาศัยอยู่กับนาง มารดาของหญิงสาวยินยอม แต่มีข้อแม้ว่าชายหนุ่มต้องสัญญาว่าจะประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีของหมู่บ้าน ไม่พูดโกหก ต่อมาชายหนุ่มได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวเมืองลับแลคนนั้นและมีบุตรชายด้วยกัน 1 คน

วันหนึ่งภรรยาของเขาไม่อยู่บ้าน หน้าที่เลี้ยงบุตรชายจึงตกเป็นของเขอาาจจะเป็นเพราะเด็กน้อยติดแม่หรือเพราะสายใยผูกพันที่ลูกมีต่อแม่มากกว่าพ่อ เด็กน้อยจึงร้องไห้หาแม่ไม่หยุด แม้ผู้เป็นพ่อจะปลอบด้วยการนำของเล่นมาให้เล่น หรือหาของกินมาให้กิน เด็กน้อยก็ไม่ยอมเล่น ไม่ยอมกิน เอาแต่ร้องไห้โยเยหาแม่

“หยุดร้องได้แล้วลูก โนนแม่มาแล้ว” ชายหนุ่มปลอบลูก พลางชี้ชวนให้ลูกมองทางที่แม่เคยเดินกลับมาบ้าน ซึ่งมีแต่ความว่างเปล่า แม่ย้ายไต่ยั้งตั้งนั้นก็โกรธที่ลูกเขยพูดเท็จให้ได้ยินเต็มสองหู เมื่อบุตรสาวกลับมาถึงบ้าน จึงเล่าให้ลูกสาวฟัง ภรรยาของชายหนุ่มร้องไห้เสียใจที่สามีไม่รักเขาจากสัจย์ นางจัดยามใส่เสปียงอาหารและของชายที่จำเป็นให้แก่สามี พร้อมน้ำตาอาบแก้มนวล

แม้จะรักสามีเพียงใดนางก็ต้องตัดใจเพื่อรักษาภูมิกิจกอันดีงามของหมู่บ้านเมืองที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ในยามนอกจะมีเสปียงอาหารแล้ว นางยังขุดหัวขมิ้นใส่ยามให้สามีเป็นจำนวนมาก

แม้ชายหนุ่มสำนึกผิด เพราะคำพูดคะนองปาก โดยไม่ทันได้ยั้งคิด ทำให้เขาต้องพลัดพรากจากลูกเมียอันเป็นที่รัก แต่เขาก็ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้นอกจากต้องเดินทางออกจากเมืองลับแล เพื่อกลับบ้านตามหาทางที่ภรรยาบอกให้ ระหว่างทางชายหนุ่มรู้สึกว่ายามหนักขึ้นเรื่อยๆ และดูเหมือนระยะทางจะยิ่งอีกยาวไกล เขาจึงเอาขมื่นที่ภรรยาใส่ไว้ในย่ามทิ้งไปเกือบหมด

ในที่สุดชายหนุ่มก็เดินทางมาถึงหมู่บ้าน บรรดาญาติมิตรต่างดีใจมาห้อมล้อมซักถามเขาด้วยความแปลกใจที่เขาหายจากหมู่บ้านไปเป็นเวลานาน ชายหนุ่มเล่าเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบให้ทุกคนฟัง รวมทั้งขมื่นที่ภรรยาใส่ย่ามให้เขาเป็นจำนวนมาก แต่เขาเก็บทิ้งระหว่างเดินทาง ที่เหลืออยู่ในย่ามเพียงแ่งเดียว พร้อมทั้งหยิบขมื่นที่เหลือออกมา แล้วชายหนุ่มและทุกคนที่นั่งฟังเรื่องราวก็ต้องแปลกใจเมื่อพบว่า ขมื่นที่ชายหนุ่มหยิบออกมาจากถุงย่ามคือทองคำแท่งเหลืองอร่ามดงาม

ด้วยความเสียดาย ชายหนุ่มจึงย้อนกลับเข้าไปในป่า เพื่อหาขมื่นที่ทิ้งไปปรากฏว่าขมื่นเหล่านั้นได้งอกเป็นต้นหมดแล้ว และเมื่อขุดลงไปพบแต่แ่งขมื่นที่มีสีเหลืองทอง แต่ไม่ใช่ทองเหมือนแ่งที่อยู่ในย่าม ชายหนุ่มพยายามหาทางกลับไปเมืองลับแลอีกครั้ง แต่ก็ต้องหลงทางววนไปไม่ถูก จนในที่สุดเขาก็ต้องละความพยายามและกลับไปใช้ชีวิตในหมู่บ้านของตนตามเดิม

ตำนานเมืองลับแลสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ที่ดี ที่ลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เทพต่อเทพ หรือจะเป็นมนุษย์ต่อเทพก็ตาม จะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีความไว้วางใจและความซื่อสัตย์ต่อกัน

ความไว้วางใจจึงเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ และเป็นหัวใจของความสัมพันธ์ที่น่าอัศจรรย์ ถ้าไม่มีความไว้วางใจก็ยากที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน ไม่มีอะไรที่จะให้ความอึดอ้อมสุขสมในชีวิตได้ เท่ากับความสัมพันธ์ที่มีความไว้วางใจกัน จนเป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งแน่นแฟ้น ความไว้วางใจจึงเป็นหนึ่งเดียวแท้จริง ในอันที่จะนำพาสู่การเปลี่ยนแปลง ทุกสิ่งทุกอย่างในทุกมิติของชีวิต

ในช่วยที่เราต้องเผชิญกับเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชีวิต ช่วงแห่งการสร้างความสำเร็จ เราควรเป็นผู้ให้ และเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจจากผู้ที่เราติดต่อสัมพันธ์ด้วย เพื่อเสริมเป็นพลังเชิงบวกซึ่งกันและกันอย่างมากพอ เพราะหากขาดซึ่งความไว้วางใจกันแล้ว ก็ไม่สามารถเสริมสร้างให้แก่กันและกันได้

เหนืออื่นใดเราต้องซื่อสัตย์และจริงใจต่อตนเองในทุกเวลา เพื่อเราจะได้ไม่ไปประบัดสัตย์ต่อผู้อื่น ทั้งนี้เพราะว่า หากเราเป็นคนไม่ซื่อสัตย์และไม่จริงใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความไว้วางใจต่อกันแล้ว ก็ไม่มีหนทางใดที่จะนำเราไปสู่การมีชีวิตที่สมบูรณ์และสมหวังได้

เมื่อได้ฟังตำนานเมืองลับแลแล้ว อาจทำให้ชายหนุ่มทั้งหลายปรารถนาที่จะไปเยือนสักครั้ง แต่ก็มีน้อยคนนักที่จะมีบุญวาสนาได้ไปพบเห็น ซึ่งในเมืองไทยมีเรื่องเล่าถึงการมีคนได้ไปพบไปเห็น “เมืองลับแล” อยู่หลายพื้นที่ เค้าโครงหรือแก่นของเรื่องก็คล้ายๆกัน ส่วนรายละเอียดอาจแตกต่างกันไปบ้าง

ถิ่นฐานที่มีการบอกเล่าเมืองลับแล ได้แก่ เมืองลับแลเขาวังสะติง ในพื้นที่ตำบลแครง อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี เมืองลับแลที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เมืองลับแลที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เมืองลับแลที่อำเภอหลวง จังหวัดเพชรบุรี เมืองลับแลที่ตำบลดงละคร อำเภอมือง จังหวัดนครนายก เมืองลับแลที่อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น

แม้แต่ในลาว และประเทศเวียดนาม ในย่านที่มีคนไทยอาศัยอยู่มากก็จะมีตำนานทำนองนี้เล่าสืบต่อกันมาเป็นตำนานที่กล่าวถึงสังคมที่มีการแยกกันอยู่ระหว่างชายหญิง

ที่เมืองล่อ ประเทศเวียดนาม มีตำนานเมืองลับแลใน “ประเพณีการเข้าถ้ำ” โดยมีตำนานการแยกกันอยู่ระหว่างฝ่ายหญิงฝ่ายชายเช่นกัน โดยมีเรื่องเล่าว่า..

ในสมัยก่อนเนิ่นนานมาแล้ว ลิกเข้าไปในเขตป่าเขา มีสังคมเมืองลับแลซึ่งยากที่บุคคลภายนอกจะเข้าไปพบเห็น เป็นสังคมที่ฝ่ายหญิงฝ่ายชายแยกกันอยู่ และในแถบป่าลิกนั้นเคยมีตำนานกล่าวถึงประเพณีการเสี่ยงทายจับคู่ชายหญิง โดยมีหมอมดเป็นคนทำพิธี ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่จับคู่ได้จากการเสี่ยงทายจะนัดพบกันที่ถ้ำ อยู่ในถ้ำด้วยกันตลอดคืนจนสว่าง แล้วมีเพศสัมพันธ์กับขณะอยู่ในถ้ำ โดยเรียกประเพณีนั้นว่า “การเข้าถ้ำ” เมื่อลูกเกิดมา หากเป็นผู้หญิง ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้เลี้ยงดู แต่หากเป็นผู้ชายหลังจากแม่เลี้ยงจนโตได้ระยะหนึ่งแล้วจึงจะส่งมอบลูกให้ฝ่ายชายเลี้ยงดูต่อไป

อาจารย์ ดร.ภัทธิตยา ยิมเรวัต ได้อ้างอิงเอกสารบันทึกของนักวิชาการต่างประเทศ โดย Henri Roux ที่ได้เขียนถึง “ประเพณีการเข้าถ้ำ” ในบทความเรื่องคนไทว่า...

บนเส้นทางระหว่างเมืองล่อและกวินท์ญาญ ใกล้ๆกับแม่น้ำดำ ทั้งสองฟากฝั่งเป็นทุ่งราบกว้างใหญ่ บริเวณตรงกลางนั้นมีแนวเขาทอดยาวและมีถ้ำอยู่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานที่พิเศษซึ่งหญิงชายจะมาพบและมีเพศสัมพันธ์ต่อกันได้ โดยในสังคมของคนไท มีวันพิเศษที่กำหนดโดยหมอมด ซึ่งมักจะเป็นหลังช่วงปีใหม่

การเลือกคู่จะไม่มีการจองคู่ไว้ก่อน ดังนั้นผู้ที่มาร่วมในประเพณีก็จะไม่ทราบว่าจะได้ผู้ใดมาเป็นคู่ของตน จะต้องมีการเสี่ยงทาย ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า ประเพณีนี้เป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวไทตั้งแต่มีชีวิตขึ้นมาบนโลกทีเดียว...

ประเพณีการเข้าถ้ำเป็นเหมือนกับการทำนายถึงความอุดมสมบูรณ์ของผู้คนในชุมชนด้วย โดยกล่าวว่า...

“ถ้าแม่เฒ่าเฒ่าเสี่ยงเลือกคู่ได้ผู้ชายหนุ่ม ทำนายได้ว่าจะมีสุขภาพแข็งแรง ทำการเพาะปลูกได้พืชผลดี และมีความร่ำรวย

แต่ถ้าเป็นกรณีตรงกันข้าม แม่เฒ่าเสี่ยงเลือกคู่ได้คนเฒ่าคนแก่เหมือนตนหมายความว่า จะมีโรคภัยไข้เจ็บ การเก็บเกี่ยวข้าวจะเสียหาย รายได้จะลดลง...”

จากตำนาน “ประเพณีการอยู่ถ้ำ” นี้ จะมีส่วนคล้ายคลึงกับตำนานเมืองลับแลของไทยเราซึ่งมีคำบอกเล่าว่า เวลามีงานประเพณีการอยู่ถ้ำ จะมีสาวที่แต่งตัวสวยงามดุจเทพธิดานางฟ้ามาร่วมงานด้วย โดยที่ไม่มีใครรู้ว่าพวกนางมาจากบ้านเมืองใด

เมื่อได้ทราบประเพณีการเข้าถ้ำนี้แล้ว อาจทำให้ชายหนุ่มทั้งหลายมีความปรารถนาที่จะไปเยือนชุมชนแบบนี้สักครั้ง จะได้ลองเสี่ยงทายซึ่งอาจได้พบกับความโชคดี แต่ก็มีน้อยคนที่จะมีบุญวาสนาได้ไปพบไปเห็นแม้แต่ในลาว ในย่านที่มีคนไท-ลาวอาศัยอยู่ เช่น ในแขวงคำม่วน ก็มักจะมีตำนาน “เมืองลับแล” เล่าสืบต่อกันมาในทำนองเดียวกันว่า

“มีเมืองลิกลับอยู่ในป่า ลิกเข้าไปในหุบเขา ยากที่ผู้คนธรรมดาจะได้พบเห็น ซึ่งเป็นที่ที่มีตำนานกล่าวถึงสังคมที่มีการแยกกันอยู่ระหว่างชายหญิง แต่ในบางเมืองก็มีการอยู่ร่วมกันทั้งชายหญิง”

ตามตำนานเมืองแถน (จังหวัดเดียนเบียน) ประเทศเวียดนาม ก็มีตำนานการสร้างบ้านเมือง ที่ฝ่ายหญิงฝ่ายชายแยกกันอยู่เช่นกัน โดยฝ่ายชายอยู่แถนเหนือ ฝ่ายหญิงอยู่เมืองแถนใต้ แต่เรื่องตำนานประเพณีการเข้าถ้ำที่เมืองล่อนี้ได้มีนักวิชาการท้องถิ่น ชาวไทในเวียดนามที่เมืองลอบางท่านบอกว่า

“ตำนานนี้อาจจะมีจริงหรือไม่มีจริง ด้วยเป็นเรื่องเล่าที่กล่าวถึงยุคสมัยโบราณที่แสนจะเนิ่นนานมาแล้ว ไม่ใช่เรื่องราวในยุคปัจจุบันแต่อย่างใด” (สุเทพ ไซยพันธุ์, 2557: 110-117)

7. เรื่องตำนานเมืองสูงเมืองเอื้อง

เมืองกายาหรือเมืองสูงเมืองเอื้องในตอนสร้างใหม่ก็มีชื่อบ้านเมืองอย่างไรยังไม่มีข้อมูลปรากฏแน่ชัด มีเรื่องเล่าแต่เพียงว่า...

ในระยะแรกของการสร้างบ้านแปงเมือง ทุกสิ่งทุกอย่างดูเป็นเรื่องยากลำบาก แต่พวกเขาก็รักใคร่สามัคคีกันดี ร่วมแรงร่วมใจในการก่อสร้างเมืองอย่างแข็งขัน ด้วยผู้คนต่างมีความเชื่อศรัทธาในแกน มีแกนหลวงเป็นศูนย์รวมศรัทธา จึงมีความเชื่อว่า บ้านเมืองของพวกเขาจะมีความเจริญรุ่งเรืองในภายภาคหน้า

จนมาถึงยุคสมัยหนึ่ง ซึ่งเจ้าเมืองเป็นผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพญาแกนหลวงยิ่งกว่าเจ้าเมืององค์ใดๆ ทุกปีเจ้าเมืองก็จะจัดให้มีพิธีพืชมงคลถวายแกนอย่างยิ่งใหญ่ ด้วยเชื่อว่าพญาแกนเป็นผู้ช่วยให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ผู้คนอยู่เย็นเป็นสุขโดยถ้วนหน้า เจ้าเมืองนี้มีลูกสาวทั้งหมด 2 นาง คือ เจ้านางสูงและเจ้านางเอื้อง

ความงดงามของนางทั้งสองเลื่องลือไปไกล จนเทพยดาบนฟ้าก็ไม่อาจหักห้ามใจตัวเองได้ จึงแปลงกายลงมาชื่นชมความงดงามของนาง แม้แต่เจ้าชายลูกพญานาคที่อยู่ใต้เมืองบาดาลก็คั่นคั่นขึ้นมาตีความงดงามของนางทั้งสอง ด้วยเหตุนี้ ผู้คนจึงพร้อมใจเรียกเมืองในชื่อใหม่ว่า เมืองสูงเมืองเอื้อง

อยู่มาวันหนึ่ง เจ้าชายลูกพญานาคเมืองผาแต้ม 2 คนได้ขึ้นมาเที่ยวเมืองมนุษย์ และได้พบกับเจ้านางสูงเจ้านางเอื้อง ทันทีได้เห็น พญานาคหนุ่มทั้งสองก็ไม่อาจจะละสายตาไปจากนางได้ มีเสียงร่ำร้องในใจว่า พวกเขาไม่สามารถมีชีวิตโดยปราศจากนางได้ ว่าแล้วเจ้าชายลูกพญานาคทั้งสองก็แปลงกายเป็นโกดังผู้ 2 ตัว ทำท่าทางคู้ยเชื้อหาอาหารอยู่ใกล้ๆกับเจ้านางสูง เจ้านางเอื้อง

เหตุเพราะชนของโกดังีสันสวนงามชวนมอง ทำให้นางทั้งสองรารณาโกดังตัวนั้น จึงวิ่งไล่จับเป็นปลิว เจ้าชายลูกพญานาคในร่างโกดังบินเข้าไปที่แม่น้ำ เมื่อโกดังอยู่ในช่วงน้ำตื้นๆ นางทั้งสองจึงลงไปในน้ำ ลอยตัวตามโกดังไปด้วย คิดว่าโกดังไม่สามารถล่อนน้ำได้ไกล พอนางทั้งสองลงไปแม่น้ำ เจ้าชายลูกพญานาคทั้งสองจึงจับเจ้านางทั้งสองไปเป็นภรรยาที่เมืองบาดาล

เพื่อไม่ให้เจ้านางทั้งสองกังวลเกี่ยวกับพ่อแม่ที่อยู่เมืองสูงเมืองเอื้อง พญานาคจึงให้นาคแปลงกายมาเป็นคน แล้วพาพ่อแม่ของทั้งสองลงไปเยี่ยมลูกสาวที่เมืองบาดาล และร่วมงานแต่งงานของเจ้านางทั้งสอง เจ้าเมืองสูงเมืองเอื้องจึงได้เกี่ยวข้องกับพญานาค

เมื่อถึงเวลากลับเมืองสูงเมืองเอื้อง พญานาคได้มอบทรัพย์สิน ทั้งเงิน ทองคำ เพชรนิลจินดา และทรัพย์สินอื่นอีกจำนวนมากให้เจ้าเมืองสูงเจ้าเมืองเอื้องเป็นค่าสินสอด นอกจากนี้ยังให้วัวเงินวัวเขาเงิน ควายเขาทอง เป็นของฝากอีก 2 ตัวด้วย

หลังจากเจ้าเมืองสูงเจ้าเมืองเอื้องได้วัวเขาเงิน ควายเขาทองมาเลี้ยง บ้านเมืองก็มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เพราะสัตว์มงคลทั้งสองตัวได้เรียกควายป่า วัวป่าและวัวควายจากเมืองอื่นๆมาอยู่ด้วยมากมาย เมืองสูงเมืองเอื้องจึงเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยฝูงวัวควาย มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง เจ้าเมืองเพียงแค่นี้ก็คิดต้องการสิ่งใด วัวควายคู่บูรมีที่รู้ใจก็บันดาลสิ่งให้เจ้าเมืองปรารถนามาให้โดยไม่ต้องเอื้อนเอ่ย

แต่ฝ่ายเจ้าเมืองสูงเจ้าเมืองเอื้องกลับเห็นว่า ความสำเร็จความมั่งคั่งที่ได้มาแบบง่ายดายเช่นนี้ มิได้ทำให้เจ้าเมืองมีความสุขความพอใจ เจ้าเมืองบอกว่า...

ความพอใจเกิดขึ้นได้ เมื่อเราได้สัมผัสความรู้สึกภาคภูมิใจจากการประสบความสำเร็จ ด้วยความรู้สึกที่ ทำทายร่วมกัน และจากการมีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน มีสายสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งต่อกัน

มิตรไมตรีและสายสัมพันธ์มีขึ้นมาได้ เมื่อเราตระหนักรู้ในคุณค่าการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ด้วยสายสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง มีการแสดงความขอบคุณ มีการชื่นชมยินดีซึ่งกันและกัน มีความเคารพนับถือกันอยู่ตลอดและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน นำไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน

ดังนั้นความสำเร็จที่แท้จริงจึงเกิดขึ้น เมื่อเรามีเป้าหมายที่ชัดเจน แล้วลงมือทำด้วยการร่วมแรงร่วมใจกัน มีใ้ช้การได้มาแบ่งจ่ายตายโดยไม่ลงแรงหรือไม่ต้องมีส่วนใช้พลังสร้างสรรค์ ทำให้ผู้คนมีความสุข มีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน

เจ้าเมืองสูงเมืองเฮื่องมีความเชื่อว่า เมื่อมนุษย์ได้สัมผัสประสบการณ์แห่งความประทับใจ ซึ่งเป็นอารมณ์ ความรู้สึกที่เคล้ากัน ทั้งการมีความหวัง ความตื่นเต้นเร้าใจ มีแรงบันดาลใจ มีมูทิตา ความเอื้ออาทร กัลยาณมิตร ใน ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าเป็นของเร่่งด่วน และได้มีการบรรลุปิติสุขจากความสำเร็จร่วมกัน มนุษย์เราก็จะยังมีความสุขและพึงพอใจในชีวิตได้มากขึ้น

ในชีวิต บางครั้งเราต้องเผชิญกับความท้าทายและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นโอกาสให้เราได้ขุดค้นพลังอำนาจ หรือภูมิปัญญาในตัวออกมา เพื่อเอาชนะความท้าทายเหล่านั้น คนที่อยู่โดยไม่มี ความท้าทาย ไม่รู้สึกตื่นเต้นประทับใจ ในเรื่องอะไรเลย ก็เหมือนกับการไม่มีชีวิต อาจก่อให้เกิดความเฉื่อยชาอย่างที่สุดและอาจก่อหายนะให้คนเราได้

ทั้งนี้มนุษย์จะได้สัมผัสความทุกข์สูงสุดก็ต่อเมื่อได้เพลิดเพลินกับการผจญภัยที่ท้าทาย และเต็มเปี่ยม ด้วยความรู้สึกประทับใจ จากการได้คว้าชัยชนะและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆออกมา

เมื่อได้ความร่ำรวย ความสุขสบาย ความอุดมสมบูรณ์เป็นเวลานาน แบบไม่ได้ลงแรงหรือใช้ปัญญาแต่อย่างใด ทำให้เจ้าเมืองเบื่อหน่าย เนื่องจากไม่มีเรื่องให้ตื่นเต้น ไม่มีเรื่องให้ต่อสู้ดิ้นรน เจ้าเมืองจึงอยากกลับไปเป็นคน ที่ทุกข์ยากลำบากเหมือนตอนที่เริ่มสร้างเมืองใหม่ๆ พระองค์จึงนำความกลัดกลุ้มใจนี้ไปปรึกษาหมอเหยาประจำเมืองว่า “ทำอย่างไรจึงจะกลับไปเป็นคนยากลำบากเช่นตอนสร้างเมืองใหม่ๆได้”

หมอเหยาจึงแนะนำว่า “ให้เจ้าเมืองขว้างแหขึ้นไปบนหิ้งบูชาแถนและหิ้งบูชาบรรพบุรุษ แล้วเจ้าเมืองก็จะได้พบกับปัญหาความยากลำบากในเร็ววัน” เพราะเมื่อแหคลุมบนหิ้งบูชาแถนและหิ้งบูชาบรรพบุรุษแล้ว ผิพญาแถน และผีบรรพบุรุษจะไม่สามารถมาช่วยเหลือเจ้าเมืองได้

เจ้าเมืองทำตามคำแนะนำของหมอเหยา ด้วยการขว้างแหขึ้นไปคลุมหิ้งบูชาพญาแถน แต่โชคร้าย ขณะ ขว้างแห มือของเจ้าเมืองพลาดถูกเสี้ยนที่หิ้งบูชาตำ แผลเล็กๆในความเจ็บปวดและทรมานมาให้เจ้าเมือง แม้จะไ้ช้ยา หลายขนานหรือให้หมอหลายคนรักษา อาการเจ็บมือก็ไม่ทุเลาลง เจ้าเมืองต้องสูญเสียทรัพย์สินเงินทองไปกับการรักษา มากมาย จนต้องขายวัวขายควายไปหมดคอก แต่ออาการก็ไม่ดีขึ้น ในที่สุดเจ้าเมืองต้องขายวัวเขาเงิน ควายเขาทองทั้ง สองตัวไป ซึ่งเป็นเหตุให้วัวควายที่เคยอพยพมาจากเมืองอื่นหนีไปด้วย เจ้าเมืองจึงถูกชาวเมืองลดจากตำแหน่ง กลายเป็นขอทานเที่ยวขอเศษอาหารชาวบ้านกินไปวันๆ

อยู่มาวันหนึ่ง อดีตเจ้าเมืองผู้นำสงสารร่างกายผอมโซเดินสะเปะสะปะขอทานไปตามที่ต่างๆ พร้อมกับ ร้องเพื่อคร่ำครวญว่า...

“ใครก็ได้ ช่วยให้ข้าได้มีความตื่นเต้นเร้าใจในชีวิตที...”

ใครก็ได้ ช่วยให้ข้าได้มีความตื่นเต้นเร้าใจในชีวิตที...

ใครก็ได้ ช่วยให้เราได้มีความตื่นเต้นเร้าใจในชีวิตที่...”

“ใครก็ได้ช่วยนำเราออกจากหิ้งบูชาพญาแถนและหิ้งบูชาบรรพบุรุษให้ข้าที่...” คือคำกล่าวสุดท้ายของอดีตเจ้าเมือง

น่าเสียดายกว่าที่เขาจะตระหนักรู้ว่า เขาได้ทำการหลบลูกหมีคืนต่อผีฟ้าพญาแถนและผีบรรพบุรุษก็สายเกินไปเสียแล้ว ด้วยความทิวโหย ร่างกายอ่อนเพลีย ตาพร่ามัว ทำให้ล้มและตกลงไปในแม่น้ำมา เสียชีวิตกลายเป็นผีของเมืองไปในที่สุด

เวลาผ่านไปเนิ่นนาน เมืองสูงเมืองเฮืองก็มีการเปลี่ยนเจ้าเมืองปกครองไปหลายพระองค์ และในสมัยหนึ่งมีเจ้าเมืองพระองค์หนึ่งซึ่งมีพระธิดาที่มีความงดงามกว่าใครๆ

อยู่มาวันหนึ่งพระธิดาอยากอาบน้ำที่แม่น้ำมา ด้วยเชื่อว่าเมื่ออาบน้ำที่แม่น้ำมาแล้วจะทำให้ผิวดุจดั่งดอกไม้และมีโชคลาภวาสนา แต่วันนั้นแม่น้ำไหลเชี่ยว พัดร่างของนางไปในช่วงน้ำลึก ทำให้นางจมน้ำตายในที่สุด

การตายของพระธิดาทำให้เจ้าเมืองเสียใจมาก พระองค์รำไห่ปานจะขาดใจตายตาม น้ำตาอาบแก้มไหลพรากลงในแม่น้ำ แถนที่รักษาเมืองสูงเมืองเฮืองอยู่บนเขาสูงเห็นกัเวทนาสงสารเจ้าเมืองยิ่งนัก จึงบอกเทวดาให้แปลงร่างเป็นกาบินมาจิกที่ศพของพระธิดาเจ้าเมือง เมื่อร่างของนางถูกกาจิกจึงฟื้นขึ้นมามีชีวิตอีกครั้ง ชาวเมืองจึงเรียกเมืองนี้ด้วยชื่อใหม่ว่า “เมืองกายา” ซึ่งแปลว่าเมืองที่กามารักษา (ยา) ชีวิตพระธิดาของเจ้าเมือง

แม้เมืองนี้ได้เปลี่ยนชื่อมาหลายครั้ง ทั้งเมืองสูงเมืองเฮือง เมืองกายา แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนคือการเป็นเมืองที่ขึ้นชื่อว่า “มีสาวงาม” ซึ่งไม่ใช่แค่เมืองกายาเท่านั้น หากแต่รวมถึงเมืองต่างๆในย่านนั้น ตลอดลุ่มแม่น้ำมา เช่น เมืองแต่นตัน เมืองสบเบา เมืองสบแอต เมืองเชียงค้อ เมืองน้ำมา เมืองสูง เมืองลวน ต่างขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองมีสาวงามเหมือนกันทุกเมือง

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีเรื่องเล่าถึงสาวงามลุ่มแม่น้ำมาที่ชาวบ้านเมืองกายาเล่าสืบต่อกันมาหลายเรื่อง หนึ่งในนั้นคือเรื่อง “ท้าวจูงนาง” เจ้าเมืองหมอกเมืองสาง (เมืองหมกโจว จังหวัดซินเลาในปัจจุบัน) เรื่องราวมีอยู่ว่า...

ท้าวจูงนางได้มาหลงรักสาวงามลุ่มน้ำมา แห่งเมืองแต่นตัน (ใกล้กับเมืองสบเบา ในแขวงหัวพัน ลาว) ทั้งสองได้แต่งงานครองรักกัน จนให้กำเนิดลูกสาวหนึ่งคน

ต่อมาภรรยาของเจ้าเมืองสางเสียชีวิต เจ้านางลูกสาวของเจ้าเมือง เมื่อเติบโตใหญ่ก็มีความสวยงามยิ่งกว่าแม่ของนางอีก เจ้าชายหลายเมืองมาสู่ขอ แต่ท้าวจูงนางหวงลูกสาวยิ่งกว่าจางอาจหวังไข่มุกยอมให้ลูกสาวแต่งงานกับชายใด แม้จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ในเมืองเสนอว่าขอให้ส่งนางไปเป็นเมียเจ้าเมืองกายา หรือไม่ก็เจ้าเมืองพวน แห่งเชียงขวาง ท้าวจูงนางก็ไม่ยินยอม มีหน้าซำยังลงโทษผู้ที่เสนอความคิดเห็นดังกล่าวด้วย

เพราะเหตุนี้ชาวเมืองจึงรู้กันทั่วไปว่าท้าวจูงนางอยากให้ลูกสาวมาเป็นภรรยา ท้าว จูงนางไม่กล้าปรึกษาเรื่องนี้กับใคร แต่ก็ไม่สามารถแบกความกุ่มใจไว้ได้ จึงเรียกชาวเมืองมาถามความคิดเห็นว่าจะทำเช่นไรดี

ไอ้เคอเหนียงแนะนำว่า

“เฮือตีไว้บายตา เฮือฮ้ายเฮาค่าเมืองไก่อ”

(เรือดตีให้เก็บไว้ทำ เรือร้ายเรือไม่ตีให้เอาไปค้าขายเมืองไกล)

สื่อความหมายเป็นนัยๆว่า สาวงามควรเอาไว้เป็นเมีย สาวซี้เหร่ควรนำไปเมืองอื่น

เพราะคำแนะนำเช่นนี้ ท้าวจูงสาจึงได้โอกาสที่จะแต่งงานกับลูกสาว โดยมีไอ้เคอเหนียงและภรรยาเป็นพ่อล่ำแม่ล่ำมาให้ เมื่อพญาเถนเมืองสาจึงรู้เรื่องนี้เป็นเรื่องไม่ถูกต้อง ผิดขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม จึงให้เทวดาแปลงกายเป็นคนมาห้าม แต่ท้าวจูงสายืนยันว่า “ได้เป็นท้าวโดยบ่ได้แต่งงาน อยู่กินกับลูกสาวคนงาม ตนก็ยอมเป็นคนธรรมดาสามัญดีกว่า” จึงตื้อตึงที่จะแต่งงานกับลูกสาวของตนให้ได้

ต่อมาท้าวจูงสาถูกชาวเมืองขับไล่ออกจากเมืองหมอกเมืองสา ท้าวจูงสาจึงพาลูกสาว แม่นม พร้อมสาวใช้และข้าทาสบริวารหลายคนเข้าไปในป่า และได้พบไม้ลวงจึงนำมาต่อเป็นแพ ล่องมาอาศัยอยู่ในแม่น้ำมาทำหน้าที่เมืองแต่ต้นต้นแพไม้ลวงแห่งนี้มาเป็นเวลานาน ตาไม้ลวงในแพยาวออกไปผิวน้ำตก ขาวบ้านเกรงว่าจะทำให้เกิดเภทภัยต่อเมืองแต่ต้นต้น จึงขับไล่ท้าวจูงสาให้ออกจากเมือง ท้าวจูงสาพาแพลอยไปตามแม่น้ำมา แพไหลไปตามกระแสน้ำหลายวันอยากจะหยุดก็ไม่สามารถหยุดได้ จนแพไหลมาถึงเมืองกายา ท้าวจูงสาจึงร้องเรียกให้เจ้าเมืองกายามาช่วย “ท่านเจ้าเมืองกายาเอ๋ย กรุณาส่งคนมาช่วยลากแพเข้าฝั่งด้วย”

เจ้าเมืองกายาจึงเกณฑ์ไพร่พลให้คนมาช่วยลากแพเข้าฝั่งตามที่ท้าวจูงสาร้องขอ แต่เชือกที่ใช้ลากดึงขาด ทำให้แพไหลไปตามแม่น้ำ และในวันนั้นเกิดมีเหตุฝนฟ้าตกหนัก น้ำหนองสูงท่วมฝั่งแม่น้ำ แพไหลไปโดยที่ไม่สามารถทอดที่ใดได้ ท้าวจูงสาจึงขอความช่วยเหลือจากพญานาค พญานาคได้เตือนท้าวจูงสาว่า “ถ้าอยากรอดชีวิตก็ต้องทิ้งความบ้าไป ยอมรับความผิดของตน” แต่ท้าวจูงสาไม่ยอมทิ้งความรักที่มีต่อลูกสาว

น้ำท่วมขึ้นสูงจนน่ากลัว ท้าวจูงสาจึงเอาขาข้างข้างทั้งลงแม่น้ำ ขอความช่วยเหลือจากพญานาคอีกครั้ง พญานาคจึงได้ช่วยเหลือท้าวจูงสาให้มีชีวิตรอดได้ ในช่วงเวลาสั้นๆ เพื่อที่จะให้ท้าวจูงสาได้วาดรูปตัวเองและรูปลูกสาวพร้อมกับสาวใช้ ข้าทาสบริวาร และหมูหมาไก่ที่ติดตามไป บนหน้าผาสูงของพญาเถน

เมื่อท้าวจูงส้าวาดรูปเสร็จเรียบร้อยแล้ว พญานาคจึงทำให้แพจมลงในแม่น้ำมา ผู้ติดตามและทรัพย์สินเงินทองทั้งหมดของท้าวจูงสาจมลงแม่น้ำไปด้วย

รูปที่ท้าวจูงส้าวาดยังคงปรากฏอยู่ที่หน้าผาบนพญาเถนริมฝั่งแม่น้ำมาจนถึงปัจจุบันนี้ ชาวเมืองกายาเรียกสถานที่แห่งนั้นว่า “ผาแต้ม”

ชาวเมืองกายามีความเชื่อว่า “ทำดียอมได้ดี ทำชั่วผลร้ายจะตามมา” การทำโทษคนชั่วร้ายไม่ได้มีเฉพาะท้าวจูงสาคนเดียว คนชั่วคนประพฤติตัวไม่ดีอื่น ๆ ก็มักจะถูกพญานาคที่เมือง กายานี้จมน้ำแพจมเรือบ่อยๆ

นอกจากนี้ บริเวณดังกล่าวยังมีถ้ำฝังเรืออยู่ใต้แม่น้ำมาหลายแห่ง ที่มีชื่อเสียงได้แก่ ห้างผีหรือถ้ำผี อยู่ใกล้ๆ กับผาแต้ม แต่ถ้าคนประพฤติดีพญานาคจะให้การคุ้มครอง เพราะบางคนไปพายแพไม้หาปลาบริเวณนั้น ทอดแหลงไป โชคดีได้เงินทองในน้ำขึ้นมาก็มี

ด้วยเหตุนี้ เมืองกวางฮวา จึงมีชื่อเมืองหลายชื่อ ทั้งเมืองฮ่งเมืองเฮียง เมืองกายา และเมืองกวางฮวา (ซึ่งหมายถึงเมืองในการปกครองของรัฐเวียดนาม) ในชื่อเมืองทั้งหลายนั้น ชาวบ้านชอบชื่อเมืองฮ่งเมืองเฮียงมากที่สุด แต่ชื่อเมืองในปัจจุบันคือ “เมืองกวางฮวา” ตามที่รัฐบาลเวียดนามตั้งให้

คนผู้ไต่ (ไทดำ ไทขาว และไทแดง) ประเทศเวียดนาม นับถือแห้วเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องรางช่วยคุ้มครองไม่ให้ผีร้ายหรือสิ่งต่างๆ มาทำร้ายได้ รวมทั้งยังช่วยในการขับไล่ผีอีกด้วย เพราะเชื่อกันว่า ผีไม่สามารถลอดเข้าไปในตาแห

นอกจากนี้ ยังเชื่อว่าแหเป็นสัญลักษณ์ของโชคกลางและเป็นสิ่งอำนวยความสมบูรณ์พูนสุขมาสู่ชีวิต ตลอดจนเป็นเครื่องช่วยป้องกันขวัญของคนเราด้วย

การใช้แทนพิธีกรรมต่างๆ จึงต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง เพราะหาไม่ได้กันเฉพาะผีร้ายเท่านั้น แต่ยังคง ขวางผีดี อาทิ ผีฟ้าผีแถน ผีบรรพบุรุษ ด้วย อย่างเช่นเจ้าเมืองฮุงเมืองเฮียงที่เหวียงแหคคุมหึ่งบูซาแถนและหึ่งบูซา บรรพบุรุษ ทำให้ผีพญาแถนและผีบรรพบุรุษไม่สามารถช่วยเหลือเจ้าเมืองได้ เจ้าเมืองจึงต้องประสบชะตากรรมร้ายๆ เวลาต่อมา

สุเทพ ไชยพันธุ์ (2557 : 131-133) มีความเห็นว่า เรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของแหเป็นเรื่องที่น่าสนใจ จึงนำตำนานการนับถือแหของพี่น้องผู้ไท (ไทดำ ไทขาว และไทแดง) ประเทศเวียดนามมาแบ่งปัน เรื่องมีอยู่ว่า...

มีชายหนุ่มคนหนึ่งไปทอดแหจับปลาในหนองน้ำ ซึ่งเป็นหนองน้ำที่เขาไปจับปลาเป็นประจำ แต่ครั้งหนึ่งก็ ได้ปลากลับบ้านมากพอสำหรับครอบครัวทุกครั้งไป แต่ในวันหนึ่งไม่รู้เกิดอะไรขึ้น ทอดแหไปในหนองน้ำแต่ครั้ง ตกลงไม่ได้ปลาสักตัว จนเขารู้สึกหงุดหงิดและเมื่อยล้า เลยไปนั่งพักใต้โคนต้นไม้ริมฝั่งน้ำและเผลอหลับไป

พอสะดุ้งตื่น เขาได้พบกับหญิงสาวที่สวยงามที่สุดเท่าที่เคยพบเห็นมา หญิงสาวทักทายและบอกกับชายหนุ่มว่า นางหลงรักเขาตั้งแต่แรกเจอ แล้วนางได้ขอให้ชายหนุ่มรักตอบด้วย

“เรายังไม่รู้จักกันเลยจะมารักกันได้อย่างไร” ชายหนุ่มตอบด้วยความรู้สึกงุนงงกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น

หญิงสาวบอกอีกว่า “น้องเป็นปลาอยู่ในน้ำ ขออภัยจงได้ดู”

กล่าวจบหญิงสาวก็กระโดดลงน้ำ กลายเป็นปลาว่ายอยู่ในน้ำนั้น ชายหนุ่มเห็นเป็นอัศจรรย์และตกงกแล้วจึง รีบกลับบ้าน things ที่จับปลายังไม่ได้สักตัว

ตกกลางคืนชายหนุ่มฝันเห็นหญิงสาวงามคนเดิม ในฝันเขาตกตะลึงในความงามของนาง จนละเมอเป็นบทกวี

...

“งามเข้มช้อย น้อยอ่อนลอสศรี

งามคือสาวผู้ดี อำนสะออนชมชื่น

งามผืนผ้าแพรวรา เจ้าสวมใส่

งามวาดงามยามแยม นางยิ้ม อิมละเมอ นางเอ๋ย...”

รุ่งเช้า ชายหนุ่มไปหาปลาที่หนองน้ำแห่งเดิมอีก แต่วันนั้นเขารู้สึกมีความสุขอย่างเต็มเปี่ยม ด้วยได้ปลา มากกว่าทุกวัน แถมปลาที่ได้มีแต่ปลาตัวใหญ่ๆ เป็นปลาชนิดที่หายาก รสชาติอร่อย แล้วชายหนุ่มก็ได้พบหญิงสาวคน เดิมอีกครั้ง หญิงสาวยิ้มให้และเอ่ยกับชายหนุ่มว่า วันนี้นางขอให้ชายหนุ่มมาอีกแล้ว ด้วยนางฮู้แก่ใจว่าชายหนุ่ม มีใจให้นางแล้ว

ชายหนุ่มยิ้มตอบ ด้วยเขาตระหนักรู้แล้วว่านางคือเทพธิดาแห่งความอุดมสมบูรณ์ นางคือผู้ที่ทำให้เขาหาปลา ได้มากกว่าคนอื่นเขา เขาเป็นคนโชคดีที่นางเทพธิดามารักเขา และนางจะเป็นคนอำนวยความสะดวกพูนสุขให้กับเขา

ชายหนุ่มโอบกอดหญิงสาวด้วยความรักและทะนุถนอม แต่ทันใดนั้นก็มีการร้องเสียงดังกึกก้อง ชายหนุ่มตกใจ กลัวและรีบผลัดนางออกจากอ้อมกอด แต่นางกลับยิ่งกอดรัดแน่นไม่ยอมปล่อยด้วยความกัลลวเช่นกัน ชายหนุ่มเลยคิดว่า แถมาคคุมตัวเขาและหญิงสาวนางปลาโนไว้ แล้วเสียงฟ้าร้องก็เงียบลง ชายหนุ่มคิดได้ว่า เป็นเพราะฟ้ามองไม่เห็นตัว เขาและนางปลาโนกอดกันนั่นเอง ฟ้าจึงหยุดร้อง

หลักจากนั้นเขาก็พาหญิงสาวกลับไปบ้าน และสร้างครอบครัวอยู่กันอย่างมั่งมีศรีสุข เพราะหญิงสาวเป็นผู้นำความโชคดี เป็นผู้อำนวยความสะดวกสุขให้กับครอบครัวตลอดมา

ทั้งสองเชื่อว่า “แม้แต่ผีฟ้าซึ่งเป็นผีที่ใหญ่ที่สุดยังกลัวแห่ ดังนั้นผีอื่นๆที่ต่ำกว่าผีฟ้า ซึ่งรวมทั้งผีร้ายต่างๆก็ต้องกลัวแห่ด้วย”

พวกเขาจึงได้บอกกับเพื่อนบ้าน และได้มีการบอกต่อกันมา

คนผู้โต (ไทดำ ไทขาวและไทแดง) จึงนับถือแห่ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคุ้มครองไม่ให้สิ่งต่างๆมาทำร้าย และช่วยขับไล่ผีด้วย เพราะเชื่อว่าผีไม่สามารถลอดเข้ามาแห่ได้ และเชื่อว่าแห่เป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภและเป็นสิ่งให้อำนวยความสะดวกสุขมาสู่ชีวิต ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยปกป้องขวัญของคนเราไว้ด้วย ดังคำกล่าวใน “ความโตเมืองแถบ” ที่ว่า...

“แห่ตกน้ำ	ได้กินแซ่กินปก
แห่ตกบก	กินกวางกินพาน
แห่ตกบ้าน	กินลูกกินขวัญคน” (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2557: 122-133)

8. เรื่องตำนานปู่กวางมวบ

ณ ที่แห่งนั้นมีตำนานการตั้งบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรืองและเป็นที่ตั้งบ้านของปู่เฒ่ากวางมวบ เรื่องมีอยู่ว่า...

ปู่กวางมวบเป็นพรานป่า มีความสามารถในการยิงปืนพาหน้าไม้ได้แม่นยำราวกับจับวาง วันหนึ่งปู่กวางมวบได้เข้าป่าไปล่าสัตว์เหมือนเช่นทุกวัน แต่ดูเหมือนวันนี้จะไม่มีความโชคดียามเย็นเคียงข้าง ทั้งป่าดูเหมือนจะมีอึเห็นแมวเพียงตัวเดียว

เมื่อปู่กวางมวบเห็นอึเห็นแมวบนต้นไม้ก็ไม่รีรอที่จะเล็งหน้าไม้และยิงออกไป ความแม่นยำทำให้ลูกหน้าไม้ตัดหัวหัวใจเห็นแมวตัวนั้นตกลงมาตายที่พื้นเบื้องล่าง

ปู่กวางมวบนำอึเห็นแมวไปต้มประกอบอาหาร แต่ไม่ว่าจะโหมไฟแรงไฟเท่าไรก็ไม่เห็นว่าอึเห็นแมวตัวนั้นจะสุกเป็นอาหารเลี้ยงพรานชราและคนในครอบครัวได้เลย ปู่กวางมวบหาวิธีต้มอีกหลายวิธีแต่ก็ไม่สำเร็จ จนท้อใจเกือบจะตัดสินใจเทอึเห็นแมวทิ้ง พอตีมีชายชราคนหนึ่งเดินทางผ่านมา ปู่กวางมวบจึงถามขอคำแนะนำ ชายชราบอกว่า “ต้องไปหาหิน 9 ชนิดหน้า 9 บ่อมาต้มเนื้ออึเห็นแมวจึงจะเปื่อยพอกินได้”

ปู่กวางมวบทำตามคำแนะนำจึงได้เนื้ออึเห็นแมวเปื่อยเป็นอาหารมื้อเย็นที่แสนอร่อยในวันนั้น

เย็นวันเดียวกัน มีชายหนุ่ม 3 คนมาที่บ้านปู่กวางมวบ อ้างว่าเดินทางมาไกลจะขออาศัยอยู่กับปู่หนึ่งคืน โดยขอให้ปู่ช่วยปูเสื่อที่สานด้วยไม้ไผ่เป็นที่นอนให้ พรานชราเห็นว่าสิ่งที่ชายหนุ่มร้องขอไม่ใช่เรื่องยากลำบากอันใด จึงอนุญาตให้อาศัยอยู่ด้วย

กลางดึกปู่กวางมวบสะดุ้งตกใจตื่นเพราะเสียงกรนประหลาดที่ตั้งลับบ้าน ปู่จึงจุดเทียนออกมาดู ความตกใจเพิ่มเป็นทวีคูณเมื่อพบว่าชายหนุ่มทั้ง 3 คนกลายเป็นนาคนขนาดใหญ่ 3 ตน นอนอยู่ในห้องนั้น

รุ่งเช้าปู่กวางมวบจึงถามทั้งสามว่า เหตุใดจึงแปลงกายมาอาศัยนอนที่บ้านคน

เจ้าชายลูกพญานาคขอโทษปู่กวางมวบและบอกว่า พวกเขาต้องการขอความช่วยเหลือจากปู่กวางมวบ เพื่อไปต่อสู้กับพญานาคผาแต้ม (ซึ่งอยู่เมืองบาดาลใต้แม่น้ำมา บริเวณผาแต้ม ที่ท้าวจูงสาธิตได้แต้มรูปไว้บนหน้าผา) ซึ่งจะยกกองทัพมาโจมตียึดเมืองพญานาคกวางมวบในไม่ช้านี้

แต่เนื่องจากในหมู่พวกเขาไม่มีใครสามารถสู้พญานาคผาแต้มได้เลย จึงอยากขอให้ปู่กวางมวบซึ่งยิงหน้าไม้เก่งไปช่วย

เจ้าชายลูกพญานาคยังบอกอีกว่า พวกเขาใช้ชื่อเห็นเป็นเป่าล้อ เพื่อที่จะทดสอบฝีมือปู่กวางมวบ และปู่เป็นคนพิเศษที่สามารถยิงชื่อเห็นแมวดำนั้นได้ เป็นสุดยอดฝีมือ ใครที่ยิงชื่อเห็นแมวดำนั้นได้ก็จะสามารถรับมือกับพญานาคที่อยู่แคว้นผาแต้มได้

พวกเขาต้องการพลังจากคนพิเศษ ที่ฝึกฝนตัวเองอย่างดีเยี่ยมอย่างปู่กวางมวบ เพื่อจะช่วยเหลือพญานาคคิดค้นวิธีการใหม่ๆ ในการเอาชนะพญานาคแคว้นผาแต้มให้ได้

เมื่อรู้ที่มาปู่กวางมวบก็ยินดีจะช่วยเหลือ โดยได้ลงเฝ้ากับเจ้าชายลูกพญานาคทั้ง 3 คน เจ้าชายลูกพญานาคพาปู่ลงไปสู่เมืองบาดาล โดยขอให้ปู่หลับตาไว้ เมื่อไปถึงจึงค่อยลืมตา

เมื่อปู่กวางมวบไปถึงก็เร่งปรึกษาหารือวางแผนรับมือกับพญานาคเมืองผาแต้มทันที ปู่กวางมวบได้บอกพญานาคว่า การจะต่อสู้เอาชนะพญานาคผาแต้มได้นั้น นอกจากมียุทธวิธีที่ดีแล้ว ต้องฝึกฝนบ่มนิสัยแห่งความสำเร็จหรือนิสัยแห่งชัยชนะขึ้นมาให้ได้เสียก่อน

อุปนิสัยก็เหมือนกับเส้นด้าย เมื่อเราจดจ่อทำบางสิ่งบางอย่างซ้ำๆ อุปนิสัยก็จะกลายเป็นนิสัย เช่นเดียวกับเส้นด้ายที่ยิ่งพันทับกันก็จะกลายเป็นเกลียวเชือก จากเส้นเล็กๆ กลายเป็นมัดเกลียวเป็นเชือกตรงเราไว้แน่นอนหายิ่งขึ้น และเชือกนั้นก็คือการจดจ่อจากการเกี่ยวพันกันอย่างลงตัวระหว่างอารมณ์ความรู้สึก ความคิด และการกระทำ ให้กลายเป็นนิสัย ซึ่งเราจะสะสมอุปนิสัยแห่งความสำเร็จให้เป็นนิสัยของเรา

เคล็ดลับสำคัญในการปล่อยพลังความสามารถออกมาเป็น “อุปนิสัยแห่งความสำเร็จ” ได้นั้น คือการพิจารณาว่า “ขณะนั้นเราสามารถทำอะไรได้ด้วยใจจดจ่อได้ จงทำสิ่งนั้นให้ปรากฏออกมา” เพื่อเป็นการบ่มเพาะทัศนคติว่า “เราทำได้” แม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่ก็นับได้ว่าเป็น “สิ่งที่มี” เราควรยึดถือ “สิ่งที่มี” ในตัวเรา

เมื่อได้ทำอย่างต่อเนื่อง “นิสัยแห่งความสำเร็จ” ก็จะเกิดขึ้นมา ซึ่งจะเติบโตแบบทวีคูณต่อไป “พฤติกรรมกรรมการลงมือทำ” กับ “สิ่งที่มี” ในทุกๆ ด้านของเรา จะส่งผลอันทรงพลังขึ้นไปสู่ “ความสำเร็จ” ที่แข็งแกร่ง การขึ้นนำจาก “พฤติกรรมกรรมการลงมือทำ” กับ “สิ่งที่มี” อย่างมีใจจดจ่อนี้ จะมีพลังมหาศาลกว่าการขึ้นนำด้วย “คำพูด” เพียงอย่างเดียวอย่างเทียบกันไม่ติด

ดังนั้นในห้วงเวลาหนึ่งๆ ไม่มีอะไรจะเติมพลังให้ชีวิตได้มากไปกว่าการมีใจจดจ่อและรวมพลังทั้งหมดไปสู่ “สิ่งที่มี” แล้วทุ่มเทพลังสร้าง “พฤติกรรมกรรมการลงมือทำ” ให้กับเป้าหมายที่เห็นว่าสำคัญที่สุดเพียงหนึ่งเดียวในช่วงเวลานั้นได้

ปู่กวางมวบได้ฝึกพญานาคให้มีนิสัยแห่งความสำเร็จหรือนิสัยแห่งชัยชนะจนพญานาคมีความมั่นใจและมีความพร้อมที่จะรบ

ในเวลาต่อมา เมื่อพญานาคจากเมืองผาแต้มยกทัพมาตีเมืองพญานาคกวางมวบ กองทัพของฝ่ายพญานาคเมืองกวางมวบจึงเป็นฝ่ายได้เปรียบ ด้วยมีการซักซ้อมแผนการรบมาเป็นอย่างดี และฝึก “นิสัยแห่งความสำเร็จ” จากปู่กวางมวบ

ขณะการรบกำลังตะลุมบอนนั้น ปู่กวานมวบได้บอกให้พญานาคตอบโต้ด้วยปัญญา ความสุขุม และสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับจังหวะเวลา ซึ่งจะต้องถ่วงรอกจากประสบการณ์ และใช้ความนิ่งในการมองให้ทะลุ จังหวะนั่นเองปู่ได้ใช้หน้าไม้ศักดิ์สิทธิ์ยิงออกไปยังเป้าหมาย ลูกธนูพุ่งไปถูกพญานาคผาแต้มในจุดที่สำคัญ แม้ไม่ถึงกับทำให้พญานาคเมืองผาแต้มตาย แต่ก็เพียงพอที่จะทำให้พญานาคเมืองผาแต้มขอยอมแพ้

แล้วปู่กวานมวบก็บอกให้พญานาคเมืองกวานมวบปฏิบัติต่อพญานาคเมืองผาแต้มอย่างให้เกียรติ และช่วยไกล่เกลี่ยให้พญานาคทั้งสองเมืองหันหน้ามาสามัคคีกัน อยู่ร่วมลุ่มน้ำมาด้วยกันอย่างสงบสุข

“ชัยชนะที่แท้จริงคือการมีชัยชนะร่วมกัน เป็นมิตรกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติและสงบสุข” คือสิ่งที่ปู่กวานมวบบอกพญานาคทั้งสอง

จากนั้นพญานาคเมืองกวานมวบได้มอบรางวัลแก่ปู่กวานมวบมากมาย แต่ปู่ไม่รับ พญานาคเลยขอร้องให้ปู่รับไก่ตัวผู้ตัวเมียไป โดยไก่คู่นั้นถูกเก็บไว้ในหีบไม้ขนาดใหญ่มากและปิดไว้อย่างหนาแน่น พญานาคบอกว่านี่เป็นไก่พิเศษ ปู่ไม่ต้องให้น้ำให้อาหาร ไก่จะออกลูกออกหลานจนเต็มหีบ รออีก 3 ปีค่อยเปิดหีบนี้ดู

เมื่อปู่เดินทางกลับถึงบ้าน เวลาผ่านไปหลายวัน ปู่ก็ยังได้ยินเสียงร้องอันไพเราะของไก่ที่อยู่ในหีบไม้ นั่น แต่ด้วยความเป็นห่วง คิดว่าหากไก่ตัวคู่นี้อยู่ในหีบโดยไม่ได้กินน้ำกินอาหารไป 3 ปี ไก่จะต้องตายแน่ๆ ปู่ก็เลยเปิดหีบออกมาดู พอเปิดหีบออกมาเท่านั้น ไก่คู่นั้นก็บินหนีเข้าไปในป่า มองดูในหีบเห็นแต่กองขี้ไก่เรียงรายอยู่หลายกอง

ปู่เสียใจไก่จึงวิ่งตาม เห็นไก่บินเกาะอยู่บนต้นไม้สูง มีตีนไก่ข้างหนึ่งหล่นลงมา ไก่บินไปไกลเกินจะตามได้ทัน ปู่จึงถอดใจเดินกลับบ้าน ขณะเดินผ่านนาตัวเอง ปู่ได้ฝังตีนไก่ไว้ หลังจากนั้นจึงมาเก็บกวาดขี้ไก่ทิ้ง

เวลาผ่านไป ๒ ปี ปู่เดินผ่านบริเวณที่ปู่เคยเอาขี้ไก่ไปทิ้ง ก็ตกใจเมื่อเห็นขี้ไก่กลายเป็นทองคำเหลืองอร่าม และบริเวณที่ฝังตีนไก่ก็กลายเป็นตาน้ำ มีน้ำผุดขึ้นมาจากใต้ดิน มีน้ำไหลเป็นสายธารไม่แห้งเหือด ทำให้ปู่และชาวบ้านมีน้ำทำนา ปลูกผักได้ตลอดปี

ปู่เห็นว่าขี้ไก่กลายเป็นทองคำจะต้องเป็นของศักดิ์สิทธิ์จึงเก็บไว้บูชาและคิดว่าหากแจกจ่ายให้เพื่อนบ้านคนสำคัญๆ นำไปร่วมบูชาด้วยหลายๆคน จะทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองขึ้นไปได้ จึงนำทองคำไปมอบให้เพื่อนบ้าน โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องสำนึกบุญคุณของพญานาคด้วย

หลังจากนั้นปู่ก็มีลูกมีหลานมากมาย บ้านเมืองมีผู้คนมาอยู่อาศัยเต็มบ้านเต็มเมือง เมืองกวานมวบจึงมั่งคั่ง มีความเจริญรุ่งเรืองและอยู่เย็นเป็นสุข

หลายปีผ่านไป ปู่กวานมวบแก่เฒ่าลง ความชราก็ทำให้เดินเหินเชื่องช้าปู่รู้ว่าอีกไม่นานตนจะตาย จึงขอร้องชาวบ้านชาวเมืองว่า เมื่อตนตายไปแล้ว ขอให้ลูกหลานและชาวเมืองฆ่าวัวฆ่าควายทำพิธีเซ่นไหว้ให้ปู่จะได้หรือไม่ แต่คนในบ้านเมืองไม่ตกลง พร้อมทั้งบอกว่าที่พวกเขา มั่งคั่งเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุขได้ก็ด้วยลำแข้งของพวกเขาเอง เมื่อพวกเขาพยามยามหาหากิน พวกเขา ก็เจริญรุ่งเรืองเองได้ ไม่ต้องไปพึ่งปู่ซึ่งตายไปแล้ว

ปู่จึงตรองว่า เมืองปู่ตายไปแล้ว ขอเพียงเซ่นไหว้ให้ปู่ได้กินไก่จะได้ไหม แต่ชาวบ้านชาวเมืองก็ยังปฏิเสธ

ปู่เลยคิดว่า ถ้าเช่นนั้นปู่ขอเครื่องเซ่นไหว้เพียงเล็กน้อย ขอเป็นไข่ฟองหนึ่งได้ไหม แต่พวกเขา ก็ไม่ยอมเช่นเคย

ปู่เลยบอกว่า ถ้าเช่นนั้นก่อนตายเราจะอุบถบ่อน้ำนี้ ชาวบ้านหัวเราะว่าผู้เฒ่านี้เป็นบ้าไปแล้ว น้ำที่ไหลเป็นลำธารนี้เป็นน้ำที่ผุดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับปู่เลย ปู่เจ้าอยากอุบถก็เชิญเลย ปู่เจ้าจะเอาแรงจากไหนมาอุบถสายน้ำ แคเดินก็แทบจะเดินไม่ไหวแล้ว

ก่อนปุศตายหนึ่งวัน ปู่ไปนาและอุดน้ำที่ผุดขึ้นมาจากดินที่นาของปู่ หลังจากปุศตายแล้ว ชาวบ้านจึงรู้ว่าปู่ วามมวพบความจริง แต่น่าเสียดายที่ปู่จากเราไปแล้ว จากนั้นบ้านเมืองแควกวมวบจึงทำนานไม่ได้ผล ปู่ทำอะไรก็ไม่เจริณรุ่งเรือง ผู้คนจึงอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่อื่น เมืองกวมวบจึงเหลือเพียงหมู่บ้านเล็กๆ กับตำนาน ที่ว่าเคยเจริณรุ่งเรืองในอดีต

เมืองมีคนเดินทางผ่านมาบริเวณหมู่บ้านกวมวบในทุกวันนี้ ก็มักจะได้ยินเสียงน้ำไหลดังมาจากใต้ดิน แต่ไม่มีใครรู้ว่าสายน้ำนั้นอยู่ที่ไหน

ปู่กวมวบได้บอกกับชาวบ้านคนหนึ่งก่อนตายว่า แท้จริงแล้วปู่ไม่ได้คาดหวังเครื่องเช่นไหว้ ปู่เพียงต้องการ ให้บทเรียนลูกหลานในเรื่องการมีสำนึกขอบคุณ ผลของการมีสำนึกขอบคุณนั้นจะทำให้คนเรามองเห็นต้นทุนชีวิตของเรา นั้นว่า แท้จริงแล้วความสุข ความสำเร็จ และสิ่งดีๆที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรานั้น เราไม่สามารถสร้างได้เพียงลำพัง

การมีสำนึกขอบคุณจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเรามีการตระหนักรู้และมีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งดีๆ หรือสิ่งๆที่เราดี และเมื่อเราได้ใคร่ครวญเรื่องสำนึกขอบคุณให้ละเอียดลึกซึ้ง ก็จะช่วยลดความอหังการลงได้อย่างมาก เพราะทำให้เราคิดได้ว่า ที่เรามีสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือเป็นโน่นเป็นนี่ได้นั้น เราจะต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นมากมายเหลือเกิน

ของใคร่ครวญถึงสิ่งดีๆที่เรามีอยู่ในวันนี้ ซึ่งมนุษย์ทุกคนล้วนมีมากมาย ใครๆ ก็มีความสุขได้ด้วยเรามี สำนึกขอบคุณ เพราะการมีสำนึกขอบคุณจะทำให้มนุษย์เข้าถึงความรู้สึกทางบวกที่จะนำไปสู่ความสุขนั่นเอง

จงให้ความสนใจมีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งๆที่เราดีหรือกับสิ่งที่เราทำได้และแสดงความขอบคุณในสิ่งนั้น ไม่ใช่เอาใจ จดจ่อกับสิ่งที่เราไม่มี สิ่งที่เราทำไม่ได้ หรือความอับโชคในอดีต

ในทุกๆวันของมองไปที่ “สิ่งที่มี” อย่าไปมอง “สิ่งที่ขาด” เราจึงจะมีสำนึกขอบคุณขึ้นมาได้

ทุกวันนี้ที่หมู่บ้านกวมวบ เมืองกายา ยังมีคนกลุ่มเล็กๆที่ยังมีความเชื่อ ความศรัทธา และสำนึกของคุณผีปู่ กวมวบและพญานาคอย่างเหนียวแน่น ซึ่งได้แก่ชาวบ้านที่ตกไซหากุ้ง บริเวณปากน้ำปู่กวมวบ ริมฝั่งแม่น้ำ

โดยในทุกปียังคงมีการสืบสานประเพณีทำบุญอุทิศส่วนกุศล มีการเซ่นไหว้ผีปู่กวมวบและพญานาคอย่างต่อเนื่อง ผลจากความเชื่อและความศรัทธา ทำให้แต่ละวัน พวกจับกุ้งแม่น้ำตัวใหญ่ๆที่ไซตกไว้ได้ครอบครัวยุคหลายกิโล นำความมั่งคั่งให้พวกเขาอย่างต่อเนื่อง ทั้งๆที่บริเวณอื่นๆของแม่น้ำมาแทบจะไม่มีกุ้งให้จับได้เลย

ความเชื่อเรื่องพญานาคนี้ไม่ได้มีเฉพาะในเขตลุ่มน้ำมา ในลาวและเวียดนามเท่านั้น ผู้คนในเขตลุ่มน้ำโขง รวมทั้งผู้ไต (ไทดำ ไทขาว) เขตแม่น้ำแดง แม่น้ำดำ ประเทศเวียดนาม ก็มีความเชื่อความศรัทธาในพญานาคเช่นกัน

ความเชื่อเรื่องพญานาคนี้จึงเป็นเครื่องหมายที่กำหนดชีวิตที่ติงามของมนุษย์ เป็นสัญลักษณ์ของพลังอำนาจ พิเศษที่นำมาซึ่งความสำเร็จ ความเจริณรุ่งเรืองให้กับผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธา (สุเทพ ไซพันธ์, 2557: 138-145)

9. เรื่องตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน

ในตำนานผาแดง นางไอ่ ได้กล่าวถึงบรรพบุรุษของนาคที่ชื่อ “ท้าวพังคี” ก่อนที่จะมาอยู่ในแม่น้ำโขง บรรพบุรุษเคยอยู่เมืองหนองแสมาก่อน โดยในตำนานได้กล่าวไว้ว่า...

บริเวณเมืองหนองแส หรือเมืองหนองกระแสนแสนยาน ก่อนที่จะมีกลุ่มคนตระกูลไท-ลาวมาตั้งเป็นบ้านเมือง นั้น เคยเป็นอาณาจักรของพญานาคมาก่อน พญานาคได้สร้างบ้านเมืองอยู่ในทะเลสาบที่หนองกระแสนแสนยาน อันเป็น ทะเลสาบน้ำจืดที่มีความกว้างใหญ่ไพศาลหลายกิโลเมตรและยาวถึง 40 กิโลเมตร มีผู้สันนิษฐานว่าหนองกระแสนแสนยานนี้คือทะเลสาบเอ๋อไห่ ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีนในปัจจุบัน

บริเวณดังกล่าวมีพญานาคสองสหายแบ่งกันปกครอง “พญานาคราชศรีสุทโธ” ปกครองครึ่งหนึ่ง และ “พญานาคสุวรรณนาโค” ปกครองอีกครึ่งหนึ่ง มีบริวารฝ่ายละ 5,000 ตนเช่นกัน

พญานาคทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน มีอาหารการกินก็เอื้อเพื่อแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นเพื่อนตายเป็นสหายอีกแห่งกันตลอดมา สองสหายมีสัญญาใจร่วมกันข้อหนึ่งว่า ถ้าฝ่ายใดออกไปล่าเนื้อหาอาหาร อีกฝ่ายต้องอยู่รักษาเมือง เพราะเกรงว่าบริวารไพร่พลจะกระทบกระทั่งเกิดการรบราขึ้นได้ โดยฝ่ายที่ออกไปล่าเนื้อหาอาหารจะนำอาหารที่หาได้มาแบ่งกันกินฝ่ายละครึ่ง การกระทำเช่นนี้ทำให้พญานาคทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเรื่อยมา

บัดนี้จักกล่าวกั	นาคใหญ่สองพระยา
พากันค่นองหนองกระแสน	นั่งปองเป็นเจ้า
ชื่อว่าสุทโธเถ่า	พระยาหลวงนาคราช
อำนาจกว้าง	ถนอมตุ้มไพร่พล
ตนหนึ่งเสียดชิดขึ้น	สุวรรณนามกษัตริย์
สองก็เป็นสหายอีก	ขอดกันพันชั้น
สองก็พากันสร้าง	หนองกระแสนแสนยาน
ปันเค็งให้	เสมอเท่าต่อกัน

อยู่มาวันหนึ่ง พญานาคราชศรีสุทโธผู้มีนิสัยใจร้อน หุนหัน บุ่มบ่าม แต่กล้าหาญ เป็นฝ่ายออกไปหาอาหารด้วยความกล้าหาญ กล้าคิดกล้าตัดสินใจ และเชื่อมั่นในตัวเองเต็มเปี่ยม จึงสามารถล่าช้างได้หนึ่งตัว เมื่อล่าช้างได้ก็จัดการแบ่งเนื้อช้างไปให้พญานาคสุวรรณนาโคครึ่งตัว พร้อมกับนำขนของช้างไปให้ดูเป็นหลักฐาน พญานาคพร้อมบริวารทั้งสองฝ่ายได้กินเนื้อช้างอย่างอหิพิมัน

ฝ่ายพญานาคสุวรรณนาโคผู้มีนิสัยคิดละเอียดถี่ถ้วน อ่อนโยนเยือกเย็น เมื่อได้กินเนื้อช้างที่สหายมอบให้ ก็รู้สึกอึดอัดและคาดหวังว่าตนจะสามารถหาอาหารที่มีจำนวนมากและมีคุณค่าเท่าเทียมกับเนื้อช้างมามอบให้สหายได้เช่นกัน

ถึงคราวที่พญานาคสุวรรณนาโคและบริวารเป็นฝ่ายออกไปล่าเนื้อหาอาหาร อาจจะเป็นเพราะว่าพญานาคสุวรรณนาโคไม่เด็ดเดี่ยว ไม่กล้าตัดสินใจ จึงล่าได้เพียงเม่นตัวเล็กๆตัวเดียว เมื่อกลับมาถึงได้แบ่งเนื้อเม่นให้พญานาคราชศรีสุทโธครึ่งหนึ่งตามสัญญาใจที่มีให้กัน พร้อมทั้งนำขนเม่นไปให้ดูเป็นหลักฐาน เนื่องจากเม่นตัวเล็กนิดเดียว เมื่อแบ่งครึ่ง พญานาคราชศรีสุทโธจึงได้รับเนื้อเม่นเพียงเล็กน้อย

พญานาคราชศรีสุทโธไม่เคยเห็นตัวเม่นมาก่อน เมื่อเปรียบเทียบขนเม่นกับขนช้างแล้วเห็นว่า ขนช้างเส้นนิดเดียวตัวยังใหญ่โตขนาดนี้ แล้วขนเม่นใหญ่ขนาดนี้ ตัวจะใหญ่โตขนาดไหน ถึงอย่างไร ตัวเม่นจะต้องใหญ่กว่าช้างอย่างแน่นอน เมื่อคิดเช่นนี้ก็เอะใจว่า “สหายดีกับเราจริงหรือ ดูซิ เราเคยแบ่งช้างให้ครึ่งตัว เนื้อมากกองเท่าภูเขาเลากา แต่ทำไมสหายแบ่งเนื้อเม่นให้เรานิดเดียว จึงให้เสนาอำมาตย์นำเนื้อเม่นที่ได้รับไปคืนพญานาคสุวรรณนาโคพร้อมกับฝากบอกว่ “เราไม่ขอรับอาหาร่วนแบ่งที่ไม่เป็นธรรม จากเพื่อนที่ไม่ซื่อสัตย์”

ฝ่ายพญานาคสุวรรณนาโค เมื่อได้ยินดังนั้น จึงได้รับเดินทางไปพบพญานาคราชศรีสุโทเพื่อชี้แจงให้ทราบว่า ขนเม่นแม้จะใหญ่โตแต่ตัวมันเล็กนิดเดียว และเนื้อเม่นนี้เป็นเนื้อที่กินอร่อยกว่าเนื้อสัตว์ใดๆ ขอให้เพื่อนรับเนื้อเม่นไว้เป็นอาหารเถิด พญานาคสุวรรณนาโคพูดเท่าไร พญานาคราชศรีสุโทก็ไม่เชื่อ ผลสุดท้ายทั้งสองฝ่ายจึงประกาศสงครามกัน ฝ่ายพญานาคราชศรีสุโท ซึ่งมีความโกรธตั้งแต่เห็นเนื้อเม่นเป็นทุนเดิม สั่งบริวารไพร่พลทหารรุกรบทันที

แรกๆพญานาคสุวรรณนาโคเพียงแค่ป้องกันไม่ต้องให้เจ็บตัว แต่เพื่อนไม่ยอมเลิกรา ในที่สุดทั้งสองก็ต้องสู้รบกันยาวนานนับเวลาได้ 7 ปี 7 เดือน กับอีก 7 วัน จนหนองกระแสนแสนยานุภาพขึ้นเป็นเลนตม สร้างความเดือดร้อนให้เหล่าสรรพสัตว์น้อยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในน้ำ พลอยอยู่ไม่ได้หนีขึ้นไปตายเกลื่อนบนบกเนาเหม็น สัตว์บกทั้งหลายที่อาศัยหนองน้ำกระแสนเป็นที่เล่นน้ำและดื่มกินก็ทุกข์ร้อน แม้แต่ต้นไม้ใบหญ้าและสิ่งมีชีวิตรอบๆหนองกระแสนก็เดือดร้อนไปตามกัน เมื่อการสู้รบรุนแรงจนถึงที่สุด ทำให้พื้นโลกสะเทือนเลื่อนลั่น แผ่นดินไหวไปทั่ว เทพदान้อยใหญ่ได้รับความเดือนร้อน เมื่อความทุกข์ร้อนขยายวงกว้างไปทั่วทั้งย่านนั้น จนต้องพากันขึ้นไปเมืองฟ้านำความเดือดร้อนไปฟ้องพญาแถน

เมื่อพญาแถนรู้เรื่องก็โกรธว่า นี้อะไรกัน แถนสร้างโลกให้เป็นที่อยู่อาศัยร่มเย็นของมนุษย์ และสรรพสัตว์หนองกระแสนเป็นที่อยู่อาศัยพึ่งพาของสัตว์น้ำหมื่นนับแสน แล้วโยสพญานาคสองตนซึ่งเป็นสหายอภัยแก่กันแท้ๆมาทะเลาะกันเพียงเพราะเรื่องขี้หมูราขี้หมาแห้ง ทำให้ใครต่อใครเดือดร้อนไปทั่ว

พญาแถนหาวิธีการเกลี้ยกล่อมให้พญานาคทั้งสองหยุดรบกันเพื่อความสงบสุขของโลกมนุษย์ ว่าแล้วพญาแถนก็ตรัสเป็นเทวราชโองการว่า “ให้ท่านทั้งสองหยุดรบกันเดี๋ยวนี้ การทำสงครามครั้งนี้ถือว่าเสมอกัน และให้หนองกระแสนแสนยานุภาพเป็นเขตปลอดสงคราม” พร้อมทั้งสั่งว่า “แต่นี้ต่อไปสูสองตนไปหาที่อยู่ใหม่ อย่านำมาอยู่ร่วมกันสรรพสัตว์บนผืนโลก ให้ย้ายลงไป ไปชุดที่อยู่เอาเองใต้บาดาล อย่านำไผ่ขึ้นมาจากเหนือพื้นดินอีกเลย”

พญาแถนได้ให้ข้อคิดเพื่อเตือนสติและให้พญานาคทั้งสองตนพร้อมบริวารว่า...

“สุเจ้าทั้งสองตน พร้อมบริวารล้วนแต่มีความรู้ความสามารถ มีคุณค่าอยู่ในตนความรู้ ความสามารถ และเรื่องราวจากประสบการณ์ที่สุเจ้ามีล้วนมีความสำคัญและมีคุณค่ามากนัก หากสุเจ้าไม่เห็นคุณค่าแล้วใครเล่าจะเห็น...

“สุเจ้าเกิดมาในโลกนี้เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ให้กับโลก ทางที่ดีที่สุดคือพวกสุเจ้าจงมีความเพียรในการใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์เพื่อช่วยเหลือมวลมนุษย์และสรรพสัตว์น้อยใหญ่ทั้งหลายให้ประสบความสำเร็จ สุเจ้าจงทำงานแบบสร้างตำนาน ทำชีวิตให้มีคุณค่า มีความหมายและมีความสุข ค้นหาสิ่งที่สุเจ้ารักในงานที่ทำและมีความสุขในทุกขณะที่ลงมือทำ ให้ทุกขณะเป็นประโยชน์ทั้งต่อภายนอกคือผู้อื่นและต่อภายในคือใจของสุเจ้าเอง...

“ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปข้าขอให้พญานาคและบริวารทั้งหลายเป็นตัวแทนของความเพียรอันยิ่งใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์ มีวาสนา เป็นผู้สร้างประกายแห่งสติปัญญาด้วยการมีพลังวิเศษที่สามารถดลบันดาลให้มวลมนุษย์และสรรพสัตว์น้อยใหญ่ทั้งหลายพบแต่ความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และความสำเร็จสมปรารถนาในทุกประการ รวมทั้งให้เพียรทำตนเป็นดั่งสะพานหรือบันไดสายรุ้งเชื่อมโลกมนุษย์กับสวรรค์”

ประกาศิตของพญาแถนได้ลั่นออกไปแล้วว่า พญานาคราชศรีสุโทและพญานาคสุวรรณนาโคต้องไปหาที่สร้างบ้านแปงเมืองแห่งใหม่ และต้องเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นพญานาคตนใหม่ที่มีพลังวิเศษในตัว

เมื่อนั้นราชาท้าวทั้งสองพระยานาคก็จำต้องพาไพร่พลออกจากหนองกระแสนตามบัญชาของเทพเมืองแมนเมืองฟ้า...

พญาแถนลงโทษให้พญานาคทั้งสองต้องสร้างแม่น้ำจากหนองกระแสนอกไปถึงทะเลคนละสาย และเมื่อสร้างเสร็จให้แต่ละตนอาศัยอยู่เมืองบาดาลในแม่น้ำที่สร้างขึ้นนั้น

แต่พญาแถนก็ยังมิถ้อยคำอันเมตตาและให้ทั้งสองฝ่ายมีความฮึกเหิมว่า “ถ้าผู้ใดขุดรูไปถึงมหานครที่ทะเลกว้างก่อน จะมีรางวัลด้วยการให้มีปลาบึกอยู่อาศัยในลำน้ำที่สร้างเสร็จก่อน”

พญานาคทั้งสองรับฟังบัญชาซึ่งเปรียบเสมือนคำสั่งาปจบ ก็พาไพร่พลออกจากหนองกระแสนตามบัญชาเทพแมนเมืองฟ้า เร่งหาพื้นที่เจาะไซผืนแผ่นดินให้เป็นร่องเป็นรูลดเลี้ยวเคี้ยวคด

พญานาคสุวรรณนาโคพร้อมบริวารไพร่พลอพยพออกจากหนองกระแสน สร้างแม่น้ำมุ่งไปทางทิศใต้ของหนองกระแสน ด้วยพญานาคสุวรรณนาโคเป็นคนซื่อตรง ทำสิ่งใดก็ละเมียดละไมพิถีพิถัน และเป็นผู้มีใจเย็น การสร้างแม่น้ำจึงต้องทำให้ตรงและคิดว่าการทำแม่น้ำแบบตรงๆจะทำให้ถึงจุดหมายปลายทางก่อน ตนจะได้เป็นผู้ชนะ พญานาคผู้ละเมียดละไมพิถีพิถันจึงดันแผ่นดินจนเป็นร่องน้ำ เจอหินขวางก็เข็นออก จนเกิดเป็นแม่น้ำกว้างใส ตกแต่งสองฝั่งแม่น้ำอย่างงดงาม แต่เพราะมัวตกแต่งสองฝั่งแม่น้ำจึงยังไม่ได้เชื่อมแม่น้ำที่จนสร้างกับหนองกระแสนแสนยาน

แม่น้ำที่พญานาคสุวรรณนาโคสร้างนี้ ต่อมาเรียกว่า “แม่น้ำน่าน”

“ท้าวกะพาพลสร้าง	บ่มีหินแก่งหาด
บ่ได้เป็นตาดเว้ง	หินแก่งแก่งเสมอ
ท้าวท้าวเพียรสร้าง	หลายวันลำบาก
สุวรรณนาโคเจ้า	ทำช้าบ่ทัน
ก็จึงเสียชัยท้าว	สุทโธพระยาใหญ่
ปลาบึกขึ้นบ่ได้	พลอยช้าชอดลุน
ก็บ่ปูนปานท้าว	สุทโธมหาราช
หินหาดแก่ง	ยามแล้งบ่มี
สุวรรณนาโคเจ้า	คิดถี้ไปดี
แปงนทียาวเล็ก	บ่มีหินแก่ง
ท้าวกะปูนแปงสร้าง	คงคายาวย่าน
เฮียกว่าน่านกว้าง	เดี๋ยวนี สิบมา

“แม่น้ำน่าน” จึงเป็นแม่น้ำที่มีความตรงกว่าแม่น้ำทุกสายในภูมิภาคนี้ และเป็นแม่น้ำที่มีความสวยงามที่สุดแห่งหนึ่ง

ส่วนพญานาคราชศรีสุทโธได้พาบริวารไพร่พลอพยพออกจากหนองกระแสนไปสร้างแม่น้ำมุ่งไปทางทิศตะวันออกของหนองกระแสน ตรงไปเป็นภูเขาก็คดโค้งไปตามภูเขา หรืออาจจะลอดภูเขาบ้าง เพราะอุปนิสัยใจร้าย บุ่มบ่าม ทำสิ่งใดรวดเร็วบูบับ คำนึงเป้าหมายปลายทางเป็นหลัก เร่งคิดเร่งทำ เจอหน้าผา หินขวางก็หลบเลี่ยงเบี่ยง

ไปข้างๆ บางแกก็ทำพอกากๆ แบบคนใจร้อน จึงได้ลำน้ำที่โค้งคดและเต็มไปด้วยสันดอน เกาะแก่ง หินตาดโตน น้ำจึงถึงหลังไหลรุนแรง บางแห่งก็กว้างเป็นวังเว็วลึกหนัก ยากที่มนุษย์ทั่วไปจะดำลงถึงพื้นดินได้

แม่น้ำที่พญานาคราชศรีสุทโธสร้างนี้ ต่อมาเรียกว่า “แม่น้ำโขง”

คำว่า “โขง” มาจากคำว่า “โค้ง” ซึ่งหมายถึงไม่ตรง ส่วนทางฝั่งลาว เรียกว่า “แม่น้ำของ”

เมื่อนั้นราชาท้าว	ทั้งสองพญานาค
ก็จึงปรากฏที่นั่น	เงิงห้องแห่งตน
พาเอาพลไพร่น้อย	หนีจากหนองแส
ตามคำพระ	วิสุกรรมเมืองฟ้า
อันว่าราชาท้าว	สุทโธนาคราช
ปรากฏถิ่นตั้ง	เดินดินดุ่มหนี่
พากันชี่ดินหญ้า	ภูผาซุดกัน
ขบคาบไม้	ไปท้อมศึกทาง
ทางก้วยเขื่อง	พาดผ่าภูผา
ก็จึงเป็นคุงคา	“แม่ของ” เขาเอิ้น

การแข่งขันสร้างแม่น้ำในครั้งนั้นปรากฏว่าพญานาคราชศรีสุทโธสร้างแม่น้ำโขงเสร็จก่อน ปรากฏเป็นแม่น้ำสายยาวไหลจากเทือกเขาหิมาลัย ฝั่งที่ราบสูงทิเบต ทะลวงถึงมหาสมุทร มีความยาวประมาณ 4,880 กิโลเมตร เมื่อสร้างเสร็จก่อน พญาแถนจึงมอบปลาบึกให้เป็นรางวัล ด้วยเหตุนี้ทำให้ปลาบึกมีอยู่ในแม่น้ำโขง

มีการบอกเล่าต่อกันมาว่า น้ำในแม่น้ำโขงและน้ำในแม่น้ำน่านจะนำมาผสมกันไม่ได้ ถ้าหากผสมใส่ขวดเดียวกันขวดจะแตกทันที กรณีนี้ยังไม่เห็นท่านผู้ใดนำน้ำทั้งสองแห่งนี้มาผสมกันสักที

และยังมีความเชื่อว่า หากสร้างสรรคงานศิลปะที่ริมฝั่งแม่น้ำน่าน จะได้งานที่มีความโดดเด่น แม้ไม่ยิ่งใหญ่อลังการ แต่จะเป็นสุดยอดความงามทางศิลปะ มีความเป็นอมตะ ด้วยพลังหนุนช่วยจากพญานาคสุวรรณนาโค ที่อยู่เมืองบาดาลใต้แม่น้ำน่าน ด้วยเหตุนี้ตลอดลุ่มน้ำน่าน จึงมีงานศิลปะที่วิจิตรสวยงามของศิลปินทั้งหลายมากมาย

ภายหลังสร้างแม่น้ำโขงเสร็จ พญานาคราชศรีสุทโธได้อ้อนวอนขอต่อพญาแถนว่า ในภายภาคหน้า เมื่อมีผู้มีบุญมาเกิดในโลกมนุษย์ เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอให้พวกตนและบริวารได้ขึ้นมายังโลกมนุษย์บ้างเป็นครั้งคราว ขอให้ได้เข้าถึงและรับฟังคำสั่งสอนในพระจอมศาสนาพุทธศาสนา และจากพระอรียสงฆ์ ผู้สืบสานศาสนาของพระพุทธเจ้าด้วยเถิด และพญาแถนก็อนุญาต

ดังนั้นจึงปรากฏว่า ในพื้นที่ภาคอีสานและดินแดนลาว ปัจจุบัน มีสถานที่ที่เชื่อกันว่าเป็นแปวพญานาค (ทางขึ้นจากบาดาลของนาค) อยู่หลายแห่ง เช่น ที่พระธาตุหลวงเวียงจันทร์ ที่หนองคันแห (นครหลวงเวียงจันทร์) และที่คำชะโนด จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

“แปวนาค” ที่คำชะโนดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีความพิเศษกว่าที่อื่นๆ เพราะนอกจากที่คำชะโนดจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่พรหมเทวดา เคยลงมากินจันทน์จนหมดฤทธิ์กลายเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ (ผู้ให้กำเนิดมนุษย์) ซึ่งคือปู่สังกะสา ย่าสังกะสีแล้ว พญาแถนยังให้พญานาคราชศรีสุทโธไปตั้งบ้านเมืองบาดาลเฝ้าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คำชะโนดนั้นด้วย เมืองบาดาลของพญานาคราชศรีสุทโธมีชื่อว่า “วังนาคินทร์คำชะโนด” หรือชาวบ้านทั่วไปพากันเรียกว่า “เมืองคำชะโนด”

เมื่อวังนาคินทร์คำชะโนดมีต้นชะโนดขึ้นเป็นสัญลักษณ์ อยากรู้ลักษณะต้นชะโนดให้เอาลักษณะต้นมะพร้าว ต้นหมากและต้นตาล มาผสมอย่างละเท่าๆกัน และให้ถือเป็นต้นไม้บรรพกาล

โดยพญานาคราชศรีสุทโธมีเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างคำชะโนด ผ่านหนองหานที่สกลนครไปเชื่อมต่อกับแม่น้ำโขงแถบองค์พระธาตุพนม

มีเรื่องเล่าว่า บางเวลาพญานาคราชศรีสุทโธจะมีแปลงร่างกลายเป็นมนุษย์เรียกชื่อว่า “เจ้าพ่อพญาศรีสุทโธ”

กลุ่มคนในตระกูลไท-ลาว ทั้งประเทศ ลาว พม่า เวียดนามและในรัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย ในมณฑลยูนนานและมณฑลหว่างซีของประเทศจีน ล้วนมีตำนานเรื่องพญานาคอย่างแพร่หลาย ซึ่งพญานาคตามลักษณะความเชื่อในประเทศไทยและลาว คือ พญานาคมีลักษณะเป็นงูตัวใหญ่ มีหงอนสีทอง ตาสีแดง เกือบมีหลายสีแตกต่างกันไปตามบารมี ทั้งสีเขียว สีดำ และเกล็ดเจ็ดสีเหมือนสีรุ้ง นอกจากนี้ นาคตระกูลธรรมดาจะมีเศียรเดียว ส่วนตระกูลที่สูงขึ้นไปจะมีสามเศียร ห้าเศียร เจ็ดเศียร และเก้าเศียร

มีความเชื่อกันว่า นาคเป็นสัตว์กึ่งเทพที่มีความมหัศจรรย์ มีคุณสมบัติพิเศษคือสามารถแปลงกายเป็นคนก็ได้ พญานาคสามารถผสมพันธุ์กับสัตว์อื่นได้ ขณะเดียวกันเมื่อแปลงร่างเป็นมนุษย์แล้วก็สามารถมีเพศสัมพันธ์กับมนุษย์ โดยเมื่อนาคตั้งท้องจะออกลูกเป็นไข่เหมือนงู

เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อกันว่าพญานาคอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขง ทำให้ชาวบ้านแถบลุ่มแม่น้ำโขงมีประสบการณ์เรื่องเล่าและมีพิธีกรรมเกี่ยวกับพญานาคมากมาย เช่น

พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์สัตนาคาราลิก บูชาพญานาคในวันออกพรรษา โดยเป็นพิธีที่วัดธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ได้จัดขึ้นเพื่อบูชาพญานาคหรือองค์สัตนาคาทั้งเจ็ด ซึ่งเป็นผู้ดูแลปกป้องรักษาองค์พระธาตุพนม

งานไหลเรือไฟที่นครพนมและจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน รวมทั้งในลาว ก็เป็นพิธีกรรมหนึ่ง que แสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อพญานาค บางแห่งมีการประดิษฐ์และประดับประดาเรือด้วยดวงไฟและใบตองเป็นรูปพญานาคนำไปลอยน้ำในยามค่ำคืน

ส่วนประเพณีไหลเรือไฟที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นประเพณีไหลเรือแบบโบราณ คือ การนำกะลามะพร้าวใส่เทียนข่านใน จุดไฟ แล้วนำมาลอยในแม่น้ำโขงเพื่อขอขมาพระแม่คงคาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในแม่น้ำโขง ซึ่งรวมทั้งพญานาคด้วย

ลูกไฟพญานาคหรือบั้งไฟพญานาค ก็เป็นอีกหนึ่งความเชื่อของผู้คนแถบลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งบั้งไฟนี้จะเกิดเฉพาะวันออกพรรษา จะปรากฏลูกไฟสีชมพูลอยขึ้นมาบนผิวน้ำ ซึ่งสอดคล้องตามพุทธประวัติที่บันทึกไว้ว่า ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรือวันปวารณาออกพรรษา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากการแสดงธรรมเทศนาโปรดพระมารดา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเวลาตลอดพรรษา (3 เดือน)

เมื่อทั้งสามโลกทราบข่าวกำหนดการเสด็จกลับในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเทพเทวดา มนุษย์ หรือแม้แต่พญานาคที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาต่างก็มีความยินดี และเตรียมการต้อนรับตามศรัทธาของตน

เหล่าเทวดาได้เนรมิตบันไดทอง เงิน และแก้ว ทอดลงมาส่งเสด็จถึงพื้นโลก ส่วนมนุษย์ได้จัดถวายอาหารคาวหวาน และของแห้ง รวมทั้งดอกไม้ รูปเทียน ในพิธีทำบุญตักบาตรที่เรียกกันว่า “ตักบาตรเทโวโรหณะ”

ด้วยพญานาคที่จำพรรษาอยู่ในเมืองบาดาลก็ร่วมกันพันลูกไฟถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งต่อมาเชื่อกันว่าเป็น “บั้งไฟพญานาค” เพราะปีหนึ่งจะมีการพันลูกไฟถวายเป็นพุทธบูชาเพียงครั้งเดียว จึงทำให้มีผู้สนใจไปรอชมการชมบั้งไฟพญานาค ที่สองฝั่งของแม่น้ำโขงอย่างคับคั่ง ทั้งที่จังหวัดหนองคายและจังหวัดบึงกาฬ โดยเฉพาะอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย จะมีบั้งไฟขึ้นมากกว่าที่อื่นๆ

คนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงจึงมีความเชื่อความศรัทธาต่อกันมา นาคคือสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา เป็นผู้สร้างประกายแห่งสติปัญญา มีพลังวิเศษที่จะดลบันดาลให้มวลมนุษย์และสรรพสัตว์น้อยใหญ่ทั้งหลายพบแต่ความสุข ความสำเร็จความปรารถนา อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของบันไดสายรุ้งสู่จักรวาล และยังมีเชื่ออีกว่า พญานาคเป็นสะพานหรือบันไดสายรุ้งที่เชื่อมโลกมนุษย์กับสวรรค์ หรืออีกชื่อหนึ่งก็คือ โลกศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อที่ว่าพญานาคกับรุ้งเป็นอันเดียวกัน ในบางกลุ่มเชื่อว่าปรากฏการณ์ “รุ้งกินน้ำ” คือการทอดร่างของพญานาคเป็นบันไดหรือสะพานเชื่อมโลกมนุษย์กับสวรรค์ หรือเชื่อมกับจักรวาลนั่นเอง

ตำนานลึกลับคำชะโนด เมืองแปะพญานาค

มีเรื่องเล่าที่แปลกประหลาดของชาวบ้านละแวกคำชะโนดอยู่หลายเรื่องบ่อยครั้งที่ชาวบ้านในละแวกนั้นมักเล่าว่า...

ได้พบเห็นชาวบ้านเมืองคำชะโนดไปเที่ยวงานบุญประจำปี หรือบุญมหาชาติ (บุญผะเหวด) และในบางครั้งก็มีผู้หญิงมายืนเครื่องมือทอหูก (ทิม) ไปทอดผ้าเป็นประจำ และเมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง รวมทั้งอำเภอบ้านดุงด้วย แต่น้ำไม่เคยท่วมบริเวณคำชะโนดเลย

หรือแม้แต่เหตุการณ์ที่นายคำตา ทองสีเหลื่อ ซึ่งเป็นชาวบ้านวังทอง ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ติดกับเมืองคำชะโนดได้รับคัดเลือกจากเจ้าพ่อพญาศรีสุทโธให้ไปประกวดชายงาม โดยบุคคลดังกล่าวเกิดอาการคลุ้มคลั่งอยู่ประมาณ 1 สัปดาห์ ญาติพี่น้องได้พาไปรับการรักษาจากหมอเวทมนตร์ (อีสานเรียกว่าหมอธรรม) แม้จะจัดเวรยามอยู่เฝ้ารักษา ชายคนนั้นก็ยิ่งแอบหลบหายไปได้ หายไปนานประมาณ 6 ชั่วโมง เมื่อกลับมาเขาได้เล่าเรื่องเมืองคำชะโนดให้ญาติพี่น้องทั้งหลายฟังถึงความวิจิตรพิสดารต่างๆของเมืองบาดาล

เรื่องที่ทำให้คำชะโนดเป็นที่รู้จักคือ เหตุการณ์ผีจ้างหนัง ซึ่งเกิดขึ้นกับบริษัทหนึ่งแห่งหนึ่ง ซึ่งได้รับจ้างให้ไปฉายหนังที่ป่าคำชะโนด โดยปกติ ส่วนที่เป็นป่าไม่มีใครกล้ารุกกล้าเข้าไป เพราะแค่เดินเข้าไปนิดเดียวก็เจอน้ำแล้ว แต่รถของบริษัทเหล่านั้นสามารถเข้าไปถึงได้และสามารถตั้งจอหนังได้ ซึ่งชาวบ้านในละแวกนั้นเชื่อว่าเป็นอำนาจของเจ้าพ่อพญาศรีสุทโธ หนึ่งเริ่มฉายตั้งแต่หัวค่ำ แต่ตอนนั้นไม่มีคนมาดูเลย พอ 3 ทุ่มก็มีคนมาดูจำนวนมาก แต่ที่น้ำแปลกก็คือคนที่มาดูหนัง ผู้หญิงจะนั่งขามขานั่งอยู่ด้านหน้า ส่วนผู้ชายใส่เสื้อผ้าสีดำนั่งอีกข้าง และทั้งหมดก็นั่งสงบเรียบร้อยเหมือนไม่มีการเคลื่อนไหวตัวเลย ยิ่งกว่านั้นไม่ว่าจะฉายหนังบู๊ก็ตาม ฉายหนังตลกก็ตาม ไม่มีการส่งเสียงหัวเราะหรือตื้นตันแต่อย่างใด และที่แปลกคือในบริเวณไม่มีร้านขายขนมของกินใดๆเลย (สุเทพ ไซพพันธุ์, 2557: 150-163)

10. เรื่องตำนานเมืองฟ้าแดดสูงยาง

มีเรื่องเล่ากล่าวขานมีความว่า...

เมืองฟ้าแดด เป็นเมืองที่กว้างใหญ่และมีความอุดมสมบูรณ์พร้อมผู้คนในบ้านเมืองมีความอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

เจ้าเมือง ลูกเจ้าลูกขุน พร้อมฝูงทวยไท่ทั้งสิ้นทั้งหลาย ผู้ชายผู้หญิงมักถือศีล โอนทาน บ้านเมืองนี้จึงเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ผู้ปกครองเมืองคือ “พญาฟ้าแดด” มีพระมเหสีชื่อ “นางจันทาทวี” หรือ “นางเขี้ยวค่อม” ทั้งสองพระองค์มีพระธิดาแสนงามสุดสะอางเลิศล้ำนารี สมเป็นลูกหลานชาวเมืองแมนเมืองฟ้ามีชื่อว่า “พระธิดาฟ้าหยาด” หรือ “นางฟ้าหยาด”

อันนี้เป็นพงศาวดารสร้างเมืองเชียงโลมพ่อผู้ข้อมไว้แล้ว ลังเข็บข้อไปไว้แต่ประมาณ

ฟ้าแดดกว้าง ปางก่อนแบ่งเวียง จักรพรรดิราชาเจ้า แมนฟ้าแต่แดน

ไหลหลังล้นมาสู่ สมุทรหลวง แปรวังเวียง อยู่อิมทะเลกว้าง

เมืองแมนฟ้า ปุ่นหลังแบ่งก่อ จึงเอ็นแมนผ่าผู้ สกุลฟ้ามีมิ่งแดน

คือว่าตนเกิดจากฟ้า เมืองใหญ่แดนสูง คือตั้งเมืองสวรรคตสุข สิบพงศ์พันธุ์เชื้อ

แมนว่าฟ้า เมืองแดนปางก่อน ทางหนองแสจิมไ้ มาแล้วก่อนปฐม

เครื่องเขากาดก่อนนั้น เอียงสูงไปมา ปุ่นหลังคึก เคียดเค็มขมค้อย

ก็จึงตัดม้าง ทางเครื่องเขากาด จึงเป็น...ฮากหนองกระแสะจื่อไว้ทางน้ำเงือก

แมนจึงไหลหลังล้น ฟ้าแดดแบ่งเมือง อิมสมุทรปาวาย สูงเอียงในพื้นที่

กางสมุทรน้ำ ปางทองฟ้าหยาด เมืองใหญ่กว้าง การสร้างสูงเอียง

พระธิดาฟ้าหยาด สกุลฟ้ามีมิ่งเมืองแดน เป็นผู้มีสิริโฉมงามมาก เป็นที่ทวงแหวนของพระราชบิดาและพระราชมารดาอย่างยิ่งนัก เล่าลือกันว่าพระนางรูปร่างสวยงาม ผิวขาว แขนเรียวกวักโก้งดั่งคันธนู คอปล้อง นมตั้งพองาม ผผด่าเลื่อมสลวย เนื้ออ่อนละมุนเหมือนสำลี สวยงามดั่งสวรรคตสร้าง ดั่งเทพธิดาหยาดจากฟ้ามาเกิดเลยทีเดียว

ตอนหนึ่งของตำนานเมืองฟ้าแดดสงยางได้ชื่นชมความงามของนางฟ้าหยาดว่า...

บัดนี้ จักกล่าวถึงราชาเจ้า พญาเมืองฟ้าแดด...ก่อนแล้ว พระกัณเฑาะพญานก นงน้ายอดหญิง

พระกัณเฑาะพญานก นงน้ายอดหญิง ไสมเสลาแพงศรี ดั่งแมนลงย่อง

ทองสมรแก้ว สายใจงามยิ่ง อายุได้สิบหาขวบเข้า ลือแต่มีแต่ไสม

คือตั้งหยาดแต่ฟ้า ลงมาเมืองสวรรคต...แลนา คิงชาวพอง ดั่งไยของจิว

แขนแพนส่วย ธนุทองคิ้วค่อง คอก่านป้อง นมตั้งตุ่มงาม

พญาฟ้าแดดให้ช่างสร้างปราสาทเสาเดียวไว้กลางน้ำ ใช้หินศิลาแลงในการก่อสร้าง มีการขุดสระไว้รอบเมือง มีสระน้ำไว้ให้พระธิดาทรงสนาน และมีการสร้างคูค่าย เขิงเนิน และหอรบอย่างแข็งแรงด้วย

พญาฟ้าแดดทรงหวงพระธิดาฟ้าหยาดราวกับจงอางหวงไข่ ทรงมีพระราชโองการห้ามไม่ให้ผู้ชายคนใดเข้าไปในเขตสวนอุทยานและปราสาทของนางอย่างเด็ดขาด ไคนฝ่าฝืนมีโทษประหาร

เมืองฟ้าแดดมีเมืองลูกหลวงคือ “เมืองสงยาง” มีต้นยางใหญ่ และสวยงามอยู่รายรอบ บางทีก็เรียก “เมืองสงยาง” โดยมอบให้พระอนุชาชื่อ “พญาอสุรย์” หรือ “เจ้าฟ้าระจิม” เป็นผู้ปกครองเมือง เมืองทั้งสองไม่ห่างกันนัก สามารถช่วยเหลือและป้องกันอริราชศัตรูที่จะมารุกรานได้อย่างสะดวก ผู้คนเลยนิยมเรียกรวมกันเป็น “เมืองฟ้าแดดสงยาง” หรือ “เมืองฟ้าแดดสงยาง”

อันว่า ราชเจ้าพญาเมืองฟ้าแดด...
 พายพูนเลยสอดห้องนครกว้างเงิงสวรรคพระบาทเจ้ามีลูกหญิงเดียว
 แพงโองหลวงอยู่บนที่ทางน้ำ
 แพงผาสารที่ตั้งทะเลใหญ่กางสมุทรงามสูงสุดชั่วปายตาลตั้ง
 แพงเวียงอ้อมปักตวนทังสี่ พระยาแต่งให้คนอยู่เฝ้า
 นางแก้วลูกพระองค์นางนั้นชื่อ “ฟ้าหยาด”
 แก้วเป็นมิ่งเมืองแมน โสมเสलगามตั้งนางนครฟ้า
 เมื่อเฮาไปเงิงห้องสาละคามท่า
 พวกพ่อค้าเขายังจอดคอม นั้นแหละ...

เมื่อพระธิดาฟ้าหยาดเติบโตเป็นสาววัยประมาณ 15 ปี ก็รู้สึกในพระทัยแปลกๆ และมีนิมิตฝันว่ามีพญางูใหญ่มารัด พระนางตกใจกลัว สะดุ้งตื่น และได้เล่าความฝันให้พระพี่เลี้ยงฟัง พระพี่เลี้ยงบอกว่าโบราณว่าฝันเห็นงูรัดจะเจอเนื้อคู่ พระนางชื่นอายุ แต่จะเจอชายเนื้อคู่ได้อย่างไร เพราะพระบิดาและพระมารดาไม่อนุญาตให้ชายใดมีโอกาสได้พบพระนางเลย

พระพี่เลี้ยงและพระธิดาจึงตกลงใจว่าจะกระทำ “พิธีเสี้ยงสร้อย” หรือ “เสี้ยงมาลัย” หาเนื้อคู่ โดยให้พระธิดาร้อยดอกไม้เป็นพวงสร้อยมาลัยแล้วตั้งสัจอธิษฐาน หากชายใดเป็นเนื้อคู่ของพระนางก็ให้ได้พบเจอและเก็บสร้อยมาลัยนี้ได้ ซึ่งพระนางก็ทรงตั้งใจสร้อยพวงมาลัยอย่างพิถีพิถัน ด้วยดอกไม้ต่างๆหลากหลายสีสน แล้วนำพวงมาลัยไปวางไว้ในอุทยานเป็นการเสี่ยงทาย โดยไม่ได้ตั้งความหวังอะไรมากนัก เพราะคิดว่าคงไม่มีชายใดกล้าเข้ามาในเขตหวงห้าม

ไกลออกไปจากเมือง “ฟ้าแดด” ยังมีเมืองอีกเมืองหนึ่ง ซึ่งเป็นเมืองต่างกลุ่มต่างความเชื่อกับเมืองฟ้าแดด มีชื่อว่า “เมืองเชียงโสม” มี “ท้าวจันทราช” หรือ “พญาจันทราช” เป็นเจ้าเมือง มีพระบิดาชื่อ “ท้าวเชียงคำ” และพระมารดาชื่อ “พระนางสุวรรณเทวี” พระองค์มี 4 ศรีพี่น้อง องค์โตชื่อ “เชียงสา” องค์รองชื่อ “เชียงสอง” องค์ที่สามชื่อ “เชียงสร้อย” และองค์สุดท้ายชื่อ “เชียงเชิด” ทั้งสี่พี่น้องรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลดูแลกันอย่างดีมา

องค์โตเป็นเจ้าเมืองเชียงสา คนรองเป็นเจ้าเมืองเชียงสอง ส่วนเชียงสร้อยสืบทอดมรดกจากบิดาและได้รับการอภิเษกเป็นเจ้าเมืองเชียงโสม พระนามว่า “ท้าวจันทราช” มีน้ององค์สุดท้ายชื่อเชียงเชิดเป็นอุปราช

ท้าวจันทราชนั้นยังไม่มีพระมเหสี มีแต่นางสนมคอยปรนนิบัติรับใช้พระองค์ชอบศึกษาหาความรู้ ชอบการต่อสู้ และชอบล่าสัตว์ โดยเฉพาะการต้อนกตอกไปตามป่าดงทรงโปรดอย่างยิ่ง

ครั้งหนึ่งท้าวจันทราชได้ออกล่าสัตว์และทำการต้อนกตอกป่า โดยครั้งนี้ได้มุ่งหน้าลงทางใต้ถึงหนองเลิง พระองค์ติดตามกตอกที่สวยงามและมีเสียงขันที่ไพเราะมากตัวหนึ่ง แต่ติดตามอย่างไรก็จับไม่ได้ พระองค์ก็ไม่ลดละพรางติดตามจนกระทั่งหลงเข้าไปในอุทยานของพระนาง ฟ้าหยาดโดยไม่รู้ตัว แทนที่พระองค์จะได้พบไก่ (ไม่รู้ไก่ตัวนั้นหายไปไหน พระองค์เฝ้าค้นหาจนทั่วแต่ก็ไม่เจอ) แต่พระองค์กลับได้เจอกับสร้อยมาลัยเสียงคู่แทน พระองค์จึงหยิบมาพิจารณา เมื่อคนดูแลสวนมาพบเข้าก็สอบถามว่า ท่านเป็นชายเข้ามาในเขตหวงห้าม เพียงแต่ติดตามกตอกป่ามาถึงที่นี่

เท่านั้น คนรับใช้ของพระนางฟ้าหยาตทราบดังนั้นจึงรีบเข้าเฝ้าพระธิดาฟ้าหยาต พระนางตกใจและรู้สึกแปลกประหลาดมาก จึงให้นำท้าวจันทราขมาพบที่ปราสาทของพระนาง

และแล้วเมื่อทั้งคู่ได้พบกัน ต่างตกตะลึง เหมือนโลกหยุดหมุน ทั้งสองต่างรู้สึกรักใคร่ผูกพันในกันและกันยิ่งนัก พระธิดาฟ้าหยาตสวยงามต้องใจท้าวจันทราขยิ่งนัก พระองค์ไม่เคยพบเห็นใครที่งามเพียงพร้อมอย่างนี้มาก่อน พระธิดาฟ้าหยาตก็ไม่เคยเห็นชายใดที่จะสง่างามถูกใจเช่นนี้มาก่อนเช่นกัน ทำให้พระนางนึกถึงความฝันที่พญางูใหญ่มาวัด พระนางก็ยิ่งตื่นเต้นและหัวโนในพระทัยยกที่จะบรรยาย ทั้งคู่มีความรักและรู้สึกคุ้นเคยกับคนที่อยู่ตรงหน้าคือคนที่ต้องการและเฝ้าติดตามหามาทั้งชีวิต

ทั้งคู่ทักทายปราศรัยถามไถ่ความเป็นมาของกันและกันตามมารยาท ฝ่ายพญางูจันทราขนั้นหลงรักพระนางจนไม่ยอมกลับเมือง พระองค์ได้ตั้งค่ายอยู่ใกล้กับอุทยาน แล้วในตอนกลางคือพระองค์ก็ได้แอบขึ้นไปบนปราสาท เพื่อไปหาพระนางผู้เป็นที่รัก และแล้วทั้งสองพระองค์ก็ได้เป็นสามีภรรยากันสมใจปรารถนา ทั้งสองพระองค์อยู่ด้วยกันนานวัน โดยปกปิดเป็นความลับ และบริวารทั้งหลายของพระธิดาต่างก็เป็นใจให้ทั้งคู่ได้สมหวังในรักที่รอคอย

“เมื่อนั้น สองได้เฝือแฝงพันตอมกันกั๊กัน   แก้มกายแก้มมือน้าวแนบทรงวง
นางเห็นอ้ายทวงกะสันอกสั้น   บาบ่าท้าวชมจูบจอมแพง
เสน่หาฮักหลุดทวงใจสะบั้น   สองอินอ้อยจากกล่าวคำหวาน
นางก็จาค่างมต่อเล็งโยท้าว   สองหากเซยชมซ้อยเสน่หาเฮียงฮ่วม
อ๊กบ่แล้วนอนกึ่งกล่อมกัน แท้แท้แล้ว”

และเมื่อนานวันเข้า กลัวว่าความลับจะรั่วไหลและเกรงจะทำให้พระนางต้องเดือดร้อน ท้าวจันทราขจึงจำใจจากลากลลับบ้านเมืองเพื่อว่าราชการที่ทิ้งมาหลายวัน โดยสัญญาว่าจะส่งอำมาตย์ผู้ใหญ่มาสู่ขอพระนางไปเป็นมเหสีร่วมกันปกครองเมืองเชียงโสมกับพระองค์อย่างแน่นอน

แต่ความลับได้รั่วไหล เพราะคนรับใช้พระนางคนหนึ่งแค้นเคือง ด้วยเธอแอบหลงรักท้าวจันทราขแต่ท้าวจันทราขไม่เหลียวมอง จึงนำเรื่องของทั้งสองไปทูลให้พญาฟ้าแดดทรงทราบ พระองค์ทรงกริ้วเป็นพินเป็นไฟ พอทราบว่ากษัตริย์หนุ่มจากเมืองเชียงโสมกล้าขัดพระราชโองการก็เดือดดาลยิ่งนัก บังอาจกระทำหยามน้ำใจพระองค์เช่นนี้

เมื่อพญางูจันทราขเดินทางกลับถึงเมืองเชียงโสมก็รับมอบหมายให้อำมาตย์คู่ใจคือ “ขุนเส็ง” และ “ขุนคาน” นำเครื่องราชบรรณาการมาสู่ขอพระนางฟ้าหยาตทันที

ครั้นเมื่ออำมาตย์และเสนาแก่จากเมืองเชียงโสมมาขอเข้าเฝ้า เพื่อมอบเครื่องราชบรรณาการและสู่ขอพระธิดาฟ้าหยาตไปเป็นพระอัครมเหสีของท้าวจันทราขแห่งเมืองเชียงโสม เพื่อความเป็นปฐพีเดียวกันต่อไป

ฝ่ายพญาฟ้าแดดเมื่อได้พบเหล่าอำมาตย์และเสนาแก่จากเมืองเชียงโสมก็โกรธเป็นพินเป็นไฟ ทรงตรัสว่า “ไม่ว่าจะอย่างไรก็ไม่ยอมยกพระธิดาให้ท้าวจันทราขอย่างเด็ดขาด และใส่ตะเพิดตั้งแต่มิทันได้เจรจามาความใดต่อกันเลย

ท้าวจันทราขกษัตริย์หนุ่มทรงผิวดำและเสียวพระทัยยิ่งนัก ทรงทุกข์ใจอย่างมาก ไม่เป็นอันว่าราชการ ทรงครุ่นคิดถึงแต่พระธิดาฟ้าหยาตทุกคืนวัน พระองค์ไม่มีทางออก จึงปรึกษาหารืออำมาตย์และเหล่าทหารเมืองเชียงโสมว่าทำอย่างไรจึงจะได้พระนางมาเป็นมเหสี ที่ประชุมตกลงเห็นว่าให้ยกกองทัพไปกดดันเพื่อเจรจาอีกที หากไม่ยอมก็ต้องรบแย่งชิงพระธิดาฟ้าหยาตมาได้

พระองค์ไม่มีทางเลือก พระองค์ไม่ได้คิดจะย้ายเอาบ้านเมืองของใคร พระองค์ต้องการพระนางฟ้าหยาดมาเป็นมเหสีคู่พระทัยเท่านั้น พระองค์จึงไม่ได้ปรึกษาและขอความร่วมมือจากพระเชษฐาทั้งสอง ขณะนี้ความรักเข้าตาซะแล้ว การพิจารณาและตัดสินพระทัยใดๆไม่แจ่มใส พระองค์ไร้กลยุทธ์และแผนการ คิดถึงแต่หน้าคนรักเท่านั้น

ผิดกับทางเมืองฟ้าแดด ซึ่งพญาฟ้าแดดกษัตริย์ชาตินักรบและนักวางแผน ได้คาดการณ์ว่าจะมีทัพจากเชียงโสมบุกมาทำ “ศึกชิงนาง” อย่างแน่นอน จึงได้วางกลศึกและทำการเตรียมการอย่างดี อีกทั้งได้เรียกพระอนุชาฟ้าระจิมตลอดจนกองทัพจากเมืองสูงยางมาช่วยรบอีกด้วย

เมื่อกองทัพเผชิญหน้ากัน ท้าวจันทราชขอเจรจาและขอยอมรับผิดที่บุกเข้าในเขตหวงห้าม อันเป็นการขัดพระราชโองการ แต่เพราะพระองค์มาจากเมืองอื่น ไม่รู้มาก่อนว่าเป็นเขตหวงห้าม การพลัดหลงเข้าไปนี่ก็เป็นโดยไม่เจตนา

แผนการของพญาฟ้าแดดและเจ้าฟ้าระจิมพระอนุชาแม่ทัพของเมืองฟ้าแดดนั้นจะหลอกว่ายอมเจรจา แล้วหลอกจับตัวท้าวจันทราชไปคุมขังเพื่อพิจารณาโทษต่อไป ซึ่งท้าวจันทราชไม่ต้องการให้คนอื่นเดือดร้อนและล้มตาย เพราะพระองค์ จึงขอเจรจาโดยสันติ พระองค์และทหารองครักษ์คู่พระทัยอีกสองคนจะเข้าไปเจรจาในเมืองฟ้าแดด ครั้นตกลงตามนั้น พระองค์และทหารองครักษ์จึงออกหน้าทัพแล้วเข้าไปกองทัพของเมืองฟ้าแดด เมื่อพระองค์ไปถึงในเขตพระนคร ทหารเมืองฟ้าแดดก็ปิดประตูเมือง และแทนที่จะมีการเจรจา กลับสั่งทหารให้รุมจับพระองค์เพื่อกักขังรอการลงอาญาโทษต่อไป

เมื่อพระองค์รู้เช่นนั้นก็ไม่ยอมและขอสู้ตาย พระองค์จึงถูกทหารเมืองฟ้าแดดรุมทำร้าย พระองค์สู้สุดฤทธิ์ไม่ยอมให้จับกุม และแล้วพระองค์ก็ถึงแก่ความตายพร้อมกับทหารองครักษ์ทั้งสอง ในเมืองฟ้าแดดของคนรักของพระองค์นั่นเอง

ฝ่ายกองทัพเมืองเชียงโสมที่อยู่ข้างนอกเมืองฟ้าแดด พอรู้ข่าวก็สลดใจและเสียยิ่งนักไม่มีจิตใจที่จะรบต่อไป จึงยกทัพกลับเมืองของตน แล้วกรีบไปแจ้งข่าวให้เชียงสาและเชียงสองผู้พระเชษฐาของท้าวจันทราชทราบในทันที

ฝ่ายพระธิดาฟ้าหยาดทราบว่าท้าวจันทราชโดนกลศึก พระนางทรงโศกเศร้าเสียพระทัยยิ่งนัก ทรงรักและสงสารคนรักที่ต้องจบชะตากรรมเพราะรักพระนางโดยไม่คำนึงถึงชีวิตและ กลศึกใดๆเลย พระนางตรอมใจ ไม่ทรงอาศัยในชีวิตและทรัพย์สินสมบัติใดๆ อีกต่อไป หากไม่มีคนรัก พระนางก็อยู่ในโลกนี้ไม่ได้ พระธิดาฟ้าหยาดไม่ยอมเสวยน้ำและพระกระยาหารใดๆแล้วพระนางก็ตรอมใจตายตามคนรักของพระนางไป บนปราสาทเสาศีลาเดียวในอุทยาน

ฝ่ายพญาฟ้าแดดและพระนางจันทาเทวีทราบเรื่องและความเป็นไปทั้งหมดก็โศกเศร้าและสะเทือนใจยิ่งนัก พอได้สติพระองค์จึงได้ตระหนักรู้ว่า สิ่งที่พระองค์ทำลงไปเป็นการทำไปด้วยการไม่รู้ทันความคิดปรองดองด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง เหตุเพราะพระองค์ทรงขาดสติ

เมื่อมีสติระลึกชาติได้ พระองค์จึงคิดไถ่บาปด้วยการทำบุญสร้างพระพุทธรูปและสลูบเจดีย์ ตัดสินพระทัยให้สร้างหีบศพใหญ่อย่างดีและสวยงามแล้วให้นำศพของทั้งของท้าวจันทราชและพระนางฟ้าหยาดมาบรรจุด้วยกัน หล่อพระพุทธรูปด้วยทองคำและได้บอกบุญชาวเมืองฟ้าแดดและเมืองสูงยางให้หล่อพระพุทธรูปตามศรัทธา จะเป็นทองคำ เป็นเงิน เป็นดิน เป็นอิฐ เป็นหิน และเป็นปูนก็ได้ตามศรัทธา ให้ได้พระพุทธรูป 84,000 องค์ เพื่อบรรจุไว้ในสลูบเจดีย์ที่สร้างหุ้มหุ้มฝังศพของทั้งคู่ เพื่อสร้างบุญกุศลอุทิศให้กับทั้งคู่และชดใช้กรรมที่ได้ทรงกระทำกับทั้งสองพระองค์ อีกทั้งยังสร้างไว้เป็นพุทธานุชาสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยาวนานสืบไป

แต่ความเดือดร้อนวุ่นวายใหญ่หลวงหลังจากนั้นกำลังจะเกิดขึ้นกับเมืองฟ้าแดดสูงยาง เมื่อท้าวเชียงเซ็ดหรือพญาธรรมซึ่งเป็นพระอนุชาสุดท้อง นำข่าวพญาจันทราชโดยกลศึกและถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตายในเมืองฟ้าแดดไปแจ้ง

กับพระเชษฐาทั้งสอง คือท้าวเชียงสาและท้าวเชียงสองทราบ ทั้งสองพระองค์ทรงกริ้วและเดือดดาลในพระทัยยิ่งนัก ลั่นวาจาประกาศว่าจะถล่มเมืองฟ้าแดดให้พินาศยับยั้งสิ้นซาก สองกษัตริย์ชาตินักรบถึงแม้จะพิโรธจัดเพราะรักพระอนุชาแต่อดทนและข่มพระทัยไว้ก่อน ไม่บุ่มบ่ามให้เสียการใหญ่ จึงได้ปรึกษาร่วมกันวางแผนทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างมีกลยุทธ์และรอบคอบ ทั้งนี้ เป็นการผนึกกำลังทั้งจากกองทัพเมืองเชียงสา เมืองเชียงสอง และกองทัพเมืองเชียงโสม ซึ่งบัดนี้ท้าวเชียงเชิดหรือพญาธรรมได้ปกครองบ้านเมืองแทน

ทั้งสามพี่น้องยังได้ไปขอความร่วมมือและเกณฑ์ไพร่พลจากเมืองพันธมิตร คือเมืองเชียงเครือ เมืองท่างาม เมืองน้ำดอกไม้ เมืองสาบุตร และเมืองกุดดอก รวมกันเป็นกองทัพใหญ่ มีความพร้อมในการทำศึกสงครามมาก เมื่อได้เพลและฤกษ์ศึกสงครามก็เคลื่อนพลมุ่งสู่เมืองฟ้าแดดสูงยางพร้อมกันทันที

ฝ่ายเมืองฟ้าแดดสูงยางที่กำลังอยู่ในช่วงไว้อาลัยหลังจัดงานพิธีพระศพและยังเศร้าโศกอยู่นั้น ทหารเองก็มีทั้งสลดใจและชะล่าใจในกลศึกที่เอาชนะสงครามและเอาชีวิตของท้าวจันทราชได้ในคราวก่อน ทำให้ความพร้อมในการรบด้อยกว่ากองทัพที่กำลังยกมาประชิดอยู่ในขณะนี้ ทั้งๆที่ยกทัพมาไกล แต่เพื่อแก้แค้นให้เจ้านายผู้จากไปอย่างน่าสงสารจึงมีความฮึกเหิมพร้อมรบอย่างยิ่ง และแล้วสงครามก็ระเบิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นศึกใหญ่ที่สุดในยุคนั้นเลยก็ว่าได้

กองทัพของเชียงสอง เชียงสา และพันธมิตรบุกเข้ามาบดขยี้เมืองฟ้าแดดและเมืองสูงยางพร้อมกันทุกทิศทางอย่างบ้ำระห่ำ ด้วยพระราชโองการทัพแห่งท้าวเชียงสาและท้าวเชียงสองที่ประกาศว่า จะไม่ไว้ชีวิตคนที่ทำร้ายพระอนุชาของพระองค์และจะทำลายบ้านเมืองที่ใจร้ายทำลายความรักของทั้งสองให้สิ้นซากให้จงได้

เมือง “ฟ้าแดดสูงยาง” เป็นเมืองที่กว้างใหญ่ร่มเย็นเป็นสุขด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นสถานที่ประดิษฐานของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา เมืองทั้งสองจึงเต็มไปด้วยใบเสมาหินทราย จำหลักภาพเรื่องราวชาดกและพุทธประวัติจำนวนมาก เมื่อชาวเมืองตระหนักรู้ว่า สงครามในครั้งนี้พวกเขาต้องพ่ายแพ้แน่นอน พระสงฆ์ผู้ใหญ่ของเมืองได้ให้สติกับชาวเมืองว่า...

“แม้จะมีเหตุร้ายใดๆเกิดขึ้นชีวิตหรือบ้านเมืองก็ตาม ขอให้วางใจให้เป็นสุขสงบ ให้คิดใคร่ครวญไตร่ตรองเพื่อให้เข้าใจด้วยใจ แล้วพิจารณาว่าอะไรที่ทำได้ในขณะนี้ แล้วลงมือจัดการทำสิ่งที่ควรทำ ในสิ่งที่เห็นว่ามีความสำคัญที่สุด มีคุณค่ามีความหมายมากที่สุด ให้ปรากฏผลทันเวลา ไม่ว่าจะเป็สิ่งเล็กน้อยแค่ไหนก็ตาม จงลงมือทำสิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นให้ออกมาเป็นการกระทำก็จะเกิดผลสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยว่าใจที่ติดอยู่กับความเป็นทุกขนั้นไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้นเลย”

เมืองชาวเมืองมีสติ มองเห็นความยุ่งยากหรือความเสี่ยงที่กองทัพไม่อาจรับมือกับข้าศึกได้ ท่ามกลางความสับสนอลม่าน ชาวเมืองฟ้าแดดสูงยางกลับมองเห็นโอกาสและใช้ความคิดสร้างสรรค์ประโยชน์ ในภาวะวิกฤตินั้น ชาวเมืองฟ้าแดดสูงยางได้ช่วยกันนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะใบเสมาหินทราย จำหลักภาพเรื่องราวชาดกและพุทธประวัติจำนวนมากฝังเก็บในดินไว้ให้คนรุ่นหลัง ไม่ให้ข้าศึกต่างกลุ่มเผ่าพันธุ์ต่างความเชื่อมาทำลาย

ชาวเมืองฟ้าแดดสูงยางได้ตัดสินใจลงมือจัดการทำสิ่งที่ควรทำ ทำในสิ่งที่เห็นว่ามีความสำคัญ มีคุณค่า และมีความหมายมากที่สุด ให้ปรากฏผลทันเวลา

การสงครามครั้งนั้น พญาฟ้าแดดได้เข้าสู่ศึกสุดฤทธิ์ แต่พระองค์ถูกพันพระศอขาดบนคอข้างศึก ตายในสนามรบ ส่วนพญาธรรมแห่งเมืองสูงยางก็ถูกจับและถูกประหารด้วยการตัดคอ ตายในสนามรบเช่นเดียวกัน

ในที่สุดกองทัพและทหารเมืองฟ้าแดดสูงยางก็พ่ายแพ้เสียหายย่อยยับประชาชนล้มตาย เลือดนองแผ่นดิน บ้านเรือนและวัดวาอารามพังเสียหาย ถูกทำลายวอดวายไปทั้งหมด ยกเว้นอยู่เพียงแห่งเดียวคือสถูปที่สร้างหุ้มพระศพของท้าวจันทราชและพระนางฟ้าหยาด ซึ่งนอนสงบแน่นิ่งในโลงศพอันเดียวกัน ที่ฝังอยู่ใต้ฐานพระสถูปเจดีย์แห่งนั้น

โดยทั้งสองพระองค์เป็นพระอนุชา (น้องชาย) และพระกนิษฐภคินี (น้องสะใภ้) ของท้าวเชียงสาและท้าวเชียงสองผู้เป็นแม่ทัพ และเป็นผู้ชนะศึกสงครามครั้งนั้น

ส่วนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนาต่างๆในเมือง โดยเฉพาะโบสถ์มหาจินตหรา จำหลักภาพเรื่องชาดกและพุทธประวัติจำนวนมากรอดพ้นจากการถูกทำลายได้ เพราะความมีสติของชาวเมืองฟ้าแดดสูงยาง

บริเวณ “เมืองโบราณฟ้าแดดสูงยาง” ที่บ้านเสมา ตำบลหนองแปน อำเภอภมราไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ นับเป็นพื้นที่ที่มีการค้นพบโบสถ์มหาจินตหรา จำหลักภาพเรื่องชาดกและพุทธประวัติมากที่สุดในประเทศไทย

ปัจจุบันพระสถูปเจดีย์นี้ก็คือ “พระธาตุยาคู” หรือ “พระธาตุใหญ่” ที่ยังหลงเหลือไว้เป็นอนุสรณ์และเป็นพยานหลักฐานมาจนถึงทุกวันนี้แน่นอน (สุเทพ ไชยพันธุ์, 2557: 176-187)

11. เรื่องตำนานขูลู นางอ้ว

เรื่องมีอยู่ว่า...

ณ ดินแดนแคว้นชมพูทวีปอันไพศาล มีเมืองใหญ่สองเมืองนามว่าเมืองกาสิและเมืองกาย พระมเหสีของเมืองทั้งสองมีไมตรีที่ดีต่อกันมาช้านาน

ท้าวพรหมสีเป็นกษัตริย์เมืองกาสิ มีนางพิมพาเป็นมเหสีคู่ขวัญ ส่วนเมืองกายมีท้าวปุตตาลาดเป็นเจ้าเมือง และนางจันทาเป็นมเหสี ทั้งสองเมืองมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและเคยให้คำมั่นว่า “ถ้ามีโอรสและธิดาจะให้แต่งงานกัน”

เมื่อพระมเหสีทั้งสองเมืองตั้งครรภ์ นางจันทาได้เดินทางไปเยี่ยมสหายที่เมืองกาสิ นางจันทาเกิดอาการแพ้ท้องอยากกินส้มโอมาก แต่นางพิมพาอ้างว่าผลไม้ยังอ่อนอยู่กินไม่ได้ จากเหตุเล็กๆได้กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตถึงขั้นกล่าวตัดขาดจากความเป็นเพื่อนกัน และความสัมพันธ์อันดีระหว่างเมืองทั้งสองก็ขาดกันตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นางพิมพาได้ให้กำเนิดบุตรชายคือ “ท้าวขูลู” เมื่อเติบโตใหญ่กลายเป็นชายหนุ่มรูปงามปานพระอินทร์ ลักษณะองอาจ และเชี่ยวชาญในการยุทธการสงคราม

ฝ่ายนางจันทาก็ได้บุตรสาวชื่อว่า “นางอ้ว” เมื่อนางอ้วอายุได้ 16 ปี เจ้าเมืองกายถึงแก่กรรม ทำให้เมืองกายมีผู้ครองเป็นหญิงหม้ายกับลูกสาว ยิ่งนางอ้วเจริญวัยแรกรุ่นดรุณีก็ยังมีสิริโฉมงดงาม เปรียบประดุจเทพธิดานางฟ้านางสวรรค์มาเกิดบนเมืองมนุษย์ ความงามของนางรำลือไปถึงเมืองขอมภูเขาก่า ซึ่งขุนนางเป็นเจ้าเมือง ขุนนางยังไม่มีลูกเมีย ครั้นล่าสัตว์หรือค้าขายได้ก็มักนำมาประจบก้านัลแก่นางจันทาอยู่บ่อยๆ เพราะหวังในตัวนางอ้ว

ฝ่ายขูลูเมื่อได้ยักยัดตีความงามของนางอ้ว ก็เกิดความหลงใหลใฝ่หาไม่เป็นอันกินอันนอน อยากเห็นหน้านางอ้วที่เขารำลือ จึงลาแม่และพ่อนำเครื่องบรรณาการมาเยี่ยมและขอตัวพระราชธิดาแห่งเมืองกาย ขูลูเดินทางมาถึงเมืองกาย เวลาใกล้พลบค่ำ จึงส่งพักไพร่พลไว้ ณ ที่นั้นก่อน ส่วนตนจะไปเข้าเฝ้าเจ้าเมืองที่ตำหนักหลวงในพระราชวัง ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับนางอ้วแอบหนีแม่และเหล่านางกำนัลออกชมอุทยานในยามเย็นตามลำพัง

ขูลูและนางอ้วได้พบกันโดยบังเอิญ เมื่อแรกพบสบตา ท้าวเธทั้งสองต่างก็รู้สึกแปลกประหลาดเกิดสับสนหาจิตปฏิพัทธ์ต่อกัน ตกตลิ่งทั้งสองเป็นลมล้มพับ สนมนางในมาพบเช่นนั้นต่างพากันตกใจ เมื่อทั้งสองฟื้นคืนสติแล้วก็เกี่ยวพาปราศรัยสืบถึงที่มาของกันและกัน เมื่อทราบความถ่องแท้ในเจตนาของฝ่ายชายที่อุตสาหะเดินทางมาหาเพราะแรงปรารถนาแห่งรัก นางอ้วก็ซาบซึ้งใจยิ่งนัก ปราสาททำอุทยานท่ามกลางหมู่มณฑลพฤกษาและดอกไม้้นานาพันธุ์หลากหลายสีสน จึงกลายเป็นทิพย์วิมานให้ทั้งคู่ได้สุขสมภิมภิมรักกันอย่างหวานชื่น โดยทั้งสองได้แอบพบกันในหลายทิวาราตรี

เมื่อแม่ของนางอ้วนรู้เรื่องก็โกรธ และโกรธหนักเมื่อรู้ว่าซูลูเป็นลูกของเจ้าเมืองกาสิ ฝ่ายซูลูนั้นได้ยอมรับผิดและขอมาต่อแม่ของหญิงอันเป็นที่รัก พร้อมแสดงความรับผิดชอบโดยให้คำมั่นว่าจะรีบกลับบ้านเมืองบอกแม่ให้จัดขบวนชั้นหมากราชบรรณาการพร้อมส่งผู้ใหญ่มาสู่ขอนางอ้วนตามราชประเพณี

ขณะที่ซูลูเดินทางกลับเมืองกาสินั้น ขุนนางแห่งเมืองภูเขาเก่า เจ้าเมืองผู้มั่งคั่งก็ได้ส่งผู้ใหญ่และเครื่องราชบรรณาการมากมีมาสู่ขอนางอ้วนเช่นกัน

เมื่อนางอ้วนรู้ว่าแม่จะยกนางให้กับขุนนาง นางก็เสียใจเป็นอันมากเพราะดวงใจนางมั่นรักซูลูเพียงผู้เดียว จึงยื่นกรานปฏิเสธ โดยอ้างเหตุผลว่าขุนนางเมืองของภูเขาเก่า เป็นคนนอกเผ่าพันธุ์ นางได้แต่เฝ้าภาวนาด้วยใจเศร้าระทมให้ซูลูรีบยกชั้นหมากมาตามสัญญาโดยไว แต่ผู้เป็นมารดาได้ส่งแม่สื่อไปยอมรับปากกับขุนนางว่าจะเกลี้ยกล่อมนางอ้วนให้เข้าพิธีแต่งงานกับขุนนางให้จงได้

ฝ่ายซูลูเมื่อกลับถึงเมืองกาสิก็รีบเร้าให้แม่เร่งแต่งชั้นหมากมาสู่ขอนางอ้วนให้ตน แรกๆ นางพิมพาอยู่ในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก ลังเลอดออกเพราะกังวลถึงความขัดแย้งในอดีต แต่ด้วยความรักลูกจึงสั่งการให้เสนาอำมาตย์จัดแจงแต่งชั้นหมาก แล้วยกขบวนไพร่พลม้าช้างแห่แห่กันมาเมืองกาย ทำให้มีขบวนชั้นหมากสองเมืองยกมาสู่ขอหญิงสาวคนเดียวกัน ขบวนชั้นหมากทั้งสองประจันหน้ากันประหนึ่งกองทัพที่พร้อมประจัญบานสู้ศึกกันทุกเมื่อ ด้วยเพราะต่างฝ่ายต่างอ้างถึงสิทธิที่จะเป็นเจ้าบ่าวตามความชอบธรรมของตน

แม่ของนางอ้วนไม่ยินยอมยกลูกสาวให้ชั้นหมากเมืองกาสิ โดยให้เหตุผลว่าได้รับหมั้น ขุนนางไว้แล้ว ทำให้ซูลูแทบเป็นบ้า

ด้วยความสงสารลูกนางพิมพาจึงบากหน้ามาเจรจาและได้ทวงคำมั่นที่เคยให้กันไว้ตั้งแต่ครั้งเจ้าเมืองยังไม่ตาย แต่นางจันทาทกลับกล่าวล้าเลิกถึงความโกรธแค้นเรื่องส้มโอ และขอคืนคำมั่นสัญญาทุกประการ เมื่อจันทาทนางพิมพาจึงอ่อนน้อมขอให้ทำพิธีเสี้ยงสายแนนดูก่อนว่าดวงชะตาของลูกทั้งสองเป็นเนื้อคู่กันหรือไม่ ด้วยเกรงว่าจะเกิดศึกชิงนางกลางเมือง

นางจันทาทจึงปรึกษาโหราหลวงผู้เฒ่าเพื่อหาข้อยุติในเรื่องนี้ ในที่สุดจึงตกลงกันว่าจะทำพิธีเสี้ยงสายแนนว่านางอ้วนกับท้าวซูลูเป็นคู่ครองกันมาแต่ก่อนหรือไม่

คนโบราณเชื่อกันว่าคนที่มียางหนึ่งสายแนนพัวพันกันอยู่บนเมืองฟ้าเมืองแดน ต้องแต่งงานตามสายแนนนั้น (คู่สร้างคู่สมที่อบุพเพสันนิวาส) ถ้าแต่งงานผิดสายแนนจะมีเหตุให้ต้องแยกจากกัน จึงสั่งการให้แม่ม้อน (หมอเหยา) ทำพิธีเช่นสรวงพญาแถนเพื่อขอดูสายแนนของทั้งสอง

ประรำประกอบพิธีเสี้ยงสายแนนของท้าวซูลูกับนางอ้วน ถูกตั้งขึ้น ณ กลางสนามชัย (ลานช่วง) กลางเมืองกาย มีการจัดเครื่องเช่นไหว้ไว้ที่ทั้งสี่มุม ประกอบด้วยเครื่องเช่นไหว้มากมาย ได้แก่ สุรา หัวหมู หัวควาย เป็นต้น และกางร่มเป็นชั้น มีทั้งสีแสด สีเหลือง ผู้ประกอบพิธีคือแม่ม้อน (หมอเหยา) ซึ่งมีหลายคน ซึ่งล้วนแต่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าเครื่องประดับอันสวยสดงดงาม แม่ม้อนเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นหมอเหยา หมอให้ หมอแถน คือเป็นผู้ที่เชื่อมต่อกับผีฟ้าเพื่อถามแถนถึงสิ่งที่คนธรรมดาไม่สามารถล่วงรู้ เมื่อเวลาประกอบพิธี เสียงดนตรี ปี่ แคน ซ้อง กลอง บรรเลงขึ้น เมื่อแม่ม้อนเชื่อมต่อกับผีฟ้าได้ก็จะเฝ้าแถนถามถึงกนกนัยของท้าวซูลูและนางอ้วนว่าเป็นอยู่อย่างไร หากมั่นใจว่าสายแนนของทั้งสองคนโกซัดกลมเกลียวพัวพันกันอยู่ ย่อมแสดงว่าทั้งสองเป็นเนื้อคู่กัน

จากนั้นแถนก็พาผีฟ้าไปดูสายแนนในสวนแนนบนเมืองฟ้าก็ปรากฏว่าสายแนนของท้าวซูลูและนางอ้วนนั้นเกาะเกี่ยวพันกันอย่างดีในส่วนต้นแต่ปลายกลับแยกออกจากกัน ใบเหี่ยวแห้ง ยอดกุดด้วน นอกจากนั้นน้ำในบ่อแก้วก็ตื่นเขินมีจอกแหวนขึ้นแทน ดังกลอนว่า...

บาคาญน้ำว ตวยคำฮับฮีบ บาบได้ สายขาดคามือ

ตกลงพื้นธรณีไหวหวั่น ผุงหมู่บ่าวลำน้อย มือพาดทรวงอก...”

ก่อนของนางอ้วที่โยนไปนั้นชูลูรับได้แต่สายกอนขาด กอนเลยกระเด็นกลิ้งไปตกพื้น

ต่อมาฝ่ายชูลูเป็นคนโยนกอนบ้าง

“...แต่นั้น บาคาญท้าวบายกอนแวนฮีบ

กอนแจ่มจ้า แดงเข้มแข่งผิว

สายผูกนั้นเคียนคาดไหมคำ แหวนธำมะรงค์ดดี เสียนล้อม

บาคาญท้าวกอนคำกวัดแกว่ง งานดั่งอินทร์ อยู่ฟ้าลงเล่นช่วงเพียง

บาคาญท้าวบายกอนแวนฮีบ ชัดขึ้นฟ้า แสงแก้วเฮือเฮือง

ยาบเหลื่อมป้อมปิ่นเวหา แยงนางงาม วิ่งลงมีซ้า

นางแพงท้าวคำฮับฮีบ นางฮับได้ สะเด็นกึ่งจากมือ

กอนกระเด็นขึ้นเมื่อเทิงอากาศ อินทிரาชให้ บายไว้ที่ควร

กับทั้งกอนนางแก้ว อินตาเอาฮีบไปใส่ไว้ ชันแก้วฮ่วมกัน...”

แต่ในที่สุดก็ไม่อาจสมประสงค์ นางอ้วรับของท้าวลูบ้าง สายก็ขาดกลิ้งไปเช่นกัน และแล้วกอนทั้งสองลูกก็
บินลอยหายไปในอากาศลิบๆ เพราะพญาแถนรับเอาไปใส่ไว้ในขันแก้วบนสวรรค์นั่นเอง

การเสียหายโดยการแข่งขันโยนกอนจบลงด้วยความเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างยิ่งของคู่หนุ่มสาว

นางจันทาแม่ของนางอ้วได้ประกาศก้องว่า “คนทั้งสองไม่ใช่เนื้อคู่กันให้ขบวนฝ่ายเมืองกาสิยกกลับไปเสีย”
แล้วไล่ลูกสาวกลับหอโฮงวัง เตรียมตัวเข้าพิธีแต่งงานกับขุนนาง ผู้ประหนึ่งว่าจะได้ครอบครองนางสมประสงค์

ฝ่ายแม่ของชูลูก็ต้องจ่ายอมยกขบวนขันหมากกลับเมืองกาสิแต่โดยดี ก่อนกลับชูลูได้ลักลอบไปพบนางอ้ว
เพื่อรำลา ทั้งสองต่างพรรณนาตัดพ้อน้อยใจในโชคชะตา ใ้อเวรกรรมอันใดหนอที่ลิขิตให้ตนต้องแยกจากกันทั้งที่ยังรัก

ชูลูเดือดแค้น ปฏิญาณว่าจะแย่งชิงนางอ้วกลับเมืองกาสิให้จงได้ แม้จะต้องเกิดศึกสงครามสู้รบก็ต้องยอม แต่
นางอ้วทันทานไม่อยากให้ไพร่ราษฎรต้องเดือดร้อน จึงให้สัญญาปลอมใจชูลูว่า “ชาตินี้จะไม่วันที่ชายใดจะได้
ครอบครองร่างกายและดวงใจของนาง นอกจากอ้ายชูลูเพียงผู้เดียว” หากมั่นใจว่าพื้นแผ่นดินนี้เราสองมีอาจสมหวังใน
ความรัก ก็ขอให้ได้ครองรักกันบนสวรรค์แทน แล้วต่างฝ่ายต่างพร่ำพรอดร่ำให้อาลัยรักกันปริ้มจะขาดใจก่อนจากลา

ฝ่ายแม่นางอ้วเมื่อทราบภายหลังว่าลูกสาวของตนลักลอบได้เสียกับชูลูที่อุทยานก็ทำให้นางโกรธเป็นอันมาก
จึงกล่าวตำหนอนางอ้วว่าไม่รักนวลสงวนตัว ทำให้เสื่อมเสียพงศาเผ่าพันธุ์ และบังคับให้นางเข้าพิธีสมรสกับขุนนางใน
วันรุ่งขึ้นทันที

นางอ้วน้อยใจและเสียใจมากจึงแอบหนีไปผูกคอตาย ๓ ใต้ต้นจวงจันทร์ (ต้นกฤษณา) ทำอุทยาน ใน
ตอนเช้ามืดของวันแต่งงานนั้นเอง โดยใช้ผ้าสไบไหมที่คล้องคอมา ก่อนผูกคอตายนางได้น้อมกายลงอธิษฐานอ้อนวอน
ทั้งน้ำตาต่อต้นจวงจันทร์หอมให้โน้มกิ่งลงมาเอาชีวิตนางไปสู่สรวงสวรรค์ แต่ต้นจวงจันทร์หอมก็ไม่ไหวติง นางจึงได้อ้อน

วอนต่อต้านจันทร์ผีปลุก ในทันใดจันทร์ที่สูงชะลูดก็ค่อมลงจรดดินให้นางใช้สไปไหมพันกึ่ง ก่อนตายนางได้อิฐฐาน จิตขอขมามารดาผู้ให้กำเนิดและเฝ้าเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอม อาลาพีเลียง นางสนม ไพร์พลไพร์ฟ้าและปราสาทราชวัง ทั้งสระบัวสวนดอกไม้ที่เคยให้ความสุขสำราญแก่นาง ลาแล้วอายุขลุผู้เป็นที่รัก น้องจะไปรอบนเมืองฟ้าตามสัญญาใจ ลั่นเสียงนางสั่งลา ปลายกิ่งจวงจันทร์ผีปลุกก็ตืดขึ้นฟ้าดับลมหายใจส่งดวงวิญญาณนางอ้าวสู่สวรรค์ในครานั้น เมื่อ รุ่งทิวาสางเหล่านางสนมตื่นมาไม่พบนางอ้วก็เกิดโกลาหลติดตามค้นหาจนวนวายไปทั้งพระราชวัง นางจันทาผู้เป็นแม่ แรกนั้นก็นึกโกรธ ระแวงว่าลูกสาวจะแอบหนีตามขลุทำให้เมอบ่อยชายหน้าชาวบ้าน แต่เมื่อทราบว่าลูกสาวผูกคอตาย ด้วยอาลัยรักในสายเลือด นางได้กอดศพลูกร้องไห้จนสิ้นสติ ส่วนขุนนาง เมื่อติดตามมาเห็นก็ฟูบลงฟูมพวยร้องไห้เสียใจ เสียตายในตัวนางอ้ว แล้วพลันเกิดธรณีสูบร่างจมลงในบันดลเพราะเป็นคนใจบาปสร้างกรรมชั่ว

ฝ่ายขบวนของขลุกับแม่นั้นเพิ่งเดินทางเข้าสู่เขตเมืองของตน ตลอดการเดินทางทำวณางและเหล่าเสนาอำ นมาตย์ก็ได้แต่ซึมเศร้าไม่เป็นอันทำอะไร แต่ผู้ที่ปวดร้าวใจที่สุดกลับเป็นนางพิมพ์า ที่สุดแสนสงสารลูก แต่ก็ไม่รู้จะทำ ประการใด แ่ววเสียงทหารตะโกนรายงานจากท้ายขบวนว่า มีม้าเร็วจากเมืองกายมาส่งข่าว ทำวก็เกิดสังหรณ์ใจขึ้นว่า หรือจะเกิดเรื่องไม่ดีกับคนรักของตน เมื่อรู้แจ้งว่านางอ้วตายจากไปแล้ว ขลุก็ยังเสียใจมากเป็นทวีคูณ เกิดคลุ้มคลั่งซัด มัดพกที่เหน็บอยู่ข้างกายขึ้นแทงคอตเองตายตามหญิงอันเป็นที่รักไป ท่ามกลางสายตาคอนต้นตะลึงของผู้เป็นแม่และ เหล่าเสนาอำมาตย์ แต่ไม่มีผู้ใดกล้ากีดกัน ไม่มีอุปสรรคใดๆมาขวางกั้น เราจะไปครองรักกันบนเมืองฟ้าตามสัญญาที่ เคยพร่ำพรอดดั่งคำเฝ้าวอนอ้อยอิ่งที่ท้าวขลุเคยบอกนางอ้วไว้เมื่อตอนอำลาว่า

“แต่นั้นบาคาญท้าว คอนางชมจุบ ด้านกล่าวน้อง นางอ้วอ่อนใจ

อ้วอ้อยอัยไปก่อน ชิเอาปีกกับแคน น้องไปลุน ให้เอาแหวนกับซ้อง

ให้เอาไปเอ้อย่าง เทิงฟ้าม่ายกัน พี่เอนอ”

เมื่อเห็นลูกฆ่าตัวตายต่อหน้าต่อตาตั้งนี้ พระนางพิมพ์ากาสีปรารถนาให้ลูกสมหวังแม้ในวาระสุดท้ายของชีวิต จึงฝากความกับม้าเร็วให้นำสารกลับไปบอกนางจันทาที่เมืองกาย นัดหมายให้นำศพลูกสาวมาทำพิธีพร้อมกับศพลูก ชายของตน ณ บริเวณชายแดนระหว่างเมืองกาสิกับเมืองกาย

ความเศร้าโศกเข้าปกคลุมทั้งสองเมือง เพราะทิวิมานะของนางหญิงหม้ายแห่งเมืองกายทำให้เกิด โศกนาฏกรรมร้ายแรงครั้งนี้ ด้วยสำนักความผิดและอาลัยรักในตัวลูกสาว นางจึงยินยอมทำตามคำเชิญของสหายเก่า เมื่อต่างฝ่ายต่างสูญเสียบุตรธิดาอันเป็นที่รัก ทำให้แม่ทั้งสองลดทิวิมานะอันแรงกล้า กลับมาเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น

หลังจากมีสติครุ่นคิดใคร่ครวญอย่างแยบคายจนเห็นสาเหตุของปัญหาและผลของการเกิดปัญหาแล้ว ทำให้ เกิดการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆเข้าหากัน จนเกิดการยอมรับความ “พร่อง” ของตนเอง ว่าเกิดจากแรงกระตุ้นอันเป็นพิษที่ ลดทอนพลัง ซึ่งได้แก่ ความโกรธ ความมั่งร้าย ความอาฆาต ความริษยา และความกลัว

การมุ่งความสนใจไปที่การยอมรับความ “พร่อง” ของตนเอง จึงเป็นการก้าวข้ามความโกรธ ความกลัวของตัว เราได้ดีที่สุด เพราะเมื่อเราเห็นว่าเราพร่องได้ เราจึงจะทำหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อเติมให้มันเต็มพื้นที่ปลอดภัยของเรา ทำให้ขยายความคิดออกจากพื้นที่ที่เราเคยกลัว จนเกิดการยอมรับว่าเรายังไม่งาม ไม่ดี ไม่สมบูรณ์ พื้นที่อันเป็นที่เรา เคยโกรธ เราเคยเห็นว่าน่ากลัวนั้นก็จะหดหายไปด้วย

เมื่อทั้งสองพระนางตระหนักแล้วว่า ทุกครั้งที่คนเราให้อภัย เราจะมองเห็นพื้นที่ที่สามารถแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนสภาพจากเดิมที่เป็นพื้นที่แห่งความไม่รู้ (อวิชชา) เป็นอย่างอื่น ที่เราสามารถเข้าไปเดิน เข้าไปดู เข้าไปอยู่ เราฟังเดบโต เปิดกว้าง และลึกซึ้งขึ้นในเวลาเดียวกัน

เมื่อตระหนักเช่นนี้ จึงร่วมกันแก้ศพบุตรและธิดาของตนไปจัดพิธีที่เขตชายแดนระหว่างสองเมือง โดยปลงศพทั้งสองด้วยพร้อมกัน และสร้างพระธาตุบรรจุอัฐิทั้งสองไว้ ณ ที่นั้น เพื่อเป็นพยานความรักอันซื่อสัตย์ของชายหญิงคู่นั้น และเพื่อให้ทั้งสองได้อยู่คู่กันตลอดไป

จากนั้นพระนางและไพร่ฟ้าราษฎรของสองเมืองก็กลับมารักใคร่สมัครสมานสามัคคีกันดังเดิม ทั้งยังร่วมกันสร้างถนนเพื่อให้คนทั้งสองเมืองนี้เดินทางไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวก พร้อมทั้งประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันของเจ้าเมืองทั้งสองว่า “ที่คิดว่าไม่มีทางเลือกนั้น ในความเป็นจริงเป็นเพราะเรายังไม่เห็นทางออกที่แท้จริงในการแก้ปัญหาต่างหาก ความเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์พูดคุยและร่วมกันแสวงหาทางออก”

สิ่งที่เจ้าเมืองทั้งสองปรารถนา คือ ปรารถนาให้ลูกๆมีชีวิตที่ดีและมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และปรารถนาเช่นเดียวกันนี้กับทุกคนด้วย

การเดินทางบนถนนสายความขัดแย้ง ความบาดหมาง และถือปฏิมากรรมด้วยความเกลียดชังนี้ไม่อาจนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีความสุขได้ ความเกลียดเป็นทุกข์ ยิ่งเราเกลียดคนอื่นมากขึ้นเท่าไรเราก็กยิ่งเกลียดตัวเองมากขึ้นเท่านั้น

การให้อภัยคือทานบารมีอันสูงส่ง เป็นการยุติผลกระทบข้ามภพข้ามชาติ การให้อภัย ใจกว้าง และมีใจเพื่อแม่ทั้งคนอื่นและตัวเอง เป็นหนทางที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีความสุข เพราะคนเราล้วนมีจุดอ่อนและจุดแข็ง จึงเอาเป้าหมายสุดท้ายของคนเรา คือการมีชีวิตที่ดีและมีความสุขเป็นที่ตั้งร่วมกัน จึงควรมองไปข้างหน้าและก้าวต่อไป

หลังจากที่ทั้งสองตายไปแล้ว ดวงวิญญาณก็ได้ไปพบกันบนสวรรค์ตามบันดาลของพญาแถน ว่ากันว่าตอนที่ท้าวชูลูกกับนางอ้วอยู่ร่วมกันนั้นจะปรากฏเป็นรูปรุ้งกินน้ำที่มีสีสันทสวยงามบนท้องฟ้า

ส่วนเศษเจ้าอัฐิของท้าวชูลูกกับนางอ้วได้เกิดเป็นกล้วยไม้ดอกเล็กๆที่มีรูปร่างสีสันทสวยงาม มีทั้งสีขาว ม่วง ชมพู ฝรั่งพราวขึ้นมาในบริเวณที่เศษศพพวดโหมซู่ขอให้คนอื่นที่ผ่านไปมาได้พบเห็น (สุเทพ ไซพันธ์, 2557: 198-209)

12. เรื่องตำนานขุนลู นางอ้ว ฉบับผู้ไต (ไทแดง)

ตำนาน “ขุนลู นางอ้ว” ของที่มีการเล่าขานสืบต่อกันมาว่า...

นานมาแล้วแถนบนฟ้า (ไม่ใช่พญาแถนหลวง) มีลูกสาวที่แถนหลงรักมากนางหนึ่งชื่อ “นางคอง” แถนจะเอาเป็นเมียก็ทำไม่ได้ เลยส่ง “นางคอง” ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์ชั่วคราว พอโตเป็นสาวแล้วจึงให้ตาย เพื่อจะได้ไปเกิดใหม่ในเมืองฟ้ากับแถน ตอน “นางคอง” ลงมาเกิด แถนได้ฝากดวงวิญญาณ “นางคอง” ไว้กับลูกมะเตื่อ ที่ต้นมะเตื่อริมฝั่งน้ำ

ตอนบ่ายคล้อยวันหนึ่ง ลูกสาวเจ้าเมืองกับเพื่อนรัก (เสี่ยว) ได้มาอาบน้ำที่ริมธาร เห็นลูกมะเตื่อกำลังสุกได้ที่เลยอยากกิน แต่ด้วยมะเตื่อลูกนั้นใหญ่มาก จึงแบ่งครึ่งกัน ลูกสาวเจ้าเมืองกินส่วนหางยง ส่วนเพื่อนเสี่ยวกินส่วนคว่ำ ดวงวิญญาณลูกสาวแถนเลยถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน

กลับไปเมืองได้ไม่นาน ทั้งสองเกิดท้องไม่มีพ่อขึ้นมา “บายเวียง” เจ้าเมืองอับอายยิ่งนัก แม้ทั้งสองจะบอกว่านางทั้งสองท้องจากการกินลูกมะเตื่อ เจ้าเมืองก็ไม่เชื่อ ไม่ฟัง เลยจับนางทั้งสองแต่งงานกับบ่าวไพร่

เมืองทั้งสองคลอดลูกออกมา ลูกสาวเจ้าเมืองได้ลูกสาว จึงตั้งชื่อว่า “นางอ้ว” ส่วนเพื่อนเสี่ยวได้ลูกชาย ตั้งชื่อให้ว่า “ขุนลู” ทั้งสองให้สัญญาต่อกันว่า เมื่อลูกทั้งสองโตจะให้เป็นคู่ชีวิตกัน

เมื่อขุนลูและนางอ้วโตเป็นหนุ่มสาว ขุนลูเป็นหนุ่มรูปงาม ใครๆก็หมายปองอยากได้เป็นคนรัก เช่นเดียวกับนางอ้ว เลยให้เถ้าแก่มาสู่ขอ และยังขู่บายเรื่องเจ้าเมืองซึ่งเป็นตาของนางอ้วว่า หากไม่ให้หลานสาวจะยกกองทัพมาตี

บายเรื่องเห็นว่าคงไม่มีกำลังจะต้านทานกองทัพขุนนางได้ จึงตกลงปลงใจยกหลานสาวให้ขุนนาง ขุนลูกับนางอ้วรักใคร่ชอบพอกันมาก่อน เมื่อรู้เช่นนั้นจึงตัดสินใจเป็นของกันและกัน ต่อมาตารู้เลยห้ามไม่ให้ขุนลูมาพบนางอ้ว

นางอ้วเสียใจ ไม่ได้พบหน้าขุนลู เมื่อใกล้ถึงวันที่ต้องแต่งงานกับขุนนาง นางเลยกินยาเบื่อตาย ขุนลูจึงรีบมาหานางอ้ว บายเรื่องให้หมู่เสนาไปสกัดกั้นไม่ให้ขุนลูเข้ามาในเมืองได้ หากเข้ามาก็ให้ฆ่าขุนลูทิ้งเสีย ด้วยความมีรูปงาม มีเสน่ห์ใครๆก็อดใจอ่อนไม่ได้ เมื่อขุนลูเดินทางมาถึง เจ้าเมืองสั่งให้เหล่าสาวใช้แอบไปตีขุนลู แต่พอสาวใช้เห็นความหล่อของขุนลูก็มือไม้อ่อน ทำร้ายขุนลูไม่ลง เจ้าเมืองเลยส่งแม่เฒ่าไปแอบตี แต่พอแม่เฒ่าได้เห็นขุนลูหล่อก็เลยอธิษฐานว่า “ข้าเหนื่อยอยากเกิดมาเป็นสาวอายุสิบหก เพื่อจะได้มีโอกาสเป็นคนรักขุนลู”

ขุนลูจัดทำช่วงสำหรับทำพิธีเหยา เพื่อขอให้แกนเรียกดวงวิญญาณกลับคืนสู่ร่างนางอ้ว ขณะขุนลูทำพิธีอยู่ในบ้านนั้น ที่นอกชาน พวกผู้เฒ่าผู้แก่จำนวนมากต่างแย่งกันมาชื่นชมความหล่อของขุนลูเบียดกันจนชานหักพังลงมา ทำให้ผู้เฒ่าผู้แก่เหล่านั้นตาย ดวงวิญญาณของเหล่า ผู้เฒ่าได้ไปเกิดเป็นค้างคาว ดังนั้นเราจึงเห็นค้างคาวมีหนังเหนียวยานคนแก่คนเฒ่ามาจนถึงทุกวันนี้

ส่วนนางอ้วก็ได้ฟื้นคืนชีพกลับมาอีกครั้ง นางอ้วอ่อนวอนกับตาขอแต่งงานกับขุนลู แต่ บายเรื่องยังยืนยันว่าจะให้นางแต่งงานกับขุนนาง ส่วนขุนลูถูกบายเรื่องไล่กลับบ้าน

ต่อมานางอ้วหนีเข้าป่าแล้วขอตันจวงจันทร์ (ต้นกฤษณา) ว่าให้ค้อมกิ่งลงมาให้นางผูกคอตายด้วยเถิด ตันจวงจันทร์เลยโน้มย้อยกิ่งลงมาให้นางผูกคอตาย

ก่อนนางจะผูกคอตาย นางได้จัดคำเคี้ยวหมากเป็น 2 ส่วน เพื่อขอให้สายลมเอาไปให้ขุนลูรู้ว่า ตอนกิน ตอนอยู่หรือตอนจะตาย นางก็ไม่ลืมขุนลู จะแบ่งเป็นทุกอย่างให้ขุนลู แล้วนางยังเอามือตัดผมปล่อยตามสายลมฝากไปให้ขุนลู

ผมบางเส้นพลัดไปแขวนอยู่บนกิ่งไม้แล้วกลายเป็นเครือไม้ (เถาวัลย์) สีทอง ชาวบ้านเรียกว่า “เครือเส้นผมนางอ้ว”

จากนั้นนางก็ผูกคอตาย เมื่อขุนลูรู้ข่าวก็เจ็บใจอยากตายตามไปด้วย แต่แม่ขุนลู ซึ่งชื่อ “นางคำส้ม” ไปหาผู้สาวสวยนางหนึ่งชื่อว่า “นางคำเหม่ง” มาแต่งเป็นเมียขุนลู ทั้งแม่และเมียดูแลขุนลูอย่างดีไม่ให้คลาดสายตา เพื่อป้องกันไม่ให้ขุนลูมีโอกาสฆ่าตัวตาย แต่แล้วขุนลูก็แกล้งว่าอยากกินแกงไก่ นางคำเหม่งเลยลงจากบ้านมาทำอาหารให้สามีกิน พอถึงชั้นล่างมีน้ำสีแดงไหลลงมาจากบนบ้าน แม่ขุนลูและนางคำเหม่งคิดว่าคงเป็นหมอน้ำสีย้อมผ้าคิดว่า น้ำสีแดงไหลไปที่ไหนก็แดงไปหมดในทุกๆที่ ดอกหงอนไก่มีแต่สีขาวก็ถูกย้อมด้วยน้ำสีแดงเลือด

พอขึ้นไปเรียกขุนลูมากินแกงไก่ พวกเธอก็ต้องตกใจสุดขีด เมื่อได้เห็นว่าขุนลูได้ตายไปแล้ว แม่และเมียขุนลูได้พิธีบวงสรวงเซ่นไหว้ดวงวิญญาณขุนลูด้วยวัวควาย

วิญญาณขุนลูคิดว่านางอ้วได้ตายไปนานแล้ว วิญญาณของนางอ้วคงจะกำลังรอขุนลูอยู่บนเมืองฟ้า จึงไม่ได้เรียกวิญญาณนางอ้วมากินของเซ่นไหว้ด้วย ขุนลูจึงรีบกินของเซ่นไหว้ แล้วรีบตามไปพบนางอ้วบนเมืองฟ้า

วิญญาณนางอ้วรอขุนลูอยู่ เห็นอย่างนั้นแล้วรู้สึกโกรธขุนลูมากกว่า นางได้กินอันใดนางก็จะคิดถึงแต่ขุนลู แต่ทำไมอ้ายขุนลูไร้หัวใจเช่นนี้ กินคนเดียวโดยไม่เรียกน้องอ้วกินด้วยสักคำ คิดแล้วนางก็เลยบินขึ้นไปบนเมืองฟ้า แถนเลยได้โอกาสรับนางอ้วมาเป็นเมียสมใจ

ส่วนดวงวิญญาณขุนลู เมื่อขึ้นเมืองฟ้าไปหาแดน แล้วอ่อนวอนขอแดนว่า ให้ได้อยู่เป็นคู่กับนางอ้วด้วยเถิด แต่นางอ้วยังโกรธไม่หาย เลยไม่ยอมรับ แม้นว่าขุนลูจะบอกนางว่ายังรักเหมือนเดิม และบอกแดนให้รู้ว่าทั้งสองเคยเป็นคู่รักกันตั้งแต่อยู่เมืองมนุษย์ ขอให้พญาแดนโปรดเห็นใจด้วย

แดนคิดไปคิดมาว่ายังไปขุนลูก็เป็นส่วนหนึ่งของวิญญาณนางคงแปลงร่างไปเกิดเป็นมนุษย์ แต่ความอยากได้นางอ้วมาเป็นเมียก็ยังมีไม่หาย ก็เลยตัดสินใจให้วิญญาณนางอ้วแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งอยู่เป็นเมียแดน อีกส่วนที่สองให้ไปเกิดเป็นดวงดาวซึ่งออกทางตะวันตกและจะเห็นได้ตอนหัวค่ำเรียกว่า “ดาวนางอ้ว” ส่วนวิญญาณขุนลูก็แบ่งสองส่วนเช่นกัน ส่วนหนึ่งไปเกิดเป็นดวงดาวทางตะวันออก และจะเห็นได้ในยามรุ่งเช้าเรียกว่า “ดาวขุนลู” ดาวทั้งสองขึ้นคนละฝั่งและคนละเวลาทำให้ไม่มีโอกาสได้พบกันชั่วนิรันดร์ และแดนได้มอบพลังพิเศษให้ดวงดาวทั้งสอง ให้มนุษย์ขอพรจากดวงดาวทั้งสองได้

“ดาวขุนลู” มีพลังพิเศษให้ผู้ขอพรมีพลังความเข้มแข็ง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสำเร็จ ส่วน “ดาวนางอ้ว” มีพลังพิเศษให้ผู้ขอพรมีความงาม สัญชาตญาณ การทะนุถนอม ความรักใคร่ชอบพอ เสน่หา และความอ่อนโยน ผู้ใดขอพรจากดาวขุนลู ดาวนางอ้ว ที่สอดคล้องตามพลังพิเศษที่ดาวทั้งสองมี ดวงดาวทั้งสองก็จะดลบันดาลให้ผู้ขอพรประสบผลสำเร็จ สมปรารถนาทุกประการ

อีกส่วนหนึ่งของวิญญาณขุนลูได้กลายเป็นบ่าวรับใช้ในวังแดน เพื่อจะได้เห็นนางอ้ว ทุกวัน แต่ได้แต่เห็นหน้ากันเท่านั้น ไม่มีโอกาสได้เป็นคู่รักกันได้อีก สำหรับขุนลูเห็นว่า ถึงแม้ไม่ได้เป็นคู่เคียงกัน แต่ก็ยังดีที่ยังได้เห็นหน้านางอ้วรักทุกวัน ขอแค่ได้เห็นหน้าได้คิดถึงก็พอใจแล้ว

นางอ้วเสียใจที่ตัวเองร้อนริบดวงสรูป คิดไม่ดีกับขุนลู นางจึงร้องไห้ทุกคืน น้ำตาของนางอ้วได้ไหลฟุ้งกระจายกลายเป็นน้ำหมอกยามเช้า คืนใตุนางอ้วร้องไห้มากรุ่งเช้าก็จะมีน้ำหมอกมากตาม เพื่อเตือนคนที่เป็นคู่รักกันในโลกนี้ว่า ...

“คนเราต้องเห็นคุณค่าของความรัก ตอนที่เรายังไม่อยู่กับคนที่เรารัก ต้องรู้จักอดทน รู้จักการรอคอย รู้จักทะนุถนอมดูแลเอาใจใส่กัน ซื่อสัตย์ ไว้วางใจ และให้อภัยกัน”

ด้วยวิถีชีวิตของมนุษย์เราจะเจอกันแค่ชั่วคราวเท่านั้น ถึงเราจะรักกันแค่ไหน จะติดต่อกันแค่ไหน ก็พบกันแค่ในห้วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะฉะนั้นเมื่อเราได้มาพบเจอกันก็ควรที่จะเอาใจใส่ดูแลโอบอุ้มที่แสนส้นนั้นให้ดีที่สุด ให้เป็นห้วงเวลาชั่วคราวที่งดงามที่สุด

ดังนั้น “คนที่อยู่ตรงหน้าเรา” ณ เวลาปัจจุบันขณะ จึงเป็นคนที่มีความสำคัญที่สุดนั่นเอง (สุเทพ ไซพพันธุ์, 2557: 214-219)

13. เรื่องนิทานสังสินไซ

เรื่องราวมีอยู่ว่า...

เมื่ออดีตกาลนานมาแล้ว มีพระราชอาพระนามว่า “พญาสุทราษ” เสวยราชย์อยู่เมือง เบ็ญจาล ซึ่งเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์สวยงาม ดุจดั่งเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ พระองค์มี “นางจันทา” เป็นมเหสี มีน้องสาวชื่อ “นางสุมนธา” ซึ่งทรงพระสิริโฉมงดงามมาก เจ้านครน้อยใหญ่ต่างส่งคนมาสู่ขอ แต่พญาสุทราษปฏิเสธไปทุกราย

ยังมีนครล้า ชันชื่อเบ็ญจาล

นิคมคน คั่งเพงพอดื้อ

เซียงหลวงล้นลึงลึง ล้านย่าน

น้ำแผ่ล้อม ระวังด้านชั่วภัย

ชู่เงี๋ยงลั่น ชาวเทศเทียวสะเถา   อุดมโดย ดั่งดาวะดิงฟ้า
 ลือเกียรติ์ทั่ว ทาดาแดนทิบ   เมืองใหญ่กว้าง คนเค้าคังโฮม
 ภูเบศร์สร้าง ท้าวนามกุศราช   แปรปกบ้าน เมืองชู่เงี๋ยง
 เชียงเซงอั้ง นครคนใดเปรียบ   โสงใหญ่กว้าง ออกระทิมผ่านเซียง

ขณะเดียวกันก็มีเมืองอีกเมืองหนึ่งชื่อ “นครอนราช” เป็นเมืองของยักษ์อยู่ไกลจากนครเป็งจาลมาก โดยมีพญายักษ์กุมภกันท์เป็นเจ้าเมือง โดยมีพญาเวสสุวัณซึ่งเป็นยักษ์เทวดาบนสวรรค์เป็นผู้ปกครองยักษ์อีกชั้นหนึ่ง

พญายักษ์กุมภกันท์เป็นยักษ์เกร ไม่มีมเหสี วันหนึ่งอยากรู้ว่าคู่ครองตามบุญวาสนาของตนเป็นใคร อยู่ที่ไหน จึงเหาะจึงไปถามพญาเวสสุวัณ ซึ่งได้คำตอบว่า ได้เกิดในเมืองมนุษย์ เป็นน้องสาวเจ้าเมืองเป็งจาล พร้อมเตือนให้เลิกคิด เพราะเป็นคนละเผ่าพันธุ์กัน จะเกิดสงครามรบราฆ่าฟันล้มตายเปล่าๆ

แต่พญายักษ์กุมภกันท์ไม่เชื่อฟัง แล้วยังทนงตัวว่า ถ้าต้องการแล้วจะเกิดสงครามกับใครในปฐพีนี้ก็ไม่กลัว จึงเดินทางโดยจักรแก้วมาจนถึงเมืองเป็งจาลแปลงกายเป็นแมลงวัน เสาะหาจนพบนางสุมนทากำลังเที่ยวเล่นอยู่ในอุทยานอย่างสำราญใจ เมื่อพญายักษ์พระนางก็หลงรักทันที พญายักษ์กุมภกันท์จึงอุ้มพานางสุมนทากลับเมืองยักษ์นำไปเป็นมเหสี

เมื่อพญาสุศราชทราบข่าวก็โศกเศร้า คิดจะออกติดตามเอานางสุมนทาคืน แม้จะอุทธรณ์จันทาทัดทานแต่พญาสุศราชก็แข็งจนางยอม แต่เพื่อความปลอดภัยพญาสุศราชจึงบวชเป็นพระ ชื่อพระภิกษุสุสะ แล้วออกธุดงค์ติดตามหานางสุมนทาน้องสาวอันเป็นที่รัก

พระภิกษุสุสะออกติดตามหานางสุมนทาในที่ต่างๆ นานหลายปีก็ไม่พบไม่สามารถเข้าถึงเมืองยักษ์ได้ จนเมื่อเข้าถึงเมืองจำปา ได้พบและขออาศัยพักกับท่านราชครู สมภารเจ้าวัด และได้ข้อมูลว่า พ้นจากเมืองจำปาไปก็จะเป็นเมืองยักษ์ของพระยาคุมภกันท์ ซึ่งมีฤทธิ์เดชมาก พร้อมเตือนไม่ให้เข้าไปใกล้ เพราะอันตรายมาก

ในเมืองจำปามีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อ นันทะเศรษฐี มีธิดา 7 คน ทุกนางล้วนสวยสดงดงามอย่างยิ่ง ลูกสาวคนโตชื่อ “นางปทุมมา” และคนสุดท้องชื่อ “นางลุน” เช้าวันหนึ่ง พระภิกษุสุสะเดินบิณฑบาตผ่านหน้าบ้านนันทะเศรษฐี ธิดาเศรษฐีทั้งเจ็ดออกมาตักบาตร เมื่อพระภิกษุสุสะเห็นเข้าก็หลงใหลในความงาม ไม่อาจตัดใจได้ อยู่ต่อไปอีกไม่ไหว จึงลาสิกขา และให้อำมาตย์เดินทางไปสู่ขอลูกสาวทั้งเจ็ดของเศรษฐีมาเป็นมเหสี เศรษฐีก็ยอมยกให้โดยดี

พญาสุศราชจึงมีมเหสีทั้งหมด 8 คน แต่ก็ยังไม่รู้สึกคน จึงให้มเหสีทั้งแปดไปบูชาบวงสรวงพระอินทร์ (พญาแถน) เพื่อขอลูก ประกอบกับคิดถึงนางสุมนทามาก จึงคิดแผนระยะยาวที่จะได้นางสุมนทากลับคืนมา ต้องมีพระโอรสที่เก่งกล้าไปตามนางคืนมาจึงจะสำเร็จ จึงประกาศต่อหน้ามเหสีทั้งแปดว่า ถ้าใครมีพระโอรสที่ประเสริฐ จะยกให้เป็นมเหสีเอกเพียงองค์เดียว และยกเมืองให้พระโอรสนั้น ทุกนางจึงเริ่มประกอบพิธีขอลูก สำหรับนางจันทาและนางลุนนั้น ก่อนขอได้ตั้งตนอยู่ในศีลเจริญภาวนาให้จิตสงบจากกิเลส แล้จึงตั้งจิตอธิษฐาน

ร้อนถึงพระอินทร์ (พญาแถน) ต้องประชุมเหล่าเทวดาทั้งหลาย ขออาสาสมัครไปเกิด เพื่อปราบพญายักษ์กุมภกันท์ ส่วนมากจะปฏิเสธเพราะเกรงกลัวอิทธิฤทธิ์ของยักษ์ มีเพียงลูกพระอินทร์ (พญาแถน) สามพระองค์ผู้มีบุญญาธิการเท่านั้น ที่อาสาลงมาเกิด เพราะต้องการจะสร้างบารมีธรรมในเมืองมนุษย์ แต่ได้ขอพรคือ เมื่อถึงเวลาครบชั้น ขอให้พระอินทร์ (พญาแถน) คอยช่วยเหลือ ทั้งสามพระองค์จึงจัดไปปฏิสนธิในครรภ์ของหญิงที่มีศีลธรรม โดยองค์แรกปฏิสนธิในครรภ์ของนางจันทา ส่วนอีกสองพระองค์ปฏิสนธิเป็นฝาแฝดในครรภ์ของนางลุน ธิดาคนสุดท้องของนันทะเศรษฐี

คืนก่อนคลอดนางจันทาฝันว่า ได้ขี่ช้างเผือกออกจากเมืองไป นางลุ่มนว่า เห็นพระจันทร์อยู่เหนือศีรษะ มีแสงสว่างดั่งคืนวันเพ็ญ และผู้คนเกรงในฤทธิ์อำนาจของพระจันทร์ที่นางได้แบกไปทุกหนทุกแห่ง ส่วนพระยาสุรราชฝันว่า เกิดมีสระน้ำขนาดใหญ่ น้ำใสสะอาด ณ ใจกลางพระนคร ในสระมีดอกบัวแดง 3 ดอก เป็นบัววิเศษ สามารถส่องแสงสว่างจ้าถึงถึงสวรรค์ตลอดถึงชั้นพรหมเลยทีเดียว ถึงเช้าจึงให้โทรทนายฝัน ได้ความว่า พระองค์จะได้พระราชโอรสที่ประเสริฐ มีบุญบารมีถึง 3 พระองค์ปฏิสนธิในครรภ์ของนางจันทาและนางลุน ส่วนอีกหกนางที่เหลือจะประสูติพระโอรสที่ชั่วช้ามาก

คำทำนายนี้ทำให้นางทั้งหกเดือดร้อนใจ โทนจะรับไม่ได้กับลูกที่จะเกิดมาอีกทั้งพระสวามีก็ยังไม่ชื่นชม จึงเกิดความอิจฉาริษยา เกลียดชัง และคิดร้าย พากันไปพึ่งเสนห์ชั่วร้ายนางหนึ่ง ทำเสน่ห์ให้พญาสุรราชหลงรักนางทั้งหก และเกลียดชังอีกฝ่าย และติดสินบนให้โทรทนายใหม่ให้ตรงข้ามกันไปเลย ซึ่งก็ได้ผลตามแผน พญาสุรราชหลงเชื่อแต่ขอดูตอนคลอดอีกครั้งเมื่อถึงวันคลอดก็คลอดพร้อมกันทั้งแปดนาง

นางจันทาคลอดเป็นชายสี่ ตัวเป็นราชสีห์ หัวเป็นช้าง มิงวงและงา ตั้งชื่อว่า “สีโห” นางลุนออกลูกเป็นฝาแฝด แฝดแรกเป็นเด็กผู้ชายถือพระขรรค์ (ดาบ) และธนูศิลป์ติดมือมาด้วย จึงตั้งชื่อว่า “สินไช” แฝดคนที่สองเป็นหอยสังข์จึงตั้งชื่อว่า “สังข์ทอง”

ส่วนที่เหลืออีกหกคนได้ลูกชาย ซึ่งเป็นคนธรรมดาทั่วไป ไม่มีอิทธิฤทธิ์อะไร

โทรทนายทำนายว่า สินไชเป็นผู้มีบุญญาธิการมาก ในภายภาคหน้าจะได้เป็นพระราชชายาผู้ยิ่งใหญ่ พญาสุรราชจึงเอ็นดูสินไชกุมารเป็นพิเศษ มเหสีทั้งหกคนเกรงว่านางจันทาและนางลุนจะได้ดีกว่าตน จึงร่วมกันบังคับโทรทนายให้ทำนายใหม่ว่า สีโห สินไช และสังข์ทอง มีลักษณะผิดแผกจากคนธรรมดาทั่วไป เป็นเสนียดจัญไร จะนำความวิบัติมาสู่บ้านเมืองให้ขับออกนอกเมืองเสีย และโทรทนายก็ทำนายโกหกตามนั้น

พญาสุรราชหลงเชื่อ จึงขับไล่สีโห สินไช และสังข์ทอง ออกจากเมือง นางจันทาเทวีและนางลุนอ่อนวอนแต่ก็ไม่เป็นผล จึงตัดสินใจออกจากบ้านเมืองพร้อมลูกชาย ซึ่งก็ได้รับความลำบากสุดทน จึงขอพระอินทร์ (พญาแถน) ช่วยฝ่ายพระอินทร์ (พญาแถน) ได้บัญชาให้ท้าววิษณุกรรมเนรมิตปราสาทไว้กลางป่า พร้อมของกินของใช้ครบถ้วน มีเทพเทวดาในป่าและสัตว์น้อยใหญ่ช่วยดูแลรักษาทั้งห้าชีวิตจึงได้พักอาศัยอยู่บนปราสาทจนสินไชเติบโตเป็นหนุ่ม

เวลาล่วงเลยมาหลายปี พญาสุรราชเห็นว่าโอรสทั้งหกเจริญวัยเป็นหนุ่ม ถึงเวลาจะให้ไปตามเอนางสุมนทาคืนมา จึงเรียกท้าวทั้งหกมารับทราบถึงความต้องการ ท้าวทั้งหกกลัว จึงออกอูบายขอไปเรียนวิชาอาคมก่อน ซึ่งได้รับอนุญาต

ท้าวทั้งหกเดินทางเข้าป่าไปเรียนวิชาอาคมจนมาพบสีโห สินไช และสังข์ทอง นางจันทา และนางลุน เมื่อพูดคุยกันแล้วจึงได้รู้ว่าเป็นพี่น้องอาหลานกัน อีกทั้งรู้ว่าท้าวทั้งสามมีอิทธิฤทธิ์มาก จึงวางแผนหลอกว่า ที่มาที่นี้เพราะพระบิดาพยาพรว่าอาและพี่น้องทั้งสามยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เพราะพระองค์คิดถึงมาก เมื่อพบแล้วจะรีบไปกราบทูลให้ทรงทราบ แต่ขอให้สินไชจัดส่งพวกสัตว์น้อยใหญ่ในป่าตามไปด้วยอีกวัน จะได้เป็นพยานยืนยันว่าพบแล้วจริงๆ สินไชรับคำและจัดให้ตามขอ

ท้าวทั้งหกจึงกลับเมืองเป่งจาล และเพ็ดทูลพญาสุรราชว่าพวกตนร่ำเรียนมนต์สำเร็จ จะเรียกสัตว์ในป่ามาให้ทอดพระเนตรในวันรุ่งขึ้น และพระบิดาก็เห็นจริง เชื่อสนิทว่าท้าวทั้งสามมีอิทธิฤทธิ์เดชจริง จึงให้ท้าวทั้งหกไปตามเอนางสุมนทาคืนมา ท้าวทั้งหกทำที่รับคำแข็งขัน แล้วเดินทางกลับไปหาท้าวทั้งสามในป่า แล้วหลอกอีกว่า พระบิดาเชื่อแล้วว่าทั้งห้ายังมีชีวิตอยู่จริง แต่ทรงสั่งการมาว่า ขอให้ช่วยตามนางสุมนทากลับคืนเมืองเป่งจาล ถ้าคืนได้จะมอบเมืองให้ครองสืบต่อจากพระองค์ด้วย สินไชยินดีช่วย ในฐานะลูกต้องเคารพและปฏิบัติตามคำสั่งพระราชบิดา

สินไซ สี่โห และสังข์ทอง พร้อมด้วยท้าวทั้งหก จึงเดินทางเข้าป่าลึกไปหาเมืองยักษ์ เพื่อช่วยเหลืออาของตน สินไซ สี่โห และสังข์ทองเติบโตในป่า คู้นเคยกกับป่าและมีอิทธิฤทธิ์ จึงไม่เกรงกลัวอันตรายในป่า ส่วนท้าวทั้งหกมีเพียงวิชาป้องกันตัวแบบมนุษย์ และไม่คู้นเคยกกับป่าลึก จึงพากันกลัวต่างๆ นานา ซึ่งต้องผ่านด่านอันตรายหลายด่านด้วยกัน ด่านแรกพบกับขวงซวง ที่เป็นงูพิษร้าย ท้าวทั้งหกกลัวมาก หนีไปหลบ เหลือแต่สินไซ สี่โห และสังข์ทอง ต่อสู้กับงูร้ายจนชนะ

สินไซ สี่โห ละสังข์ทอง ได้เผชิญกับสัตว์ร้ายต่างๆ มากมาย สินไซก็สามารถจัดการได้ทุกครั้ง กระทั่งเดินทางมาถึงแม่น้ำใหญ่อันเป็นเขตแดนระหว่างมนุษย์กับอมมนุษย์ ท้าวทั้งหกไม่รู้ว่าหนทางข้างหน้าจะพบอันตรายอะไรอีกบ้าง ด้วยความกลัวจึงขอรออยู่ที่ฝั่งแม่น้ำ สินไซจึงคอยอารักขา ส่วนตนเดินทางข้ามแม่น้ำไปกับสังข์ทอง

“...หลังเห็นไม้ล่าวลัม	เลียบฮ่อมเขาหอม พุ่มญอ
ภูธรเลาะ	เลียบพะนองนำนอง
เห็นผากว้าง	เขาคำค้อยค้ำ
ดอยนั้นอินทร์แต่งตั้ง	เขาเฮื่องฮุ่งเฮือง
เล็งภาคพื้น	เป็นฮ่อมเฮื่องฮม
พะลานเพียงงาม	ตั้งลานเลียนลำน
ทุกประกาก่อน	สุวินที่ทุกที่
ภูวนาถเจ้า	ใจสะลั่งฮุ่งหลัง...”

สินไซออกเดินทางต่อจนถึงเขตป่าที่ไม่ใช่เขตมนุษย์ ได้พบกับยักษ์ตนหนึ่ง กำลังออกหากิน จึงสู้รบกัน สินไซและสังข์ทองฆ่ายักษ์ตาย

จากนั้นได้พบช่างสารมहिมาสี่ตัว ต่อสู้กัน สินไซเอาชนะข้างได้

เมื่อเดินทางต่อไปได้พบกับนางนารีผล ซึ่งเกิดจากต้นไม้ บังเอิญวิทยากรตนหนึ่งก็มาพบเข้าเช่นกัน สินไซกับวิทยากรจึงต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงนารีผล สินไซชนะและได้นารีผลเป็นภรรยา

สินไซเดินทางต่อ มาพบกับด่านเทพกนิรีที่ผาจงถ้ำแอ่น หมูกนิรีร่างเป็นคนมีปีกมีหาง เทพธิดาสาวกนิรี จึงได้นางเป็นเมียอีกคน

สินไซลานางออกเดินทางต่อ นางเจียงคำให้กินบริวารอยู่รับใช้ห้าร้อยนาง สินไซจึงสนุกสนานอยู่อีกเจ็ดวัน ทำให้สังข์ทองต้องรอนานถึงแปดวัน เมื่อพบกันแล้วจึงปรึกษากันว่าให้สังข์ทองล่องหน้าหาเบาะแสในเมืองโนราชของยักษ์ก่อน ส่วนสินไซนอนรอนอยู่นอกเมือง สินไซนอนฝันเห็นเรื่องราวต่างๆ สังข์ทองกลับมาบอกว่าทราบแล้วว่านางสุมนชาอยู่วังไหน หลังจากนั้นทั้งสองจึงได้เดินทางเข้าสู่เมืองโนราชไปด้วยกัน

สินไซเดินทางต่อไปเรื่อยๆ ในที่สุดสินไซก็เดินทางมาถึงเมืองยักษ์ ได้พบกับนางสุมนชา ขณะที่พญายักษ์กุมภัณฑ์ออกไปหากินนอกเมือง สินไซแจ้งข่าวกับนางสุมนชาผู้เป็นอา เล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ฟัง และเชิญนางสุมนชา กลับเมืองเบ็งจาล แต่นางไม่ยอมกลับ เพราะอยู่กับยักษ์มานานจนหลงรักยักษ์เสียแล้ว เมื่อคราวจะลาจากจริงๆ ก็ตัดใจไม่ได้ นางสุมนชารักกาลีพญายักษ์กุมภัณฑ์มาก สินไซจึงบอกตามที่ท้าวทั้งหกบอกตนว่า พญากุศราจะยอมอมภัย ให้มารดาของตนกับพระนางจันทา หากสินไซสามารถพาอาสุมนชากลับเมืองเบ็งจาลได้ ด้วยเหตุนี้ นางสุมนชาจึงตก

ลงใจจะหนีกลับเมืองเป็งจาลกับสินไซ แต่ด้วยความอาลัยรักในสามีนางจึงมัวชักช้า เมื่อออกไปได้สักหน่อยก็บอกว่าลืมหีบผ้าไป ขอลกลับไปเอาผ้าไปก่อน พอกลับไปเอาผ้ามาแล้วก็บอกว่าลืมหีบปักผม ของกลับไปเอาก่อน พอได้มาก็บอกว่าลืมหีบผม ขอลกลับไปเอาก่อน จนเวลาบ่ายคล้อยก็ยังไม่ได้ออกจากเมืองยักษ์

พญายักษ์กุมภภัณฑ์กลับมาพบเข้า จึงสู้รบกับสินไซ สู้กันนานมาก ไม่มีฝ่ายใดแพ้ชนะ แม้สินไซจะฟันพญายักษ์กุมภภัณฑ์ขาดหลายครั้ง พญายักษ์กุมภภัณฑ์ก็สามารถกลับมาเกิดใหม่เป็นเจ็ดเท่าเสมอไป เป็นการเพิ่มไพร่พลยักษ์ สีโหกี้เดินทางมาสมทบทันที และได้ใช้วิธีร้องคำราม ซึ่งสร้างความเจ็บปวดแก่หูแก่ยักษ์อย่างมาก สีโหกร้องจนแก้วหูยักษ์ทะลุแตกตาย

เมื่อพญายักษ์กุมภภัณฑ์ตายแล้ว นางสมุณทาก็บอกว่า ตนมีลูกคนหนึ่งคือ “สุดาจันทร์” อยู่เมืองบาดาล ก่อนหน้านี้พญายักษ์กุมภภัณฑ์เล่นสกากับอรุณนาคแพ้นนสกาจึงยกสุดาจันทร์ซึ่งเป็นลูกสาวให้แก่อรุณนาค สุดาจันทร์จึงเป็นชายาของอรุณนาคอยู่เมืองบาดาล บัดนี้กุมภภัณฑ์เสียชีวิตแล้ว คำสัญญาเรื่องพนันสกาที่ให้ไว้กับอรุณนาคเป็นอันจบสิ้น การที่จะนำตัวสุดาจันทร์คืนมาก็ไม่ผิดแต่อย่างใด ขอให้หลานสินไซไปนำสุดาจันทร์มาได้ด้วย

สินไซและสังข์ทองจึงลงไปเมืองบาดาล โดยสังข์ทองใช้อิทธิฤทธิ์เปิดน้ำเป็นช่องให้สินไซเดินไปได้ สินไซและสังข์ทองเดินทางมาถึงเมืองบาดาลและเล่นสกากับอรุณนาค โดยมีนางสุดาจันทร์เป็นเดิมพัน สินไซชนะสกาจึงได้นำสุดาจันทร์มาโดยไม่มีใครเสียชีวิต

สินไซยึดเมืองพญานาคได้ และมอบเมืองคืนพร้อมสอนพญานาคและบริวารว่า “ให้รู้จักให้ทานแก่คนยากไร้ อนุเคราะห์ รู้จักปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินโดยให้คิดว่าพลเมืองเหมือนรากต้นไม้ พญาเหมือนต้นไม้ จะมั่นคงต่ออาศัยรากในดินยึด และให้รู้จักตั้งคนดีเป็นข้าแทนตนในกิจทั้งปวง เพราะสามารถให้คุณให้โทษได้ แม้จะเป็นชั้นผู้น้อย แต่ก็เปรียบดั่งกิ่งก้านสาขาที่ทำให้ต้นไม้งดงาม สมบูรณ์ เรื่องการบริหารบ้านเมือง ถ้ามีเรื่องที่อำมาตย์น้อยใหญ่เสนอมาให้รีบพิจารณา อย่าชักช้า ให้ปกครองพลเมืองเหมือนดังพอกับลูก คือ ถ้าผิดให้เรียกมาอบรมสั่งสอน อย่าปล่อยไปเฉยๆ ให้ระวางนาค 4 ประเภท อย่าเอามาเป็นข้ารับใช้ คือ พวกเล่นการพนันแข่งม้าหรือการพนันต่างๆ คนเกียจคร้าน คนไม่มีศีลธรรม และคนอันธพาลนักเลงไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

นอกจากคำสอนที่มีต่อพญานาคแล้ว สินไซยังให้ข้อแนะนำวิฆเนศวร ซึ่งเป็นยักษ์ตีมีเหตุผล พี่ชายของพระยายักษ์กุมภภัณฑ์ หลังจากยกเมืองยักษ์ให้วิฆเนศวรปกครองว่า “อย่าฆ่าสัตว์ อย่าลักขโมย อย่าผิดลูกเมียคนอื่น อย่าพูดปด โทกหกหลอกลวง อย่าดื่มสุรามาเมา จงให้ความสำคัญแก่เหล่าเสนาอำมาตย์ อย่าคิดว่าตนเองปกครองบ้านเมืองเพียงคนเดียว ทำดีให้รางวัล ทำผิดให้ลงโทษตามสมควรแก่ความผิด ให้ระวางพวกอำมาตย์ข้าราชการคดโกง และสอนเรื่องการติดต่อกับต่างเมืองว่า ถ้าเมืองใดมีทางไปมาหาสู่ได้ (คือเป็นเพื่อนพี่น้องกันหรือมีชายแดนติดต่อกัน ให้รีบเพิ่มสัมพันธไมตรี)”

สินไซ สังข์ทอง สมุณทา และสุดาจันทร์ จึงเดินทางออกจากเมืองยักษ์ไปรวมกลุ่มกับท้าวทั้งหกและสีโห อาหลานได้พบกัน ต่างดีใจเป็นอย่างมาก และทั้งหมดก็พากันออกเดินทางกลับเมืองเป็งจาล ขณะเดินทางกลับ ท้าวทั้งหกเกรงว่า หากสินไซเข้าเมืองเป็งจาล พวกตนก็จะไม่อยู่ในสายตาของบิดา จึงพากันออกอุบายลวงสินไซไปฆ่า

ท้าวทั้งหกชวนสินไซไปอาบน้ำตก โดยให้สีโหเฝ้าอารักขานางสมุณทาและสุดาจันทร์ เมื่อได้จังหวะจึงผลักสินไซพร้อมสังข์ทองตกเหว แล้วกลับมาทำที่เป็นร่องให้เสียใจอกนางสมุณทาวา สินไซและสังข์ทองเล่นน้ำพลัดตกน้ำเสียชีวิตแล้ว นางสมุณทาเศร้าโศกเสียใจ ทั้งที่ไม่เชื่อว่าสินไซและสังข์ทองเสียชีวิตแล้วจริงๆ นางสมุณทาแอบไปเสียดังจักษุญาณ โดยวางซ้อง ปีนปักผม และสะเปะไปไว้ อธิษฐานว่า หากสินไซยังไม่ตาย ขอให้ตนได้สิ่งของเหล่านี้คืน จากนั้นจึงเดินทางกลับเมืองเป็งจาล

สีโทแยกตัวออกมา เดินทางไปหามารดา

พระอินทร์ (พญาแถน) ได้มาช่วยชีวิต ฮตสรงสินไซและสังข์ทองด้วยน้ำเต้าแก้ว ท้าวทั้งสองจึงฟื้นคืนชีพ แล้วท้าวทั้งสองก็พากันเดินทางกลับไปหามารดา

ทั้งห้าคนคือ นางจันทา นางลุน สีโท สินไซ และสังข์ทอง ก็ได้อยู่ร่วมกันอีกครั้ง

ท้าวทั้งหกพานางสุมณฑาและนางสุดาจันทร์กลับเมืองเบ็ญจาล พญาสุราชดีใจเป็นอย่างมาก ท้าวทั้งหกก็โกหกว่าพวกตนเข้าต่อสู้กับสัตว์ป่ามากมาย สู้กับยักษ์ สู้กับนาค และชนะทั้งหมด จนพาทองกลับมาได้ พญาสุราชปลื้มใจเป็นอย่างมากที่ลูกทั้งหกเก่งกล้าสามารถถึงเพียงนี้ ได้ให้รางวัลเป็นอันมาก แม้พระนางสุมณฑาจะพยายามเล่าความจริงให้ฟัง ก็ไม่ฟัง

นางสุมณฑาได้แต่เสียใจที่คนด้อย่างสินไซถูกข่มเหงรังแกไม่ได้รับความเป็นธรรม นางสุมณฑาไม่กล้าทำอะไรมากเพราะไม่มีหลักฐานอะไรและไม่รู้ว่าสินไซยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ จึงแต่ได้เก็บความทุกข์นี้ไว้ในใจ อยู่มาวันหนึ่งมีคนเดินป่าไปพบซ่อง ปีนปึกผม และสไป จึงนำไปขายให้พ่อค้าสำเภา พ่อค้าสำเภารับซื้อและเห็นว่าเป็นของมีค่ามากจึงนำมาถวายพระนางสุมณฑาเป็นของขวัญ พระนางสุมณฑาเห็นเข้าก็เข้าใจตามที่อยู่ธิดาเห็นว่า สินไซยังมีชีวิตอยู่

พญาสุราชเห็นนางสุมณฑาและนางสุดาจันทร์เศร้าหมอง จึงให้แม่ม้อน (หมอเหยา) และนางโย (ผีแม่เมืองผู้เป็นใหญ่) มารักษา เมื่อนางสุมณฑามั่นใจว่า สินไซยังมีชีวิตอยู่ จึงเข้าไปเล่าเรื่องสินไซให้พญาสุราชฟังอีกครั้ง พญาสุราชให้สืบความย้อนหลังทั้งหมด จนทราบความจริงทั้งหมดแล้ว จึงส่งลงโทษโทษหลวงที่รับสินบนแล้วทำนายเท็จ สั่งเนรเทศทั้งหกและมารดาทั้งหกกลับเมืองจำปา

พญาสุราชให้เสนาอำมาตย์ป่าประกาศค้นหาที่อยู่ของพระนางจันทา นางลุน พร้อมสินไซ สีโท และสังข์ทอง แต่ไม่มีใครพบเห็น โหรเมืองให้ทำพิธีพลีผีผมหัดดี บนบานให้ช่วยเพื่อจะพบเห็นได้โดยง่าย พระองค์จึงให้ฆ่าควายแต่งพิธี ตั้งหอขึ้นทำพิธี พร้อมทั้งนางวันแม่โย (หรือแม่เมืองหมอเหยานามเทียม) ขึ้นนั่งควาย โดยนางแม่ม้อน (หมอเหยา) ทั้งหลายช่วยกันร้องรำไปตามเพลงผี ให้เทวดาผีฟ้าผีแถน และทวยเทพยดาต่างๆ ปล่อยให้ลงมาช่วย

นาคหนุ่มคนหนึ่งเมื่อได้รับของเซ่นไหว้จึงแปลงร่างเป็นชายหนุ่มมาบอกถิ่นฐานที่อยู่ของนางจันทา นางลุน สีโท สินไซ และสังข์ทอง พญาสุราชจึงเสด็จไปรับพระนางจันทา นางลุน และลูกๆ กลับมาอยู่ในเมืองด้วยกัน ตามที่นาคหนุ่มบอก

ขณะเดียวกันนาคหนุ่มได้บอกกับสินไซว่า ต้องเป็นฝ่ายเสด็จไปพบพระบิดาจึงจะเป็นการเหมาะสม สินไซพร้อมพระนางจันทาเทวี นางลุน สังข์ทอง และสีโท พากันเข้าเมืองเบ็ญจาลอย่างพร้อมเพรียง พญาสุราชเห็นคุณธรรม ความดีและความสามารถของสินไซจึงยกราชสมบัติให้ เสนาอำมาตย์เมืองเบ็ญจาล จึงอันเชิญท้าวสินไซขึ้นกองแก้วทำพิธีฮตสรง มีพระอินทร์ (พญาแถน) และพญาสุราชฮตสรงตามลำดับ พร้อมฮตสรงนางศรีสุพรรณ นางสุวณณะ เป็นเทวีซ้ายขวา พญาสินไซได้ครองเมืองเบ็ญจาล ปกครองบ้านเมืองด้วยคุณธรรม บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข

ต่อมาอรุณภาคเมืองบาดาลทราบข่าว พญาสินไซเป็นเจ้าของเบ็ญจาลและรู้ว่าเมียของตนอยู่ที่นั่น จึงขึ้นมาสู่ขอนางสุดาจันทร์ไปเป็นชายาให้ถูกต้องตามประเพณี พญาสินไซก็ไม่ขัดข้อง

ทุกอย่างน่าจะจบลงด้วยดี แต่พยายักษ์กุมภภัณฑ์กลับคืนชีพขึ้นมา โดยพญาเวสสุวัณเป็นผู้ฟื้นคืนชีพให้พยายักษ์กุมภภัณฑ์ ด้วยเห็นว่าเป็นเวลา 7 ปีแล้วที่ไม่เห็นพยายักษ์กุมภภัณฑ์มาพบ เมื่อทราบข่าวว่าพยายักษ์กุมภภัณฑ์ตายแล้ว ด้วยหวังว่าพยายักษ์กุมภภัณฑ์ จะกลับตัวคิดได้จึงฟื้นคืนชีพให้

พอพญายักษ์กุมภภัณฑ์ฟื้นคืนชีพกลับผิดคาด พญากุมภภัณฑ์ไม่ยอมฟังใครแม้แต่ผู้ชบชีวิตตน คิดแต่จะเอานางสุมณฑาภรรยา กลับคืนมาให้ได้ พญาเวสสุวรรณจึงสั่งสอนว่า อันว่าตัณหาคือความหลงนี้จะพาตนเองตกต่ำ จนบางครั้งอาจถึงตาย บางครั้งอาจต้องเสียบ้านเมือง หรือไพร่ฟ้าประชาชนล้มตาย อย่าได้คิดจะไปตามเอาเลย แต่พญากุมภภัณฑ์ไม่เชื่อฟัง ไปลักคืนมาจนได้ จึงเกิดสงครามอีกเป็นที่วุ่นวาย พญาสินไชยเปิดศึกรบกับพญากุมภภัณฑ์ต่อเนื่องยาวนาน ไม่มีใครแพ้ใครชนะ

ร้อนถึงพระอินทร์ (พญาแถน) ต้องเสด็จลงมาประทับศึก โดยทรงสั่งสอนคู่อริทั้งสอง ให้หาทางออกร่วมกัน แนวทางแก้ปัญหของพระอินทร์ (พญาแถน) ไม่ใช่การที่จะมาตัดสินว่าใครผิดใครถูก เมื่อเรื่องมันเกิดขึ้นแล้ว ต้องหาทางเลือกใหม่ร่วมกัน ให้ได้มาซึ่งความต้องการความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย

ทั้งพญาสินไชยและพญายักษ์กุมภภัณฑ์ต้องทำความเข้าใจความต้องการของตัวเองและของอีกฝ่ายอย่างถ่องแท้ ขณะเดียวกันก็ต้องรับฟังและพยายามเข้าใจอีกฝ่ายหนึ่งอย่างลึกซึ้งอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อจะร่วมมือกันสร้างสรรค์ทางแก้ปัญหาที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน

การเป็นผู้นำจะต้องเข้าใจตนเอง และผู้คนที่เรากำลังเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย เพื่อที่จะเป็นสิ่งที่ไม่แบ่งแยก เราจึงต้องจัดความสมดุลทั้งทางอารมณ์ เหตุผล การประสานประโยชน์ และการร่วมมือประสานพลังซึ่งกันและกัน การมองโลกจากมุมมองของผู้อื่น เราจะต้องตามรอยอารมณ์ความรู้สึกของเขา เข้าใจโลกผ่านพวกเขา นี่คือพลังที่แท้จริงของความรัก ความเมตตา ความกล้าหาญ และสร้างสรรค์ ที่ผู้นำใช้พลังกระตุ้นเจตนาธรรม และการกระทำทั้งหมดของพวกเขา

พญาสินไชยต้องการสร้างบารมีธรรมในเมืองมนุษย์ ซึ่งไม่สามารถสร้างได้ด้วยการทำสงคราม ส่วนพญายักษ์กุมภภัณฑ์นั้นต้องการที่จะได้อยู่กับนางสุมณฑาก็ไม่สามารถได้มาด้วยการทำสงครามเช่นกัน การร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ จึงเป็นทางแก้ไขปัญหที่จะทำให้ได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้นทั้งสองจึงจำเป็นต้องหามติที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน เพราะความขัดแย้งและความแตกแยกแทบไม่มีประโยชน์อันใดเลย

การปรับเปลี่ยนมุมมองและวิธีการบางอย่าง แต่ยังคงจุดมุ่งหมายไว้ โดยไม่ขัดกับค่านิยมพื้นฐานของทุกฝ่าย นี่เองที่แสดงให้เห็นว่าเราได้ดำเนินชีวิตแบบขยายจิตให้มีวงกว้างมากขึ้น ด้วยการต้องรับผู้อื่นเข้ามา และทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเราแล้ว เช่นเดียวกับที่พญาสินไชยยอมรับพญากุมภภัณฑ์เข้าในกลุ่ม เพื่อขยายกลุ่มให้กว้างขึ้น และกลุ่มจะได้อาสาช่วยเหลือผู้คนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การยอมรับร่วมกันนี้ เริ่มต้นด้วยการยอมรับผู้อื่นโดยเป็นคนพิเศษและมีความสำคัญเท่าเทียมกันทุกฝ่าย

พระอินทร์ (พญาแถน) ให้พญายักษ์กุมภภัณฑ์ส่งนางสุมณฑาคืน แล้วจึงไปสู้ออกตามฮีตครองแต่โบราณ พญายักษ์กุมภภัณฑ์ยินยอม ยกมือไหว้พระอินทร์ (พญาแถน) แล้วสั่งเสียระหว่างผิวเมีย ด้วยทั้งสองต่างผูกพัน คิดถึงกันสลับตายกันคนละครั้ง แล้วพญายักษ์กุมภภัณฑ์ก็ได้ส่งนางสุมณฑาคืนไปเมืองเบ็ญจาลเพื่อรอวันที่จะไปสู้ออกนางสุมณฑาตามประเพณีต่อไป

ผ่านไปเป็นเวลา 7 เดือนพญายักษ์กุมภภัณฑ์ จึงได้จัดแต่งคนมาขอนางสุมณฑาที่เมืองเบ็ญจาล โดยมีของโอบหมั้นหมายมากมาย ทั้งเงิน ทองคำ แก้วแหวน ช้างเผือก วัว ม้า ผ้าเทศ ดอกไม้แก้ว พญาสินไชยไม่ขัดข้อง ขอเพียงแคให้พญายักษ์กุมภภัณฑ์ได้สร้างสะพานทองคำ สะพานเงิน มายังนครเบ็ญจาล

งานอภิเชกสมรสระหว่างพญายักษ์กุมภภัณฑ์กับนางสุมณฑาจัดขึ้นที่เมืองเบ็ญจาลอย่างสมเกียรติ ผู้คนทั้งจากเมืองยักษ์ เมืองนาคน ต่างพากันมาร่วมงาน ทั้งหมดทั้งมวลได้แปลงร่างเป็นคนหนุ่มคนสาวโดยถ้วนหน้า ผู้คนจากบ้านเมืองรอบนอกเมืองเบ็ญจาลก็มาร่วมงานด้วย เมืองเบ็ญจาลจึงคึกคักเป็นพิเศษ

พญาสินไซได้สอนเจ้าบ่าวซึ่งเป็นเจ้าเมืองยักษ์ว่าต้องอยู่ในทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม 10 ประการ คือ จริยวัตร 10 ประการที่เจ้าเมืองทรงประพฤติเป็นหลักประจำพระองค์หรือเป็นคุณธรรมประจำใจของผู้ปกครอง บ้านเมืองให้มีความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชม

พญาสินไซยังได้ให้ธรรมที่เป็นสังคหวัตถุกับพญายักษ์กัมภีร์อีกหลักธรรมหนึ่ง เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่ง การสงเคราะห์ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เป็นหลักการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลัก สงคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิมสลักที่ตรึงตัวรถไว้ มีให้ชิ้นส่วนกระจายไป

งานอภิเษกสมรสระหว่างพญายักษ์กัมภีร์กับนางสมณทาทำให้หนุ่มสาวต่างบ้านต่างเมืองไปมาพบปะพุด คุยเกี้ยวพาราสีกัน ทั้งจากเมืองมนุษย์ เมืองยักษ์ และเมืองบาดาล หนุ่มสาวต่างพูดจากันเหมือนดั่งแมงภู่ตอมกลิ้ง ดอกไม้ยามเช้า สาวนาครเมืองบาดาลหลักรักหนุ่มเมือง เป้งจาลแต่ดั้น หนุ่มนาครเมืองบาดาลคิดถึงสาวเมืองเป้งจาล ปานว่าเป็นบ้า และเช่นเดียวกันหนุ่มน้อยเมืองเป้งจาลก็หลงรักสาวนาครเมืองบาดาลเหงางว่ม

หนุ่มน้อยเมืองเป้งจาลจงได้กล่าวเอื้อนเอ่ยกับสาวนาครเมืองบาดาลไปว่า...

“ไอ้นอบุญพี่มาหลงพ้อสาวลงเมืองนาครงามนอ   ตั้งหากคิงอ่อนอ่อนอ้วนปานฝ้ายดีตมงแท้้นอ

ไผ่ผู้มาพบพ้อสาวนาครนาโคดั่งนี้   คือตั้งบุญเหลือโตนแต่หลังแสนคือ

กะหากงามเพิงเพียงแมนเหลาเนื้ออ่อน   เหมือนดั่งสาวเทพให้กายฟ้าฝ้ายพระอินทร์”

และแล้วสาวหนุ่มก็จำต้องลาจากกัน ก็ได้สั่งลาว่า...

“ค่อยไปดีเยเจ้าผู้ประเสริฐเนื่อนพราซ คือตบพีเยย คือตั้งนอนฝันเห็นพะคินค้ำยามน้อย

บัดนี้เวรจำให้สองเฮาเฮาซ้อลิห่างกันนอ   คียดยาก ข้อยจากเจ้าๆ จากข้อยไกลลับเห็นแลนอ

แสนว่าไกลบวท่างสระใหญ่ชลธิ์ก็ดี   เฮียมก็ชุดธรณีสลงเลาเห็นวังน้ำ

แม้ว่าไกลพระเพิงเจ้านันตั้งแสนโยชนก็ดี   เฮียมกะตึลาค่อยหากะยังพ้อ

บัดนี้มาไกลเจ้าภาษาเฮาต่างกันนอ   เจ้าหากเป็นนาคน้ำพะอวนอ้ายแมนคนอุ้นเฮย

แม้ว่าฮ้อยขบเข้าพีก็ปลืมได้แล้ว   แม้ว่าจะบชาติเมี้ยนฮ้อยที่พันนทีก็ดี

พีบ่ยอมยงค์คิดอ่าวถึงคะนิงนอ   พีซีเป็นผีคุ้มฮักษาแนนป้อมมิงอวนแล้ว

บให้อวนอยู่หล่าเป็นน้อยแห่งไผ่อุ่นเอ้ย...”

หนุ่มสาวทั้งฝ่ายนาคและฝ่ายเป้งจาลต่างก็ร้องสั่งเสียกันอ้อยอิ่งว่า...

“สายใจเฮยค่อยไปดีเย้อ   เจ้าผู้ถอดหลุดเนื้อสาวยอดพิฑูรย์พีเอ้ย

ตั้งหากฮงๆ ไสดั่งเดือนเพ็งแจ้ง...”

พอสั่งเสียกันแล้ว ต่างก็จากกันไป นาคลงได้น้ำเมืองบาดาลด้วยความคำนึงถึง ทุกคนเศร้ายามจากลาเมืองเป้งจาล อาจมีบางครั้งบางคราวที่หนุ่มสาวนาครเมืองบาดาลได้แปลงร่างเป็นคนมาเยี่ยมเมืองเป้งจาล

ส่วนพญาสินไซ เจ้าเมืองเป้งจาล ก็ได้ปกครองบ้านเมืองด้วยคุณธรรม บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขเรื่อยมา

2. ข้อมูลการสัมภาษณ์และบันทึกการสังเกตผู้นำชุมชน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และบันทึกแบบสังเกตกลุ่มตัวอย่างผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

1. นายบัญญัติ สุวรรณไทร : นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบุงเลิศ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

- 1.1 ชื่อ นายบัญญัติ นามสกุล สุวรรณไทร
- 1.2 เพศ ชาย
- 1.3 อายุ 64 ปี
- 1.4 วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี
- 1.5 อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นายกเทศมนตรี
- 1.6 สังกัด เทศบาลตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.7 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 9 ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.8 โทรศัพท์/มือถือ 061 1129 728

ตอนที่ 2 ชุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ประเด็นคำถามว่า “ในฐานะท่านเป็นผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด”

นายบัญญัติ สุวรรณไทร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบุงเลิศ ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ซึ่งได้แก่แนวคิดกำเนิดโลกหรือมนุษย์ กำเนิดรัฐหรือสังคม คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความซัดแย้งในสังคม โดยได้รับข้อมูลจากพ่อ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องว่า พระยาแถนนั้น เป็นเทวดาหรือพระอินทร์ซึ่งเป็นใหญ่อยู่บนสวรรค์ เปรียบเสมือนเป็นเทพเจ้า สามารถดลบันดาลคุณและโทษให้แก่มนุษย์ได้ สามารถบันดาลให้เกิดเภทภัยต่างๆได้ เช่น ทำให้ฟ้าร้อง น้ำท่วม เกิดพายุ เกิดความแห้งแล้ง เป็นต้น เมื่อมนุษย์เคารพเชื่อฟังพระยาแถนๆก็จะดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ทำให้พืชพรรณธัญญาหารอุดมสมบูรณ์หรือทำให้มนุษย์มีความสุข สังคมสงบร่มเย็น ในกรณีตรงกันข้าม ถ้ามนุษย์ไม่เชื่อฟังคำสั่งพระยาแถนๆ ก็จะบันดาลความทุกข์ยากแก่มนุษย์ เช่น ทำให้แห้งแล้ง ทำให้พืชพรรณธัญญาหารไม่เจริญ อุดมสมบูรณ์ เป็นต้น และคนภูไทมีความเชื่อว่า ตนเป็นลูกหลานของพระยาแถนอีกด้วย ส่วนแนวคิดทางการเมืองนั้น น่าจะเป็นลักษณะการสร้างโลกหรือการเกิดขึ้นของมนุษย์ หรือการสร้างรัฐ เมื่อเกิดโลกหรือมนุษย์แล้ว จึงเกิดรัฐหรือสังคมตาม เมื่อมีรัฐหรือสังคมแล้ว จำเป็นจะต้องมีผู้ปกครองและผู้ปกครองที่ดีจำต้องมีคุณธรรมหรือศีลธรรมประจำใจโดยการนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการปกครองพลเมืองภายในรัฐเพื่อความสงบสุขของรัฐและสังคมในที่สุด...”

2.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความเชื่อในเรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มากน้อย เพียงใด”

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้รับการปลูกฝังจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องให้เชื่อถือหรือศรัทธาต่อพระยาแถนอย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้ให้ข้อมูลมาแล้วว่าพระยาแถนเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลายในสวรรค์ สามารถคลบ้นดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ทุกคน ถ้าผู้ใดไม่เชื่อฟังก็จะบันดาลความทุกข์ยากลำบากให้กับผู้นั้นๆ แต่ถ้าผู้ใดเคารพเชื่อฟังคำสั่งของพระยาแถนๆก็จะบันดาลความสุขให้แก่ผู้นั้น และยังมีความเชื่อว่า คนภูไทเป็นลูกหลานของพระยาแถนอีกด้วย ดังนั้น ความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนของข้าพเจ้า จึงได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนมาจากบรรพบุรุษ...”

2.3 ประเด็นคำถามว่า “ในแต่ละปีชุมชนของท่าน มีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ อย่างไร”

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศนี้ ได้จัดประเพณีหรือพิธีกรรมบวงสรวงผีแถน (ผีฟ้า) มาประจำทุกปี โดยในเดือน 6 ของทุกปี ชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ จะจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นทุกปี โดยจะจัดในช่วงเดือน 6 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ ได้เริ่มไถนา หว่านข้าว (ลงนา) ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 นี้เป็นประเพณีที่ชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศได้จัดทำขึ้นทุกปี (ข้าพเจ้าพบเห็นประเพณีนี้มาตั้งแต่เกิด (จำความได้) และได้ถามพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็บอกว่าชุมชนเราจัดทำประเพณีนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว) โดยชุมชนมีความเชื่อว่าเมื่อถึงฤดูทำนา จะต้องมีการประเพณีหรือพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแถน ซึ่งเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าบนสวรรค์ให้ประทานน้ำฝนลงมาแก่ชุมชน จะจัดทำประเพณีหรือพิธีกรรมในช่วงเดือน 6 โดยมีการทำบั้งไฟขึ้นมา แล้วก็มีการแห่บั้งไฟ มีการประกวดบั้งไฟงาม (บั้งไฟโก้) มีเงินรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ และนอกจากนั้นจะมีการแห่ธิดาบั้งไฟ และประกวดธิดาบั้งไฟ มีรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ ในชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชน ในแต่ละปีจะเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเปิดทุกปี และจะมีประชาชนทั้งในและนอกชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศเข้าร่วมชมและท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมากทุกปี...”

2.4 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีแนวคิดทางการเมืองอะไรปรากฏอยู่ (แนวคิดกำเนิดโลกหรือมนุษย์ กำเนิดรัฐหรือสังคม คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม ฯลฯ)”

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนี้ แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ ซึ่งได้แก่แนวคิดกำเนิดโลกหรือมนุษย์ กำเนิดรัฐหรือสังคม คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้ง แนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ได้ปรากฏอยู่ในตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน โดยได้กล่าวถึงการสร้างโลก การเกิดของมนุษย์ การเกิดรัฐหรือสังคม คุณธรรมของผู้ปกครอง ตลอดจนความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ได้พัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันนี้ ทำให้เห็นภาพของการเกิดรัฐหรือสังคมในครั้งบรรพกาลและความต่อเนื่องของแนวคิดทางการเมืองจนถึงปัจจุบัน...”

2.5 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของท่าน ในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถน ซึ่งเป็นความเชื่อจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกคน

รุ่นหนึ่ง อย่างนี้ต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดสาย ในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้ายังมีความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนเช่นเดิม ความเชื่อที่ได้รับการบอกเล่ามาอย่างต่อเนื่องในนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน เช่น ตำนานพรยาศน์คาราบกับพระยาแถน ตำนานผาแดง นางไอ่ ตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน ตำนานท้าวสังสินไชย เป็นต้น ยังมีผู้เฒ่า-ผู้แก่ บอกเล่าให้แก่ลูกหลานได้รับฟังอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อต่อพระยาแถนซึ่งลูกหลานชาวชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังมา ยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อในพระยาแถนของชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศอย่างต่อเนื่อง สำหรับแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน จะมีแนวคิดทางการเมืองเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ พลเมืองในรัฐที่เน้นถึงความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันของพลเมืองในรัฐเป็นสิ่งสำคัญ แต่แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น ก็ยังมีผลสำคัญต่อแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน...”

ตอนที่ 3 ชุดคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

3.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด”

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ซึ่งได้แก่แนวคิดกำเนิดโลกหรือมนุษย์ กำเนิดรัฐหรือสังคม คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม โดยการบอกเล่าจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่อื่นๆภายในหมู่บ้านเดียวกัน สมัยเป็นเด็กๆว่า พระยาแถนเป็นเทวดา หรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าซึ่งอยู่บนสรวงสวรรค์ มีเทวดาจำนวนมากเป็นบริวาร เมื่อพระอินทร์ (พระยาแถน) รับสั่งให้เทวดาทั้งหลายไปช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ในคราวที่เหล่ามนุษย์ตกทุกข์ได้ยาก หรือได้รับความเดือดร้อน เทวดาซึ่งเป็นบริวารของพระอินทร์ (พระยาแถน) ต้องเหาะลงมาเยี่ยมเมืองลุ่ม (เมืองมนุษย์) เพื่อช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากหรือความเดือดร้อน โดยมีข้อแม้ว่าเหล่ามนุษย์ต้องตอบแทนพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยการบวงสรวงพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยเครื่องบวงสรวงให้แก่พระอินทร์ (พระยาแถน) เป็นประจำ แนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น น่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลกหรือมนุษย์ กำเนิดรัฐหรือสังคม คุณธรรมของผู้ปกครอง ตลอดจนความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคมซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนของชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศที่บรรพบุรุษได้นับถือและถูกปลูกฝังความเชื่อต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง...”

3.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีความเหมือนและแตกต่างกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

ในกรณีความเหมือนกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น อันได้แก่แนวคิดคุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรม และความขัดแย้งในสังคมนั้น จะมีความเหมือนกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นเรื่องคุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคมหรือชุมชน ซึ่งเมื่อเกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม สิ่งก็ตามมาคือเกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนหรือสังคม ตราบดีที่ความยุติธรรมไม่มีในชุมชนหรือสังคม ความขัดแย้งก็ยากที่แก้ไขให้หมดไปจากชุมชนหรือสังคมได้

ในกรณีความแตกต่างกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น ซึ่งได้แก่แนวคิดกำเนิดโลกหรือมนุษย์ กำเนิดรัฐหรือสังคม โดยแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบันนี้ จะไม่กล่าวถึงเรื่องสร้างโลกหรือการ

เกิดของมนุษย์ การสร้างรัฐหรือสังคม แต่จะกล่าวเน้นถึงคุณธรรมของผู้ปกครองว่าผู้ปกครองที่ดีควรเป็นอย่างไร พลเมืองในรัฐหรือสังคมจะได้อะไรจากผู้ปกครองที่ดี...”

ตอนที่ 4 ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดิ จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายบัญชา สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลจากการที่ข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังแนวคิดทางการเมือง โดยอาศัยความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนเป็นหลัก นำมาปรับใช้กับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองท้องถิ่นของข้าพเจ้า ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือน นายกเทศมนตรี ได้เรียกประชุมผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น พนักงานหรือลูกจ้างของเทศบาลตำบลบุงเลิศ เพื่อชี้แจงนโยบายและภารกิจของส่วนราชการอำเภอให้คณะผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น พนักงานหรือลูกจ้างท้องถิ่นได้รับทราบโดยทั่วกัน

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอมะยวดิ (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นตำบลบุงเลิศด้วย

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น ได้แจ้งมาตรการป้องกันโควิด 19 ให้แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศ ตลอดจนสนับสนุนหน้ากากอนามัย เจลล้างมือแก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศอีกด้วย

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรมะยวดิ ชุดรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในตำบลบุงเลิศประจำ เมื่อมีการจัดงานมหรสพขึ้นในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่นเมื่อมีเหตุทะเลาะวิวาทของประชาชนในชุมชน สามารถนำคู่กรณีมาเจรจาหาข้อยุติกันได้เป็นผลสำเร็จ

6. การแก้ปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชนในชุมชน โดยการแสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อนำมาเป็นทุนให้ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศนำไปลงทุนประกอบอาชีพของตนในชุมชน เช่น สมาคมกลุ่มแม่บ้านสตรีชุมชนภูไทบุงเลิศ จัดทำการทอผ้าไหมขายในชุมชนและส่งออกขายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้แก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทบุงเลิศ

7. การประสานงานกับส่วนราชการภายในชุมชน โดยได้ประสานงานกับส่วนราชการต่างๆในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้านบุงเลิศ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 7-8 มกราคม 2564) พบว่า “...นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบึงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่ได้กำหนดไว้ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 โดยได้ประชุมชี้แจงภารกิจต่างๆที่เทศบาลได้จัดทำขึ้นในห้วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ตลอดจนได้ชี้แจงมาตรการป้องกันโควิด19 แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศได้ทราบ

2. การจัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน ร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) กำหนด ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศให้ทราบทั่วกัน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ทางราชการส่วนอำเภอเมยวดีได้แจ้งให้ผู้บริหารท้องถิ่นประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้ทราบโดยทั่วกัน

4. จัดกำลังพลชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชูรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) กำหนด และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบึงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ เช่น งานอุปสมบท งานแต่งงาน งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีงานมหรสพในชุมชน เกิดการทะเลาะวิวาท (ทำร้ายร่างกาย) ในงานมหรสพ ผู้นำท้องถิ่นเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติข้อพิพาทกันได้

6. การแก้ไขความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ได้จัดหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนแก่ชุมชน นำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนตำบลบึงเลิศ และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นต้น เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

4.2 ประเด็นคำถาม “ท่านได้นำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร”

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน โดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับพ่อปกครองลูก เทวราชา ธรรมราชา หรือชนชั้นผู้ปกครองมาประยุกต์ใช้หรือปรับใช้กับเพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนแก่ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น พนักงานท้องถิ่นหรือลูกจ้างท้องถิ่น เพื่อชี้แจงนโยบายและภารกิจของส่วนราชการอำเภอเมยวดีให้ทราบ

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบลบึงเลิศ) กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบึงเลิศ และประชาชนในชุมชนตำบลบึงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข้อมูลของส่วนราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น มาตรการป้องกันโควิด 19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ทางราชการอำเภอได้แจ้งให้ผู้บริหารท้องถิ่นประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบ

4. จัดกำลังพลชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) กำหนดและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบึงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ เมื่อในชุมชนตำบลบึงเลิศได้จัดงานมหรสพขึ้น เช่น งานอุปสมบท งานแต่งงาน งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีการข้อพิพาทในที่ทำกินของประชาชนในท้องถิ่น ได้นำคู่กรณีมาเจรจาตกลงหาข้อยุติร่วมกัน เป็นต้น

6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น เป็นผู้ริเริ่มจัดโครงการตลาดนัดชุมชน โครงการกลุ่มสตรีภูไทบึงเลิศทอผ้าไหมแพรวา เพื่อจัดให้มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชนและนอกชุมชน และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น ประสานงานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน กำหนดผู้ใหญ่บ้าน และอื่นๆ เป็นต้น เพื่อให้ส่วนราชการภายในตำบลบึงเลิศมีข้อมูลถูกต้องตรงกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 7-8 มกราคม 2564) พบว่า “...นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบึงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดไว้ โดยได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาธรรมาประยูคตีใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตน ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือน นายกเทศมนตรี ได้จัดให้มีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงข้อราชการที่ได้รับมาจากส่วนราชการอำเภอมาแจ้งให้คณะผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น พนักงานหรือลูกจ้างท้องถิ่นได้รับทราบนโยบายของส่วนราชการอำเภอและท้องถิ่นประจำทุกเดือน

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอ (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) กำหนดผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในชุมชนตำบลบึงเลิศประจำทุกเดือน โดยสับเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านต่างๆในตำบลบึงเลิศ

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนของรัฐบาลและส่วนราชการภูมิภาค โดยเน้นย้ำการสร้างระยะห่างทางสังคม การสวมหน้ากากอนามัย และการใช้เจลฆ่าเชื้อทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสัตว์หรือสิ่งของ เป็นต้น

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) กำหนดและผู้ใหญ่บ้านเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในงานมหรสพซึ่งจัดขึ้นภายในตำบลบึงเลิศ เช่น งานอุปสมบท งานแต่งงาน งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชนในชุมชน โดยเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อเกิดกรณีทะเลาะวิวาท (ทำร้ายร่างกาย) ในงานมหรสพ นำคู่กรณีมาเจรจาประนีประนอมตกลงกันได้

6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยแสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และแหล่งทุนอื่นๆ เพื่อนำมาเป็นทุนให้ชุมชนนำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้หรือกระจายรายได้ให้เกิดในชุมชนของตน เช่น กลุ่มสมาคมแม่บ้านสตรีตำบลบึงเลิศ ได้ทอผ้าไหมเพื่อนำไปจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ เป็นต้น

7. การประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน โดยประสานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน ตลอดจนกำหนดผู้ใหญ่บ้านภายในชุมชนตำบลบึงเลิศเพื่อให้สื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

นายบัญญัติ สุวรรณไตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้เสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติมว่า “...แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสนนั้น มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเมืองไทยของข้าพเจ้าในปัจจุบัน และยังเป็นตัวกระตุ้นหรือเร่งให้แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนผสมผสานกับความเชื่อต่อพระยาแสนของชุมชนไทดำบลุ่งเลิศ เกิดความเจริญงอกงามในชุมชนไทดำบลุ่งเลิศ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะอย่างของตน เช่น การแต่งกาย ภาษาพูดในการสื่อสารระหว่างกันของคนในชุมชนไทดำ ประเพณีบวงสรวงผีแสน (ผีฟ้า) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ชุมชนอื่นๆไม่มีเหมือนชุมชนไทเลย...”

2. นางวงสวรรค์ ใจคง : กำนันตำบลบุงเลิศ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

- 1.1 ชื่อ นางวงสวรรค์ นามสกุล ใจคง
- 1.2 เพศ หญิง
- 1.3 อายุ 54 ปี
- 1.4 วุฒิการศึกษา ปวช.
- 1.5 อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง กำนันตำบลบุงเลิศ
- 1.6 สังกัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- 1.7 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 9 ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.8 โทรศัพท์/มือถือ 090 345 2654

ตอนที่ 2 ชุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ประเด็นคำถามว่า “ในฐานะท่านเป็นผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นกำนันตำบลบุงเลิศ ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถน โดยได้รับข้อมูลจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องว่า พระยาแถนนั่น เป็นเทวดาหรือเทพเจ้าซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลายอยู่บนสวรรค์ มีอิทธิฤทธิ์ สามารถบันดาลคุณและโทษให้แก่มนุษย์ได้ และสามารถบันดาลให้เกิดเภทภัยหรือความเดือดร้อนต่างๆได้ เช่น ทำให้ฟ้าร้อง น้ำท่วมใหญ่ เกิดพายุ เกิดความแห้งแล้ง เป็นต้น เมื่อมนุษย์เคารพเชื่อฟังพระยาแถนๆก็จะบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ทำให้พืชพรรณธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ หรือทำให้มนุษย์มีความสุข สังคมสงบร่มเย็น ในทางตรงกันข้าม ถ้ามนุษย์ไม่เชื่อฟังคำสั่งพระยาแถนๆ ก็จะบันดาลความทุกข์ยากหรือความเดือดร้อนแก่มนุษย์ทั้งหลาย เช่น ทำให้เกิดความแห้งแล้ง ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้พืชพรรณธัญญาหารไม่เจริญ งอกงาม และอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น ส่วนแนวคิดทางการเมืองนั้น น่าจะเป็นลักษณะผู้ปกครองที่มีคุณธรรมหรือศีลธรรมด้วยการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปกครอง นอกจากนี้ น่าจะยังมีแนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคมผสมผสานกันด้วย...”

2.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความเชื่อในเรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มากน้อย เพียงใด”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้รับการปลูกฝังจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องให้เชื่อถือหรือศรัทธาต่อพระยาแถนอย่างต่อเนื่อง (ตั้งแต่จำความได้) โดยชาวบ้านในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศ มีความเชื่อว่า ตนเป็นลูกหลานของพระยาแถน และเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกัน เป็นพี่น้องกัน ต้องรักและสามัคคีกัน ดังที่ได้ให้ข้อมูลมาแล้วว่า พระยาแถนเป็นเทวดาหรือเทพเจ้า ซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลายในสวรรค์ สามารถบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ทุกคน ถ้าผู้ใดไม่เชื่อฟังก็จะบันดาลความทุกข์ยากลำบากให้กับผู้

นั้นๆ แต่ถ้าผู้ใดเคารพเชื่อฟังคำสั่งของพระยาแฉกก็จะบันดาลความสุขให้แก่ผู้นั้น ดังนั้น ความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉกของข้าพเจ้า ได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉกมาจากบรรพบุรุษ...”

2.3 ประเด็นคำถามว่า “ในแต่ละปีชุมชนของท่าน มีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพระยาแฉก (ผีแฉก) หรือไม่ อย่างไร”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศนี้ได้จัดประเพณีหรือพิธีกรรมบวงสรวงผีแฉก (ผีฟ้า) มาประจำทุกปี (ตั้งแต่จำความได้) ในเดือน 6 ชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศ จะจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นทุกปี โดยจะจัดในช่วงเดือน 6 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศ ได้เริ่มไถนา หว่านข้าว (ลงนา) ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 นี้เป็นประเพณีที่ชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศได้จัดทำขึ้นทุกปี (ข้าพเจ้าพบเห็นประเพณีนี้มาตั้งแต่เกิด (จำความได้) และได้ถามพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็บอกว่าชุมชนเราจัดทำประเพณีนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว) โดยชุมชนมีความเชื่อว่าเมื่อถึงฤดูกาลทำนาทุกปี ก่อนจะลงมือไถนา (ลงนา) ชาวบ้านชุมชนภูเก็ตตำบลบึงเลิศจะต้องจัดประเพณีหรือพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแฉก ซึ่งเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าบนสวรรค์ให้ประทานน้ำฝนลงมาแก่ชุมชน จะจัดประเพณีหรือพิธีกรรมในช่วงเดือน 6 โดยมีการทำบั้งไฟขึ้นมา แล้วก็มีการแห่บั้งไฟ มีการประกวดบั้งไฟงาม (บั้งไฟโก้) มีเงินรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ และนอกจากนั้นจะมีการแห่ธิดาบั้งไฟ และประกวดธิดาบั้งไฟ มีรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศด้วย ในชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศ ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชน ในแต่ละปีจะเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเปิดทุกปี และจะมีประชาชนทั้งในและนอกชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศเข้ามารับชมและท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมากทุกปี...”

2.4 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่าในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแฉก (ผีแฉก) นั้น มีแนวคิดทางการเมืองอะไรปรากฏอยู่ (แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครองพลเมือง ความยุติธรรม และความซื่อสัตย์)”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแฉกนี้ แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ ก็น่าจะเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยกำเนิดโลก กำเนิดมนุษย์ กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมในสังคม เพราะแนวคิดทางการเมืองในครั้งบรรพกาลนั้นให้ความสำคัญกับกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง และความยุติธรรมในสังคมเป็นอย่างมาก โดยในตำนานพระยาแฉกนั้น เป็นนิทานปรัมปราที่เล่าต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น (มุปาฐะ) รุ่นต่อมาก็เล่าให้ลูกหลานได้ฟังเรื่อยมาอย่างนี้ เมื่อมีการถ่ายทอดนิทานหรือตำนานจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นความเชื่อที่รุ่นต่อมามีมาถ่ายทอดกันอย่างไม่ขาดสาย...”

2.5 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแฉก (ผีแฉก) มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของท่าน ในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแฉกนั้น มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉก ซึ่งเป็นความเชื่อจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง อย่างนี้ต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดสาย ในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้ายังมีความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉกเช่นเดิม ความเชื่อที่ได้รับการบอกเล่ามาอย่างต่อเนื่องในนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแฉก เช่น เรื่องพระยาตันคากรบกับพระยาแฉก เรื่องผาแดง นางไอ่ เรื่องพระยาสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน เรื่องท้าวสังสินไชย เป็นต้น ยังมีผู้เฒ่า-ผู้แก่บอกเล่าให้แก่ลูกหลานได้รับฟังอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อต่อพระยาแฉกซึ่งลูกหลานชาวชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังมายังมีอิทธิพลต่อความเชื่อในพระยาแฉกของชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศอย่าง

ต่อเนื่อง สำหรับแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน จะมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ซึ่งต่างไปจากแนวคิดทางการเมืองซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนก็ตาม แต่แนวคิดทางการเมืองที่ได้รับจากวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน เช่น แนวคิดก้าเนดิรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมในสังคม และความขัดแย้งยังมีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบันของข้าพเจ้าอยู่เหมือนเดิม...”

ตอนที่ 3 ชุดคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

3.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถน ซึ่งได้แก่แนวคิดก้าเนดิโลก ก้าเนดิรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมในสังคม และความขัดแย้ง โดยการบอกเล่าจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่อื่นๆภายในหมู่บ้านเดียวกันต่อกันมา ในสมัยเป็นเด็กว่า พระยาแถนเป็นเทวดา หรือพระอินทร์ซึ่งเป็นใหญ่แห่งเหล่าเทวดาอยู่บนสวรรค์ มีเทวดาจำนวนมากเป็นบริวาร เมื่อพระอินทร์ (พระยาแถน) รับสั่งให้เทวดาทั้งหลายไปช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ในคราวที่เหล่ามนุษย์ตกทุกข์ได้ยาก หรือได้รับความเดือดร้อน เทวดาซึ่งเป็นบริวารของพระอินทร์ (พระยาแถน) เมื่อรับคำสั่งหรืออาณัติจากพระอินทร์แล้ว ก็พากันหะลงมายังเมืองลุ่ม (เมืองมนุษย์) เพื่อช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากหรือความเดือดร้อน โดยมีข้อแม้ว่าเหล่ามนุษย์ต้องตอบแทนพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยการบวงสรวงพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยเครื่องบวงสรวงให้แก่พระอินทร์ (พระยาแถน) เป็นประจำ แนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น น่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับก้าเนดิโลก ก้าเนดิรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรม และความขัดแย้งในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนของชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศที่บรรพบุรุษได้นับถือและถูกปลูกฝังความเชื่อต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งเรื่อยๆ...”

3.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่าสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีความเหมือนและแตกต่างกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

ในส่วนที่มีความเหมือนกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั้น ได้แก่แนวคิดว่าด้วยคุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมในสังคม และความขัดแย้ง กล่าวคือ ในปัจจุบันแนวคิดทางการเมืองเน้นไปในเรื่องคุณธรรมของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่ดีจำเป็นต้องมีคุณธรรมหรือศีลธรรมประจำใจและนำหลักคำสอนในศาสนาต่างๆมาประยุกต์ใช้เพื่อปกครองอย่างเป็นธรรม เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม เนื่องจากมีการจัดสรรทรัพยากรทรัพยากรไม่เท่าเทียมกัน จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม แต่ถ้าเมื่อได้มีการจัดสรรหรือแบ่งปันทรัพยากรในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมและความสงบร่มเย็นในสังคมก็เกิดขึ้น

ในส่วนที่มีความแตกต่างกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั้น มีแนวคิดว่าด้วยก้าเนดิโลก ก้าเนดิรัฐ ซึ่งในสังคมการเมืองไทยไม่ได้ให้ความสำคัญเท่ากับแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมในสังคมและความขัดแย้ง โดยแนวคิดก้าเนดิโลก จะมีความเชื่อเรื่องโลกเกิดขึ้นมาได้

อย่างไร มีปัจจัยอะไรเป็นตัวสนับสนุนให้โลกเกิดขึ้นมา หรือใครเป็นผู้สร้างโลกขึ้นมา เมื่อโลกถูกสร้างขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ เมื่อมีมนุษย์เกิดขึ้นมา ก็จำเป็นต้องมีสังคมและเกิดเป็นรัฐตามมา...”

ตอนที่ 4 ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยาดี จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลจากการที่ข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังแนวคิดทางการเมือง โดยอาศัยความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนเป็นหลัก นำมาปรับใช้กับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของข้าพเจ้า ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือน กำนันตำบลบุงเลิศ ได้เรียกผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศมารับทราบคำสั่งหรือนโยบายของส่วนราชการอำเภอประจำทุกเดือน

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอยะยาดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบลบุงเลิศ) ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ รวมทั้งประชาชนในแต่ละหมู่บ้านด้วย โดยหมุนเวียนสลับสับเปลี่ยนไปตามหมู่บ้านต่างๆในตำบลบุงเลิศ

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในตำบลบุงเลิศ เช่น ได้แจ้งหรือประชาสัมพันธ์มาตรการป้องกันโควิด19 ให้แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศ ตลอดจนสนับสนุนหน้ากากอนามัย เจลล้างมือแก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศอีกด้วย

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังชุดรักษาสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจของสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพที่ได้จัดขึ้นในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่นเมื่อมีเหตุทะเลาะวิวาทของประชาชนในชุมชน สามารถนำคู่กรณีมาเจรจาหาข้อยุติกันได้เป็นผลสำเร็จ

6. การแก้ปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชนในชุมชน ได้ติดต่อหรือแสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และแหล่งทุนอื่นๆ เพื่อนำมาเป็นทุนให้ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศนำไปลงทุนประกอบอาชีพของตนในชุมชน เช่น สมาคมกลุ่มแม่บ้านสตรีชุมชนภูไทบุงเลิศ จัดทำการทอผ้าไหมขายในชุมชนและส่งออกขายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ให้เกิดแก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทบุงเลิศอีกด้วย

7. การประสานงานกับส่วนราชการภายในชุมชน ได้ประสานงานกับส่วนราชการต่างๆในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้านบุงเลิศ ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 7-8 มกราคม 2564) พบว่า “...กำนันตำบลบุงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกต ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบนโยบายจากส่วนราชการอำเภอเมยวดีแล้ว ได้จัดประชุมประจำเดือน มกราคม พ.ศ. 2564 โดยได้ประชุมชี้แจงภารกิจต่างๆที่ได้จัดทำขึ้นในห้วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ตลอดจนได้ชี้แจงมาตรการป้องกันโควิด19 (เร่งด่วน) แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศได้ทราบ

2. การจัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน ร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศให้ทราบทั่วกัน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ทางราชการส่วนอำเภอเมยวดีได้แจ้งให้กำนันประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในตำบลบุงเลิศได้ทราบโดยทั่วกัน

4. ได้จัดทำล้างพลชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชูรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพภายในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีงานมหรสพในชุมชน เกิดการทะเลาะวิวาท(ทำร้ายร่างกาย) ในงานมหรสพ กำนันเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติข้อพิพาทกันได้

6. การแก้ไขความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ได้จัดหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนแก่ชุมชน นำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนตำบลบุงเลิศ และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เทศบาลตำบลบุงเลิศ และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เป็นต้น เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

4.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านได้นำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร”

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน โดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความซัดแย้งมาประยุกต์ใช้หรือปรับใช้กับเพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. จัดประชุมประจำเดือนแก่ผู้ใหญ่บ้านในตำบลบุงเลิศ โดยผ่านหอกระจายเสียงของที่ทำการกำนันตำบลบุงเลิศและเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้าน ณ ที่ทำการกำนันตำบลบุงเลิศ

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ และประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ส่วนราชการอำเภอเมยวดีมอบหมายให้กำนันได้ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในตำบลบุงเลิศได้ทราบ

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน จัดกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เมื่อมีการจัดงานมหรสพขึ้นในชุมชน เช่น งานอุปสมบท งานแต่งงาน งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีกรณีการทะเลาะวิวาทในชุมชน ได้นำคู่กรณีมาเจรจาเพื่อไกล่เกลี่ยหาข้อยุติร่วมกัน เป็นต้น

6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น เป็นผู้ริเริ่มจัดทำโครงการตลาดนัดชุมชน เพื่อจัดให้มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชนและนอกชุมชน และ

7. การประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น ประสานงานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน ทต.บุงเลิศ และส่วนอื่นๆ เป็นต้น เพื่อให้ส่วนราชการภายในตำบลบุงเลิศมีข้อมูลถูกต้องตรงกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 7-8 มกราคม 2564) พบว่า “...กำนันตำบลบุงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกต โดยได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชน กำนันตำบลบุงเลิศ ได้จัดให้มีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงข้อราชการที่ได้รับมาจากส่วนราชการอำเภอมาแจ้งให้แก่ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนภายในชุมชนทุกตำบลบุงเลิศให้ทราบทั่วกัน

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอ (ปลัดอำเภอ ประจำตำบลบุงเลิศ) ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ตลอดจนประชาชนภายในชุมชนตำบลบุงเลิศประจำทุกเดือน

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ทางส่วนราชการอำเภอให้กำนันแจ้งข้อมูลแก่ประชาชนภายในชุมชนตำบลบุงเลิศได้ทราบ เช่น การสร้างระยะห่างทางสังคม การสวมหน้ากากอนามัย และการใช้เจลฆ่าเชื้อทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสัตว์ หรือสิ่งของ เป็นต้น

2 การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนทุกตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

3 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชนในชุมชน โดยเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อเกิดกรณีทะเลาะวิวาทในงานมหรสพ นำคู่กรณีมาเจรจาประนีประนอมตกลงกันได้ ซึ่งทำให้ชุมชนทุกตำบลเกิดความสงบเรียบร้อย เกิดความสามัคคีในชุมชน

4 การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยแสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และแหล่งทุนอื่นๆ เพื่อนำมาเป็นทุนให้ชุมชนนำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้หรือกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตน

5 การประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน โดยประสานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน ทต.บุงเลิศ ตลอดจนผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศเพื่อให้สื่อสารข้อมูลถูกต้องตรงกัน...”

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

นางวงสวรรค์ ใจคง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564) ได้เสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติมว่า “...แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสนนั้น มีอิทธิพลและส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองไทยของข้าพเจ้าในปัจจุบัน และยังเป็นตัวกระตุ้นหรือเร่งให้แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยเจริญงอกงามในชุมชนภูเก็ต ตำบลบึงเลิศ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะอย่างของตน เช่น การแต่งกาย ภาษาพูดในการสื่อสารระหว่างกันของคนในชุมชนภูเก็ต ประเพณี บวงสรวงผีแสน (ผีฟ้า) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ชุมชนอื่นๆไม่มีเหมือนชุมชนภูเก็ตเลย...”

3. นางสง่า วัังคะฮาด : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 1

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

- 1.1 ชื่อ นายสง่า นามสกุล วัังคะฮาด
- 1.2 เพศ ชาย
- 1.3 อายุ 56 ปี
- 1.4 วุฒิการศึกษา ม.6
- 1.5 อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1
- 1.6 สังกัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- 1.7 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 1 ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.8 โทรศัพท์/มือถือ 081 383 1685

ตอนที่ 2 ชุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแลน (ผีแลน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ประเด็นคำถามว่า “ในฐานะท่านเป็นผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแลน (ผีแลน) หรือไม่ เพียงใด”

นายสง่า วัังคะฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแลน อันได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ พลเมือง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม โดยได้รับข้อมูลจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องว่า พระยาแลนนั้น เป็นเทวดาหรือพระอินทร์ซึ่งเป็นใหญ่อยู่บนสวรรค์ เปรียบเสมือนเป็นเทพเจ้า สามารถบันดาลคุณและโทษให้แก่เหล่ามนุษย์ได้ และสามารถบันดาลให้เกิดเภทภัยต่างๆได้ เช่น ทำให้ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า น้ำท่วม เกิดพายุใหญ่ เกิดความแห้งแล้ง เป็นต้น เมื่อมนุษย์เคารพเชื่อฟังพระยาแลนก็จะลดบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ทำให้พืชพรรณธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ หรือทำให้มนุษย์มีความสุข สงบร่มเย็น ในกรณีตรงกันข้าม ถ้ามนุษย์ไม่เชื่อฟังคำสั่งพระยาแลนๆ ก็จะบันดาลความทุกข์ยากและความเดือดร้อนแก่เหล่ามนุษย์ เช่น ทำให้เกิดความแห้งแล้ง ทำให้พืชพรรณธัญญาหารไม่เจริญงอกงาม อุดมสมบูรณ์ เป็นต้น ส่วนแนวคิดทางการเมืองนั้น น่าจะเป็นลักษณะพ่อปกครองลูก หรือผู้ปกครองปกครองประชาชนด้วยการนำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปกครอง เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นแก่ผู้ใต้ปกครอง...”

2.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความเชื่อในเรื่องพระยาแลน (ผีแลน) มากน้อย เพียงใด”

นายสง่า วัังคะฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้รับการปลูกฝังความเชื่อต่อพระยาแลน (ผีแลน ผีฟ้า) จากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องให้เชื่อถือหรือศรัทธาต่อพระยาแลนอย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้ให้ข้อมูลมาแล้วว่า พระยาแลนเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลายในสวรรค์ สามารถลดบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ทุกคน ถ้าผู้ใดไม่เชื่อฟังก็จะบันดาลความทุกข์ยากลำบากให้กับผู้นั้นๆ แต่

ถ้าผู้ใดเคารพเชื่อฟังคำสั่งของพระยาแณงก็จะบันดาลความสุขให้แก่ผู้นั้น ดังนั้น ความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแณงของข้าพเจ้า ได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแณงมาจากบรรพบุรุษ...”

2.3 ประเด็นคำถามว่า “ในแต่ละปีชุมชนของท่าน มีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพระยาแณง (ผีแณง) หรือไม่ อย่างไร”

นายสง่า วัจนะฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศนี้ได้จัดพิธีกรรมบวงสรวงผีแณง (ผีฟ้า) มาประจำทุกปีในเดือน 6 ชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ จะจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นทุกปี โดยจะจัดในช่วงเดือน 6 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ ได้เริ่มไถนา หว่านข้าว (ลงนา) ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 นี้เป็นประเพณีที่ชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศได้จัดทำขึ้นทุกปี (ข้าพเจ้าพบเห็นประเพณีนี้มาตั้งแต่เกิด (จำความได้) และได้ถามพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็บอกว่าชุมชนเราจัดทำประเพณีนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว) โดยชุมชนมีความเชื่อว่าเมื่อถึงฤดูไถนา จะต้องมีการประเพณีหรือพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแณง ซึ่งเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าบนสวรรค์ให้ประทานน้ำฝนลงมาแก่ชุมชน จะจัดประเพณีหรือพิธีกรรมในช่วงเดือน 6 โดยมีการทำบั้งไฟขึ้นมา แล้วก็มีการประกอบพิธีกรรมบั้งไฟ มีการประกวดบั้งไฟงาม (บั้งไฟโก้) มีเงินรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ และนอกจากนั้นจะมีการแห่ธิดาบั้งไฟ และประกวดธิดาบั้งไฟ มีรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ ในชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชน ในแต่ละปีจะเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเปิดทุกปี และจะมีประชาชนทั้งในและนอกชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศเข้าร่วมชมและท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมากทุกปี...”

2.4 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแณง (ผีแณง) นั้น มีแนวคิดทางการเมืองอะไรปรากฏอยู่ (แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรม และความขัดแย้ง)”

นายสง่า วัจนะฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแณงนี้ แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ ได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ พลเมือง ความขัดแย้งและความยุติธรรมในสังคม เพราะแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ล้วนเป็นแหล่งกำเนิดของแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบันทั้งสิ้น โดยในปัจจุบัน จะเน้นเรื่องความเป็นธรรมในสังคมและความขัดแย้งในสังคมเป็นสำคัญ เมื่อมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียมกัน ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นในสังคม ในทางตรงกันข้ามเมื่อมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน ความขัดแย้งในสังคมย่อมไม่เกิดขึ้น...”

2.5 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแณง (ผีแณง) มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของท่าน ในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายสง่า วัจนะฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแณงนั้น อันได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ พลเมือง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแณง ซึ่งเป็นความเชื่อจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง อย่างนี้ต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดสาย ในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้ายังมีความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแณงเช่นเดิม ความเชื่อที่ได้รับการบอกเล่ามาอย่างต่อเนื่องในนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแณง เช่น ตำนานพรยากันคารบกับพระยาแณง ตำนานผาแดงนางไอ่ ตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน ตำนานท้าวสังสินไชย เป็นต้น ยังมีผู้เฒ่า-ผู้แก่บอกเล่าให้แก่ลูกหลานได้รับฟังอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อต่อพระยาแณงซึ่งลูกหลานชาวชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังมายังมีอิทธิพลต่อความเชื่อในพระยาแณงของชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศอย่างต่อเนื่อง สำหรับแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแณงมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน จะมุ่งเน้นเรื่องความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคมเป็นหลัก แต่สิ่งที่ควร

คำนึงถึงก็คือคุณธรรมของผู้ปกครองนั้น มีความจำเป็นต่อการคงอยู่หรือดำรงอยู่ของรัฐและพลเมืองของรัฐการปกครอง เพราะเมื่อผู้ปกครองขาดคุณธรรมหรือศีลธรรมประจำใจแล้ว รัฐและพลเมืองของรัฐก็ยากที่จะดำรงอยู่ได้...”

ตอนที่ 3 ชุดคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยติ จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

3.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) หรือไม่ เพียงใด”

นายสง่า วัจนชาติ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน ได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐพลเมือง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม โดยการบอกเล่าจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่อื่นๆ ภายในหมู่บ้านเดียวกัน สมัยเป็นเด็ก ๆ ว่า พระยาเถนเป็นเทวดา หรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าซึ่งอยู่บนสวรรค์ มีเทวดาจำนวนมากเป็นบริวาร เมื่อพระอินทร์ (พระยาเถน) รับสั่งให้เทวดาทั้งหลายไปช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ในคราวที่เหล่ามนุษย์ตกทุกข์ได้ยาก หรือได้รับความเดือดร้อน เทวดาซึ่งเป็นบริวารของพระอินทร์ (พระยาเถน) ต้องแหะลงมา ย่างเมืองลุ่ม (เมืองมนุษย์) เพื่อช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากหรือความเดือดร้อน โดยมีข้อแม้ว่าเหล่ามนุษย์ต้องตอบแทนพระอินทร์ (พระยาเถน) ด้วยการบวงสรวงพระอินทร์ (พระยาเถน) ด้วยเครื่องบวงสรวงให้แก่พระอินทร์ (พระยาเถน) เป็นประจำ แนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถนนั้น น่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับพ่อปกครองลูก เทวราชา ธรรมราชา หรือชนชั้นผู้ปกครองซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาเถนของชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศที่บรรพบุรุษได้นับถือและถูกปลูกฝังความเชื่อต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง...”

3.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) นั้น มีความเหมือนและแตกต่างกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายสง่า วัจนชาติ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถนนั้น มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

ในกรณีความเหมือนกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถนนั้น มีความเหมือนกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน คือแนวคิดเรื่องพลเมือง ความยุติธรรม และความขัดแย้งในสังคม เพราะในสังคมปัจจุบัน เกิดความขัดแย้งในสังคมอย่างรุนแรง มีสาเหตุมาจากการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียม การเอาเปรียบของคนในสังคม トラบไต่ที่การจัดสรรทรัพยากรไม่เท่าเทียมกัน ความเป็นธรรมในสังคมก็ไม่เกิด ความสงบสุขก็เกิดขึ้นในสังคมไม่ได้

ในกรณีความแตกต่างกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถนนั้น ในส่วนที่ต่างต่างกัน คือแนวคิดเรื่องกำเนิดโลก และกำเนิดรัฐ เพราะในปัจจุบันแนวคิดทางการเมืองเน้นเรื่องหน้าที่ของพลเมือง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคมเป็นสำคัญ เรื่องกำเนิดโลก การสร้างรัฐหรือสังคมเป็นเรื่องรองลง...”

ตอนที่ 4 ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยติ จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) นั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายสง่า วัชระฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสนนั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลจากการที่ข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังแนวคิดทางการเมือง โดยอาศัยความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแสนเป็นหลัก นำมาปรับใช้กับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองท้องถิ่นของข้าพเจ้า ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้เรียกประชุมประชาชน (ลูกบ้าน) ในชุมชนตำบลบึงเลิศ ผ่านหอกระจายเสียงของทำการผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงข้อราชการเร่งด่วนของส่วนราชการอำเภอให้แก่ประชาชน (ลูกบ้าน) ในชุมชน ทราบโดยทั่วกัน

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบึงเลิศ รวมทั้งประชาชนภายในตำบลบึงเลิศ

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น ได้แจ้งมาตรการป้องกันโควิด 19 ให้แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศ ตลอดจนสนับสนุนหน้ากากอนามัย เจลล้างมือแก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศอีกด้วย

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลชุดรักษาสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจของสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในชุมชนตำบลบึงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเมื่อมีการจัดงานเกิดขึ้นในชุมชน เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่นเมื่อมีเหตุทะเลาะวิวาทของประชาชนในชุมชน สามารถนำคู่กรณีมาเจรจาหาข้อยุติกันได้เป็นผลสำเร็จ

6. การแก้ปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชนในชุมชน โดยแสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อนำมาเป็นทุนให้ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศนำไปลงทุนประกอบอาชีพของตนในชุมชน เช่น สมาคมกลุ่มแม่บ้านสตรีชุมชนภูไทบึงเลิศ จัดทำการทอผ้าไหมขายในชุมชนและส่งออกขายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้แก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทบึงเลิศ และ

7. การประสานงานกับส่วนราชการภายในชุมชน โดยได้ประสานงานกับส่วนราชการต่างๆในชุมชนตำบลบึงเลิศ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้านบึงเลิศ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลบึงเลิศ เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 11-12 มกราคม 2564) พบว่า “...ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดไว้ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 โดยได้ประชุมชี้แจงภารกิจต่างๆที่ได้จัดทำขึ้นในห้วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ตลอดจนได้ชี้แจงมาตรการป้องกันโควิด19 แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศได้ทราบ

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน ร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศให้ทราบทั่วกัน

4. ได้จัดกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อมีงานมหรสพภายในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นปีใหม่ งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีงานมหรสพในชุมชน เกิดการทะเลาะวิวาท (ทำร้ายร่างกาย) ในงานมหรสพ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติข้อพิพาทกันได้

6. การแก้ไขความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ได้จัดหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนแก่ชุมชน นำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนตำบลบุงเลิศ และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นต้นเพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

4.2 ประเด็นคำถาม “ท่านได้นำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแลน (ผีแลน) นั้น มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร”

นายสง่า วัชระฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแลนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน โดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง พลเมือง ความยุติธรรมและความซัดแย้งมาประยุกต์ใช้หรือปรับใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนแก่ประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ หมู่ที่ 1 เป็นประจำ โดยผ่านหอกระจายเสียงของที่ทำกาผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงข้อราชการเร่งด่วนของส่วนราชการอำเภอเมยวดีให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ รวมทั้งประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศด้วย

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น มาตรการป้องกันโควิด 19 โดยการสร้างระยะห่างทางสังคม สวมหน้ากากอนามัย ใช้เจลฆ่าเชื้อทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสิ่งของ เป็นต้น

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพ เมื่อมีการจัดงานมหรสพขึ้นภายในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานอุปสมบท งานแต่งงาน งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เมื่อมีกรณีพิพาทกันในที่ทำกินของประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อหาข้อยุติกันเองเบื้องต้น

6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น เป็นผู้ริเริ่มจัดโครงการตลาดนัดชุมชน เพื่อจัดให้มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชนและนอกชุมชน และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น ประสานงานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน กำนัน และผู้ใหญ่บ้านอื่นๆ เป็นต้น เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 11-12 มกราคม 2564) พบว่า “ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบึงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดไว้ โดยได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้จัดให้มีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงข้อราชการที่ได้รับมาจากส่วนราชการอำเภอมาแจ้งให้แก่ประชาชนภายในชุมชนตำบลบึงเลิศทราบ โดยผ่านหอกระจายเสียงและเรียกประชุมที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ณ ที่ทำการของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงนโยบายและภารกิจเร่งด่วนของส่วนราชการอำเภอเมยวดีให้ประชาชน (ลูกบ้าน) ทราบ

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอ (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้านภายในชุมชนตำบล บึงเลิศประจำทุกเดือน โดยสลับเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านต่างๆ ภายในชุมชนตำบล บึงเลิศ

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 โดยการสร้างระยะห่างทางสังคม สวมหน้ากากอนามัย ใช้เจลฆ่าเชื้อทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสิ่งของ เป็นต้น

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบึงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพ เมื่อมีการจัดงานมหรสพขึ้นในชุมชนตำบลบึงเลิศ เช่น งานอุปสมบท งานขึ้นปีใหม่ งานสงกรานต์ งานบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชนในชุมชน โดยเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อเกิดกรณีทะเลาะวิวาทในงานมหรสพ นำคู่กรณีมาเจรจาประนีประนอมตกลงกันได้

6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนให้ชุมชนนำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนของตน และสร้างรายได้หรือกระจายรายได้ภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ

7. การประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน โดยประสานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน ตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้านภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ เพื่อให้สื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

นายสง่า วัชระฮาด (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้เสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติมว่า “...แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแสนนั้น มีอิทธิพลหรือส่งผลกระทบต่อแนวคิดทางการเมืองไทยในปัจจุบัน และยังเป็นตัวกระตุ้นหรือเร่งให้แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ซึ่งเน้นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเป็นธรรมในสังคม ได้เจริญงอกงามในชุมชนภูไท ตำบลบึงเลิศ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะอย่างของตน เช่น การแต่งกาย ภาษาพูดในการสื่อสารระหว่างกันของคนในชุมชนภูไท ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ชุมชนอื่นๆไม่มีเหมือนชุมชนภูไทเลย...”

4. นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 2

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

- 1.1 ชื่อ นายสุริยัน นามสกุล ชัยฤทธิ์
- 1.2 เพศ ชาย
- 1.3 อายุ 52 ปี
- 1.4 วุฒิการศึกษา ม.6
- 1.5 อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2
- 1.6 สังกัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- 1.7 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 2 ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.8 โทรศัพท์/มือถือ 097 356 3129

ตอนที่ 2 ชุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแลน (ผีแลน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ประเด็นคำถามว่า “ในฐานะท่านเป็นผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแลน (ผีแลน) หรือไม่ เพียงใด”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแลน ได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐหรือสังคม คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม โดยได้รับข้อมูลจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องว่า พระยาแลนนั่น เป็นเทวดาหรือพระอินทร์ซึ่งเป็นใหญ่อยู่บนสวรรค์ เปรียบเสมือนเป็นเทพเจ้า สามารถบันดาลคุณและโทษให้แก่เหล่ามนุษย์ได้ และสามารถบันดาลให้เกิดเภทภัยต่างๆได้ เช่น ทำให้ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า น้ำท่วม เกิดพายุใหญ่ เกิดความแห้งแล้ง เป็นต้น เมื่อมนุษย์เคารพเชื่อฟังพระยาแลนๆก็จะดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ทำให้พืชพรรณธัญญาหารอุดมสมบูรณ์หรือทำให้มนุษย์มีความสุข สังคมสงบร่มเย็น ในกรณีตรงกันข้าม ถ้ามนุษย์ไม่เชื่อฟังคำสั่งพระยาแลนๆ ก็จะบันดาลความทุกข์ยากและความเดือดร้อนแก่เหล่ามนุษย์ เช่น ทำให้เกิดความแห้งแล้ง ทำให้พืชพรรณธัญญาหารไม่เจริญงอกงาม อุดมสมบูรณ์ เป็นต้น และคนภูไทมีความเชื่อว่าต้นกำเนิดของคนภูไทนั้น มาจากน้ำเต้าปั้ง ซึ่งพระยาแลนได้พระราชทานมาเพื่อให้กำเนิดมนุษย์ ส่วนแนวคิดทางการเมืองที่สำคัญนั้น น่าจะเป็นแนวคิดคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองที่ดีควรเป็นผู้มีคุณธรรมหรือศีลธรรม และนำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปกครอง หรือเรียกว่าธรรมราชา เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นแก่ผู้ใต้ปกครอง...”

2.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความเชื่อในเรื่องพระยาแลน (ผีแลน) มากน้อย เพียงใด”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้รับการปลูกฝังความเชื่อต่อพระยาแลน (ผีแลน ผีฟ้า) จากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องให้เชื่อถือหรือศรัทธาต่อพระยาแลนอย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้ให้ข้อมูลมาแล้วว่า พระยาแลนเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลายในสวรรค์

สามารถบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ทุกคน ถ้าผู้ใดไม่เชื่อฟังก็จะบันดาลความทุกข์ยากลำบากให้กับผู้นั้นๆ แต่ถ้าผู้ใดเคารพเชื่อฟังคำสั่งของพระยาแถนๆก็จะบันดาลความสุขให้แก่ผู้นั้น ดังนั้น ความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนของข้าพเจ้า ได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ส่วนนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือบรรพบุรุษได้เล่าให้ลูกหลานฟัง เช่น เรื่องพญาคันคากขอฝน เรื่องผาแดง นางไอ่ เรื่อง พญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน เป็นต้น นิทานพื้นบ้านเหล่านี้ ได้รับการเล่าสู่ลูกหลานฟังจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งต่อมาจวบจนถึงปัจจุบัน...”

2.3 ประเด็นคำถามว่า “ในแต่ละปีชุมชนของท่าน มีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ อย่างไร”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในชุมชนภูไท ตำบลบึงเลิศนี้ได้จัดพิธีกรรมบวงสรวงผีแถน (ผีฟ้า) มาประจำทุกปี (ข้าพเจ้าจำความได้ว่า เมื่อ 30-40 ปีที่ผ่านมา ชุมชนภูไทบึงเลิศได้มีพิธีกรรมเหยา (พิธีกรรมบวงสรวงผีแถน (ผีฟ้า) เพื่อรักษาคนป่วย) โดยจะจัดทำพิธีกรรมต่อเมื่อมีคนป่วยในหมู่บ้านเนื่องจากชุมชนภูไทบึงเลิศมีความเชื่อว่าผู้ป่วยไม่บวงสรวงเช่นไหว้ผีแถน (ผีฟ้า) ผีแถนเลยลงโทษผู้นั้น ถ้าต้องการหายจากอาการป่วย (ไข้) คนในครอบครัวต้องเชิญหมอเหยา (ผู้สื่อสารกับผีแถน ผีฟ้า) เพื่อมาทำพิธีกรรมบวงสรวงเพื่อให้ผีแถน ผีฟ้า อโหสิกรรมหรือยกโทษให้กับผู้ป่วย...และอีกประเพณีหนึ่ง คือในเดือน 6 หรือเรียกว่า บุญเดือน 6 ชุมชนภูไทตำบลบึงเลิศ จะจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นทุกปี โดยจะจัดในช่วงเดือน 6 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านชุมชนภูไท ตำบลบึงเลิศได้เริ่มไถนา หว่านข้าว (ลงนา) ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 นี้เป็นประเพณีที่ชุมชนภูไท ตำบลบึงเลิศได้จัดทำขึ้นทุกปี (ข้าพเจ้าพบเห็นประเพณีนี้มาตั้งแต่เกิด (จำความได้) และได้สอบถามพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็บอกว่าชุมชนเราจัดทำประเพณีนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว) โดยชุมชนมีความเชื่อว่าเมื่อถึงฤดูทำนา จะต้องมีการประเพณีหรือพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแถน ซึ่งเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าบนสวรรค์ให้ประทานน้ำฝนลงมาแก่ชุมชน จะจัดประเพณีหรือพิธีกรรมในช่วงเดือน 6 โดยมีการทำบั้งไฟขึ้นมา แล้วก็มีการแห่บั้งไฟ มีการประกวดบั้งไฟงาม (บั้งไฟโก้) มีเงินรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ และนอกจากนั้นจะมีการแห่ธิดาบั้งไฟ และประกวดธิดาบั้งไฟ มีเงินรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศในชุมชนภูไท ตำบลบึงเลิศ ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชน ในแต่ละปีจะเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเปิดทุกปี และจะมีประชาชนทั้งในและนอกชุมชนภูไท ตำบล บึงเลิศเข้าร่วมชมและท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมากทุกปี...”

2.4 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีแนวคิดทางการเมืองอะไรปรากฏอยู่ (แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรม และความขัดแย้งในสังคม)”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนี้ แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ ได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ เป็นต้นกำเนิดและส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะเน้นถึงความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดที่สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญและเป็นแนวคิดกระแสหลักในสังคมโลกอีกด้วย...”

2.5 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของท่าน ในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั้น ได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อข้าพเจ้า

ได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถน ซึ่งเป็นความเชื่อจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง อย่างนี้ต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดสาย ในปัจจุบันนี้ ชาวเขายังมีความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนเช่นเดิม ความเชื่อที่ได้รับการบอกเล่ามาอย่างต่อเนื่องในนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน เช่น ตำนาน พระยาคันคากรบกับพระยาแถน ตำนานผาแดง นางไอ่ ตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน ตำนานท้าวสังสินไชย เป็นต้น ยังมีผู้เฒ่า-ผู้แก่ บอกเล่าให้แก่ลูกหลานได้รับฟังอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อต่อพระยาแถนซึ่งลูกหลานชาวชุมชนชนภูไท ตำบลบุงเลิศได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังมายังมีอิทธิพลต่อความเชื่อในพระยาแถนของชุมชนชนภูไท ตำบลบุงเลิศอย่างต่อเนื่อง สำหรับแนวคิดทางการเมืองของชาวเขในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน จะมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันของพลเมืองในสังคมเป็นสำคัญ แต่สิ่งที่ขาดเสียมิได้ก็คือ ผู้นำที่ดีต้องปกครองด้วยคุณธรรม เพราะเมื่อผู้ปกครองไม่มีคุณธรรม ก็เป็นการยากที่จะปกครองพลเมืองในรัฐหรือสังคมให้มีความสงบสุขและร่มเย็นได้...”

ตอนที่ 3 ชุดคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

3.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ชาวเขารู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม โดยการบอกเล่าจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่อื่นๆภายในหมู่บ้านเดียวกัน สมัยเป็นเด็กๆว่า พระยาแถน (ผีแถน) เป็นเทวดา หรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าซึ่งอยู่บนสวรรค์ มีเทวดาจำนวนมากเป็นบริวาร (แถนบริวาร) เมื่อพระอินทร์ (พระยาแถน) หรือเรียกว่าแถนหลวงรับสั่งให้เทวดาทั้งหลาย (แถนบริวาร) ไปช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ในคราวที่เหล่ามนุษย์ตกทุกข์ได้ยาก หรือได้รับความเดือดร้อน เทวดาซึ่งเป็นบริวารของพระอินทร์ (พระยาแถน) ต้องหะลงมายังเมืองลุ่ม (เมืองมนุษย์) เพื่อช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากหรือความเดือดร้อน โดยมีข้อแม้ว่าเหล่ามนุษย์ต้องตอบแทนพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยการบวงสรวงพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยเครื่องบวงสรวงให้แก่พระอินทร์ (พระยาแถน) เป็นประจำ แนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั่น จะขาดเสียมิได้คือแนวคิดเรื่องคุณธรรมของผู้ปกครอง เมื่อผู้ปกครองไม่มีคุณธรรมหรือศีลธรรมหรือไม่นำหลักธรรมหรือคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการปกครองรัฐหรือพลเมือง รัฐและพลเมืองก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนของชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศที่บรรพบุรุษได้นับถือและถูกปลูกฝังความเชื่อต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง...”

3.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีความเหมือนและแตกต่างกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ชาวเขาคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั่น มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

ในกรณีความเหมือนกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั่น ในส่วนที่เหมือนกัน ได้แก่ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นสังคมในบรรพกาลและปัจจุบัน สิ่งที่มีเหมือนกันก็คือ ความขัดแย้งและความยุติธรรมในสังคม เพราะในสังคมใดก็ตาม เมื่อการจัดสรรทรัพยากรไม่เท่าเทียมหรือกระจายทรัพยากรไม่ทั่วถึง ความเป็นธรรมในสังคมจะไม่เกิดขึ้น...

ในกรณีความแตกต่างกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั้น ในส่วนที่แตกต่างกัน ในปัจจุบันสังคมโลกจะให้ความสำคัญกับความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคมเป็นหลัก เพราะพลเมืองทุกคนเชื่อว่าตนมีสิทธิและเสรีภาพและเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้นรัฐต้องรับฟังความคิดเห็นของตน และรัฐต้องกระจายทรัพยากรให้กับพลเมืองของตนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ส่วนแนวคิดทางการเมืองในบรรพกาลมุ่งเน้นแต่เรื่องการสร้างรัฐหรือสังคมให้รองรับการเกิดขึ้นของกำลังพลหรือพลเมือง เน้นการสร้างความแข็งแกร่งให้กำลังพลหรือพลเมืองเพื่อขยายอำนาจไปยังรัฐอื่นๆเป็นหลัก...”

ตอนที่ 4 ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ตอบบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่าแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลจากการที่ข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังแนวคิดทางการเมือง โดยอาศัยความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถน (ผีแถน) เป็นหลัก นำมาปรับใช้กับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของข้าพเจ้า ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ได้เรียกประชุมประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ ผ่านหอกระจายเสียงของที่ทำการของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงนโยบายและภารกิจที่ส่วนราชการอำเภอมะยวดีได้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านได้ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

2. การจัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอมะยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ รวมทั้งประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ หมู่ที่ 2 ด้วย

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในชุมชน โดยได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น ได้แจ้งมาตรการป้องกันโควิด 19 ให้แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศ ตลอดจนสนับสนุนหน้ากอกอนามัย เจลล้างมือแก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศอีกด้วย

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อย (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำหนด และผู้ใหญ่บ้านภายในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน เมื่อมีการจัดงานมหรสพขึ้นในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานอุปสมบท งานแต่ง งานประเพณีบุญข้าวจี่ (บุญคุณลาน) เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่นเมื่อมีเหตุทะเลาะวิวาทของประชาชนในชุมชน สามารถนำคู่กรณีมาเจรจาหาข้อยุติกันได้เป็นผลสำเร็จ

6. การแก้ปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชนในชุมชน แสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อนำมาเป็นทุนให้ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศนำไปลงทุนประกอบอาชีพของตนในชุมชน เช่น สมาคมกลุ่มแม่บ้านสตรีชุมชนภูไทบุงเลิศ จัดทำกรรทอผ้าไหมขายในชุมชนและส่งออกขายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้แก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทบุงเลิศ และ

7. การประสานงานกับส่วนราชการภายในชุมชน โดยได้ประสานงานกับส่วนราชการต่างๆในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้านบุงเลิศ กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 11-12 มกราคม 2564) พบว่า ...ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ตำบลบุงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดไว้ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 โดยได้ประชุมชี้แจงภารกิจต่างๆที่ได้จัดทำขึ้นในห้วงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2563 ตลอดจนได้ชี้แจงมาตรการป้องกันโควิด19 แก่ประชาชนในชุมชนหมู่ที่ตำบลบุงเลิศได้ทราบ

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน ร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในชุมชนหมู่ที่ตำบลบุงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชนหมู่ที่ตำบลบุงเลิศให้ทราบทั่วกัน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ทางราชการอำเภอได้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านได้ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในชุมชน ได้ทราบโดยทั่วกัน

4. ได้จัดทำล้างผลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำหนดและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงามนทรสภายในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานอุปสมบท งานแต่ง งานขึ้นปีใหม่ งานวันสงกรานต์ เป็นต้น

5. จัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีงานมหรสพในชุมชน เกิดการทะเลาะวิวาท(ทำร้ายร่างกาย) ในงานมหรสพ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติข้อพิพาทกันได้

6. ได้แก้ไขความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ได้จัดหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนแก่ชุมชน นำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนตำบลบุงเลิศ และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นต้นเพื่อติดต่อสื่อสารเป็นแนวทางเดียวกัน...”

4.2 ประเด็นคำถาม “ท่านได้นำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถน (ผีเถน) นั้น มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร”

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาเถนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน โดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งมาประยุกต์ใช้หรือปรับใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนแก่ประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ หมู่ที่ 2 โดยเรียกประชุมประชาชน ผ่านหอกระจายเสียงของที่ทำการผู้ใหญ่บ้านเพื่อชี้แจงข้อราชการเร่งด่วนของราชการส่วนอำเภอเมยวดีให้ประชาชนในชุมชน ได้ทราบทั่วกันเป็นประจำ

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ และประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในชุมชน หมู่ที่ 2 เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ทางส่วนราชการอำเภอเมยวดีให้ผู้ใหญ่บ้านแจ้งให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ทราบโดยทั่วกัน
4. ได้จัดทำพลังชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในชุมชนตำบลบึงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน เมื่อมีงานมหรสพในชุมชน เช่น งานอุปสมบท งานแต่ง งานบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น
5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีกรณีมีการทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายเกิดขึ้นในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน นำคู่กรณีมาเจรจาตกลงข้อพิพาทกันเป็นผลสำเร็จ เป็นต้น
6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น เป็นผู้ริเริ่มจัดโครงการตลาดนัดชุมชน เพื่อจัดให้มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชนและนอกชุมชน และ
7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น ประสานงานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน กำนัน และผู้ใหญ่บ้านอื่นๆ เป็นต้น เพื่อติดต่อสื่อสารเป็นแนวเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 11-12 มกราคม 2564) พบว่า “...ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ตำบลบึงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดไว้ โดยได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแฉนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ได้จัดให้มีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงข้อราชการที่ได้รับมาจากส่วนราชการอำเภอมาแจ้งให้แก่ประชาชนภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ หมู่ที่ 2 ทราบ โดยผ่านหอกระจายเสียงและเรียกประชุมที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ณ ที่ทำการของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงข้อราชการเร่งด่วนให้แก่ประชาชนในชุมชนได้ทราบทั่วกัน
2. การจัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอ (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้านภายในชุมชนตำบลบึงเลิศประจำทุกเดือน โดยสลับเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านต่างๆ ภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ
3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 โดยการสร้างระยะห่างทางสังคม สวมหน้ากากอนามัย ใช้เจลฆ่าเชื้อทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสิ่งของ เป็นต้น
4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดทำพลังชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบึงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ เช่น งานอุปสมบท งานแต่งงาน งานประเพณีต่างๆ เป็นต้น
5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชนในชุมชน โดยเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อเกิดกรณีทะเลาะวิวาทในงานมหรสพ นำคู่กรณีมาเจรจาประนีประนอมตกลงกันได้
6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนให้ชุมชนนำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนของตน และสร้างรายได้หรือกระจายรายได้ภายในชุมชนตำบลบึงเลิศ
7. การประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน โดยประสานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน ตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้านภายในชุมชนตำบลบึงเลิศเพื่อให้สื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

นายสุริยัน ชัยฤทธิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้เสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติมว่า “...แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแสนนั้น มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อแนวคิดทางการเมืองไทยในปัจจุบันของข้าพเจ้า เนื่องจากได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังจากบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องในชุมชนตำบลบึงเลิศจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน และแนวคิดทางการเมือง ในนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแสนนั้น ยังเป็นตัวช่วยกระตุ้นหรือเร่งให้แนวคิดทางการเมืองแบบดั้งเดิมผสมผสานกับแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลทำให้บทบาทของผู้นำชุมชนได้รับความคาดหวังจากประชาชนในชุมชนมากยิ่งขึ้น...”

5. นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ : ผู้ใหญ่บ้านบุงเลิศ หมู่ที่ 7

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

- 1.1 ชื่อ นายอุดมทรัพย์ นามสกุล กุลวงศ์
- 1.2 เพศ ชาย
- 1.3 อายุ 55 ปี
- 1.4 วุฒิการศึกษา ปวช.
- 1.5 อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7
- 1.6 สังกัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- 1.7 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 7 ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.8 โทรศัพท์/มือถือ 096 184 5240

ตอนที่ 2 ชุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อแนวคิดทางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ประเด็นคำถามว่า “ในฐานะท่านเป็นผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง พระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานหรือความเป็นมาของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน ได้แก่แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ พลเมือง คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม โดยได้รับข้อมูลจากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องว่า คนภูไทเป็นลูกหลานหรือเหล่ากอของพระยาแถน และยังมีเชื่อว่าเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ซึ่งเป็นใหญ่อยู่บนสวรรค์ เปรียบเสมือนเป็นเทพเจ้า สามารถบันดาลคุณและโทษให้แก่เหล่ามนุษย์ได้ และสามารถบันดาลให้เกิดเภทภัยต่างๆได้ เช่น ทำให้ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า น้ำท่วม เกิดพายุใหญ่ เกิดความแห้งแล้ง เป็นต้น เมื่อมนุษย์เคารพเชื่อฟังพระยาแถนก็จะบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ทำให้พืชพรรณธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ หรือทำให้มนุษย์มีความสุข สังคมสงบร่มเย็น ในกรณีตรงกันข้าม ถ้ามนุษย์ไม่เชื่อฟังคำสั่งพระยาแถนๆ ก็จะทำให้บันดาลความทุกข์ยากและความเดือดร้อนแก่เหล่ามนุษย์ เช่น ทำให้เกิดความแห้งแล้ง ทำให้พืชพรรณธัญญาหารไม่เจริญงอกงาม อุดมสมบูรณ์ เป็นต้น ส่วนแนวคิดทางการเมืองจะขาดเสียมิได้ก็คือคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยมองว่าผู้ปกครองที่ดี จะต้องนำพารัฐและพลเมืองในรัฐนั้น ประสบความสำเร็จ...”

2.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความเชื่อในเรื่องพระยาแถน (ผีแถน) มากน้อย เพียงใด”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้รับการปลูกฝังความเชื่อต่อพระยาแถน (ผีแถน ผีฟ้า) จากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องให้เชื่อถือหรือศรัทธาต่อพระยาแถน (ผีแถน) อย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้ให้ข้อมูลมาแล้วว่า พระยาแถนเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลายในสวรรค์ สามารถบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ทุกคน ถ้าผู้ใดไม่เชื่อฟังก็จะบันดาลความทุกข์ยากลำบากให้กับผู้

นั้นๆ แต่ถ้าผู้ใดเคารพเชื่อฟังคำสั่งของพระยาแฉกก็จะบันดาลความสุขให้แก่ผู้นั้น ดังนั้น ความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉกของข้าพเจ้า ได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉกมาจากบรรพบุรุษ...”

2.3 ประเด็นคำถามว่า “ในแต่ละปีชุมชนของท่าน มีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพระยาแฉก (ผีแฉก) หรือไม่อย่างไร”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ในชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ นี้ ได้จัดพิธีกรรมบวงสรวงผีแฉก (ผีฟ้า) มาประจำทุกปี เท่าที่จำความได้ ข้าพเจ้าเคยเห็น ผู้เฒ่า-ผู้แก่ของชุมชนตำบลบุงเลิศในอดีต (เมื่อ 40-50 ปี) ที่ผ่านมา ได้จัดทำพิธีกรรมเหยา (การรักษาคนป่วยของชุมชนภูไท ซึ่งมีความเชื่อว่า เมื่อมีคนป่วยในชุมชน ต้องจัดทำพิธีกรรมรักษาคนป่วยด้วยเชื้อหอมเหยา (ผู้สื่อสารกับผีแฉก ผีฟ้า) เพื่อมาช่วยรักษาโรคให้หาย) และยังมีพิธีกรรมหรือประเพณีบุญบั้งไฟ หรือเรียกว่า บุญเดือน 6 โดยในเดือน 6 ของทุกปี ชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ จะจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้น โดยจะจัดในช่วงเดือน 6 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ ได้เริ่มไถนา หว่านข้าว (ลงนา) ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 นี้เป็นประเพณีที่ชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศได้จัดทำขึ้นทุกปี (ข้าพเจ้าพบเห็นประเพณีนี้มาตั้งแต่เกิด (จำความได้) และได้ถามพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็บอกว่าชุมชนเราจัดทำประเพณีนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว) โดยชุมชนมีความเชื่อว่าเมื่อถึงฤดูทำนา จะต้องมีประเพณีหรือพิธีกรรมขอฝนจากพระยาแฉก ซึ่งเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าบนสวรรค์ให้ประทานน้ำฝนลงมาแก่ชุมชน จะจัดประเพณีหรือพิธีกรรมในช่วงเดือน 6 โดยมีการทำบั้งไฟขึ้นมา แล้วก็มีพิธีกรรมแห่บั้งไฟ มีการประกวดบั้งไฟงาม (บั้งไฟโก้) มีเงินรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ และนอกจากนั้นจะมีการแห่ธิดาบั้งไฟ และประกวดธิดาบั้งไฟ มีรางวัลให้สำหรับผู้ชนะเลิศ ในชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ ถือว่าเป็นประเพณีหลักของชุมชน ในแต่ละปีจะเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเปิดทุกปี และจะมีประชาชนทั้งในและนอกชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศเข้าร่วมชมและท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมากทุกปี...”

2.4 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่าในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแฉก (ผีแฉก) นั้น มีแนวคิดทางการเมืองอะไรปรากฏอยู่ (แนวคิดกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง พลเมือง ความยุติธรรมและความซัดแย้ง)”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า ในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแฉกนี้ แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ ได้แก่กำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง พลเมือง ความยุติธรรมและความซัดแย้งในสังคม เพราะแนวคิดทางการเมืองในครั้งบรรพกาลนั้น ให้ความสำคัญกับการเพิ่มจำนวนประชากรของรัฐ การสร้างรัฐใหญ่ยิ่งใหญ่มาก การขยายอาณาจักรของตนให้แผ่ออกไปให้มากที่สุด และจะไม่ให้ความสำคัญกับพลเมืองหรือกำลังพล เพราะคิดว่าการกำลังพลหรือพลเมืองเป็นส่วนประกอบของรัฐและผู้ปกครอง เน้นการแสดงบทบาทของรัฐเป็นสำคัญ...”

2.5 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแฉก (ผีแฉก) มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของท่าน ในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแฉกนั้น ได้แก่อำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง พลเมือง ความยุติธรรมและความซัดแย้งในสังคม มีความสัมพันธ์ต่อแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉก ซึ่งเป็นความเชื่อจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง อย่างนี้ต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดสาย ในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้ายังมีความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแฉกเช่นเดิม ความเชื่อที่ได้รับการบอกเล่ามาอย่างต่อเนื่องในนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระยาแฉก เช่น ตำนานพรยาศน์คารกับพระยาแฉก พระยานาคศรีสุทโธ คำชะโนด ตำนานผาแดง นางไอ่ ตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน ตำนานท้าวสังสิน

ไชย เป็นต้น ซึ่งมีผู้เฒ่า-ผู้แก่บอกเล่าให้แก่ลูกหลานได้รับฟังอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความเชื่อต่อพระยาแถน ซึ่งลูกหลานชาวมุขชนกไท ตำบลบุงเลิศได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังมายังมีอิทธิพลต่อความเชื่อในพระยาแถนของมุขชนกไท ตำบลบุงเลิศอย่างต่อเนื่อง สำหรับแนวคิดทางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนมาจนถึงปัจจุบัน โดยเน้นความเท่าเทียมกันหรือความเป็นธรรมของพลเมืองในสังคมเป็นสำคัญ...”

ตอนที่ 3 ชุดคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ผ่านผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน

3.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) หรือไม่ เพียงใด”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้ามีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถน ได้แก่งำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง พลเมือง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม โดยการบอกเล่าจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่อื่นๆภายในหมู่บ้านเดียวกัน สมัยเป็นเด็กๆ พระยาแถนเป็นเทวดา หรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าซึ่งอยู่บนสรวงสวรรค์ มีเทวดาจำนวนมากเป็นบริวาร (แถนบริวาร) เมื่อพระอินทร์ (แถนหลวง) รับสั่งให้เทวดาทั้งหลายไปช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ในคราวที่เหล่ามนุษย์ตกทุกข์ได้ยาก หรือได้รับความเดือดร้อน เทวดาซึ่งเป็นบริวารของพระอินทร์ ต้องเหาะลงมายังเมืองลุ่ม (เมืองมนุษย์) เพื่อช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากหรือความเดือดร้อน โดยมีชื่อแม้ว่ามนุษย์ทั้งหลาย ต้องตอบแทนพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยการบวงสรวงพระอินทร์ (พระยาแถน) ด้วยเครื่องบวงสรวงให้แก่พระอินทร์ (พระยาแถน) เป็นประจำ แนวคิดทางการเมืองซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถนนั้น มีส่วนสำคัญต่อความสามัคคีของคนในชุมชนกไท ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนของมุขชนกไท ตำบลบุงเลิศที่บรรพบุรุษได้นับถือและถูกปลูกฝังความเชื่อต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งๆเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน...”

3.2 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่าสาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีความเหมือนและแตกต่างกันกับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า สาระสำคัญของแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

ในกรณีความเหมือนกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น ในบรรพกาลกับปัจจุบันมีความเหมือนกันอยู่ที่เน้นเรื่องความยุติธรรมในสังคม เพราะแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมเป็นแนวคิดกระแสหลักที่สังคมโลกให้ความสำคัญและสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งเน้นถึงความเสมอภาค ความเท่าเทียม ความเป็นธรรมในสังคม...

ในกรณีความแตกต่างกัน แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น ในครั้งบรรพกาลและปัจจุบัน แนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างกันก็คือ แนวคิดว่าด้วยเรื่องกำเนิดโลก และกำเนิดรัฐ เพราะในสังคมบรรพกาลนั้น จะมุ่งเน้นแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรัฐให้ยิ่งใหญ่ การขยายอาณาจักรให้กว้างใหญ่ไพศาล การเพิ่มจำนวนประชากรหรือพลเมืองอย่างไม่มีขีดจำกัด เหล่านี้คือความแตกต่างจากแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งมุ่งเน้นการจัดสรรทรัพยากรให้แก่พลเมืองภายในรัฐอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดในสังคมเป็นสำคัญ...”

ตอนที่ 4 ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) ต่อบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 ประเด็นคำถามว่า “ท่านคิดว่าแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบัน หรือไม่ อย่างไร”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าคิดว่า แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนนั้น อันได้แก่กำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง พลเมือง ความยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคม มีผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองของข้าพเจ้าในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลจากการที่ข้าพเจ้าได้รับการถ่ายทอดหรือปลูกฝังแนวคิดทางการเมือง โดยอาศัยความเชื่อหรือศรัทธาต่อพระยาแถนเป็นหลัก แล้วนำมาปรับใช้กับแนวคิดทางการเมืองในปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อบทบาททางการเมืองท้องถิ่นของข้าพเจ้าในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ได้เรียกประชุมประชาชน (ลูกบ้าน) ผ่านหอกระจายเสียงของที่ทำกรผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงข้อราชการเร่งด่วนให้ประชาชน (ลูกบ้าน) ได้ทราบโดยทั่วกัน

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศและประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในชุมชน เช่น ได้แจ้งมาตรการป้องกันโควิด19 ให้แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศ ตลอดจนสนับสนุนหน้ากากอนามัย เจลล้างมือแก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศอีกด้วย

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยยามมรสพซึ่งจัดขึ้นในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีเหตุทะเลาะวิวาทของประชาชนในชุมชน สามารถนำคู่กรณีมาเจรจาหาข้อยุติกันได้เป็นผลสำเร็จ

6. การแก้ปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชนในชุมชน โดยการแสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อนำมาเป็นทุนให้ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศนำไปลงทุนประกอบอาชีพของตนในชุมชน เช่น สมาคมกลุ่มแม่บ้านสตรีชุมชนภูไทบุงเลิศ จัดทำการทอผ้าไหมขายในชุมชนและส่งออกขายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้แก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทบุงเลิศ และ

7. การประสานงานกับส่วนราชการภายในชุมชน ได้ประสานงานกับส่วนราชการต่างๆในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้านบุงเลิศ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อสื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 11-12 มกราคม 2564) พบว่า “...ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลบุงเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดไว้ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 และได้ประชุมชี้แจงภารกิจต่างๆที่ได้จัดทำขึ้นในห้วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ตลอดจนได้ชี้แจงมาตรการป้องกันโควิด19 แก่ประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศได้ทราบ

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน ร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชนภูไทตำบลบุงเลิศให้ทราบทั่วกัน เช่นมาตรการป้องกันโควิด19 ซึ่งเป็นข้อมูลเร่งด่วนที่ส่วนราชการอำเภอเมยวดีแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน (ลูกบ้าน) ได้ทราบโดยทั่วกัน

4. ได้จัดทำพลังชุดรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพภายในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. จัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีงานมหรสพในชุมชน เกิดการทะเลาะวิวาท(ทำร้ายร่างกาย) ในงานมหรสพ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติข้อพิพาทกันได้

6. จัดการแก้ไขความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น ได้จัดหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนแก่ชุมชน นำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนตำบลบุงเลิศ และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อาสาสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นต้นเพื่อติดต่อสื่อสารเป็นแนวทางเดียวกัน...”

4.2 ประเด็นคำถาม “ท่านได้นำแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถน (ผีแถน) นั้น มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของท่านในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร”

นายอุดมทรัพย์ กุลวงค์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้ให้ข้อมูลว่า “...ข้าพเจ้าได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน โดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับกำเนิดโลก กำเนิดรัฐ คุณธรรมของผู้ปกครอง ความยุติธรรมของผู้ปกครอง และความขัดแย้งมาประยุกต์ใช้หรือปรับใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตนในปัจจุบัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ได้จัดประชุมประจำเดือนแก่ประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ หมู่ที่ 7 โดยผ่านหอกระจายเสียงของทำการผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงข้อราชการเร่งด่วนของส่วนราชการอำเภอเมยวดีให้ประชาชน (ลูกบ้าน) ได้ทราบโดยทั่วกัน

2. ได้จัดทำกิจกรรมจิตอาสา โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอเมยวดี (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนตำบลบุงเลิศ และประชาชนในชุมชนตำบลบุงเลิศ

3. ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนในชุมชน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 โดยการสร้างระยะห่างทางสังคม สวมหน้ากากอนามัย ใช้เจลฆ่าเชื้อทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสิ่งของ เป็นต้น

4. ได้จัดทำพลังชุดรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุงเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยงานมหรสพเมื่อมีการจัดงานมหรสพขึ้นในชุมชนตำบลบุงเลิศ เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การใกล้ชิดข้อพิพาทในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อมีข้อพิพาทที่ทำกันเกิดขึ้นในชุมชน ได้นำคุณธรรมมาเจรจาตกลงกัน เพื่อหาข้อยุติในเบื้องต้น

6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น เป็นผู้ริเริ่มจัดโครงการตลาดนัดชุมชน โครงการกลุ่มสตรีภูไทบุ่งเลิศทอผ้าไหม เพื่อจัดให้มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนของคนในชุมชนเดียวกัน หรือส่งออกสินค้าเพื่อจำหน่ายนอกชุมชน และ

7. ได้ประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน เช่น ประสานงานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน กำนัน และผู้ใหญ่บ้านอื่นๆ เป็นต้น เพื่อติดต่อสื่อสารเป็นแนวทางเดียวกัน...”

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (เมื่อวันที่ 11-12 มกราคม 2564) พบว่า “...ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลบุ่งเลิศ ได้จัดทำกิจกรรมต่างๆ ตามร่างแบบบันทึกการสังเกตที่กำหนดไว้ โดยได้นำแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องพระยาแถมมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของตน ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ได้จัดให้มีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงข้อราชการที่ได้รับมาจากส่วนราชการอำเภอมาแจ้งให้แก่ประชาชนภายในชุมชนตำบลบุ่งเลิศทราบ โดยผ่านหอกระจายเสียงและเรียกประชุมที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ณ ที่ทำการของผู้ใหญ่บ้าน

2. การทำกิจกรรมจิตอาสาประจำเดือน โดยร่วมกับส่วนราชการอำเภอ (ปลัดอำเภอ ประจำตำบล) ผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้านภายในชุมชนตำบลบุ่งเลิศประจำทุกเดือน โดยสลับเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านต่างๆ ภายในชุมชนตำบลบุ่งเลิศ

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการแก่ประชาชนภายในชุมชน เช่น มาตรการป้องกันโควิด19 โดยการสร้างระยะห่างทางสังคม สวมหน้ากากอนามัย ใช้เจลฆ่าเชื้อทุกครั้งเมื่อสัมผัสกับสิ่งของ เป็นต้น

4. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยจัดทำกำลังพลชุดรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมยวดี ชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลบุ่งเลิศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเมื่อมีการจัดงานมหรสพขึ้นในชุมชน เช่น งานแต่งงาน งานอุปสมบท งานประเพณีบุญต่างๆ เป็นต้น

5. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชนในชุมชน โดยเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น เมื่อเกิดกรณีทะเลาะวิวาทในงานมหรสพ นำคุณธรรมมาเจรจาประนีประนอมตกลงกันได้

6. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยการแสวงหาแหล่งทุนจากธนาคารออมสิน ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อนำมาลงทุนให้ชุมชนนำไปลงทุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนของตน และสร้างรายได้หรือกระจายรายได้ภายในชุมชนตำบลบุ่งเลิศ

7. การประสานงานกับส่วนราชการในชุมชน โดยประสานกับ รพ.สต. กม. อสม. โรงเรียน ตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้านภายในชุมชนตำบลบุ่งเลิศเพื่อให้สื่อสารข้อมูลเป็นแนวทางเดียวกัน...”

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

นายอุดมทรัพย์ กุลวงศ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2564) ได้เสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติมว่า “...แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมพื้นบ้าน (นิทานพื้นบ้าน) เรื่องพระยาแถมนั้น มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อแนวคิดทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน และยังเป็นตัวกระตุ้นหรือเร่งให้แนวคิดทางการเมืองดั้งเดิมกับแนวคิดเกี่ยวกับสมัยใหม่ผสมผสาน

กัน จนก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชุมชนภูไท ตำบลบุงเลิศ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะอย่างของตน เช่น การแต่งกาย ภาษาพูดในการสื่อสารระหว่างกันของคนในชุมชนภูไท ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ชุมชนอื่นๆไม่มีเหมือนชุมชนภูไทเลย...”

3. ภาพถ่ายกิจกรรมต่างๆ ประกอบงานวิจัยครั้งนี้

ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนหมู่บ้านบุ่งเลิศเพื่อนัดวันสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นรายบุคคล

เข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านของอำเภอเมยวดี ประจำเดือน มกราคม 2564

เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีบุญข้าวจี่ของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะนัง จังหวัดร้อยเอ็ด

เข้าร่วมพูดคุย-พบปะผู้นำชุมชนและชาวบ้านชุมชนภูไท ตำบลบึงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

หลักเมืองหรือหลักบ้านของชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ตำบลบุงเลิศ อำเภอยะยง จังหวัดร้อยเอ็ด

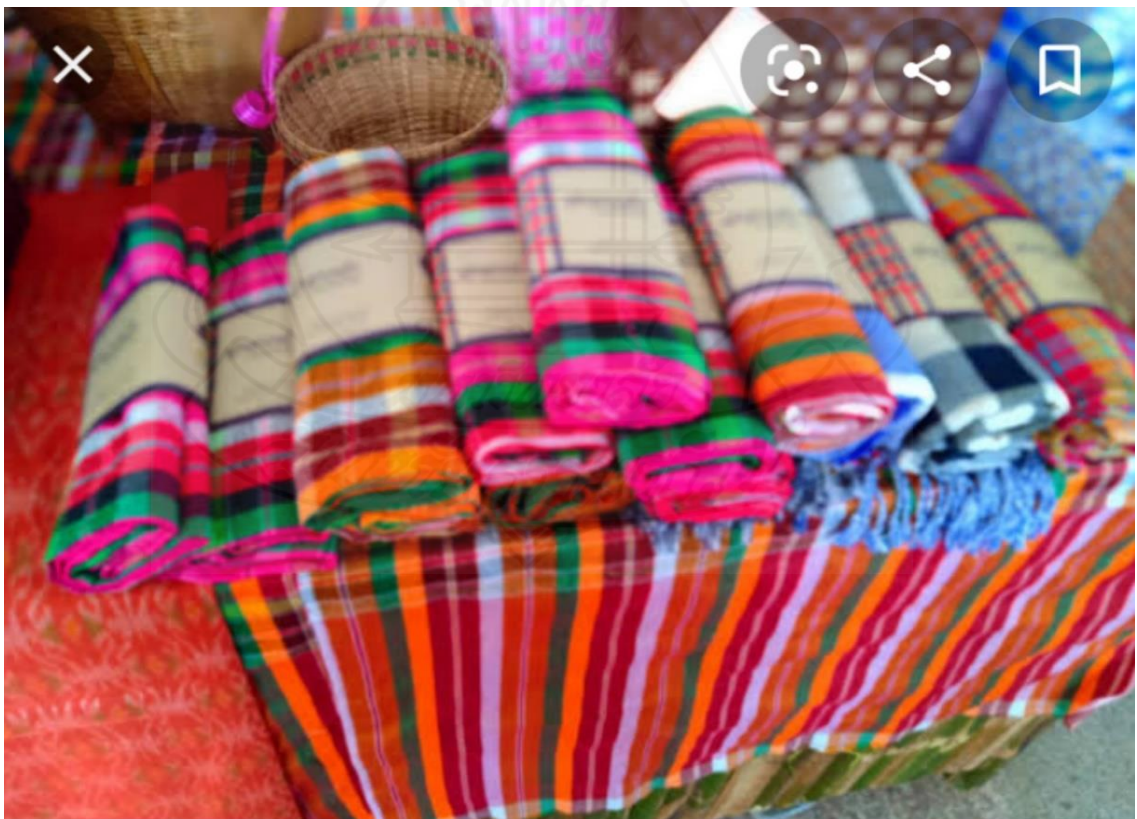

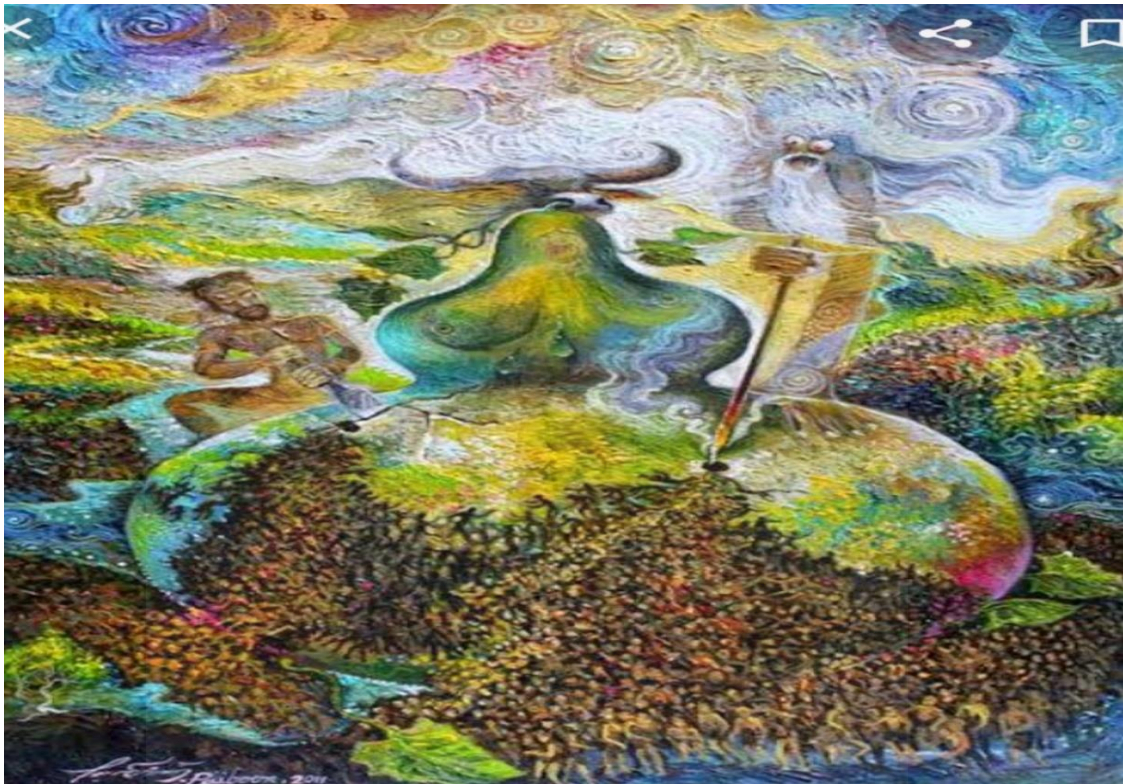
การแต่งกายของชาวภูไท ชุมชนบ้านบุงเลิศ ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะยงต์ จังหวัดร้อยเอ็ด

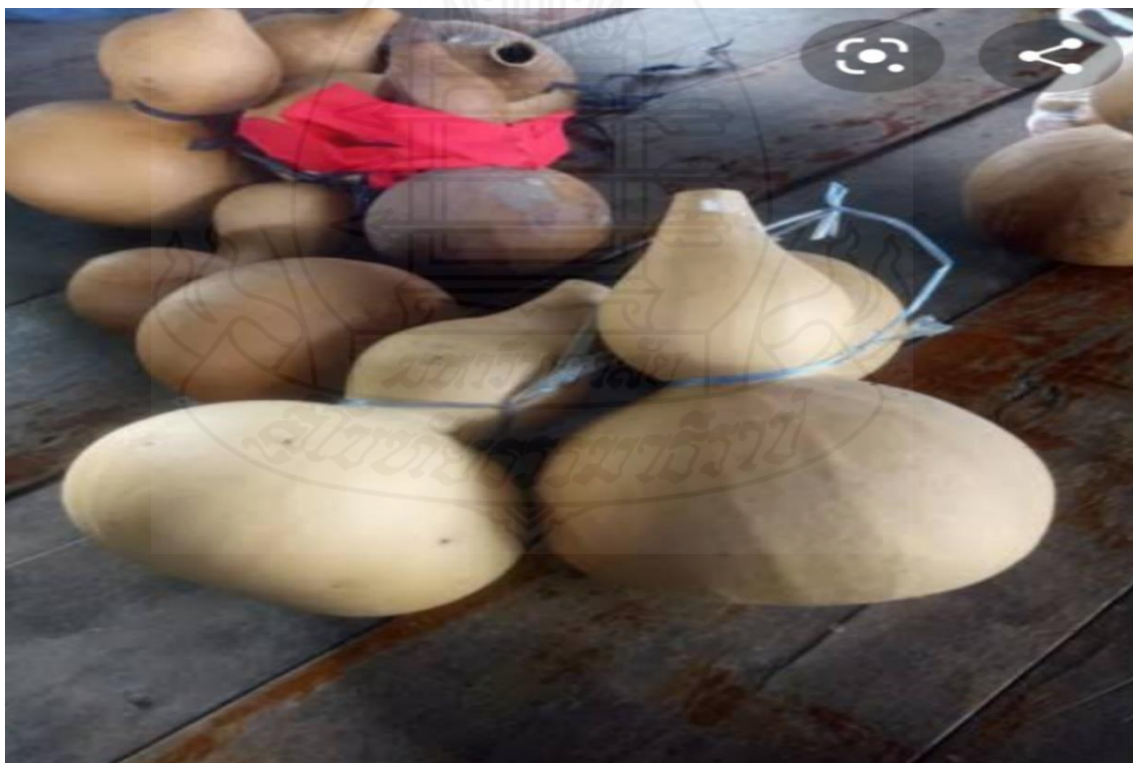

การทอผ้าไหมเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มและจำหน่ายเป็นรายได้ในครัวเรือนของชุมชนภูไทตำบลบึงเลีศา

ตำนานน้ำเต้าปุงและผลน้ำเต้าปุงที่ชาวภูไทชุมชนบ้านบุงเลิศนำมาแขวนไว้หน้าบ้านหรือหน้าประตูบ้าน

ภาพวาดพญาคันคากรบกับพญาแถนและพิธีกรรมขอฝนจากพญาแถน บนผนังศาลาการเปรียญวัดโพธิ์ศรีชัย บ้านบุ่งเลิศฯ

การสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนภูไทบ้านบุงเจ็ด ตำบลบุงเจ็ดฯ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	ร้อยตำรวจเอกไพฑูริ์ฐ มุละสีวะ
วัน เดือน ปีเกิด	12 กุมภาพันธ์ 2521
สถานที่เกิด	อำเภอกุศชุม จังหวัดยโสธร
ประวัติการศึกษา	ป.ธ.9 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2543 ร.บ.(ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2546 ร.บ.(ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2549 ร.ม.(การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2563
สถานที่ทำงาน	สถานีตำรวจภูธรคูใหญ่ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
ตำแหน่ง	รองสารวัตรป้องกันและปราบปราม

